UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 340.132.6 (043.3)

MANȚUC ELENA

ACTIVITATEA DE APLICARE A DREPTULUI DE CĂTRE AUTORITĂȚILE PUBLICE

Specialitatea 551.01 – Teoria generală a dreptului

Teză de doctor în drept

Conducător ştiinţific: Negru Andrei,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

Autorul: Manțuc Elena

Chişinău, 2019

©Manțuc Elena, 2019

CUPRINS

ADNOTARE.....……4
АННОТАЦИЯ ……..5
ANNOTATION...……...6
LISTA ABREVIERILOR ȘI ACRONIMELOR.....7
INTRODUCERE…….....…….……8
1. ACTIVITATEA DE APLICARE A DREPTULUI DE CĂTRE AUTORITĂȚILE PUBLICE ÎN CADRUL CERCETĂRILOR ȘTIINȚIFICE
1.1. Studii doctrinare în materia activității de aplicare a dreptului ……..16
1.2. Reflectarea normativă și analiza situației practice a activității de aplicare a dreptului.....25
1.3. Concluzii la Capitolul 1 ..…….....…….……40
2. FENOMENUL APLICĂRII DREPTULUI ȘI MANIFESTAREA SA DINAMICĂ ÎN FUNCȚIONAREA AUTORITĂȚILOR PUBLICE
2.1. Aplicarea dreptului și activitatea de aplicare a dreptului. Formă și conținut…….44
2.2. Determinarea limitelor activității de aplicare a dreptului prin caracterizarea și clasificarea actului de aplicare..... 70
2.3. Cauzele comiterii carențelor în activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice și analiza acestora…...……...……...86
2.4. Concluzii la Capitolul 2 104
3. NOI MECANISME DE EFICIENTIZARE ȘI MODERNIZARE A ACTIVITĂȚII DE APLICARE A DREPTULUI DE CĂTRE AUTORITĂȚILE PUBLICE
3.1. Conceptul eficienței activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice și principiile ce stau la baza acesteia ……..…….……...…..108
3.2. Factorii ce determină eficiența activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice……...…….…..……...…...…....124
3.3. Identificarea și caracteristica principalelor direcții de perfecționare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice……...…….....140
3.4. Concluzii la Capitolul 3……..……..…….…..…..159
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI…….....162
BIBLIOGRAFIE……...…167
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII……..178
CURRICULUM VITAE……...179
LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE…….…..181

ADNOTARE

Manțuc Elena. „Activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice". Teză pentru obținerea gradului științific de doctor în drept. Specialitatea: 551.01 – Teoria generală a dreptului, Chișinău, 2019.

Structura tezei. Lucrarea este structurată în introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia ce include 239 surse, adnotări în limbile română, rusa și engleză text de bază - 182 pagini.

Numărul de publicații la tema tezei. Rezultatele cercetării sunt publicate în 8 lucrări științifice. Volumul total al publicațiilor la temă este de circa 4,06 c.a.

***Cuvinte-cheie*:** realizarea dreptului, aplicarea dreptului, act de aplicare, activitatea de aplicare a dreptului, eficiența, autoritate publică, carență, factori, principiu, proces.

Domeniu de studiu: Teoria generală a dreptului.

Scopul și obiectivele lucrării. **Scopul** lucrării constă în realizarea unei analize complexe și multilaterale a cadrului activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, a materialului teoretic și practic în vederea eficientizării acesteia cu identificarea cauzelor comiterii carențelor în domeniu. Realizarea scopului propus prezumă atingerea următoarelor **obiective**: determinarea locului și rolului aplicării dreptului în sistemul formelor realizării dreptului; elucidarea activității de aplicare a dreptului ca determinantă funcțională a autorităților publice; corelarea dintre aplicarea dreptului în calitate de formă specială a realizării dreptului și activitatea de aplicare a dreptului; identificarea conceptului și principiilor eficientizării activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice; analiza factorilor ce determină eficiența activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice; identificarea și analiza cauzelor comiterii carențelor în activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice; formularea recomandărilor privind principalele direcții de perfecționare și modernizare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice.

Noutatea și originalitatea științifică. Noutatea și originalitatea științifică a prezentei teze este determinată atât de natura cercetării, cât și de scopul și obiectivele multiaspectuale ale tezei, care reprezintă una din primele lucrări științifice elaborate în mediul academic din Republica Moldova, axată pe identificarea și analiza naturii activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice. Noutatea științifică rezidă în aprofundarea gradului de investigare și identificare a cercetărilor doctrinare de specialitate în domeniu, în scopul soluționării unor probleme teoretico-practice concrete, în determinarea caracterului diverselor aspecte ale activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, cum ar fi: elucidarea esenței a noilor tendințe specifice procesului activității de aplicare a dreptului (nemaifiind o competență exclusivă a organelor autorităților publice); definirea conceptului și identificarea principiilor eficienței activității de aplicare a dreptului; determinarea condițiilor de eficientizare și modernizare a acestei activități de către autoritățile publice necesare pentru consolidarea organizațională și funcțională a organelor și instituțiilor din domeniu.

Problema științifică soluționată constă în determinarea naturii activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, fapt ce orientează spre modernizarea structurală și de competență în domeniu, contribuind la o eficientizare sub aspect organizațional și funcțional a acesteia.

Semnificația teoretică derivă din noutatea științifică, actualitatea, sintezele și analizele realizate, dar și de concluziile generale formulate, exprimându-se prin delimitarea clară a fenomenelor aplicării dreptului și a activității de aplicare prin corelarea lor în scopul eficientizării organizaționale și funcționale a autorităților publice. Concluziile și recomandările enunțate în teză pot fi prezentate ca direcții viabile în știință, legislație și practica de activitate în domeniu. Acestea, la rândul lor, vor determina oportunitatea revizuirii opiniei tradiționale referitoare la activitatea de aplicare a dreptului exercitată de către autoritățile publice. Astfel, pentru prima dată se abordează detaliat conceptul aplicării dreptului printr-o activitate a anumitor subiecți, or, literatura de specialitate privește aplicarea dreptului numai ca formă specială a realizării dreptului.

Valoarea aplicativă a lucrării se exprimă prin elucidarea multiplelor aspecte ale fenomenului activității de aplicare a dreptului, acesta fiind indicatorul eficienței organizaționale și funcționale a mecanismului de stat. Complexitatea fenomenului activității de aplicare a dreptului mai denotă unele posibilități orientate spre identificarea factorilor negativi ce pot cauza ineficiența în organizarea și funcționarea autorităților publice. Ideile și concluziile științifice cuprinse în conținutul tezei vor fi utilizate: în plan doctrinar-teoretic, ca reper fundamental pentru o abordare ulterioară a problematicii conceptului activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice; în plan normativ-legislativ, în proces de modificare și completare a legislației ce reglementează activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, în scopul eficientizării organizaționale și funcționale a acestora; în procesul didactic universitar la predarea disciplinei Teoria generală a dreptului.

Implementarea rezultatelor științifice obținute. Principalele rezultate ale tezei au fost prezentate și comunicate în cadrul mai multor conferințe internaționale și naționale, publicate în diferite reviste de specialitate, fapt ce a contribuit la îmbogățirea suportului conceptual-teoretic la nivel național. Concluziile generale și elementele de noutate vor fi implementate în programa analitică a cursului de Teoria generală a dreptului în instituțiile de învățământ din Republica Moldova.

АННОТАЦИЯ

Елена Манцук. «Деятельность органов публичной власти в области применения правовых норм». Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 551.01 – Общая теория права, Кишинэу, 2019 г.

Структура диссертации: Работа состоит из вступления, трех глав, итоговых заключений и рекомендаций, библиографии, которая включает 239 источников, аннотации на румынском, русском и английском языках и основной текст в объёме 182 страниц.

Количество статей по теме диссертации: Результаты исследований опубликованы в 8-и научных работах. Общий объем статей по теме составляет около 4,06 а.л.

Ключевые слова: Реализация права, применение права, правоприменительный акт, правоприменительная деятельность, эффективность, органы публичной власти, принцип, процесс, ошибка, фактор.

Область исследования: Общая теория права.

Цель и задачи работы. **Целью** данной работы является проведение комплексного анализа правоприменительной деятельности со стороны органов публичной власти, теоретического и практического аспекта с целью повышения ее эффективности, а также выявления причин допущения ошибок в данной области. Осуществление обозначенной цели предполагает решение следующих **задач:** определение места и роли применения права в системе форм реализации права; рассмотрение правоприменительной деятельности как функциональной определяющей органов публичной власти; соотношение между применением норм права (как особой формы реализации права) и правоприменительной деятельностью; определение понятия и принципов усовершенствования правоприменительной деятельности органами публичной власти; анализ факторов, способствующих эффективной деятельности по применению правовых норм органами публичной власти; выявление и анализ причин возникновения ошибок в правоприменительной деятельности органов публичной власти; формулировка рекомендаций в отношении основных направлений по усовершенствованию и модернизации деятельности по применению юридических норм.

Новизна и оригинальность диссертации определяются природой исследования, а также целью и многогранностью поставленных задач. Представленная работа является одним из первых научных трудов разработанных в академической среде Республики Молдова. Научная новизна заключается в углубленности степени исследования и научно-теоретических изучений в данной области, для решения теоретических и практических проблем, с целью определения характера различных аспектов правоприменительной деятельности со стороны органов публичной власти, такие как: выяснение сути новых тенденций специфических для правоприменительного процесса (не являясь более исключительной компетенцией органов государственной власти); определение концепции и принципов эффективности правоприменительной деятельности; выявление условий для усовершенствования и модернизации данной деятельности со стороны органов публичной власти, необходимых для функциональной и организационной консолидации институтов и органов в данной области.

Разрешенная научная проблема состоит в определении природы и сущности деятельности по применению правовых норм публичными органами власти, направленную на структурную и компетентную модернизацию в данной области, что позволяет повысить ее организационную и функциональную эффективность.

Теоретическое значение вытекает из научной новизны, актуальности, синтеза и проведенного анализа, а также общими выводами, проявляясь путем четкого разграничения понятий применения права и правоприменительной деятельности посредством их соотношения с целью повышения организационной и функциональной эффективности органов публичной власти. Приведенные рекомендации могут быть представлены в качестве основополагающих направлений в науке, законодательстве и в практической деятельности данной области. Это, в свою очередь, определит целесообразность пересмотра традиционных взглядов на правоприменительную деятельность органов публичной власти. Таким образом, впервые было подробно рассмотрено понятие применения права посредством деятельности отдельных субъектов, так как научная литература рассматривается применение права только как особую форму реализации права.

Практическое значение работы выражается в раскрытии различных аспектов правоприменительной деятельности, что является показателем организационной и функциональной эффективности государственного механизма. Посредством правоприменительной деятельности обозначаются некоторые возможности, направленные на выявление негативных факторов, препятствующих эффективности организации и функционирования органов публичной власти. Научные идеи и выводы могут быть использованы: в теоретико-правовом аспекте, как основа для последующего исследования по усовершенствованию правоприменительной деятельности со стороны органов публичной власти; в законодательной сфере - в процессе внесения изменений и дополнений в законодательство, регулирующее правоприменительную деятельность, с целью повышения их организационной и функциональной эффективности; в процессе преподавания дисциплины Общей теории права.

Применение полученных научных результатов. Результаты диссертации были представлены на нескольких международных и национальных конференциях, опубликованных в различных специализированных журналах, что способствовало обогащению национальной теоретико-концептуальной базы. Общие выводы и нововведения нашли применение в аналитической учебной программе курса Общей теории права в учебных учреждениях Республики Молдова.

ANNOTATION

Mantuc Elena. "The law enforcement activity by the public authorities". Thesis for the degree of Doctor of Law. Specialty: 551.01 – General theory of the law, Chisinau, 2019.

Structure of the thesis paper: the thesis paper is structured as it follows: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography that contains 239 sources, annotations in Romanian, Russian and English languages, 182 pages of main text.

Number of the publications. The results of study are published in 8 scientific studies. The volume of the publications on this subject equals with 4,06 c.a.

Key words: error, factors, law enforcement, law-appliance, application act, law enforcement activity, efficiency, principle, process, public authority.

Field of study: General theory of the law.

The purpose and the objectives of the study: the scientific goal of the paper consists in to carrying out a complex and multilateral analysis of the law enforcement activity by public authorities, the theoretical and practical aspects in order to make it more efficient, as well as identifying causes of errors committing in law enforcement activity. The achievement of the study purpose presumes the attaining of the following **objectives**: the determination of the place and the role of the law enforcement in the system of the enforcement forms of the law; the appreciation of the law enforcement activity as a functional determinant of public authorities; the correlation between the application of law as a special form of realization of the law and law enforcement activity; the identification of the improvement principles and concepts of law enforcement activity by the public authorities; the analysis of the factors that determine the efficiency of the law enforcement activity by the public authorities; the identification of the causes of error committing in the process of law enforcement activity by the public authorities; the formulation of some recommendations concerning the main directions of improvement and modernization of the law enforcement activity by the public authorities.

The scientific novelty and originality of this study is determined by the nature of the research and by the purpose and the multidimensional objectives, which represents the first scientific paper in the academic environment of the Republic of Moldova, focused on identifying and analyzing the nature of the law enforcement activity by the public authorities. Thus, the scientific novelty manifests its essence in deepening of the investigation and identification degree of the specialized doctrinal research in the field of law, in order to solve some concrete theoretical and practical issues, in determining of the various aspects of the law enforcement activity by public authorities, such as: elucidation of the essence, new specific trends in the law enforcement process (the public authorities don't have an exclusive competence); the concept defining and the principles identifying of the effectiveness of law enforcement; determining the conditions for efficiency and modernization of this activity by the public authorities necessary for the organizational and functional fortification of the bodies and institutions in the field of law.

The solved scientific problem consists in essence's elucidation of the law enforcement activity by the public authorities, which is oriented towards structural modernization and competence in the field of law, allowing the organizational and functional streamline.

The theoretical significance is determined by the scientific novelty and the topicality, the realized syntheses and analyzes, as well as by the general conclusions formulated by expressing the clear delimitation of the law enforcement phenomena and enforcement of law appliance through the correlating in order to improve the organizational and functional efficiency of the public authorities. Thus, the conclusions and recommendations given in the thesis can be presented as viable directions in science, legislation and practice in the field of law. All of them will determine the appropriateness to review the traditional opinions on the law enforcement activity exercised by public authorities. Thus, the concept of law enforcement by certain subjects is approached in detail for the first time; or, the specialty literature concerns the law application only as a special form of the law realization.

The application value of the paper is expressed by the multiple aspects' elucidation of the law enforcement activity phenomenon, being the indicator of the organizational and functional efficiency of the state mechanism. The complexity of the law enforcement phenomena denotes as well as the possibilities oriented toward the identification of the negative factors that can cause the organization and functional inefficiency of public authorities. The scientific ideas and conclusions contained in the thesis will be used: in the doctrinal-theoretical plane, as the fundamental landmark for a subsequent approach of the concept issue of the law enforcement activity by the public authorities; in a legislative framework, in process of amending and completing the legislation that regulate the enforcement activity of the law by the public authorities in order to improve the organizational and functional efficiency; in the didactic process – teaching of the course "General Theory of Law".

Implementation of the obtained scientific results. The main results of the thesis were presented at several international and national conferences, published in various specialized journals, which contributed to the enrichment of conceptual-theoretical support at national level. The general conclusions and the novelty elements will be implemented in the analytical curriculum of the "General Theory of Law" course in the educational institutions of the Republic of Moldova.

LISTA ABREVIERILOR

act. norm. – act normativ;

alin. – alineat;

art. – articol;

autoref. – autoreferat;

c.a. – coli de autor;

Cap. – capitol;

C.N.A. – Centrul Național Anticorupție;

C.N.A.A. – Consiliul Național de Acreditare și Atestare;

C.P.P. – Codul de Procedură Penală;

C.S.J. – Curtea Supremă de Justiție;

C.S.M. – Consiliul Superior al Magistraturii;

C.S.P. – Consiliul Superior al Procurorilor;

EIR – Evaluarea Impactului de Reglementare;

F.B.I. – Biroul Federal de Investigații;

lit. – litera;

M.A.I. – Ministerul Afacerilor Interne;

Min. – Minister;

M.O. – Monitorul Oficial;

nr. – număr;

O.N.U. – Organizația Națiunilor Unite;

p. – pagină;

R.M. – Republica Moldova;

R.S.S.M. – Republica Sovietică Socialistă Moldovenească;

S.R.S.J. – Strategia Reformei în Sectorul Justiției;

TGD – Teoria generală a dreptului;

UE. – Uniunea Europeană;

U.R.S.S. – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste;

U.S.M. – Universitatea de Stat din Moldova;

U.T.M. – Universitatea Tehnică din Moldova;

vol. – volum.

INTRODUCERE

Actualitatea temei investigate. Activitatea de aplicare a dreptului de către autorităţile publice în abordarea teoretico-juridică prezintă un interes sporit pentru doctrina naţională în condiţiile actuale de modernizare a societăţii şi a instituţiilor statului. Elucidarea acestei activităţi constă în evaluarea eficienţei ei şi a principalelor direcţii de perfecţionare în domeniu, dat fiind faptul că toate împreună reprezintă esenţa funcţională a organelor autorităţilor publice.

Astfel, delimitarea cadrului conceptual privind activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice a fost realizată prin recurs la aplicarea anumitor criterii structurale şi de calitate, orientate spre eficiența de activitate și aprecierea direcțiilor de perfecționare în domeniul de competență în cazul evaluării negative a acestei activități specifice. Interesul exemplificat se explică prin complexitatea cercetărilor în domeniu, ce include în sine nu numai abordări categoric juridice, ci și de natură sociologică, economică și psihologică. Or, identificarea celui mai eficient model ce ar caracteriza activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice devine cheia succesului într-un proces de modernizare și perfecționare a actului de guvernare, ce constituie un scop al societății noastre bazat pe raționamentul sociojuridic. Exprimăm convingerea că abordări unilaterale, numai de natură juridică, nu sunt suficiente și nu demonstrează rezultate eficiente în organizarea și activitatea autorităților publice.

Existența actelor normative ce stabilesc destul de explicit competențele autorităților publice nu poate determina direct producerea unor efecte juridice corespunzătoare ale normelor juridice aplicate. Impactul activității de aplicare, ce exemplifică și eficiența autorităților publice, nu este cel scontat. Investigațiile doctrinare din conținutul lucrării sunt orientate spre identificarea condițiilor de dinamizare și eficientizare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice. Natura complexă a activității în cauză, elementele de ordin economic, psihologic, social și armonizarea acestora conduc spre finalități pozitive, ce ar caracteriza activitatea de aplicare supusă cercetării și prin identificarea principalelor direcții de perfecționare în domeniu.

Importanța problemei doctrinare abordate este validată de necesitatea unui demers științific interdisciplinar prin intermediul căruia activitatea de aplicare a dreptului a fost prezentată drept un rezultat elocvent al legalității și profesionalismului în percepția socială, care survine în calitate de apreciere și fundamentare politico-juridică. Or, activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice o putem considera drept finalitate a politicilor promovate de către factorii de decizie.

Subliniem că anume eficiența activității de aplicare a dreptului reprezintă acel segment vizibil perceput și apreciat de societate în activitatea generală a autorităților publice. Din considerentele enunțate rezultă și expresia valorică a activității de aplicare exercitată de autoritățile publice în promovarea și garantarea unui regim democratic, care se va distinge printr-o funcționare eficientă a mecanismului juridic.

Argumentele invocate prezintă în sine un esențial suport pentru inițierea studiului științific în domeniu. Actualmente, Republica Moldova parcurge o etapă deosebit de importantă în realizarea unui amplu proces de reforme în sfera activității autorităților publice și evaluarea naturii activității vizate. În acest sens, menționăm că eficientizarea celei din urmă și stabilirea principalelor direcții de perfecționare în domeniu ar contribui esențial la consolidarea actului de guvernare și aplicare a dreptului.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul lucrării constă în realizarea unei analize complexe și multilaterale a cadrului activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, a materialului teoretic și practic în vederea eficientizării acesteia cu identificarea cauzelor comiterii carențelor în domeniu. Realizarea scopului propus prezumă atingerea următoarelor **obiective**:

- Determinarea locului și rolului aplicării dreptului în sistemul formelor realizării dreptului;
- Elucidarea activității de aplicare a dreptului ca determinantă funcțională a autorităților publice;
- Corelarea aplicării dreptului în calitate de formă specială a realizării dreptului cu activitatea de aplicare a dreptului;
- Identificarea conceptului și principiilor eficientizării activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice;
- Analiza factorilor ce determină eficiența activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice;
- Identificarea și analiza cauzelor comiterii carențelor în activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice;
- Formularea recomandărilor privind principalele direcții de perfecționare și modernizare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice.

Metodologia cercetării științifice. Pornind de la analiza aspectului doctrinar și normativ al temei investigate, precum și de la raționamentul că cercetarea oricărui subiect juridic dobândește valoare prin respectarea exigențelor metodologice, menționăm că studiul fenomenului activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice a fost axat pe două

coordonate de cercetare: prima, cea a cadrului doctrinar, cu accent pe componenta ştiinţifico-juridică, şi a doua, cea a cadrului normativ. Astfel, pentru realizarea cercetării temei propuse s-a recurs la un suport metodologic solid: *metode general-ştiinţifice* – abordarea comparativă (indispensabilă studiului ştiinţific respectiv în relevarea aspectului comparativ între diferite viziuni ale autorilor preocupaţi de domeniu, dar şi a reglementărilor specifice altor state ce ţin de aplicarea normelor juridice, cum ar fi: România, Franţa, Federaţia Rusă); aplicarea unor *metode corelative,* precum logica, analiza și sinteza, inducția și deducția, care incontestabil au contribuit la valorificarea obiectivelor trasate; recursul la unele principii și abordări, precum cele sistemice și istorice, dar și metoda statistică. Aspectele teoretice ale studiului dat se bazează pe cercetarea nemijlocită a surselor bibliografice; consultarea diferitor lucrări științifice în domeniu, monografii, articole de specialitate, teze de doctor, dar și surse Internet.

Noutatea şi originalitatea ştiinţifică a rezultatelor obţinute. Noutatea și originalitatea științifică a prezentei teze este determinată atât de natura cercetării, cât și de scopul și obiectivele multiaspectuale ale tezei, care reprezintă una din primele lucrări științifice elaborate în mediul academic din Republica Moldova, axată pe identificarea și analiza naturii activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice. Astfel, noutatea științifică rezidă în aprofundarea gradului de investigare și identificare a cercetărilor doctrinare de specialitate în domeniu, în scopul soluționării unor probleme teoretico-practice concrete, în determinarea caracterului diverselor aspecte ale activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, cum ar fi: elucidarea esenței, a noilor tendințe specifice procesului activității de aplicare a dreptului (nemaifiind o competență exclusivă a organelor autorităților publice); definirea conceptului și identificarea principiilor eficienței activității de aplicare a dreptului; determinarea condițiilor de eficientizare și modernizare a acestei activități de către autoritățile publice necesare pentru consolidarea organizațională și funcțională a organelor și instituțiilor din domeniu.

În acest context, menționăm complexitatea studiului, ce depășește domeniul strict juridic, ansamblul acestuia incluzând și elemente de cercetare de natură sociologică, concretizându-se în următoarele teze principale:

- Au fost elucidate și analizate esența, particularitățile și noile tendințe în procesul activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice;
- A fost realizată o analiză a cadrului normativ, ce reglementează activitatea de aplicare a dreptului;
- Au fost reliefate esența și formele activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice;

- Au fost determinate și analizate conceptul și principiile eficientizării activității de aplicare a dreptului, ce orientează spre consolidarea organizațională și funcțională a instituțiilor din domeniu;
- Au fost stabilite principalele direcții de perfecționare și modernizare a activității de aplicare a dreptului;
- Au fost formulate propriile concluzii la tema de cercetare și recomandări în vederea remedierii unor lacune în domeniu.

Astfel, noutatea științifică își găsește reflectare directă în următoarele formulări teoretice susținute de autor: aplicarea este o formă specială a realizării dreptului, esența căreia este percepută drept o activitate reglementată detaliat prin norme procesuale; noțiunea aplicării dreptului necesită o modernizare în conformitate cu relațiile sociale; aplicarea dreptului nu mai este o competență exclusivă a organelor autorităților publice, dar poate fi realizată și de către autorități nestatale, abilitate cu competență din partea statului; conceptul și principiile eficientizării activității de aplicare a dreptului orientează spre fortificarea organizațională și funcțională a organelor și instituțiilor din domeniu; principalele direcții de perfecționare a activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice fiind cerința inerentă a dezvoltării cadrului sociojuridic contemporan.

Aprobarea rezultatelor științifice. Teza a fost elaborată în cadrul Departametului Drept Public al Universității de Stat din Moldova, unde a și fost inițial discutată pentru a fi prezentată spre susținere. Rezultatele cercetării au fost examinate și aprobate la 20 iunie 2018 în cadrul Seminarului Științific de Profil din cadrul Universității de Stat din Moldova. De asemenea, rezultatele științifice au fost expuse și în cadrul unor conferințe naționale și internaționale, în total fiind elaborate 8 articole științifice (4, 06 c.a.), fapt ce a contribuit la îmbogățirea suportului teoretic național. Concluziile generale și elementele de noutate vor fi implementate în programa analitică a cursului de Teorie generală a dreptului al USM.

Sumarul compartimentelor tezei. Structura lucrării este determinată de conținutul acesteia, scopul, obiectivele cercetării și direcțiile de cercetare din cadrul tezei de doctorat și este ghidată de o logică de cercetare. Aspectele și problemele elucidate sunt tratate metodic, contributiv, în manieră originală și direct proporțional cu importanța fiecăreia în ansamblul subiectului cercetat. Partea introductivă a demersului teoretic conține argumentarea științifică a temei de cercetare. Astfel, aceasta cuprinde actualitatea și importanța temei investigate, scopul și obiectivele propuse spre realizare, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică soluționată, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, implementarea și aprobarea rezultatelor cercetării. În conținutul celor trei capitole se reflectă atât cercetările în domeniu dat

la diferite etape de dezvoltare a științei juridice, dar cu o pondere mai mare la etapa actuală de dezvoltare, cât și opinia personală a autorului.

Compartimentele lucrării, prin conținutul lor, reflectă elaborări doctrinare în domeniu, dar și investigații științifice proprii, înglobează analiza aspectului aplicativ al fenomenului supus cercetării. Concluziile referitoare la cercetările exemplificate sunt prezentate pe larg în conținutul tezei, fiind mai amplu sintetizate în partea ei finală. Atașate concluziilor finale, prezentăm o serie de recomandări, relevând concomitent problema științifică soluționată și perspectivele legate de tema de cercetare.

Capitolul 1. Activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice în cadrul cercetărilor științifice este consacrat atât aspectului teoretic prin identificarea autorilor din doctrina națională și internațională care au cercetat domeniul activității de aplicare a dreptului și retrospectivei elaborărilor doctrinare din domeniu, cât și aspectului practic prin examinarea modificărilor legislative și evenimentelor juridice.

În subcapitolul ***1.1. Studii doctrinare în materia activității de aplicare a dreptului*** ca urmare a unei analize complexe a surselor doctrinare și a suportului normativ-juridic național și internațional, ce vizează activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, autorul a menționat o redimensionare a fenomenului aplicării dreptului sub influența relațiilor sociale existente; a efectuat un studiu profund al literaturii de specialitate ce vizează domeniul investigației doctrinare; a sintetizat opiniile cercetătorilor; a constatat necesitatea redefinirii conceptului de „aplicare a dreptului”, care, practic în toate cercetările, este examinat în calitate de formă a realizării dreptului, fără a fi percepută în calitate de activitate a anumitor subiecți. Prin urmare, în literatura de specialitate fenomenul aplicării dreptului este cercetat prioritar ca formă specială a realizării dreptului, ideologia aplicării dreptului fiind lăsată fără o atenție corespunzătoare în cercetările doctrinare.

Subcapitolul ***1.2. Reflectarea normativă și analiza situației practice a activității de aplicare a dreptului*** este consacrat studiului modificărilor legislative relevante din diferite domenii, conținând un discurs narativ privind modificările care au vizat modul de constitutire a noilor instituții, orientate, prin organizarea și funcționarea sa, spre o activitate eficientă și calitativă. Au fost examinate evenimentele juridice și stabilite atât ansamblul complex de direcții pentru a identifica succese în procesul de reforme, cât și ansamblul de insuficiențe depistate în procesul de implementare acestora. Prin exemplificarea reformelor autorul a evidențiat anumite sinteze ce țin de domeniul dat, fiind cerințele necesare pentru eficientizarea activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice.

Capitolul 2. Fenomenul aplicării dreptului și manifestarea sa dinamică în funcționarea autorităților publice conține o analiză a naturii juridice și determinarea trăsăturilor esențiale ale aplicării dreptului, stabilirea cazurilor ce ar necesita implicarea activității respective, dar și tipologia actului de aplicare, fiind o finalitate a activității de aplicare a dreptului.

În subcapitolul ***2.1. Aplicarea dreptului și activitatea de aplicare a dreptului. Formă și conținut***, datorită studiului complex al literaturii de specialitate, autorul a determinat trăsăturile esențiale ale aplicării dreptului caracteristice acestei activități, ce vor permite ulterior identificarea și evaluarea atât a eficienței activității de aplicare a autorităților publice, cât și a organelor nestatale abilitate cu competență din partea statului; dar și a identificat circumstanțele ce cauzează necesitatea aplicării normelor juridice. În vederea acreditării propriei viziuni asupra subiectului de cercetare, am formulat definiția *aplicării dreptului* ce ar caracteriza procesul de aplicare a acestuia într-o formă mai complexă și mai exactă, fiind mai aproape realității juridice contemporane. Totodată, s-a pus accentul pe deosebirea și interacțiunea terminologică supusă cercetării, și anume pe raportul dintre <u>formă</u> (ca aplicarea dreptului) și <u>conținut</u> (însăși activitatea de aplicare). S-au evidențiat trăsăturile esențiale ale aplicării dreptului prin prisma evaluării eficienței ulterioare a activității de aplicare a autorităților publice, dar și organelor abilitate cu o astfel de competență, cât și cazurile necesității aplicării normelor juridice.

Subcapitolul ***2.2. Determinarea limitelor activității de aplicare a dreptului prin caracterizarea și clasificarea actului de aplicare*** pune accentul pe coraportul actului de aplicare și a celui normativ, determinând trăsăturile caracteristice dar și deosebirile existente între activitatea de aplicare și activitatea normativă, inclusiv și actele emise care apar drept finalități ale activităților respective, deosebindu-se prin particularități de formă și conținut. Astfel, analizând diversitatea tipurilor de acte aplicative, autorul a evidențiat trăsăturile principale ale acestora și a prezentat o amplă clasificare prin care s-a constatat valoarea și rolul deosebit al actului de aplicare în realizarea obiectivelor sociale concomitent cu actele normative.

În subcapitolul ***2.3. Cauzele comiterii carențelor în activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice și analiza acestora*** exprimăm convingerea asupra necesității cunoașterii cauzelor și condițiilor apariției erorilor și a mecanismelor de elucidare eficientă a erorilor în cauză atât în aspect obiectiv, cât și în cel subiectiv. Au fost stabilite circumstanțele comiterii carențelor în activitatea de aplicare a dreptului, determinate posibile urmări (de natură penală, civilă etc. inclusiv și urmări nejuridice), precum și căile de perfecționare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice. Astfel, s-au determinat viciile personalității aplicantului dreptului, fiind prezentate cauzele subiective legate de personalitatea aplicantului,

precum și factorii externi care nu depind de calitățile subiectului. La fel, autorul a subliniat importanța problemei stabilirii răspunderii statului și organelor sale față de cetățeni în scopul reparării prejudiciului cauzat; a accentuat necesitatea argumentării și traducerii în viață a conceptului responsabilității și răspunderii reprezentanților puterii publice.

Capitolul 3. Noi mecanisme de eficientizare și modernizare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice conține o analiză complexă și amplă a conceptului *eficienței* și a factorilor de determinare a eficienței activității de aplicare a dreptului care necesită o abordare complexă, sociojuridică, în scopul atingerii și implimentării unui rezultat obiectiv. Totodată, am elucidat principalele direcții de perfecționare a activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice îndreptate spre prevenirea comiterii carențelor într-o astfel de activitate.

În subcapitolul ***3.1. Conceptul eficienței activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice și principiile ce stau la baza acesteia*** s-a precizat conceptul eficienței atât în domeniul activității sociale, cât și în domeniul dreptului, în special al activității de aplicare a acestuia. În vederea valorificării obiectivelor trasate, am determinat și cercetat cele trei componente obligatorii ale eficienței aplicării dreptului: 1) scopul propus pentru realizare; 2) cheltuielile și mijloacele suportate pentru realizarea scopului; 3) rezultatul final al activității. De altfel, este necesar de a cunoaște care metode și mijloace vor determina rezultatul maxim raportat la un volum minim de resurse consumate. La fel, în subcapitolul dat, am divizat și am clasificat principiile activității de aplicare a dreptului în general-juridice, principiile de organizare instituțională și principiile de funcționare; fiind într-o legătură reciprocă și respectarea cărora fiind condiția de bază a întregii activități de aplicare a dreptului.

În subcapitolul ***3.2. Factorii ce determină eficiența activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice*** sunt identificați și examinați factorii care exercită o influență esențială asupra eficienței activității de aplicare a normelor de drept, deoarece numai o cercetare multilaterală a acestora în ansamblu poate aduce rezultate veritabile ale procesului aplicării dreptului. Astfel, în vederea valorificării opiniilor preluate din literatura de specialitate, am examinat o multitudine de aspecte care ar putea influența eficiența aplicării dreptului de către organele puterii de stat, fiind identificați în calitate de factori atât cu substrat subiectiv, cât și obiectiv în conținutul lor, care, în ansamblul, contribuie la o aplicare eficientă a normelor juridice, printre care: profesionalismul și integritatea subiecților aplicării dreptului (o pregătire temeinică, formarea conștiinței juridice, educația juridică, cultura juridică etc.), etica profesională, stimularea interesului funcționarului public în elaborarea unui act de aplicare calitativ și eficient, crearea unui sistem profesionist și legal de administrare.

În subcapitolul ***3.3. Identificarea și caracteristica principalelor direcții de perfecționare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice*** am evidențiat direcții de perfecționare a activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice, ținând cont de cauzele subiective, ca prezintă o importanță deosebită în comiterea erorilor, punctul de reper fiind educația juridică a subiecților de aplicare a dreptului, cultivarea spiritului responsabilității pentru deciziile luate, a legalității și echității, a atitudinii responsabile față de exigențele normelor juridice. Aceasta poate fi privită într-un în sens direct, adică sporirea calității învățământului superior, la fel și aspirația aplicantului dreptului de a-și extinde orizontul său profesional, autoinstruirea, dar și măsuri de profilaxie în cazul exercitării presiunilor asupra conștiinței juridice etc. De asemenea, ne-am focusat atenția asupra perfecționării nivelului profesional al aplicantului, eficientizarea activității performante de aplicare a dreptului cu ajutorul stimulării, acesteia atribuindu-i-se atât măsurile de premiere, cât și de anumiți factori externi, cum ar fi: crearea unor condiții corespunzătoare (crearea unei ambianțe psihologice favorabile, organizarea rațională a lucrului aplicanților dreptului, utilizarea mijloacelor tehnico-științifice moderne), precum și selectarea profesională și bine organizată a candidaților care pretind la ocuparea unei anumite funcții; corespunderea normelor juridice cu dezvoltarea progresivă a relațiilor sociale; organizarea corespunzătoare a controlului asupra activității de aplicare a dreptului.

Conținutul analitic al prezentei lucrări finalizează cu expunerea Concluziilor generale și Recomandărilor, în cadrul cărora ne-am exprimat propriile viziuni, raportate la obiectivele trasate în contextul problematicii abordate. În procesul elaborării studiului am consultat și valorificat o multitudine de surse, lucrări ale autorilor autohtoni și din străinătate, în formă scrisă sau electronică, sistematizate conform rigorilor formale de perfectare a tezei de doctorat, acestea fiind expuse la compartimentul Bibliografie.

1. Activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice în cadrul cercetărilor științifice

1.1. Studii doctrinare în materia activității de aplicare a dreptului

În literatura de specialitate fenomenul aplicării dreptului este cercetat prioritar ca formă specială a realizării dreptului, ideologia aplicării dreptului fiind lăsată fără o atenție corespunzătoare în cercetările doctrinare [53]. Prin natura sa, activitatea de aplicare a dreptului prezintă un interes sporit de cercetare. Prezentându-se drept parte componentă a fenomenului aplicării dreptului, aceasta reflectă nemijlocit valoarea praxiologică în complexitatea deplină a fenomenului juridic. Anume activitatea de aplicare a dreptului și reflectă acea dinamică în procesul de reglementare a realțiilor sociale ce prezintă un interes pentru stat și societate. Astfel, o putem identifica ca o ”materializare” a unei forme a realizării dreptului, apreciată în literatura științifică drept specială, datorită subiecților abilitați cu competență, procedurilor clare ce o determină și a efectelor finalităților în domeniu. Activitatea de aplicare evidențiază funcționalitatea subiecților competenți și, evident, ne orientează în procesul de cercetare doctrinară spre depistarea fenomenelor, factorilor negativi ce contribuie la diminuarea eficienței acesteia. La fel, acceptăm și tendința inversă – cercetarea activității de aplicare a dreptului ne determină a ne pronunța referitor la eficientizarea activității de aplicare a dreptului, fenomen ce generează un interes sporit pentru o societate în proces de modernizare și evoluție fortificată social. În calitate de element determinatoriu, se evidențiază din definiția tradițională a aplicării dreptului privită drept o activitate a organelor competente ale statului sau a instituțiilor nestatale, abilitate cu competență din partea statului, specificată printr-o procedură specială, finalitățile căreia sunt acte de aplicare a dreptului ce duc la apariția, modificarea, restaurarea sau stingerea anumitor raporturi juridice.

Activitatea de aplicare a dreptului, prezentată drept conținutul formei de aplicare, se află la un început de manifestare doctrinară și praxiologică, ce urmează să argumenteze manifestarea axiologică a fenomenului juridic în viața socială. În context, menționăm perspectivele de evidențiere prin prisma activității de aplicare a dreptului a factorilor ce stagnează această activitate, a subiecților posibili implicați în activitatea dată, caracteristicile acestora, dar și perspectivele de eficientizare a activității în cauză și a elementelor ce fortifică calitatea acestui proces, poate chiar prin identificarea anumitor etape, caracterizarea acestora și stabilirea unor interacțiuni dintre ele. Într-o finalitate, menționăm importanța doctrinar-praxiologică a activității

de aplicare a dreptului la etapa contemporană de manifestare a fenomenului juridic în viața socială.

Mai mulți autori autohtoni, printre care Boris Negru [146], Gheorghe Avornic [4], Andrei Negru [137], Dumitru Baltag [7], se expun referitor la aplicarea dreptului, însă tratează fenomenul aplicării dreptului prin prisma realizării acestuia, sau se pronunță cu referință la realizarea dreptului, interpretând și aplicarea ca formă a acesteia. În cercetările de domeniu, Andrei Negru efectuează o reapreciere a fenomenului aplicării dreptului, sub influența realităților sociale existente. Autorul afirmă că competența de aplicare a dreptului nu mai poate fi atribuită în exclusivitate subiecților de origine statală, complexitatea relațiilor sociale ne impune de a accepta această competență și subiecților de origine nestatală. Prezența statului în domeniu nicidecum nefiind diminuată, el păstrând dreptul exclusiv de a abilita cu competență de aplicare subiecții în cauză [138]. Astfel, putem constata necesitatea modernizării definiției aplicării dreptului, în calitate de formă a realizării dreptului păstrându-se esența tradițională a fenomenului aplicării dreptului. Însă, cercetări aparte, orientate nemijlocit spre activitatea de aplicare a dreptului, în manifestarea acesteia drept element esențial al aplicării dreptului în literatură națională nu întâlnim. Activitatea de aplicare a dreptului, într-o formă indirectă, a fost supusă cercetării împreună cu fenomenul aplicării dreptului. Aplicarea dreptului, practic în toate cercetările, este examinată în calitate de formă a realizării dreptului, nefiind percepută în calitate de activitate a anumitor subiecți. Așadar, activitatea de aplicare a dreptului, îndeosebi cea a autorităților publice, nu a fost obiectul unor cercetări autonome.

Studiind activitatea de aplicare a dreptului, ne orientează la o apropiere a investigațiilor teoretice expuse în lucrare de problemele instituite nemijlocit în practica realizării normelor juridice de către organele autorităților publice și a celor abilitate cu competență. Astfel, studii fundamentale în domeniul aplicării dreptului în doctrina autohtonă sunt efectuate de către cercetătorul Alexandru Cuznețov prin teza sa de doctor în drept, cât și prin intermediul unor multiple cercetări în domeniu. Apreciem cercetările autorului în domeniul aplicării dreptului drept tangențiale, cu toate că o atenție deosebită este acordată fenomenului realizării dreptului, structura și conținutul lucrării ne determină a aprecia demersul științific dedicat fenomenului aplicării dreptului. Într-o abordare similară autorilor menționați, Alexandru Cuznețov examinează aplicarea dreptului în calitate de formă a realizării dreptului, fără a se atenționa la activitatea de aplicare a dreptului [53]. Astfel, efectuând o retrospectivă a cercetărilor autorului în domeniul aplicării dreptului, menționăm următoarele reflecții: în publicația *Admisibilitatea interpretărilor extensive şi restrictive în procesul aplicării dreptului* autorul menționează: „Este supusă cercetării interpretarea dreptului în calitate de fază a aplicării dreptului” [45, p. 19]; în

publicația *Importanţa interpretării oficiale, neoficiale şi cazuale în procesul aplicării dreptului* stabilește: „Obligativitatea interpretării oficiale duce, în primul rând, la apariţia obligaţiei organului de aplicare a dreptului privind studierea sau căutarea explicaţiilor şi, în al doilea rând, la respectarea lor în cazul apariţiei divergenţelor de concepere a normelor juridice aplicate cu dispoziţiile cuprinse în conţinutul actelor interpretării oficiale” [52, p. 30]; în *Conturarea lacunelor în procesul activității de aplicare a dreptului* autorul se expune astfel: „Studiul în cauză este dedicat în întregime metodologiei stabilirii lacunelor și activitatea de aplicare a dreptului, însă atenția covârșitor dominantă este orientată spre lacune, activitatea de aplicare evidențiindu-se în calitate de mediu de manifestare a acestora” [48, p. 35]. O serie de alte articole științifice ale autorului în cauză, care a acordat cea mai mare atenție de natură doctrinară autohtonă fenomenului aplicării dreptului, reflectă abordarea fenomenului în calitate de formă a realizării dreptului și nu-l examinează în calitate de activitate. Cercetări elocvente în domeniu Alexandru Cuznețov realizează prin intermediul publicațiilor științifice: *Etapele aplicării dreptului (fazele procesului de aplicare)* [51, p. 19]*; Actele aplicării dreptului prin prisma statului de drept* [46]*; Conceptul interpretării normelor juridice în procesul de aplicare a dreptului* [47]*; Procesele ce țin de realizarea dreptului în sistemul relaţiilor sociale* [54]. Atât denumirea acestora, cât și conținutul întăresc convingerile noastre anterioare cu referire la vectorul cercetării autorului menționat, care rămâne orientat nu spre aplicarea dreptului în desfășurarea activității, ci în exprimarea sub aspectul formei în realizarea dreptului, fapt care confirmă valoarea acesteia în doctrina autohtonă. Aprecierea doctrinară a cercetărilor menționate nu este contestată, dimpotrivă, complexitatea lor determină o valorificare utilă a fenomenului aplicării dreptului, ce ne servește drept pistă elocventă în procesul de cercetare a activității de aplicare a dreptului.

O pondere științifică semnificativă o comportă și alte cercetări asupra fenomenului aplicării dreptului în calitate de formă a realizării dreptului evidențiem în cadrul școlii de drept din Federația Rusă. Astfel, L. Malițeva menționează că „…aplicarea dreptului poate fi apreciată ca o activitate voliţională de soluţionare a cauzelor juridice, ce se finalizează printr-o hotărâre individuală, adoptată în baza normelor juridice” [212].

Încercăm a ne aprecia distinct și succesiv, cu referință la aplicarea normelor juridice și la activitatea de aplicare a normelor juridice printr-o detaliere a deosebirilor conceptuale de formă și conținut ce se evidențiază în corelarea: aplicarea ca formă specială a realizării dreptului și activitatea de aplicare a dreptului, ce apare drept conținutul fenomenului inițial. Aplicarea dreptului, în calitate de formă specială a realizării dreptului, în doctrina națională își găsește o realizare științifică bogată, datorită originii științifice comune cu cercetările doctrinare din

Federația Rusă în domeniu, ce anterior se prezentau drept componente ale unei școli doctrinare comune. Cercetări valoroase în domeniu sunt întâlnite și în doctrina juridică din România, dar acestea poartă totuși un caracter selectiv, fiind datorat la fel tradițiilor istorice de natură doctrinară comună, ce explică elementele comune existente în doctrina națională, rusă și română în entitatea doctrinei socialiste. Aplicarea dreptului în manifestarea sa de formă posedă o pronunțare preponderent doctrinară și influențează așa domenii ca procesul de creare a dreptului, manifestarea caracterului punitiv sau permisiv al normelor juridice în diferite domenii de reglementare juridică sau a caracteristicii anumitor subiecți implicați în procesul de aplicare a normelor juridice.

În cele din urmă, studiul aprofundat al literaturii de specialitate ce vizează domeniul investigației doctrinare și sintezele opiniilor exprimate de unii cercetători ne-a determinat să formulăm concluzia că clarificarea noțiunii de aplicare a dreptului a suscitat discuții și schimbări de opinii. Astfel, Dumitru Mazilu [132], Momico Luburici [122], Dumitru Baltag [7], Alexei Guțu [6], Ghenadie Epure [66], Valeriu Bujor [15], Magda Bloșenco [12]; V.V.Oksamîtnîi [219], în cadrul definirii conceptului aplicării dreptului pun accentul pe rezultatul specific al acesteia, și anume – emiterea actului de autoritate ce are un caracter individual, orientat spre realizarea prevederilor normelor juridice, deoarece actul de aplicare emis finalizează, de fapt, activitatea concretă a organului de stat sau a organelor abilitate cu competență din partea statului. Conceptul dat, parțial îl susțin și autorii Ion Craiovan [42], Radu I.Motica, Gheorghe Mihai [134] și Carmen Popa [157], la care adaugă și subliniază importanța respectării unei „proceduri consacrate juridicește", definind aplicarea dreptului ca o anumită formă a realizării dreptului, cea care presupune intervenția unui organ de stat competent care elaborează după o anumită procedură un act juridic – actul de aplicare.

Pe lângă opiniile enunțate mai sus, am identificat viziuni mai complex exprimate de autori precum N.I.Matuzov și N.I. Maliko [215], R.P.Vonica [185], C.Voicu [183], N. Popa, E. Anghel, C.B. Ene-Dinu, L.C. Spătaru-Negură [161], M.V.Dvoracek și Gh. Lupu [65], D.C. Dănișor, I. Dogaru, Gh. Dănișor [57], care tratează conceptul aplicării dreptului ca fiind acea formă juridică de realizare a dreptului care constă în elaborarea și realizarea unui sistem de acțiuni statale în vederea transpunerii în practică a dispozițiilor și sancțiunilor normelor de drept. Fiind vorba despre realizarea dreptului prin intermediul unor acte specifice de autoritate, emise de organele statului în conformitate cu competența stabilită acestora prin lege.

Este evident faptul că prin emiterea actelor de aplicare organele statului stabilesc măsuri de sancționare a celor care nu respectă obligațiile ce le revin și că, în unele cazuri, activitatea de aplicare a dreptului vizează restabilirea ordinii de drept încălcată și aplicarea sancțiunii normei

de drept. Însă, este inexactă opinia autorilor care consideră că aplicarea dreptului ar fi legată numai de constrângerea de stat sau doar la restabilirea ordinii de drept încălcate. Astfel, împărțim părerea autorului Carmen Popa, care stipulează că nu trebuie să se reducă actul de aplicare numai la actul de sancționare, pentru că există numeroase alte exemple care dovedesc contrariul: un act de numire în funcție, un act de înființare a unei societăți pe acțiuni, încheierea unor contracte comerciale etc. fiind acte care nu stabilesc măsuri de sancționare [157]. Deci, soluționarea juridică a conflictului nu este suficientă de a considera lichidarea acestuia în plan social. Adică, repararea dreptului subiectiv încălcat și obligarea persoanei la un comportament social anumit nu pot fi scopuri unice ale subiecților aplicării dreptului, important ar fi și lichidarea factorilor, motivelor și condițiilor care au cauzat apariția unui astfel de conflict. Această părere, într-o oarecare masură, o împărțim și noi, deoarece, a limita aplicarea dreptului de către organele de stat doar la aplicarea constrângerii înseamnă a sărăci procesul aplicării dreptului de o parte importantă a conținutului său.

În cele din urmă, cercetătorul Nicolae Popa definește aplicarea dreptului ca formă specifică de realizare, strâns legată de procesul traducerii în viață a normelor juridice prin acte individuale și concrete adoptate de organele statului. Domeniile în care intervin organele statului în procesul realizării dreptului sunt determinate de competența acestor organe – în domeniul organizării și al conducerii sociale, al garantării exercitării libere a drepturilor cetățenești, al jurisdicției etc. [159] Totodată, autorul, într-o formă indirectă, percepe aplicarea dreptului nu numai în calitate de formă a realizării dreptului, dar și în acea de activitate a anumitor subiecți competenți: „...realizarea dreptului poate fi definită ca un proces de transpunere în viață a conținutului normelor juridice, în cadrul căreia oamenii ca subiecți de drept respectă și execută dispozițiile normative, iar organele de stat aplică dreptul în temeiul competenței lor” [160, pag.186]. Însă, părerea noastră ar fi că a limita transpunerea în viață a prevederilor normelor juridice doar prin intermediul anumitor subiecți ai statului nu este una corectă, nefiind aproape deja realității sociale, iată de ce suntem de părerea că *aplicarea dreptului* poate fi percepută ca *intervenția unui organ al statului sau subiecților nestatali, abilitați cu competența respectivă, în cadrul unui proces complex de realizare practică a prevederilor normelor juridice, care elaborează, după o procedură stabilită, un act juridic, numit act de aplicare.*

În lumina celor relatate mai sus, rezultă că valoarea şi importanţa acestei definiţii este incontestabilă şi prin complexitatea ei de abordare a fenomenului. În aspect teoretic, subiecţii implicaţi în procesul de aplicare a dreptului se prezintă în calitate de criteriu de clasificare a actelor de aplicare a dreptului. Pornind de la această idee, avem posibilitatea de a identifica o nouă clasificare, dictată de realitatea juridică contemporană. Menţionăm, cercul de subiecţi în

competenţa cărora se include aplicarea normelor juridice necesită a fi revăzut în direcţia extinderii lui. Importanţa acestei mici, dar, considerăm, însemnate modificări a conţinutului definiţiei supuse discuţiei este evidentă – realitatea juridică ne determină să constatăm că în procesul de aplicare a dreptului nu sunt implicate numai instituţii şi organe ale statului, ci şi alţi subiecţi cu caracter nestatal. Astfel, calitatea unui domeniu important al aplicării dreptului nu se datorează numai competenţei organelor statale, dar şi competenţei subiecţilor cu caracter nestatal. Evident, afirmaţia respectivă nu are un caracter de noutate absolută. Caracteristici de acest gen, cu referinţă la aplicarea dreptului şi îndeosebi la subiecţii procesului de aplicare, mai pot fi întâlnite în literatura juridică. O mică precizare de acest gen face Mihai Bădescu, care menţionează: „Actele de aplicare pot fi emise de către orice organ al statului, iar uneori, în limitele determinate, chiar şi de organizaţii nestatale" [10]. Argumentarea acestei afirmaţii o putem iniţia în procesul de elucidare a funcţiilor aplicării dreptului, şi anume: a) prin intermediul actului de aplicare apare destinaţia de individualizare şi materializare a celor mai importante raporturi juridice capabile de a se manifesta în societate; b) prin intermediul actelor de aplicare se acordă raportului juridic generat un caracter de stabilitate; c) prin intermediul actului de aplicare poate fi confirmat de nenumărate ori şi într-o perioadă practic nelimitată în timp cuantumul de drepturi subiective şi de obligaţiuni juridice ale subiecţilor raportului juridic menţionat.

Pe lângă actul de aplicare, o importanță deosebită are procedura specială, ce caracterizează aplicarea dreptului și o deosebește de caracteristicile celorlalte două forme ale realizării dreptului – respectării și executării normelor juridice corespunzătoare, apare drept element component al fenomenului aplicării dreptului. Procedura în cauză, care prezumă existența unor norme juridice clare ce o reglementează, diferă de la o ramură de drept sau alta a normelor materiale aplicabile. Mai exact ar fi, gradul de complexitate al normelor care determină procedura aplicării este determinat de axiologia relațiilor sociale protejate de normele materiale ce urmează a fi aplicate. Anume interesul deosebit acordat prin intermediul studiului în cauză urmează a fi dedicat procedurii de aplicare, procedură specială și detaliată în dependență de necesitățile practice ale aplicării. Procedura vizează reglementarea unei activități de aplicare a normelor juridice materiale dintr-o anumită ramură a dreptului. În dependență de valoarea și ponderea socială a relațiilor juridice aplicabile, ansamblul de norme procedurale poate fi entitat în coduri de procedură. Or, reglementarea detaliată a activității de aplicare în aspect practic nu se prezintă drept o finalitate. Pot exista reglementări juridice de procedură perfecte pentru timpul și societatea respectivă, însă activitatea de aplicare în manifestarea ei practică include un sistem întreg de condiții teoretice cu realizare practică, ce urmează a ne demonstra calitatea și eficiența

practică a actului de aplicare a dreptului. Activitatea subiecților competenți în domeniul aplicării dreptului și este activitatea de aplicare. Activitatea de aplicare determină calitatea actului de aplicare și, drept consecință, determină și eficiența actului de aplicare. Deci, putem să constatăm cu certitudine, că anume activitatea de aplicare a normelor juridice este acea motivație pentru început de reformă (deoarece prin intermediul activității resptective se pot identifica acele carențe și lacune ce necesită a fi înlăturate sau completate prin intermediul reformelor într-un domeniu sau altul) și totodată acea finalitate a oricărui proces de reformă (procesul activității de aplicare a dreptului fiind dependent de rezultatele reformelor). Activitatea de aplicare a dreptului sau a normelor juridice presupune o finalitate clară – impactul maxim pozitiv al rezultatului acestei activitați de aplicare obținut cu un efort minim din partea statului și a instituțiilor respective ale acestuia.

Destinaţia reală a actului de aplicare a dreptului ne permite să afirmăm prompt că procesul de aplicare a dreptului poate fi realizat nu numai de organe competente ale statului, dar şi de organe cu caracter nestatal. Afirmația referitoare la aplicarea dreptului este reflectată în cercetările tematice ale lui Andrei Negru. Devine evident faptul că instituţiile statale posedă domenii exclusive de aplicare a normelor juridice, cum este cazul instanţelor judecătoreşti, organelor de urmărire penală, ministerelor, guvernului, preşedintelui statului ş.a. Există însă anumite domenii de competenţă a aplicării normelor juridice ce pot şi sunt atribuite, prin reglementări juridice, nu numai instituţiilor şi organelor statului competente în domeniu, dar şi instituţiilor şi organelor nestatale, abilitate cu competenţă din partea statului [138]. Desigur, cercul de subiecţi implicaţi în procesul de aplicare a dreptului poate fi interpretat extensiv doar cu referire la aplicarea actului administrativ juridic. Dacă e să reflectăm asupra competenţei subiective în raport cu actul de aplicare în calitate de act de justiţie, ea rămâne tradiţională, determinată de un cerc de subiecţi de origine exclusiv statală. La un eventual reproş privind necesitatea şi oportunitatea aprofundării în asemenea detalii, aparent particulare, ce caracterizează actul de aplicare administrativ juridic, evidenţiem, prin prisma democratizării societăţii, necesitatea imixtiunii minime a statului în sfera vieţii sociale, şi concomitent, instituirea răspunderii corespunzătoare a subiecţilor cu caracter nestatal, investite cu o atare competenţă din partea statului, pentru activitatea acestora în procesul de gestionare a vieţii sociale. Realitatea juridică este supusă unor transformări considerabile, ceea ce creează dificultăţi în motivarea economico-juridică a atribuirii în domeniu pe o treaptă exclusivă capacitatea de aplicare administrativă atribuită organelor statului în coraport cu cea a organelor nestatale.

Extinderea cercului de subiecți implicați în activitatea de aplicare a dreptului atribuie acestei activități o perspectivă de eficientizare. Poate fi explicată printr-o concurență constructivă, orientată doar spre perfecționarea și dinamizarea activității de aplicare a dreptului. Totodată, menționăm că în cadrul investigației doctrinare din domeniul Teoriei generale a Dreptului nu ne trasăm drept obiectiv caracterizarea competențelor autorităților publice, acest domeniu de investigație aparținând științei dreptului administrativ. Interesul investigațiilor noastre vizează activitatea de aplicare a normelor juridice, activitatea ce se integrează în conținutul competențelor oricărei autorități publice.

În același timp, valoarea practică a subiectului activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice este confirmată de cercetări doctrinare efectuate în anumite domenii ale activității de aplicare. Astfel, menționăm lucrarea autorilor Teodor Cârnaț și Galina Chiveri, în care și se atrage o atenție deosebită: „...este absolut firesc faptul că, poporul are dreptul să urmărească măsura în care necesitățile și doleanțele îi sunt analizate de autorități, care sunt strategiile concrete în vederea soluționării problemelor și, mai ales, modalitățile în care acestea sunt realizate. Ulterior, societatea, prin acceptarea sau inacceptarea măsurilor întreprinse, evaluează activitatea autorităților" [19, p. 10].

Precizări doctrinare urmează a fi efectuate și în domeniul autorităților publice. Doctrina românească intervine cu precizări ale noțiunii în cauză, precizarea este de relevanță majoră pentru investigația doctrinară efectuată. Astfel, Răzvan Viorescu, cu referință la noțiunea în discuție, menționează: „Fiecărei puteri în stat îi corespund autorități care realizează sarcinile acesteia" [181]. În continuare, autorul face referință la Constituția României [34], Titlul III – autoritățile publice: Parlamentul (capitolul I), Președintele României (capitolul II), Guvernul (capitolul III), Autoritățile administrației publice centrale de specialitate (capitolul V, secțiunea 1), Autoritățile administrației publice locale (capitolul V, secțiunea a 2-a), Autoritatea judecătorească (Capitolul VI). Reglementări similare în domeniul autorităților publice evidențiem și în Legea Fundamentală a Republicii Moldova [33]. Astfel, Titlul III – autoritățile publice enumerate sunt: Parlamentul (Capitolul IV), Președintele Republicii Moldova (Capitolul V), Guvernul (Capitolul VI), Administrația Publică (Capitolul VIII), Autoritatea judecătorească (Capitolul IX).

În viața socială foarte des apare necesitatea intervenției statului în asigurarea realizării drepturilor subiective și obligațiilor juridice ale subiecților raportului juridic, fiind vorba despre activitatea de aplicare în scopul realizării dispozițiilor normei juridice. Necesitatea aplicării dreptului își găsește exprimare chiar în scopul general al acestei activități, care constă în acordarea ajutorului subiecților dreptului, chemați la executarea normelor juridice, intervenția în

procesul realizării dreptului, pentru a controla, a stimula participanții la acest proces și a le ”repartiza” responsabilitățile. Totodată, statul este obligat să determine în ce cazuri aplicarea dreptului este obligatorie, care sunt limitele aplicării în domeniul reglementării și ocrotirii relațiilor sociale, care este cercul subiecților care aplică dreptul și altele. Aplicând dispozițiile normelor juridice, statul asigură legalitatea și ordinea de drept în societate [187].

Astfel, arealul de cercetare a constituit doar aplicarea ca formă specială de realizare, la general, însă noi, prin intermediul studiului prezentat în lucrarea respectivă, am propus studierea aplicării dreptului prin prisma activității organelor competente. Aplicarea dreptului, prin esența sa, determină activitatea de aplicare ca parte structurală, componentă a fenomenului. Pierderea monopolului aplicării normelor juridice, ce tradițional era în sfera de competență a organelor puterii de stat, acordă o percepere nouă asupra activității de aplicare prin prisma unui cerc mai larg de subiecți. Această abordare ne acordă posibilitatea de a ne pronunța referitor la calitatea și eficiența activității în cauză, manifestată din partea diferitor subiecți, de a depista un ansamblu de factori ce stabilesc cauzalitatea ineficienței activității de aplicare a dreptului în anumite situații generice, de a determina modalitățile de fortificare a randamentului activității în cauză. Diversitatea de subiecți implicați în activitatea de aplicare a dreptului ne acordă o posibilitate mai amplă de a stabili acele particularități specifice activității unor sau altor categorii de subiecți, astfel având perspectiva de a pătrunde mai profund în esența activității aplicării dreptului și a determina însăși eficiența dreptului în reglementarea relațiilor sociale.

Analizând toate definițiile, trăsăturile și particularitățile descrise mai sus, accentuăm faptul că principală trăsătură specifică aplicării dreptului constă în aceea că poartă un caracter organizatoric, se desfășoară în interesul particular al terților și este orientată spre asigurarea desfășurării legale a reglementării juridice, a conduitei oamenilor și a formelor de organizare a acestora, deci, a unui interes public. Aplicarea dreptului apare drept instrumentul reglementării juridico-individuale a conduitei oamenilor în societate, întărește și consolidează caracterul autoritar și imperativ al normei juridice, reglementează individual relațiile sociale și totodată asigură realizarea scopurilor generale ale reglementării juridice. Având calitatea intermedierii reglementării juridice individuale, activitatea de aplicare a dreptului servește drept temei prin care norma juridică leagă apariția, modificarea sau stingerea raporturilor juridice între cetățeni, asociații, persoane juridice și stat [230]. Fără un astfel de regulator, cum este activitatea de aplicare a normelor juridice, într-un șir de cazuri nu pot fi atinse scopurile și sarcinile reglementării juridice generale și, respectiv, nu pot fi realizare drepturile și obligațiile cetățenilor. Activitatea de aplicare a dreptului asigură și contribuie la realizarea dreptului, fapt prin care se și precizează destinația sa principală în mecanismul acțiunii dreptului.

Cercetarea aplicării dreptului prin abordarea funcțională de activitate a unor anumiți subiecți invocă reflecții doctrinare în domeniu. Activitatea de aplicare a dreptului prezumă o detaliere juridică a fenomenului, ce poate fi exemplificată printr-o procedură corespunzătoare apartenenței sistemice a normei juridice supuse aplicării. Activitatea de aplicare a dreptului, fiind percepută într-o manifestare procedurală, acordă posibilitatea evaluării prin calitate și eficiență a acesteia, fapt imposibil în abordarea aplicării dreptului în calitate de formă a realizării dreptului. Anume activitatea de aplicare a dreptului și permite atribuirea unei valori practice cercetării menționate, în scopul identificării căilor de eficientizare a acesteia.

Dacă subiecții vizați în domeniu, care sunt sau reprezintă autoritățile publice nu se evidențiază în cercetarea menționată drept subiecți de discuție doctrinară, atunci activitatea de aplicare a normelor juridice de către menționații subiecți evidențiază o valoare doctrinară și practică. Valoarea doctrinară constă în sintetizarea rolului activității de aplicare a normelor juridice de către autoritățile publice care nu și-a găsit o realizare clară până în prezent în doctrina juridică. Valoarea practică o distingem prin perspectivele de implementare a rezultatelor investigațiilor doctrinare pentru perfecționarea activității autorităților publice, căreia actualmente îi sunt înaintate cerințe de calitate și eficiență din partea societății.

1.2. Reflectarea normativă și analiza situației practice a activității de aplicare a dreptului

Dinamica vieții sociale impune autorităților publice noi provocări de origine organizațional-funcțională. Activitatea de aplicare, fiind esența unei guvernări democratice, necesită a fi modernizată în permanență, pentru toate elementele sistemice ale autorităților publice. Realitatea socială și juridică ne demonstrează suplimentar axiologia activității de aplicare a dreptului, care într-un regim democratic este de neînlocuit. Nu trebuie să ne pronunțăm categoric în domeniu, deoarece activitatea de aplicare a dreptului prezintă un interes notoriu și pentru regimurile democratice în proces de formare. Orice reformă, orice modernizare în domeniul organizării și funcționării sistemului autorităților publice în esență apare drept o eficientizare a activității de aplicare de către aceste autorități. Este însă importantă mențiunea că activitatea de aplicare a dreptului nefiind un scop în sine și că la baza acesteia este prezent și principiul legalității.

În condițiile naționale, activitatea de aplicare a dreptului prezintă o importanță deosebită odată cu Decretul cu privire la puterea de stat [61], Declarația de Suveranitate [59] și Declarația de Independență [58]. Acestea sunt actele normative orientate spre fundamentarea unui sistem de drept pentru un stat nou – Republica Moldova. Implementarea prevederilor acestor documente politice, care şi-au găsit fundamentare constituţională, a iniţiat procesul de edificare a unei

administraţii publice noi, bazate pe alte principii şi mecanisme de organizare şi funcţionare. În acele condiţii experienţa europeană era una de referinţă nu numai în domeniul administraţiei publice, dar şi în organizarea şi funcţionarea vieţii sociale în general. Reieşind din aceasta, Republica Moldova a iniţiat relaţiile nemijlocite cu Uniunea Europeană prin semnarea la 28 noiembrie 1994 a Acordului de Parteneriat şi Cooperare, care a fost ratificat abia în anul 1998 [87], ceea ce a tergiversat instituţionalizarea relaţiilor dintre Republica Moldova şi Uniunea Europeană. Totodată, cu sprijinul şi concursul organismelor europene, a fost efectuată în Republica Moldova reforma administrativ-teritorială din 1998 [78]. Prin aceasta s-a încercat să se accelereze procesele reformatoare din administraţia publică şi să se asigure implementarea reală a autonomiei locale.

Realizarea reformelor în Republica Moldova impune în mod imperios eficientizarea activităţii autorităţilor administraţiei publice, orientând-o spre satisfacerea necesităţilor oamenilor, plasând omul în centrul priorităţilor. În aceste condiţii, instituţiile administraţiei publice trebuie să se perfecţioneze şi să se adapteze în permanenţă la realităţile şi provocările contemporane, iar procesul de guvernare trebuie să depăşească cadrul unor simple reguli şi instituţii ce contribuie la gestionarea schimbării şi să includă metode de căutare, stabilire, implementare şi evaluare a politicilor de dezvoltare umană la un nivel maximal de consens, succes şi impact.

Deci, problema dezvoltării instituţionale şi funcţionale a autorităţilor administraţiei publice este una care se află pe ordinea de zi a reformei administraţiei publice de mai mult timp. Astfel, la 30 decembrie 2005 a fost elaborată şi adoptată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1402 „Strategia de reformă a administraţiei publice centrale în Republica Moldova” [74]. Strategia prevedea identificarea măsurilor pentru asigurarea modernizării administraţiei publice centrale în baza reorganizării instituţionale, optimizării procesului decizional, îmbunătăţirii managementului resurselor umane şi a finanţelor publice [16]. Ca urmare, a fost pregătit şi adoptat la 28 decembrie 2006 pachetul de legi, şi anume: Legea nr. 436-XVI privind administraţia publică locală [94]; Legea nr. 435-XVI privind descentralizarea administrativă [101]; Legea nr. 438-XVI privind dezvoltarea regională în Republica Moldova [102]. S-au efectuat unele modificări în Legea nr. 397 XV din 16 octombrie 2003 privind finanţele publice locale [105].

O etapă nouă în relaţiile moldo-comunitare se iniţiază în luna aprilie 2009, odată cu accederea la puterea guvernării pentru care integrarea europeană a Republicii Moldova este un deziderat fundamental, care poate fi realizat pe calea democratizării sistemului politic şi modernizării administraţiei publice. Astfel, şi în această perioadă s-au produs câteva încercări de

ajustare a sistemului administrativ național la unele rigori europene: adoptarea la 4 mai 2012 a Legii privind administraţia publică centrală de specialitate [93], care reprezintă o încercare de ajustare a sistemului instituţional al administraţiei publice centrale de specialitate din ţara noastră la un model european, prin atribuirea clară a responsabilităţilor şi competenţelor autorităţilor respective, precum şi prin raţionalizarea procedurilor şi activităţilor administrative desfăşurate de acestea. Un alt document important este Strategia Naţională de Descentralizare, care a fost aprobată prin Legea nr. 68 din 5 aprilie 2012 şi care reprezintă un document complex ce prevedea mai multe acţiuni chemate să asigure descentralizarea reală a puterii de stat. Strategia este urmată de un Plan de Acţiuni privind implementarea prevederilor sale pentru anii 2012-2015 [96], care prevedea elaborarea, modificarea, perfecţionarea, ajustarea la legislaţia comunitară a unui şir de acte normative pe domeniile pasibile descentralizării.

În continuare, planurile Guvernului au fost îndreptate spre pregătirea reformei administrative teritoriale, care presupune reducerea numărului administrațiilor unităților administrativ teritoriale de nivelul I, prin asocierea și comasarea acestora. Acest subiect necesită o abordare multidimensională, analize aprofundate, inclusiv experiența altor țări în acest domeniu și dialog cu reprezentanții autorităților publice locale, experți, alte părți interesate. Or, o astfel de reformă la nivel local va avea un impact major asupra tuturor locuitorilor comunităților locale. Aici trebuie de ținut cont și de necesitatea primordială de a efectua descentralizarea competențelor și serviciilor, descentralizarea financiară și patrimonială, fapt care va duce la creșterea capacităților unităților administrativ teritoriale. Realizarea cu succes a reformei administrației publice atât la nivel central, cât și la nivel local, depinde și este conexă cu alte reforme, care trebuie implementate în Republica Moldova, precum Reforma de modernizare a serviciilor publice sau Strategia națională de descentralizare. Astfel, notăm: Strategia privind reforma administraţiei publice pentru anii 2016-2020 [75], Planul de Acțiuni pe anii 2016-2018 pentru implementarea Strategiei privind reforma administrației publice pentru anii 2016-2020 [76], Planul de acțiuni privind reforma de modernizare a serviciilor publice pentru anii 2017-2021 [77], Strategia naţională de descentralizare şi Planul de acţiuni privind implementarea Strategiei naţionale de descentralizare pentru anii 2012–2018 [96]. Pentru eficientizarea procesului de implementare a reformelor a fost instituit Consiliul Național pentru reforma administrației publice (condus de prim-ministru) și Centrul de Implementare a Reformelor. Strategia urma să fie implementată în câteva etape și se referă atât la administrația publică centrală, cât și la administrația publică locală, fiind vizate cinci dimensiuni ale administraţiei publice, şi anume: creşterea responsabilităţii administrației publice; eficientizarea procesului de

elaborare şi coordonare a politicilor publice; modernizarea serviciilor publice; îmbunătățirea managementului finanţelor publice; modernizarea serviciului public şi resurselor umane. [85]

Cât priveşte asigurarea unui proces decizional şi de planificare strategică eficient, participativ şi transparent, autorul Aurel Sîmboteanu menţiona că „...în aspect legislativ şi instituţional lucrurile par a sta bine în Republica Moldova, în sensul că aceste procese sunt suficient reglementate, cadrul normativ naţional încurajează implicarea cetăţenilor atât individual, precum şi prin diferite structuri neguvernamentale să participe în procesul decizional al ambelor nivele ale administraţiei publice: centrale şi locale. În acelaşi timp, trebuie să recunoaştem că în acest domeniu avem şi anumite lacune. Pe de o parte, se observă încă o rezistenţă pe care o manifestă autorităţile administraţiei publice faţă de participarea cetăţenilor în procesul decizional, pe de altă parte, suntem în prezenţa unei atitudini relativ pasive a cetăţenilor de a participa în aceste activităţi, mai ales la nivel local. Asupra depăşirii acestei stări de lucruri trebuia să-şi concentreze eforturile autorităţile administraţiei publice însuşind din experienţa ţărilor europene" [79].

Încă un eveniment semnificativ fost semnarea Acordului de Asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, ulterior fiind ratificat de Parlamentul Republicii Moldova la 2 iulie 2014 [113] și în consecință a fost obținut regimul liberalizat de vize cu țările Uniunii Europene; s-au produs transformări considerabile în sfera administraţiei publice; s-a elaborat şi este pus în aplicare un cadru legislativ adecvat unui sistem democratic de administraţie publică; s-au produs schimbări semnificative în optimizarea structurii şi funcţiilor administraţiei publice centrale şi locale prin delimitarea competenţelor între aceste niveluri ale administraţiei publice; s-au întreprins unele acţiuni privind descentralizarea administraţiei publice etc.

Totodată, subliniem că orice eveniment juridic, finalitatea căruia este adoptarea unui act normativ-juridic, acordă o dinamică nouă activității de aplicare a dreptului, îndeosebi exercitată de către autoritățile publice. Într-o generală caracteristică, putem menționa adoptarea Constituției Republicii Moldova [33], Concepția reformei judiciare și de drept [71], adoptarea noilor Coduri în sistemul de drept național. Într-o altă categorie a clasificării evenimentelor juridice, considerate de noi drept remarcant pentru aprecierea activității de aplicare a dreptului în aspect de eficiență și calitate, includem evenimentele juridice orientate spre modernizarea sistemului juridic național începând cu anul 2009.

Relevante modificări legislative în sfera justiţiei au fost efectuate şi intrate în vigoare la finele anului 2008 – începutul anului 2009. Este adoptată o altă Lege cu privire la Procuratură [111]. Astfel, pentru prima dată se stabilesc, în legea menţionată, instituţia Consiliului Superior al Procurorilor şi al Colegiilor – de Calificare şi Disciplinar. Ulterior însă, în anul 2016, în

rezultatul reformei fiind adoptată o nouă Lege cu privire la Procuratură care identifică Colegiul pentru selecția și cariera procurorilor, Colegiul de evaluare a performanțelor procurorilor și Colegiului de disciplină și etică ce activează ”pe lângă” CSP [112]. La fel, au fost modificate substanţial Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii [98], Legea cu privire la statutul judecătorului [118], Legea privind selecția, evaluarea performanțelor și cariera judecătorilor [117], Legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor [114]. Modificările în cauză au vizat mai mult modul de formare a instituţiilor menţionate, orientate prin organizarea şi funcţionarea lor spre activitatea eficientă şi calitativă a justiţiei. Este necesar de a reliefa procesul lent de instaurare a unui control asupra acestor procese organizaţionale şi funcţionale ale justiţiei naţionale prin creşterea considerabilă a numărului de membri-profesori în coraport cu membrii-judecători din componenţa atât a CSM, cât şi a Colegiilor menţionate. Este adoptată în anul 2011 Strategia de reformă a sectorului justiţiei [97] pentru anii 2011–2016, fiind prelungită prin Hotarârea Parlamentului cu privire la asigurarea continuității reformelor în sectorul justiției nr.259 din 08.12.2016 până 31.12.2017 [73]. Este stranie numai perioada de realizare a acestei strategii, conform Planului de Acţiuni, ce finalizează reforma tocmai în anul 2016, adică în afara mandatului politic menţionat al Ministrului Justiţiei.

Continuitatea reformei sectorului de justiție reprezintă un proces firesc. Astel, prin Ordinul Ministrului Justiției cu privire la crearea grupului de lucru pentru elaborarea unui nou document de politici pentru asigurarea continuității reformei în sectorul justiției [151], a fost creat grupul de lucru pentru elaborarea unui nou document de politici pentru asigurarea continuității reformei în sectorul justiției. În anul 2017, Ministerul Justiției a organizat două ședințe privind lansarea noului document de politici pe acest sector și prezentarea direcțiilor strategice elaborate, urmare a recomandărilor rapoartelor pe diverse domenii din cadrul SRSJ 2011-2016 precum și a propunerilor parvenite de la membrii grupului. Astfel, în luna mai 2017 a avut loc lansarea procesului de elaborare a unui nou document de politici în vederea continuării procesului de reformare a sectorului justiției. Cât privește cea de-a doua ședință, aceasta a avut loc în luna noiembrie aceluiași an, în cadrul căreia a fost prezentat „scheletul” noii Strategii, scopul căreia fiind formularea acțiunilor de aplicare și implementare a cadrului normativ aprobat în cadrul SRSJ 2011-2016, reprezentând o continuitate a reformelor demarate anterior [85].

În consecință, rezistența la reformă din interiorul sistemului judecătoresc, proasta finanțare și lipsa personalului calificat au făcut imposibilă înregistrarea unor progrese semnificative în calitatea actului de justiție. Lipsa progreselor semnificative și lipsa unui angajament ferm de reformare a sectorului justiției din partea autorităților din Republica Moldova a stat la baza blocării de către UE a unui transfer financiar în valoare de 28 milioane EUR în cadrul

programului de reformare. Ca o concluzie generală, raportând resursele alocate și modificările legislative operate în cadrul SRSJ la impactul real produs asupra calității actului de justiție, vom constata că SRSJ pentru anii 2011-2016 a suferit eșec [86].

Dincolo de realizări, primul an de implementare a Strategiei de reformă și a Planului de Acțiuni a demonstrat existența a suficiente provocări și probleme cauzate atât de circumstanțe obiective, cât și subiective: insuficiența de fonduri materiale, insuficiența de resurse calificate, întârzieri și inacțiuni din aceste și alte motive, rezistența unor actori ai sectorului justiției față de reformele semnificative în domeniu ș.a. Astfel, se evidențiază un ansamblu de insuficiențe depistate în procesul de implementare a Strategiei de reforme și a Planului de Acțiuni:

✓ Cea mai mare provocare poate fi considerat faptul că implementarea Strategiei și a Planului de Acțiuni a început fără a avea toți banii necesari în bugetul pentru anul 2012 și o susținere insuficientă din partea donatorilor și a partenerilor de dezvoltare. Implementarea Strategiei și a Planului de Acțiuni presupune alocări financiare considerabile, însă conform Legii bugetului pentru anul 2012 [90] nu au fost alocate resurse suplimentare pentru implementarea Strategiei. Respectiv, instituțiile au fost în situația de a realiza toate acțiunile prevăzute în limitele bugetului aprobat, iar unele acțiuni au fost realizate grație suportului oferit de către partenerii de dezvoltare.

✓ Multe întârzieri sunt generate de faptul că unele instituții s-au implicat mai lent în procesul de implementare a Startegiei. O cauză principală a fost că Planul de Acțiuni s-a publicat cu o mare întârziere – abia peste 4 luni, în iunie 2012.

✓ În multe cazuri, colaboratorii instituțiilor nu fac față solicitărilor, atât din perspectiva numărului de activități, cât și din perspectiva calificării, or, noile tipuri de activități solicită suplimentarea personalului cu angajați de altă calificare și abilități profesionale.

✓ Altă provocare o constituie rezistența unor actori ai sectorului la reformarea mai drastică a sistemului în care activează, cu scopul creșterii nivelului de transparență și reducerii nivelului corupției în sistem.

✓ Alte întârzieri și nerealizări se datorează faptului că pentru unele acțiuni au fost estimate termene prea restrânse de realizare, care din motivul publicării întârziate a Planului de Acțiuni au devenit ireale.

✓ Deși s-a reușit atragerea unor donatori pentru implementarea unor activități, aplicarea de către aceștia a unor proceduri complexe și de durată pentru acordarea suportului promis a dus în final la nerespectarea termenelor și încercarea tardivă a realizării respectivelor acțiuni, care, la rândul său, cauzează în lanț alte întârzieri.

✓ În perspectivă, o provocare ar putea să o constituie tendința instituțiilor de a amâna demararea realizării acțiunilor cu termen mare de implementare, ceea ce ar putea cauza întârzieri sau chiar și nerealizări în termen la o etapă ulterioară.

✓ Un efect riscant îl are și tendința partenerilor de dezvoltare de a se retrage din categoria celor care acordă suport substanțial sectorului justiției, sub influența perspectivei suportului bugetar major care va fi acordat de UE [80].

Implementările invocate, după cum vedem, evidențiază și probleme orientate spre activitatea de aplicare, eficiența acestei activități. Astfel, ne convingem de caracterul îngust și nereușit inițial al Strategiei de reformă din domeniul justiției. Considerăm că și suportul financiar acordat de donatorii externi a fost epuizat într-o manieră discutabilă, or procesului nemijlocit al activității de aplicare a normelor de drept nu îi este acordat o atenție și atribuit o importanță corespunzătoare situației. Unicul rezultat aplicativ al funcționării, fiind evidențiat în calitate de succes deosebit, este majorarea salariilor judecătorilor, care, în opinie, era o necesitate inevitabilă.

Astfel, un progres semnificativ a fost atins prin adoptarea de către Parlament la 23 decembrie 2013 a Legii privind salarizarea judecătorilor [116], potrivit căreia începând cu 1 ianuarie 2014 și până la 1 ianuarie 2016 salariile judecătorilor s-au triplat. La fel, acceptăm drept un rezultat pozitiv al procesului de reformă din sectorul justiției formarea unui sistem de sintetizare și publicare a practicii Curții Supreme de Justiție în formă de culegeri de recomandări, adresate atât instanțelor ierarhic inferioare, cât și altor actori ce contribuie la realizarea justiției. Fenomenul în cauză determină spre o aplicare uniformă a normelor de drept în situații concrete similare de către judecători la elaborarea actului de justiție. În condițiile sistemului juridic național, considerăm că acesta este un prim pas spre recunoașterea precedentului judiciar în calitate de izvor formal al dreptului, care actualmente nu poate fi implementat într-o formă directă, fiind necesară o instruire prealabilă a judecătorilor CSJ în domeniul vizat. Aceasta ar fi o etapă relevantă a procesului de reformă în domeniu și un obiectiv, realizarea căruia ar fi apreciată de mediul profesional și social. Fenomenul în cauză însă nu poate fi considerat un succes al Ministerului Justiției [169], activitatea fiind realizată de Curtea Supremă de Justiție.

Revenind la tema cercetării, încercăm a evidenția situația cu referință la activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice în condițiile naționale, ce constă dintr-un sistem bine determinat de acțiuni întreprinse de aceste autorități publice, orientate spre reformarea, modernizarea organizațională și funcțională în scopul eficientizării activității lor. Se prezumă importante modificări legislative și normativ-juridice. Cu regret, menționăm o axare în cadrul Strategiei menționate numai spre modificări tehnico-juridice, cercetări de natură sociojuridică,

orientate spre eficientizarea activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice supuse reformei lipsesc. Astfel, subliniem insuficiența de atenție a fenomenului în cauză în realitatea sociojuridică a Republicii Moldova. Or, necesită a fi revăzut nu numai sistemul legislativ în cadrul reformelor declanșate, ci și mediul din cadrul diferitor sisteme de organe ale autorităților publice, rolul managerilor în domeniile vizate, continuitatea activității profesionale, politicile funcționale existente și promovarea lor în entitățile profesionale menționate. Anume un ansamblu complex de direcții determinate și poate identifica succese în procesul de reforme, activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice având o eficiență maximă în condițiile unui regim politic democratic contemporan.

Orientarea Republicii Moldova spre sistemul valoric european a determinat guvernările ulterioare de a se alinia la procesul de reforme și modernizări necesare în toate domeniile vieții sociale. În context, mai menționăm careva evenimente juridice relevante, printre care: emiterea Decretului privind Consiliul național pentru reforma organelor de ocrotire a normelor de drept [62], adoptarea Regulamentului [172] de activitate a Consiliului menționat. Eficiența de activitate în domeniul propus al Consiliului în cauză este discutabilă, chiar din considerentul că în anul 2014 au fost realizate numai două ședințe [168]. În scopul aprecierii importanței activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, indicăm impedimentele evidențiate în procesul de implementare a obiectivelor reformei în domeniul justiției. Ne convingem că o apreciere corespunzătoare a activității de aplicare a dreptului nu a fost acordată, și anume aceasta a și fost unul din motivele esențiale care au determinat eșecurile caracteristice reformei sus menționate.

Dezvoltarea statutului funcționarilor publici, a magistraților, în scopul perfecționării și consolidării drepturilor acestor entități profesionale, scoaterea lor de sub influența politicului, formarea și promovarea unui sistem real de drepturi subiective și garanții sociale, asigurarea unei creșteri de carieră transparentă bazată pe principiile integrității, profesionalismului și devotamentului față de statul respectiv s-ar prezenta drept etape esențiale ale reformelor inițiate. La fel, apare logic și necesitatea studiului eficienței activității fiecărei instituții în parte, ce se include în sistemul autorităților publice. Limitele reformelor sunt cu mult mai extinse, respectiv și finalitățile acestora vor fi cu mult mai rezultative.

Constatăm însă că evenimentele juridice legate de adoptarea noilor acte normative-juridice și modernizarea celor vechi nu duce inevitabil spre o eficientizare și sporire a calității, activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice. Drept exemplu afirmațiilor în cauză reliefăm tentativele „stângace” de reformă a justiției în care s-ar necesita de a include reforma autorității

judecătorești și a procuraturii, reforme în domeniul medicinii și alte domenii ale vieții sociale ce nu s-au încununat cu succes.

Activitatea de aplicare a dreptului în manifestarea sa practică se impune prin anumite condiții de eficiență și calitate. În scopul întrunirii acestor condiții, subiecții implicați necesită a evidenția condiții speciale de integritate și pregătire profesională. Capacitatea de adoptare a deciziilor la fel se prezintă ca una din cerințele esențiale considerată drept relevantă pentru evidențierea unor abilități de aplicare a dreptului. Activitatea de aplicare a dreptului este o activitate profesionistă și, de regulă, extrem de specializată, fapt ce rezultă din definiția aplicării dreptului, fiind caracterizată una „specializată, cu competențe strict determinate". Astfel, abstractizându-ne de orice interpretare politică, prin exemplificarea acestor reforme vom contura anumite sinteze în domeniu:

- Orice proces de reformă sau modernizare într-un anumit domeniu necesită a fi ghidat, dirijat, administrat de persoane versate în domeniu, și nu întâmplătoare, cu cunoașterea profundă a problemelor sistemice în sectorul încredințat.
- Un proces de reformă este o activitate de aplicare a dreptului eficientă numai când este realizată de un colectiv de specialiști. Complexitatea și profunzimea reformelor sau modernizărilor în diferite domenii ale vieții sociale demonstrează imposibilitatea capacității unipersonale de a obține succesele preconizate și continuitatea acestora. Reforma, îndeosebi în vederea reevaluării activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, poate fi realizată cu succes numai printr-o conlucrare eficientă și colectivă.
- Societatea civilă posedă o destinație aparte în procesul de reforme sau modernizare a vieții sociale. Ea are menirea de a monitoriza realizările etapice ale procesului de reforme, de a evidenția avantajele sau insuccesele lucrului efectuat. Societatea civilă nu poate fi încadrată nemijlocit la guvernare și la implementara reformelor și modernizărilor. Un exemplu elocvent îl avem prin insuccesul antrenării societății civile la formara Consiliului de reforme în domeniul justiției, randamentul acestuia fiind nul. Neîncadrarea nemijlocită în procesul implementării reformelor o explicăm prin necesitatea experienței profesionale și a diversității cultural sociale și juridice atât a membrilor societății civile, cât și a diversității politice de opinie.
- Orice proces de reformă sau modernizare, care într-o finalitate este orientat spre o eficientă activitate a dreptului de către autoritățile publice, necesită a fi însoțit de o productivă și adecvată mediatizare. Mediatizarea activităților de aplicare a dreptului de către autoritățile publice este un element necesar la etapa contemporană de dezvoltare a societății: într-un regim democratic. Astfel, autoritățile publice implicate în procesele menționate urmează a acorda o

atenție deosebită informării proprii și obiective a societății referitor la etapele realizate și succesele sau insuccesele obținute. În caz contrar, nișa informațională în domeniu va fi ocupată de oponenții politici ori de persoane interesate în eșecul reformelor și modernizării.

- Reformele și modernizările urmează a fi efectuate cu oameni integri. Un profesionist, de regulă, este integru. Realitatea juridică națională ne demonstrează că afecțiunile de integritate, în marea majoritate, au fost comise din lipsă de profesionalism sau prin manifestarea unui „profesionalism stângaci".

Acestea, în opinie, sunt cerințele necesare pentru eficientizarea activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice prin prisma realizării reformelor. Concomitent, menționăm posibilitatea evidențierii și a altora, poate chiar total diferite de ale noastre, important este că acestea să posede o încadrare logică în scopul propus – eficientizarea activității de aplicare a normei juridice. Aprecierea unui sau altui număr de cerințe orientate spre eficientizarea activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice naționale nu este relevant. Cerințele în cauză reflectă acele realități de natură praxiologică ce caracterizează activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice naționale în aspect de eficiență. Realitatea juridică națională urmează a fi completată în rezultatul studiului în domeniul menționat al activității de aplicare a dreptului, care, suntem convinși, ocupă un loc important în sistemul juridic național. Ignorarea activității de aplicare a dreptului și abordarea acesteia prin prisma eficienței reduce la minimum calitatea procesului de legiferare și a sistemului legislativ național. Drept urmare, perspectivele de realizare a unui regim politic democratic sunt considerabil minimalizate, favorizând un mediu de evoluție a corupției și a regimurilor totalitare [129, p. 44].

Totodată, ca urmare, procesul de elaborare a actelor normative capătă un rol-cheie în aceste circumstanţe. Or, nu putem avea norme juridice de o aplicabilitate eficientă atât timp cât procesul lor de elaborare nu are caracteristicile unui mecanism eficient. Necesitatea optimizării procesului de elaborare a actelor normative a fost indicată şi în numeroasele studii realizate la acest capitol, ale căror recomandări au fost luate în calcul la elaborarea Rapoartelor OSCE şi ODIHR privind evaluarea procesului legislativ din Moldova (2008, 2010). În acest context, prin intermediul Legii cu privire la actele normative [92] se urmărește realizarea următoarelor acțiuni din Planul de Acțiuni pentru implementarea Strategiei de Reformare a Sectorului Justiției pentru anii 2011-2016 [72]:

1. Operarea modificărilor în Legea nr. 317-XV din 18 iulie 2003 privind actele normative ale Guvernului şi ale altor autorităţi publice centrale şi locale [121] şi în Legea nr.780-XV din 27 decembrie 2001 privind actele legislative [91] în vederea asigurării stabilităţii, previzibilităţii şi clarităţii legislaţiei, fiind foarte similare atât după conținut, cât și conform principiilor și regulilor

generale ale procesului elaborării actelor normative. Totodată, fiind necesară întreruperea practicii de divizare a procesului de creaţie normativă în „elaborarea legilor” și „elaborarea actelor normative”, deoarece legile nu constituie o categorie normativă separată, ci fac parte din totalitatea actelor normative. Astfel, actele normative, în dependență de forța juridică a acestora, se clasifică în legi și acte normative subordonate legilor;

2. Elaborarea cadrului normativ privind metodologia aplicării procedurii ex-ante;
3. Crearea bazei de date în regim on-line privind procesul de elaborare a actelor normative.

Astfel, prin intermediul legii respective se urmărește realizarea următoarelor obiective: eliminarea dublelor standarde în ceea ce priveşte procesul de elaborare a actelor normative; crearea unui cadru normativ unitar bazat pe principii unice aplicabile procesului elaborării actelor normative, indiferent de organul emitent; asigurarea respectării principiului transparenţei în procesul decizional; reglementarea modului de funcționare a sistemului informațional e-Legislație; asigurarea clarităţii conţinutului actelor normative accesibile utilizatorilor; organizarea colaborării autorităţilor şi instituţiilor publice în procesul de elaborare a actelor normative.

Ca urmare, efectuând o analiză a celor 3 legi, putem să evidențiem unele din elementele noi ale Legii cu privire la actele normative:

- definirea clară a noțiunilor, cum ar fi: act normativ, activitate de legiferare, analiză ex-ante, text electronic etc.;
- clasificarea actelor legislative în generale, speciale și de excepție a fost substituită cu clasificarea normelor juridice;
- introducerea în categoria de acte normative a decretelor cu caracter normativ ale Preşedintelui Republicii Moldova. În esență, decretele sunt acte administrative, iar actele administrative pot avea atât caracter individual, cât și caracter normativ. Dat fiind faptul că toate actele normative urmează să parcurgă aceleași etape ale elaborării, decretele Președintelui care au caracter normativ au fost incluse în lista actelor normative;
- la categoriile de acte normative alături de cele ale autorităților publice centrale de specialitate au fost adăugate și cele ale autorităților publice autonome;
- în cazul modificării actului normativ adoptat, aprobat sau emis anterior de o altă autoritate, în clauza de adoptarea actului de modificare se indică denumirea succesorului de drept, precum şi temeiul juridic pentru operarea modificărilor;
- conceptul de *elaborare* a fost înlocuit cu cel de *legiferare*, luând în considerație faptul că este cu mult mai vast și ar cuprinde o sistematizare generală a tuturor etapelor;

- crearea şi implementarea sistemului informațional „e-Legislație”, care va permite: asigurarea tranziţiei activităţii elaborării actelor la o altă tehnologie de lucru bazată pe generarea şi evidenţa electronică a tuturor actelor; furnizarea pentru autorităţile şi instituţiile publice ale Republicii Moldova a informaţiei analitice şi statistice veridice referitoare la proiectele de acte normative; reducerea timpului necesar pentru circulația proiectelor de acte normative; asigurarea controlului accesului la datele despre proiect şi asigurarea unei securităţi maxime; asigurarea informaţională a activităţii de analiză, prognozare şi cercetare ştiinţifică în domeniu etc. Prevederile referitoare la utilizarea sistemului informațional vor intra în vigoare la 12 luni de la data publicării Legii;
- un alt aspect nou al proiectului constă în reglementarea posibilității și modului de a contracta experți pentru efectuarea studiilor de cercetare în conformitate cu prevederile legislației referitoare la achizițiile publice;
- încă un element structural îl constituie reglementarea procedurii de analiză ex-ante. Acest mecanism presupune identificarea necesităţii de intervenţie prin reglementare în diverse sfere ale vieţii sociale, în special în cazul unor reglementări cu impact major asupra bugetului sau care prevăd reorganizări şi reforme structurale sau instituţionale. Analiza ex-ante îşi propune drept scop evaluarea unei stări de fapt, identificarea problemelor sectorului social care necesită reglementare, determinarea soluţiilor şi consecinţelor acestora. Utilizarea acestor tipuri de analiză a impactului este în concordanţă cu principiile stabilite de către Comisia Europeană în vederea perfecţionării procedurilor de elaborare a actelor normative, simplificării conţinutului acestora şi participării în procesul de luare a deciziilor a societăţii civile şi mediului de antreprenoriat. Este de menţionat că analiza ex-ante se va materializa fie prin elaborarea unei politici publice, fie prin întocmirea unui raport, care va fi extrem de necesar şi util la întocmirea notei informative a proiectului de act normativ. De asemenea și rezultatele analizei impactului de reglementare se includ în nota informativă. În acest sens, elaborarea actului normativ va putea fi accelerată din moment ce deja va exista un suport informativ pentru argumentarea inițiativei legislative. Prin stabilirea conceptului analizei impactului de reglementare ca categorie a analizei ex-ante, utilizată pentru actele normative din domeniul antreprenotariatului, s-a intenționat păstrarea instituțiilor existente deja (Grupul de lucru al Comisiei de Stat pentru Reglementarea Activității de Întreprinzător, Secretariatul EIR ș. a.), fiind un mecanism eficient de evaluare a proiectelor actelor normative;
- a fost inclusă în sistemul informațional informația despre persoana sau grupul de lucru responsabil de elaborarea proiectului de act normative – ce va contribui la sporirea transparenței procesului de elaborare;

- este introdus dreptul de a contracta experți, organizații sau autorități care vor elabora proiecte de acte normative;
- a fost modificată şi completată structura notei informative ce se prezintă împreună cu proiectul de act normativ – adică modificări în tehnica legislativă;
- a fost inclus un articol separat dedicat armonizării legislației naționale cu legislația Uniunii Europene, care reglementează temeiurile armonizării, utilizarea siglei ”UE” și obligativitatea efectuării expertizei de compatibilitate pentru aceste proiecte de acte normative;
- un alt aspect nou – detalierea reglementărilor despre expertizele obligatorii. Astfel, după efectuarea expertizelor necesare, proiectele de acte normative (cu excepţia celor departamentale ale autorităţilor publice centrale de specialitate, ale autorităților publice autonome şi ale autorităţilor unităţilor teritoriale autonome cu statut juridic special şi ale autorităţilor administraţiei publice locale) urmează a fi obligatoriu remise Centrului Naţional Anticorupţie, în proiect fiind detaliată lista documentelor care trebuie să însoţească proiectul de act normativ. Pentru toate proiectele cu sigla „UE” este obligatorie expertiza de compatibilitate cu legislația Uniunii Europene. O altă expertiză obligatorie este cea juridică, care constituie ultima etapă a procesului de elaborare, înainte de a remite proiectul de act normativ autorității cu competență de aprobare sau emitere şi este obligatorie pentru toate proiectele de acte normative elaborate de către autorităţile publice, atât cele centrale de specialitate și cele autonome, cât și cele locale;
- alt aspect nou se referă la modul de publicare a actelor normative, deoarece completează cadrul normativ actual, prevăzând că, concomitent cu publicarea în Monitorul Oficial (sau, după caz, în monitoarele oficiale ale raioanelor, municipiilor şi ale unităţii teritoriale autonome cu statut juridic special), acestea urmează a fi publicate în Registrul de Stat al actelor juridice, ținut de Ministerul Justiției. Până în prezent, actele normative se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și doar această publicare îi conferă actului normativ forță juridică. Având în vedere tendințele Guvernului de a promova „e-guvernarea”, Legea cu privire la actele normative vine cu o propunere ca publicarea în Registrul de Stat să aibă aceeași forță juridică ca și publicarea în Monitorul Oficial. Având în vedere nivelul de digitizare a serviciilor publice, precum și nivelul de răspândire a tehnologiilor informaționale, acest fapt va spori cu mult accesibilitatea actelor normative;
- a fost exclusă posibilitatea abrogării tacite a actelor normative;
- clasificarea actelor legislative a fost substituită cu clasificarea normelor juridice etc.

Astfel, în contextul reglementărilor în vigoare, precum şi a cauzelor care au condiţionat această stare de lucruri, s-a conturat necesitatea de a veni cu o abordare nouă şi de a elabora o nouă lege în acest sens.

Revenind la studiul efectuat, constatăm cu siguranță că oricât de calitative n-ar fi actele normative ce formează sistemul legislativ în ansamblul său, nu sunt suficiente pentru o activitate eficientă și calitativă de aplicare a normelor în cauză. Concomitent, menționăm interesul practic și teoretic deosebit față de eficientizarea și ridicarea calității activității de aplicare manifestată de către autoritățile publice. Activitatea de aplicare a dreptului a subiecților menționați caracterizează calitatea și eficiența statului în procesul de realizare a dreptului. Cu regret, activitatea autorităților publice în realitatea națională provoacă rezerve considerabile. Activitatea în cauză, pentru a fi caracterizată prin eficiență și calitate, invocă cerințe speciale față de funcționarii implicați nemijlocit în procesul respectiv. Menționăm cerințe de natură obiectivă, reflectate prin politicile statului, și cerințe de natură subiectivă, ce caracterizează personalitatea funcționarului.

O contribuție esențială pentru domeniul de eficientizare a activității de aplicare a dreptului o deține Legea privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) [95], ce intervine cu o pluralitate terminologică din domeniu, evidențiază scopurile testării cu utilizarea poligrafului și domeniile ei de aplicare, principiile testării în domeniu, persoanele supuse testării, condițiile de testare obligatorie, a testării benevole, reglementarea organizării și efectuării testării, a controlului și finanțării testărilor. O continuare logică a legii menționate o evidențiem în cadrul Legii privind testarea integrității profesionale [120], adoptată în 2013. Astfel, obiectul de reglementare a legii în cauză fiind orientat spre testarea integrității profesionale în cadrul entităților publice, se intervine cu un ansamblu de norme-definiții, orientat spre o unitate terminologică în domeniu, stabilește drepturile și obligațiile agenților publici și ai testorilor de integritate profesională, se identifică subiecții testării integrității profesionale, garanțiile și responsabilitățile din cadrul testării integrității profesionale, a procedurii de testare a integrității profesionale, a rezultatelor și consecințelor testării integrității profesionale, controlul și finanțarea testărilor privind integritatea profesională. Suntem de părere că, fiind orientate spre testarea integrității profesionale a funcționarilor publici, reglementările normativ-juridice în cauză vizează eficiența și calitatea activității de aplicare a normelor juidice din partea funcționarilor publici.

La fel, importanță majoră au transformări ce au loc și în structura Guvernului. Noua Lege cu privire la Guvern [104] instituie reglementări ce vizează organizarea și funcționarea Guvernului bine structurate, cu o terminologie unificată și coerentă, cu proceduri administrative clare, menite să elimine ambiguitățile și neconcordanțele, inclusiv prin fortificarea capacităților Cancelariei de Stat în calitatea sa de Centru al Guvernului, regândirea statutului secretarilor de stat prin introducerea funcției de secretar general de stat responsabil de managementul curent al

ministerului, asistat de secretari de stat; delimitarea funcțiilor politice de cele de administrare în cadrul ministerelor, cu transferarea funcțiilor de administrare în competența secretarilor generali de stat și secretarilor de stat. Astfel, în urma reformei sunt excluse funcțiile de viceministru, iar atribuțiile administrative privind activitatea ministerelor sunt asigurate de secretarii de stat, care la necesitate vor îndeplini și interimatul funcției de ministru. O altă modificare prevede acordarea Premierului a împuternicirii de a modifica lista ministerelor printr-o procedură simplificată.

Astfel, conform Legii cu privire la Guvern [104] al Republicii Moldova, dintre cele 16 ministere care au existat în prezent avem doar 9, iar mai multe agenții urmează a fi comasate. Totodată, nu merge vorba doar despre schimbarea numărului de ministere, aşa cum se încearcă a fi privită în societate. Această lege deschide oportunitatea de a fortifica instituţiile statului, să fie o distincţie clară între funcţiile politice şi cele de administraţie; să fie scoase în evidenţă competenţele Guvernului şi ale Cancelariei de Stat; se prevede şi excluderea funcţiilor de viceminiştri. Acest lucru este importat, pentru că în ministere şi Guvern se va asigura continuitate instituţioanală. Ministrul rămâne a fi o persoană politică şi responsabilă de domeniu, iar administrarea va fi în competenţa secretarilor. Această lege vine să construiască instituţii puternice în stat ca fundament care să crească şi să se dezvolte Republica Moldova.

Așadar, scopul noii legi a Guvernului este modificarea și modernizarea întregului sistem de guvernare a statului, care ar crea o structură cu mult mai transparentă și eficientă. Legea menționată identifică scopul reglementării - modul de organizare și funcționare a Guvernului, domeniile de activitate, competența, structura și raporturile juridice ale acestuia cu alte autorități publice; rolul Guvernului și principiile lui de activitate; domeniile de activitate a Guvernului; funcțiile, atribuțiile și împuternicirile Guvernului; învestitura, exercitarea și încetarea mandatului Guvernului; statutul membrilor Guvernului; organizarea activității; actele emise de către Guvern; raporturile Guvernului cu alte autorități publice. Toate reglementările normative-juridice menționate sunt orientate spre o eficientizare a activității de aplicare a normelor juridice de către autoritățile publice în ansamblu, orientate spre o administrare mai calitativă a domeniului public, bazată pe principiile democratismului și transparenței.

Relevanța, în condițiile sistemului juridic național, al activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice în scopul eficientizării lor este anume esența oricărui proces de reformă ori modernizare. În scopul elaborării unui proces sistemic de reformă, într-un anumit domeniu, de natură organizațională sau funcțională, apare necesitatea unui studiu profund a situației de fapt. Acesta ar permite identificarea factorilor negativi ce duc la ineficiența sau stagnarea eficienței activității de aplicare a dreptului. Anume în baza rezultatelor studiului în cauză și

constatarea unei anumite situații pot fi elaborate etapizări, domenii, măsuri necesare pentru eficientizarea activității de aplicare a dreptului. Este posibilă o concluzie intermediară, cu referință la unele etape realizate în procesul de reformă, care necesită și un proces de monitorizare a rezultatelor pozitive obținute, dar și transmiterea acestor monitorizări anume conducerii autorităților publice vizate. O monitorizare externă nu poate fi realizată în permanență, aceasta fiind o sarcină a autorităților publice și a societății civile. Respectiv, evidențiem relevanța deosebită în condițiile Republicii Moldova a organizațiilor non-guvernamentale anume în monitorizarea domeniilor reformate sau a etapelor de reformă în derulare. Valoarea acestor monitorizări va fi incontestabil sporită, dacă ar efectua rapoarte succinte în domeniu și însoțite cu propuneri concrete de viziune a reformei. Astfel, apare posibilitatea și perspectiva unui dialog dintre guvernare și mediul socio-intelectual. Însuși procesul de reformă necesită a fi discutat cu actorii din domeniu. Nu poate fi realizată cu succes o reformă în prezența unei pasivități a subiecților supuși reformării.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

În urma unei analize complexe a surselor doctrinare și a suportului normativ-juridic național și internațional, ce vizează activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, menționăm anumite concluzii de referință.

Cu referință la gradul de studiere ca temei de cercetare notăm că fenomenul aplicării dreptului cunoaște o abordare doctrinară destul de complexă, orientată spre perceperea acestuia în manifestarea sa de formă specială a realizării dreptului, însă o caracteristică nemijlocită a activității de aplicare a dreptului în doctrina juridică națională lipsește. Însăși aplicarea dreptului în determinarea sa doctrinară actualmente necesită o modernizare, în scopul ajustării la realitățile practico-juridice existente, or, aplicarea dreptului nu mai este o formă de realizare a dreptului atribuită în exclusivitate organelor puterii de stat. În investigațiile doctrinare ne pronunțăm și argumentăm oportunitatea extinderii cercului de subiecți cu perspectiva aplicării dreptului, fiind incluși și subiecți nestatali, însă, evident, abilitați cu competență, conform anumitor proceduri speciale din partea statului.

Cercetarea teoretică a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice permite de a aborda condițiile de eficiență și calitate a diferitor activități ale autorităților publice ale statului, astfel contribuind într-o finalitate la o realizare mai bună a dreptului. La fel, activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice permite identificarea unei manifestări profesionale dinamice, ce poate fi privită prin prisma eficienței și calității, având drept criteriu nu

subiecții menționați, dar cerințele de calitate ale aplicării dreptului. Astfel, aplicarea dreptului, prezentându-se drept o formă specială a realizării dreptului, urmează a fi percepută într-o abordare mai complexă și extensivă, ea nu mai necesită a fi atribuită în exclusivitate subiecților publici. Aceasta necesită a fi atribuită atât subiecților statali, cât și celor nestatali care realizează activități de interes public. Deci, prin forma aplicării dreptului concluzionăm realizarea, transpunerea în viață a normelor juridice de subiecți atât publici, cât și privați, determinant fiind scopul realizării normei ce își găsește expresia în interesul public.

Totodată, în scopul determinării unei activități de aplicare a dreptului de către autoritățile statului mai eficiente și calitative, evidențiem condiții de instruire și integritate orientate spre formarea viitorilor funcționari de stat, pregătirea profesională, experiența instituțională, toate unite într-o entitate comună – activitatea profesională – și caracterizează activitatea de aplicare a normelor juridice. Or, fără aceste condiții, prin existența unui sistem legislativ complex, în aspect de tehnică legislativă, normele nu vor fi eficient și calitativ realizate de către autoritățile publice. În caz contrar, calitatea și eficiența anumitei autorități publice la o anumită etapă de dezvoltare a sa se va menține la un nivel pozitiv numai datorită anumitor factori subiectivi și, odată cu dispariția acestora, stabilitatea funcțională a autorităților publice în domeniul vizat va fi afectată. Aprecierea doctrinară a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice permite și determinarea, pe lângă factorii subiectivi și a factorilor obiectivi de eficientizare a funcționalității aparatului de stat în ansamblul și complexitatea sa.

Instruirea profesională în domeniul administrării publice poartă un caracter complex, ce nu posedă o sistematizare clară în sistemul național. Instruirea în cauză trebuie dezvoltată într-o strictă proporționalitate cu mecanismul de dezvoltare și verificare a integrității nu numai a funcționarilor existenți, dar și a viitorilor funcționari, iar metodele și procedeele de cultivare și verificare să fie foarte complexe. Astfel, activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, în compartimentul eficientizării ei și, îndeosebi, în domeniul perfecționării funcționării autorităților publice în ansamblu, este orientată spre formarea și promovarea unei experiențe generice acumulată, păstrată, transmisă și utilizată startegic în procesul formării și funcționării acestor autorități publice și promovării politicii de cadre în domeniu.

Activitatea de aplicare a dreptului, în aprecierea de eficiență și calitate, necesită o abordare complexă în procesul contemporan de modernizare. Experiența instituțională, continuitatea funcțională a personalului se prezintă drept elemente esențiale în domeniu. Cu atât mai complicat apare procesul de reformă în realitatea națională, cu cât identificăm nivele diverse de păstrare a acestor elemente de eficiență și calitate în diferite sisteme funcționale din cadrul aparatului de stat. Deci, putem să constatăm cu certitudine, că anume activitatea de aplicare a normelor

juridice este acea motivație pentru început de reformă (deoarece prin intermediul activității resptective se pot identifica acele carențe și lacune ce necesită a fi înlăturate sau completate prin intermediul reformelor într-un domeniu sau altul) și totodată acea finalitate a oricărui proces de reformă (procesul activității de aplicare a dreptului fiind dependent de rezultatele reformelor). Activitatea de aplicare a dreptului sau a normelor juridice presupune o finalitate clară – impactul maxim pozitiv al rezultatului acestei activitați de aplicare obținut cu un efort minim din partea statului și a instituțiilor respective ale acestuia.

Ținând cont de cele expuse, putem formula scopul și obiectivele tezei, precum și problema științifică de cercetare și direcțiile de soluționare a acesteia. Lucrarea își propune drept ***scop*** realizarea unei analize complexe a cadrului activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, a materialului teoretic și practic în vederea eficientizării acesteia, precum și în identificarea cauzelor comiterii carențelor în domeniu. Realizarea scopului propus prezumă detalierea următoarelor **obiective**: determinarea locului și rolului aplicării dreptului în sistemul formelor realizării dreptului; elucidarea activității de aplicare a dreptului ca determinantă funcțională a autorităților publice; corelarea aplicării dreptului în calitate de formă a realizării dreptului cu activitatea de aplicare a dreptului; identificarea conceptului și principiilor eficientizării activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice; analiza factorilor ce detrmină eficiența activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice; identificarea și analiza cauzelor comiterii carențelor în activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice; formularea direcțiilor principale de perfecționare și modernizare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice. Astfel, în procesul de cercetare au fost obținute următoarele rezultate: au fost elucidate și analizate esența, particularitățile și noile tendințe în procesul activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice; a fost realizată o analiză a cadrului normativ ce reglementează activitatea de aplicare a dreptului; au fost reliefate esența și formele activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice; au fost determinate conceptul și principiile eficientizării activității de aplicare a dreptului ce orientează spre consolidarea organizațională și funcțională a instituțiilor din domeniu; au fost stabilite principalele direcții de perfecționare și modernizare a activității de aplicare a dreptului; au fost formulate propriile concluzii la tema de cercetare și recomandări în vederea remedierii unor lacune în domeniu.

Problema științifică propusă pentru soluționare constă în determinarea naturii activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, fapt ce orientează spre modernizarea structurală și de competență în domeniu, contribuind la o eficientizare organizațională și funcțională a acesteia.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării derivă din rezultatele științifice obținute, sintezele și analizele realizate pe parcursul investigațiilor, precum și concluziile și recomandările formulate la finele lucrării. *Importanța teoretică* a prezentei lucrări se exprimă prin delimitarea clară a fenomenelor aplicării dreptului și a activității de aplicare prin corelarea lor în scopul eficientizării organizaționale și funcționale a autorităților publice. Concluziile și recomandările enunțate în teză pot fi prezentate ca direcții viabile în știință, legislație și practica de activitate în domeniu. Acestea, la rândul lor, vor determina oportunitatea revizuirii opiniei tradiționale referitoare la activitatea de aplicare a dreptului exercitată de către autoritățile publice. Astfel, pentru prima dată se abordează detaliat conceptul aplicării dreptului printr-o activitate a anumitor subiecți, or, literatura de specialitate privește aplicarea dreptului numai ca formă specială a realizării dreptului. *Valoarea aplicativă* se exprimă prin elucidarea multiplelor aspecte ale fenomenului activității de aplicare a dreptului, acesta fiind indicatorul eficienței organizaționale și funcționale a mecanismului de stat. Complexitatea fenomenului activității de aplicare a dreptului mai denotă unele posibilități orientate spre identificarea factorilor negativi, ce pot cauza ineficiența în organizarea și funcționarea autorităților publice. Astfel, ideile și concluziile științifice cuprinse în conținutul tezei vor fi utilizate: în plan doctrinar-teoretic, ca reper fundamental pentru o abordare ulterioară a problematicii conceptului activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice; în plan normativ-legislativ, în proces de modificare și completare a legislației ce reglementează activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, în scopul eficientizării organizaționale și funcționale a acestora; în procesul didactic universitar la predarea disciplinei Teoria generală a dreptului.

2. Fenomenul aplicării dreptului și manifestarea sa dinamică în funcționarea autorităților publice

2.1. Aplicarea dreptului și activitatea de aplicare a dreptului. Formă și conținut

Cerințelor sociale trebuie să li se dea satisfacție prin adoptarea cadrului normativ general al societății. Însă, elaborarea normelor de drept nu este un scop în sine. Norma juridică, ca regulă de conduită obligatorie a oamenilor în societate, necesită a fi tradusă în viață și realizată prin activitatea subiecților de drept, conformând anumite relații sociale pe care însăși norma de drept le reglementează. Subiecții se conduc de norme juridice, conformând prin ele acțiunile lor, similare organelor statului care soluționează în conformitate cu ele litigii, cazuri și sarcini apărute în practică. [40, p. 117].

Expresia *aplicarea normei juridice* desemnează tot ceea ce este necesar pentru transpunerea în viață a acestora și pentru protecția drepturilor subiective. Ordinea, stabilitatea și echilibrul social determinat, probabil, sunt cele mai semnificative valori sociale, iar ocrotirea lor este cea mai importantă funcție a dreptului. Pentru a fi în prezența unei astfel de ordini juridice, statul trebuie să fie capabil nu doar să creeze norme, ci și să determine realizarea lor efectivă, atât prin acțiuni care să stimuleze subiecții de a se supune voluntar normelor, cât și prin organizarea unei constrângeri instituționalizate efective [64, p. 350].

Fenomenul aplicării dreptului poartă un caracter complex și multiaspectual. În așa mod, aplicarea dreptului poate fi privită ca formă specială a realizării dreptului ce ține de exercitarea dispozițiilor, prescripțiilor, instrucțiunilor și regulilor pe care le stabilește dreptul prin intermediul normelor juridice. Normele de drept, astfel edictate, trebuie executate și puse în aplicare, ceea ce ar însemna implicarea directă a unor autorități publice în procesul de realizare a dreptului [35, p. 201]. Aplicarea dreptului continuă procesul reglementării normative a relațiilor sociale, pornit de activitatea creării dreptului, completându-l cu reglementarea individuală prin stabilirea sau concretizarea drepturilor și obligațiilor subiecților, specificând poziția lor juridică în situațiile concrete. Activitatea de aplicare a dreptului reprezintă una din etapele mecanismului reglementării juridice a relațiilor sociale, conținutul căruia nu se mai formează din reglementarea normativă și generală, ci din una individuală și concretă.

Prin funcțiile majore pe care le îndeplinește, dreptul ni se prezintă în dimensiunea faptică, concretă, materială, reglementând cu rigoare conduita oamenilor în societate, drepturile lor fundamentale; el statuează și pune în acțiune mecanismele instituționale apte să asigure aplicarea normelor juridice [183, p. 228]. Într-un stat de drept contemporan dreptul acționează în

interesele întregii societăți, dar se aplică în interesul particular al terților. Iată de ce aplicarea dreptului se bazează pe conștiința juridică a societății, pe respectarea legislației. Or, și aici, aplicarea dreptului este asigurată (după necesitate) printr-o forță de constrângere (cu puterea aparatului de stat), însă o astfel de constrângere se aplică numai față de cei care încalcă ordinea publică, disciplina socială, precum și față de cei care încalcă prevederile legislative în stat [223, p. 299].

Conceptul aplicării dreptului, perceput ca formă specială a realizării dreptului, cunoaște un îndelungat proces evolutiv. Într-o continuitate, se consideră că scopul sau finalitatea dreptului este realizarea unui echilibru de interese, din care trebuie să rezulte armonia socială și satisfacerea intereselor, de ordin moral și material, ale fiecărui om sau ale întregii societăți. Pentru a corespunde acestor cerințe, aplicarea dreptului trebuie să se afle în același sistem de coordonate, să se bazeze pe respectarea drepturilor omului și ale societății, constituită în statul de drept. Conform principiilor de aplicare a dreptului, se disting doi factori: unul care reprezintă ”ideea de justiție”, și celălalt –”ideea de ordine”. Factorul de justiție cuprinde idealul raporturilor dintre oameni, precum și dintre oameni și autoritatea publică [40, p. 117]. Factorul de ordine sau material cuprinde ordinea și stabilitatea instituțiilor publice, garantarea și siguranța drepturilor și obligațiilor individuale.

În acelaș timp, activitatea de aplicare a dreptului nu se poate reduce la simpla aplicare instituționalizată a forței fizice, fiind implicate două tipuri de acțiuni din partea statului – stimulative și represive. Deci, aplicarea dreptului nu poate fi privită numai ca o luptă cu cei care încalcă ordinea publică, ci și ca o organizare autoritară a ordinii publice, a relațiilor dintre subiecții care participă în viața socială. Astfel, aplicarea dreptului poate fi definită ca activitatea juridică a autorităților publice sau funcționarilor publici abilitați cu împuterniciri speciale pentru organizarea și asigurarea ordinii sociale, stabilității în viața socială, măsurilor de reprimare a încălcărilor din domeniul dat [194, p. 501].

Chiar și normativismul kelsian, cu toate că face din constrângerea instituționalizată un element definitoriu al ordinii juridice, simte nevoia de a specifica dimensiunea stimulativă a aplicării dreptului. Astfel, Kelsen afirmă: „Dreptul nu poate fi distins în mod esențial de morală decât dacă este conceput ca o ordine de constrângere, adică drept o ordine normativă care caută să provoace conduite umane atașând conduitelor contrare acte de constrângere socialmente organizate” [200, p. 44]. Desigur, Kelsen specifică doar un aspect al acțiunii statale în vederea obținerii comportamentului conform. În fapt, statul creează un sistem de recompensare a celor care nu încalcă norma juridică sau o realizează fără intervenția sa. Raționamentul kelsian vede că individul nu fură pentru că statul îi ripostează prin aplicarea sancțiunii, or, lucrurile se petrec și

altfel: subiectul sponsorizează cultura, pentru că astfel își reduce impozitele [64, p. 351]. În zilele noastre, conceptul despre scopul și finalitatea dreptului s-a extins cuprinzând valori fundamentale, cum ar fi: drepturile și libertățile omului, ideea de justiție și de adevăr, stabilită juridic ”asigurarea respectării ordinii de către autoritățile publice și de către toți cetățenii” [163, p. 96]. În general, rolul aplicării dreptului este de o importanță atât de mare în viața statului și a societății, încât mulți savanți desprind această formă a realizării dreptului de celelalte în una independentă, considerând că aplicarea, ca și activitatea de creare a dreptului, sunt două direcții deosebite în funcționarea întregului sistem de drept; în paralel efectuând și o deosebire între actele normative și cele de aplicare a dreptului.

Așadar, aplicarea dreptului constituie forma specială de realizare a dreptului cu implicații juridice deosebit de variate, cu multiple aspecte teoretice și tehnice. De aceea se impun, înainte de toate, unele precizări noționale. Noțiunea ”aplicarea dreptului” este rezervată, de regulă, în literatura juridică unei anumite activități de realizare a dreptului, și anume activității care îmbracă anumite forme juridice și necesită o anumită procedură [123, p. 195-196]. O altă precizare noțională o determină ca fiind acea formă juridică de realizare a dreptului care constă în elaborarea și realizarea unui sistem de acțiuni statale în vederea transpunerii în practică a dispozițiilor și sancțiunilor normelor de drept [185, p. 429]. Totodată, în unele cazuri, realizarea are loc fără participarea statului și organelor sale. Cetățenii și organizațiile benevol, cu liber consimțământ, fără constrângere și printr-un acord reciproc devin subiecții raportului juridic, în cadrul căruia se folosesc de drepturile sale subiective, îndeplinesc obligații și respectă interdicții stabilite [202, p. 397]. Ultimile două noțiuni și se axează anume pe identificarea activității de aplicare a dreptului, având drept scop evidențierea dinamică și nu statică a aplicării dreptului. Cu toate aceste interferențe – activitatea autorităților publice, a organizațiilor sociale și a cetățenilor între sferele vieții sociale, statul însuși desfășoară o activitate specifică, având nu numai monopolul elaborării actelor normative, ci și un rol deosebit de important în asigurarea realizării prevederilor dreptului. De altfel, anume autoritățile publice, pe de o parte, creează prevederile normative, iar pe de altă parte, ca titulari ale puterii de stat, asigură îndeplinirea și respectarea normelor juridice de către cetățenii și organizațiile sociale, de către toți subiecții de drept care ”aplică”, la nevoie, sancțiuni juridice. Și termenul ”sancțiune” în context deține un sens mai larg ca termenul respectiv din știința dreptului penal, având, credem, o apreciere de lipsă a realizării unui interes particular în drept [148, p. 42]. Deci, statul realizează reglementarea juridică a relațiilor sociale nu numai la nivel general - prin stabilirea dispozițiilor normelor juridice (elaborarea prevederilor de interes general), dar și la nivelul relațiilor sociale concrete – situații

reale din viața oamenilor (cum ar fi, spre exemplu, actul de inmatriculare într-o instituție de învățământ, emiterea hotărârii judecătorești etc.).

Natura activității de aplicare a dreptului constă în soluționarea situațiilor cu semnificație juridică. Activitatea organelor de aplicare este chemată pentru a contribui la realizarea drepturilor și obligațiilor subiecților prevăzute de legislație [187, p. 285]. Totodată, în situația aplicării normelor juridice, destinatarii normelor juridice nu pot să realizeze drepturile și obligațiile sale (prevăzute de lege) fără așa-numiții ”intermediari”, care, în cazul nostru, sunt organele competente ale statului. Fără decizia organului competent este imposibil ca oamenii să-și realizeze dreptul la asigurările sociale, să-și realizeze dreptul la odihnă etc; chiar și atunci când este clară prezența tuturor condițiilor necesare pentru apariția drepturilor și obligațiilor. Deci, orice subiect de drept poate alege să respecte de bunăvoie rigorile normei prohibitive sau să beneficieze de avantajele normei permisive așa cum poate, în egală măsură (singur sau sub îndrumarea unui specialist), să creeze şi să înainteze acte de aplicare a dreptului către organele competente, precum, de exemplu, o acțiune în justiție, o contestaţie, o plângere, o cerere de suspendare, o cerere de rejudecare, de executare silită, de stabilire a succesiunii, de recuperare a unui debit, de solicitare a unei despăgubiri, de contestare a unui proces-verbal de contravenţie, de eliberare condiţionată, de suspendare a executării pedepsei etc. [150, p. 4]. Cu alte cuvinte, o parte considerabilă din normele juridice sunt realizate numai prin activitatea de aplicare și actele succesoare ale acesteia. Astfel, aplicarea dreptului este activitatea autoritară și organizatorică a organelor și persoanelor competente care are ca scop contribuirea destinatarilor normelor juridice la realizarea drepturilor și obligațiilor ce le aparțin, precum și la controlul asupra procesului dat [190, p. 452].

Rezultă că, în dependență de situația creată, activitatea de aplicare a dreptului poate fi atât una obligatorie (spre exemplu, aplicarea amenzii pentru contravenția comisă), cât și facultativă (spre exemplu, emiterea hotărârii de recunoaștere a drepturilor părintești), din care reiese că subiecții aplicării normelor juridice pot fi organele puterii executive, puterii judecătorești, administrația întreprinderilor, diferite inspecții, procuratura, organizațiile nestatale (în cazurile delegării împuternicirilor) și altele. Astfel, cu scopul activizării participării maselor la conducerea vieții sociale în sfera juridică, unele funcții autoritare ale statului din domeniul aplicării pot fi transmise organizațiilor nestatale. În cazul dat, statul deleghează o parte din competențe ce țin de rezolvarea problemelor de interes individual anumitor organizații nestatale (în special organelor sindicale), fără ca aceste împuterniciri să-și piardă calitățile autoritare [221, p. 384].

Activitatea de aplicare a dreptului este o parte a activității de organizare a statului. Pornind de la această idee, organele de aplicare a dreptului se caracterizează prin prisma criteriului dirijării sociale, ale cărui sarcini reprezintă acțiunea organizațional-practică asupra sistemului social în general, sau asupra verigilor separate, prin utilizarea legităților specifice ale realității obiective în particular. În organizarea sau funcționarea corespunzătoare a relațiilor sociale, aplicarea dreptului naște activități operativ-executionale și de ocrotire a dreptului [205, p. 11]. Funcția operativ-executională este asigurată prin normele juridice individual-reglementative, iar cea de ocrotire a dreptului – prin normele de asigurare a dreptului [211, p. 95].

Prin urmare, aplicarea normelor juridice se realizează prin activitatea organelor competente ale statului sau ale organelor și instituțiilor abilitate cu competență din partea statului:

I. Prin activitatea de aplicare stimulativă, sau pozitivă (operativ-executională) se subânțelege organizarea executării dispoziției normei juridice imperative de natură onerativă. Reglementarea relațiilor sociale, garantarea drepturilor subiective și a obligațiilor juridice organele puterii de stat le înfăptuiesc prin emiterea actelor juridice individuale [187, p. 290].

II. Prin activitatea de aplicare negativă, sau prin constrângere (protejarea normelor juridice) – activitatea organelor competente ale autorităților publice, se subânțelege protejarea relațiilor sociale reglementate de norma juridică. Funcția de protecție atribuită organelor de aplicare a dreptului, la fel, este orientată spre apărarea drepturilor și libertăților omului și cetățeanului, asigurarea legalității și ordinii de drept [221, p. 284]. Din aceasta fac parte: aplicarea măsurilor de constrângere a statului față de subiecții care încalcă norme de drept; garantarea executării pedepselor, precum și aplicării măsurilor în scopul prevenirii pe viitor a orice fel de încălcări. O astfel de activitate este caracteristică pentru așa-numitele organe jurisdicționale, organele de control, organele executive, șeful unei instituții sau întreprinderii și organizației nestatale specializate. Este evident faptul că autoritățile publice care execută activitatea de aplicare a dreptului, de regulă, realizează și alte funcții juridice, cum ar fi cea de reglementare și de protejare a dreptului (conservare, apărare și garantare a valorilor fundamentale ale societății). Unele din ele, spre ex., instanțele de judecată, ocrotesc drepturile contra încălcărilor numai prin intermediul aplicării normelor juridice, altele, cum ar fi organele MAI, își realizează sarcinile și misiunile și prin intermediul executării normelor juridice, ca formă a realizării dreptului, ocupând și ea o parte considerabilă [190, p. 452].

Însă, pe lângă acestea, ar mai trebui să existe și alte instituții abilitate cu competență prin intermediul cărora s-ar facilita activitatea de aplicare a dreptului prin diminuarea factorului temporal, a cheltuielilor, prin stabilirea unei proceduri mai flexibile etc. Iată de ce societățile democratice, unde autodeterminarea socială reprezenta și reprezintă singura voință publică

activă, au elaborat reglementări și au poziționat instituția medierii în centrul motorului dezvoltării sociale, rezultatele fiind notabile prin conduita creată la nivelul individului față de apariția și stingerea unui conflict sau a unei dispute. Astfel, suntem de părerea că un factor care ar contribui la eficientizarea procesului aplicării dreptului ar fi „medierea", o instituție modernă în statul de drept, care poate contribui la degrevarea instanțelor de judecată de acele dosare ce pot fi rezolvate prin metode auxiliare justiției – metode amiabile. Mai mult decât atât, ea poate readuce dialogul în societate; poate aduce o schimbare în sistemul de valori actual. Conform art. 2 alin.(1) al Legii Republicii Moldova cu privire la mediere din 14.06.2007, aceasta era definită ca „o modalitate alternativă de soluționare a conflictului dintre părți pe cale amiabilă, cu ajutorul unei terțe persoane" [107]. Cu cât un număr tot mai mare de subiecți va alege medierea în scopul soluționării litigiilor existente, cu atât vom avea o comunicare mai bună între membrii societăţii la orice nivel. Se va realiza astfel un climat general bazat pe respect şi încredere reciprocă între membrii societăţii. Un climat în care membrii comunităţilor mai mari sau mai mici, în realizarea propriilor obiective, vor ține cont și de interesele celorlalţi. Treptat, gradul de solidaritate al membrilor societăţii va fi tot mai avansat şi mai elocvent decât cel perceput astăzi. Legea nouă, ce o înlocuiește pe cea menționată anterior, la fel, prin intermediul art. 2 definește medierea drept „modalitate de soluţionare alternativă a litigiilor pe cale amiabilă, în cadrul unui proces structurat, flexibil şi confidenţial, cu asistenţa unui sau mai multor mediatori" [108]. Reglementările legislative noi poartă un caracter mai complex, având la bază un suport științifico-comparativist mai solid în coraport cu legea abrogată.

Medierea oferă părţilor posibilitatea de a-şi rezolva neânţelegerile mult mai repede şi mai eficient decât în cazul unui proces tradiţional [139, p. 90]. De cele mai multe ori, oamenii pot ajunge la un compromis fără intervenţia unui judecător sau, în cazuri mai rare, chiar fără implicarea unui avocat. Medierea poate fi definită ca o „negociere îmbunătăţită". Cu sau fără asistenţa unui avocat, părţile îşi prezintă punctul de vedere unui mediator, care este o persoană specializată, neutră, imparțială și care oferă confidențialitate. Este apreciată o mare susținere din partea Ministerului Justiției, atât în sprijinul activității Consiliului de Mediere, cât şi în ceea ce privește promovarea medierii în rândul magistraților, avocaților, justițiabililor etc. [81]. În această ordine generalizând, invocăm că medierea este o modalitate de soluționare a conflictelor, alternativă procesului obișnuit sau arbitral. Această activitate, relativ nouă, este reglementată prin modificările aduse legislației în domeniu, reprezentând o armonizare și față de legislația europeană în domeniu [67, p. 53]. Or, medierea se prezintă drept o formă simbiotică dintre realizarea dreptului prin executarea prevederilor unor norme și a aplicării dreptului ca formă specială a realizării dreptului.

În cele din urmă ar rezulta că toate organele și instituțiile statului, în limitele competențelor sale, practică activitatea de aplicare a dreptului. În general, toate funcțiile de stat (de la cea de creare și consolidare a relațiilor sociale și până la cea de aplicare a dreptului) se realizează și trebuie să se realizeze ca activitate de aplicare a dreptului de către organele, instituțiile statale și instituțiile nestatale abilitate cu competență prin exercitarea atribuțiilor lor. Cu ajutorul ansamblului acestor acțiuni de aplicare se relevă natura juridică a statului, precum și forma și caracterul legal al activității sale contemporane.

În cadrul aplicării normelor de drept, activitatea de realizare a competențelor de către organele statului și organele nestatale abilitate cu competența respectivă este condiționată și dictată de drepturile și obligațiile sale, ce ține de soluționarea situației juridice concrete. Conținutul unei astfel de situații juridice poate fi orice litigiu semnificativ, soluționarea căruia necesită participarea organului de stat competent (intervenția din partea acestuia, precum și luarea deciziilor respective). Deci, aplicarea normelor juridice este realizarea acestora, în cazurile prevăzute de legislație și forma prescrisă de către organele statului, înfăptuită în limitele competențelor, ce ține de soluționarea cazurilor respective și emiterea actelor juridice corespunzătoare [218, p. 483-484]. Aşadar, activitatea de aplicare a dreptului, ca orice altă activitate, are nevoie de o finalitate logică. Acesta, în cazul nostru, fiind cuprins și formulat într-un act separat numit actul de aplicare a dreptului, ce se elaborează de organele statului și organele nestatale abilitate cu competență, care, la rândul lor, au misiunea nu numai să asigure reglementarea relațiilor sociale, ci și să transpună în viață regulile de conduită instituite prin normele abstracte, prin acte individuale de aplicare și să asigure executarea acestor acte de către cetățeni și organizațiile sociale în concordanță cu prevederile actelor normative [185, p. 429].

Din aceste considerente, în literatura juridică, conceptul de aplicare a dreptului este utilizat într-un sens specific, ce desemnează o anumită modalitate a realizării dreptului, presupune intervenția unui organ de stat competent ce elaborează, după o anumită procedură, un act juridic în anumite forme speciale - actul de aplicare. În baza celor relatate mai sus, putem să evidențiem o definiţie ce caracterizează procesul de aplicare a dreptului într-o formă complexă şi mai exactă, fiind mai aproape realităţii juridice contemporane, și anume: *Aplicarea dreptului ca o formă specială a realizării dreptului este caracterizată ca o activitate a unor organe, instituţii competente ale statului sau a instituţiilor nestatale abilitate cu competență din partea statului, care, conform unor proceduri speciale, emite acte juridice individuale (de aplicare) ce determină apariţia, modificarea, stingerea sau restaurarea unor anumite raporturi juridice* [138, p. 89].

Luând în considerație faptul că aplicarea dreptului este o formă specială a realizării dreptului, analizând definiția de mai sus și conceptele din literatura de specialitate, este evidentă necesitatea determinării **trăsăturilor esențiale ale aplicării dreptului** caracteristice acestei activități, ce vor permite ulterior de identificat și evaluat eficiența activității de aplicare a autorităților publice, cât și a organelor nestatale abilitate cu competență din partea statului, și anume:

1. Aplicarea normei juridice este o activitate desfășurată de către organele de stat, funcționarii publici, cât și de instituții nestatale abilitate cu competență din partea statului.

Autorul I. Craiovan susține că, aplicarea normei juridice este acea activitate special-juridică autoritară subiecții căreia pot fi numai organele puterii de stat competente, organele administrației publice locale, funcționarii publici, organizațiile obștești și altele, în cazul în care au o astfel de împuternicire din partea statului, acestea constatând deciziile lor legale și valabile. Pe când cetățenii nu pot aplica normele juridice, întrucât lor nu li se conferă prin lege un astfel de drept [42, p. 272]. Totodată, în procesul îndeplinirii funcțiilor de aplicare a dreptului nu are loc formarea dreptului nici în sens obiectiv, nici în sens subiectiv [41]. În procesul aplicării dreptului în baza normelor juridice în vigoare are loc: stabilirea existenței drepturilor subiective și a obligațiilor, inclusiv determinarea mărimii lor, în cazul apariției conflictului privind acestea; identificarea momentului acțiunii sau faptului finalizării drepturilor subiective și a obligațiilor; înfăptuirea controlului privind corectitudinea obținerii drepturilor și asumarea obligațiilor [206, p. 29]. Deci, devine evident faptul că organele statalui posedă domenii exclusive de aplicare a normelor juridice, cum este cazul instanţelor judecătoreşti, organelor de urmărire penală, ministerelor, guvernului, preşedintelui statului ş.a. Există însă anumite domenii a aplicării normelor juridice de interes public ce pot şi sunt atribuite, prin reglementări juridice, nu numai organelor statului competente în domeniu, dar şi instituţiilor şi organelor nestatale, abilitate cu competenţă din partea statului, cum ar fi: organizațiile comerciale, obștești sau necomerciale etc. Acestor instituții, printre care: instituțiile private de învățământ, medicale, instituții financiar bancare, societăți comerciale etc.; li se deleagă anumite competențe în vederea exercitării funcțiilor sau acțiunilor, care, prin urmare contribuie la aplicarea normelor juridice ce duce la naşterea, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice.

2. O altă trăsătură rezultă chiar din definițiile formulate mai sus, pentru ca **organele competente să aplice legea, trebuie să emită acte de autoritate cu caracter individual.** Acest lucru este posibil, din motivul că organele de stat și funcționarii publici sunt investiți de către stat cu puterea autoritară, în virtutea cărui fapt pot lua chiar și măsurile de obligare (constrângere) a celor ce nu se supun dispozițiilor normelor juridice [132, p. 267]. Ca exemplu putem să aducem:

hotărârile Guvernului cu caracter individual, decretele cu caracter individual emise de Președintele statului [91], ordinile de numire sau eliberare dintr-o funcție a unei persoane, procesul-verbal de impunere fiscală, procesul-verbal de stabilire a contravenției, decizia de pensionare, eliberarea unui certificat de stare civilă, hotărârea judecătorească, autorizațiile și licențele, avizele etc.

Aplicarea dreptului este o formă specifică de realizare a lui, strâns legată de procesul traducerii în viață a normelor juridice prin acte individuale și concrete adoptate de organele statului. Domeniile în care intervin organele statului în procesul realizării dreptului sunt determinate de competența acestor organe – în domeniul organizării și conducerii sociale, al garantării executării libere a drepturilor cetățenești, al jurisdicției etc. În acest context, N.Popa își exprimă rezerve față de împărțirea aplicării dreptului în: aplicare normativă și aplicare individuală, iar Gh. Boboș invocă faptul că majoritatea hotărârilor Guvernului sunt elaborate pentru a aplica prevederi cuprinse în diferite legi [13, p. 235]. N.Popa consideră că în aceste cazuri nu ne aflăm în prezența unor acte de aplicare a dreptului, ci este vorba despre realizarea unor atribuții ale Guvernului și ale ministerelor. Ele urmăresc să asigure, prin mijloace normative, cadrul organizatoric, material etc. pentru o bună activitate de aplicare a legii de către toate organele în subordine [158, p. 266]. La fel, susținem ideea că nu poate exista noțiunea de aplicare normativă. Aceste acte, care sunt normative, nu sunt acte de aplicare a dreptului la un caz concret, ele sunt elaborate pentru executarea legilor, în virtutea competențelor de reglementare a Guvernului, de exemplu.

Cu siguranță, în rezultatul activității de aplicare a dreptului se emite un act juridic individual – actul de aplicare, având o forță obligatorie. Vrem să atenționăm și asupra faptului că în procesul aplicării dreptului în baza normelor juridice se soluționează un anumit ”dosar” (din punct de vedere juridic, prin termenul ”dosar” se subânțelege totalitatea actelor acumulate în perioada procesului aplicării normelor juridice la un caz anumit). Însă pentru o astfel de hotărâre nu este suficient doar emiterea unui singur act. Deseori, particularitățile cauzei necesită o serie de acte care se completează reciproc. Astfel, până la pronunțarea sentinței precedează ordonanța de intentare a cazului penal, un șir de acte de anchetă etc. La rândul său, sentința servește drept bază pentru emiterea actelor ce țin de executarea acesteia. De obicei, există un act de bază (principal) și alte complementare, ce pregătesc temelia emiterii actului principal și asigură executarea lui [228, p. 427].

3. Din trăsătura precedentă, caracteristică aplicării dreptului, se desprinde alta, care relevă faptul că **actele aplicative, având un caracter individual dau naștere, modifică, sting sau restaurează raporturile juridice.** Aplicând dreptul, organele statului și instituțiile abilitate cu

competență din partea statului se manifestă ca purtătoare ale atributelor puterii de stat; actele lor de aplicare sunt acte juridice cu caracter individual. Prin intermediul lor sunt concretizate, în limita competenței determinată de normele juridice, drepturile și obligațiile unor subiecți în cadrul raporturilor juridice concrete. Prin intermediul lor sunt concretizate drepturile și obligațiile subiecților de drept, sau se stabilesc sancțiuni pentru cei care nu au respectat prescripțiile normelor juridice. De asemenea, prin emiterea actelor de aplicare, organele statului stabilesc măsurile de sancționare a celor care nu respectă obligațiile ce le revin [198, p. 264].

Se necesită a remarca faptul că în raporturile juridice de acest gen are loc doar constatarea drepturilor și obligațiilor de către un organ de stat special abilitat și nicidecum stabilirea, determinarea acestora *ex novo*. Drepturile și obligațiile din viața socială, ca și obligațiile corelative, își găsesc originea în normele de drept. Organele de stat constată sau recunosc aceste drepturi. Această activitate are valoare juridică deosebită și se înscrie în mod hotărâtor în rândul formelor juridice de aplicare a dreptului [159, p. 227].

4. Activitatea de aplicare a dreptului se întemeiază pe baza juridico-normativă corespunzătoare, ceea ce rezultă din faptul că însuși temeiul activității de aplicare a dreptului este determinat de legislația în vigoare. Examinând conținutul și esența aplicării dreptului, ca formă specială a realizării, trebuie de luat în considerație îmbinarea complexă în activitatea de aplicare a dreptului a diferite funcționalități. Creând condiții suplimentare pentru realizarea dreptului pentru un subiect oarecare, organul de aplicare a dreptului utilizează drepturile sale și respectă toate interdicțiile existente, deoarece activitatea de aplicare a dreptului se bazează pe lege și nu poate să se depărteze de la o oarecare cerință juridică [213, p. 18].

5. Aplicarea dreptului de către organe de stat, precum și cele abilitate cu competență din partea statului, este desfășurată prin activitatea de aplicare a normelor juridice, fiind o activitate individual–determinată, deoarece se aplică numai subiecților concreți (personificați). Caracterul individual constă în aceea că dispoziția cuprinsă în actul de aplicare conține în sine un ”program” nu al conduitei generale, ci al unei conduite anumite a subiecților individualizați. Un astfel de act este adresat personal unor subiecți determinați, vizează reglementarea unei relații sociale concrete și, de regulă, are o aplicare uniformă pentru practica juridică.

În rezultatul analizei trăsăturilor susmenționate reiese o trăsătură care, și ar unifica în conținutul său esența celor relaltate mai sus. Așadar, **aplicarea normelor juridice este acea activitate care se caracterizează prin caracterul său autoritar.** Caracterul autoritar al activității de aplicare a dreptului este explicat prin faptul că această activitate se aplică numai de organele autoritare ale statului sau instituțiile abilitate cu competență din partea statului. Astfel,

putem evidenția următoarele criterii ce determină caracterul autoritar al aplicării dreptului unificând semnele caracteristice precedente:

a) de activitatea de aplicare a normelor juridice se preocupă, în limitele competenței sale, organele autorității de stat, organele administrației publice locale, funcționarii publici, unele organizații obștești și cele nestatale etc.;

b) activitatea de aplicare a dreptului, după conținut, se caracterizează prin emiterea unor acte de autoritate cu un caracter individual, adresate subiecților personal-determinați;

c) această activitate a organelor de stat, precum și a celor abilitate cu competență din partea acestuia, poartă un caracter obligatoriu și se bazează, la nevoie, pe forța de constrângere a statului, care poate fi aplicată pentru a asigura realizarea integrală a prevederilor normelor juridice în fiecare caz concret [187, p. 286]. Nu trebuie însă a greși și a considera că această formă de realizare a dreptului s-ar limita la aplicarea dreptului de către organele statului, organele abilitate cu competență din partea acestuia doar prin aplicarea constrângerii, întrucât s-ar pierde din vedere aplicarea dispozițiilor normelor juridice, care diferă prin conținut și scop de actele de aplicare a sancțiunii normelor juridice. Așadar, esența actului de aplicare nu se reduce numai la unul de sancționare, pentru că există numeroase alte exemple care dovedesc contrariul, de ex.: un act de numire în funcție; un act de înființare a unei societăți pe acțiuni; încheierea unor contracte comerciale etc., nefiind vorba, în aceste cazuri, de prezența unui act de sancționare [157, p. 220];

d) activitatea de aplicare se realizează în baza manifestării voinței unilaterale a subiecților aplicării normelor juridice. Dar, în același timp, trebuie să menționăm că această formă de realizare a dreptului nu întotdeauna se realizează prin manifestarea voinței unilaterale numai din partea organelor abilitate ale statului. Astfel, în unele cazuri, pentru a porni o activitate de aplicare a dreptului, este necesară adresarea cetățeanului în organul competent al puterii statului;

e) creează consecințe juridice – este datorat faptului că orice activitate de aplicare a normelor juridice este succedată de elaborarea unui act de aplicare, ce se emite cu scopul de a interveni și soluționa anumite situații juridice. Și este evident că în urma acestor activități apar și anumite consecințe juridice ce pot crea, modifica, stinge și restaura raporturile juridice apărute între anumiți subiecți determinați;

f) din caracterul autoritar al activității de aplicare a dreptului reiese și o astfel de calitate cum ar fi natura administrativă a acesteia. Aceasta înseamnă că aplicarea normei juridice este o activitate prin intermediul căreia se organizează administrarea statal-socială în domeniul social-juridic. Cu alte cuvinte, activitatea de aplicare a dreptului, alături de activitatea de creare a

acestuia, este una din modalitățile influenței juridico-statale asupra relațiilor sociale cu scopul de a le reglementa.

6. **Aplicarea dreptului este acea formă de realizare care se caracterizează printr-o activitate de aplicare a normelor juridice ce se desfășoară conform unei proceduri speciale** (cu scopul garantării soluționării legitime și echitabile a cazurilor (litigiilor)), activitatea dată fiind reglementată de norme juridice în forma strict stabilită de legislație. Evidențierea etapelor procesului de aplicare a dreptului reprezintă importanță atât în plan teoretic, care ar permite să fie organizată mult mai bine activitatea de aplicare a dreptului, cât și din punct de vedere practic al perfecționării de mai departe a acesteia. Respectarea procedurii activității de aplicare a dreptului, sau ordinea procedurală, servește drept garanție a protecției și apărării drepturilor și intereselor cetățenilor, statului dar și a subiecților acestuia. În același timp, anume activitatea de aplicare a dreptului a dat naștere dreptului procesual – ansamblul normelor juridice ce determină ordinea, procedura realizării și ocrotirii normelor material-juridice [139]. În majoritatea cazurilor, activitatea de aplicare a dreptului este reglementată de legislația procesuală, care, la rândul ei, este bazată pe anumite principii, printre care o importanță deosebită o au: a) principiul legalității; b) echității sociale; c) rațiunii; d) temeinicia hotărârilor luate [187, p. 287]. În ultimii ani, prin procesul juridic se subânțelege nu numai activitatea organelor de justiție, dar și a altor organe statale, care întotdeauna este supusă unei anumite proceduri [213, p. 565]. Există o anumită procedură prin intermediul căreia organele de stat, funcționarii publici și organele abilitate cu competență din partea statului desfășoară activitatea de aplicare a dreptului. Aici ar fi momentul să ne oprim pentru a cerceta această trăsătură, deoarece în literatura de specialitate există o multitudine de păreri ce țin de acest subiect. Procesul de aplicare a dreptului, ca o activitate a organelor competente, prezintă în sine o consecutivitate a acțiunilor faptice. De aceea, pentru conștientizarea corectă a conținutului activității de aplicare a dreptului este necesar a deosebi etapele, ce formează consecutivitatea logică în emiterea actului de aplicare a dreptului, de etapele ce poartă un caracter funcțional, adică de etapele de examinare a cazului, întărite în diversele acte de aplicare a dreptului, urmărindu-se obținerea unui rezultat general, prevăzut de un șir de norme juridice. Evidențierea etapelor activității sau procesului de aplicare a dreptului, în teroria generală a dreptului, se bazează, în principal, pe continuitatea logică a acțiunilor determinate în procesul de realizare a dreptului, și anume în forma ei de aplicare. Astfel, S.S. Alekseev împarte toate acțiunile de aplicare a dreptului în trei etape de bază: a) stabilirea stării de fapt; b) alegerea și analiza normei juridice; c) hotărârea asupra cazului, expusă în actul de aplicare a dreptului [188]. V.V. Lazarev [206] și Gh. Boboș [13], consideră și ei rațională existența, în procesul de aplicare a dreptului, a trei etape: a) stabilirea stării de fapt; b) stabilirea

bazei juridice a cazului; c) hotărârea cazului. Prezentarea acestei clasificări, menționează autorii, corespunde conștientizării procesului de aplicare a dreptului ca rezolvare a silogismului cunoscut, și nu ar fi corect de a minimaliza activitatea de aplicare a dreptului doar la emiterea hotărârilor.

Emiterea hotărârilor și executarea dispozițiilor se află, cu certitudine, în legătură reciprocă. Dar, aceasta nu reprezintă temei pentru a le considera una și aceeași, a le unifica. Unificarea acțiunilor privind emiterea actului de aplicare a dreptului cu utilizarea lor nu ne apropie de realizarea reală a normelor de drept. Delimitarea lor exactă, acțiune contrară unificării acestora, are ca obiectiv perceperea faptului că nu trebuie să ne oprim la etapa emiterii actelor autoritare, ci este necesară transpunerea lor de fapt în viață, ceea ce ar permite să acordăm o atenție mult mai mare legalității acestor acte [198, p. 51-42].

Generalizând opiniile studiate, am observat că una din cele mai răspândite ar fi cea susținută de Romul Petru Vonică [186], Nicolae Popa [162], Ion Craiovan [39], Costică Voicu [183] și alții, care examinează (evidențiază) în calitate de etape ale procesului de aplicare a dreptului următoarele: a) stabilirea stării de fapt; b) alegerea normei de drept; c) interpretarea normelor juridice; d) elaborarea actului de aplicare.

D. Mazilu propune de a clasifca activitatea de aplicare a dreptului în următoarele faze: a) stabilirea stării de fapt; b) identificarea normei legale în scopul calificării stării de fapt; c) emiterea actului de aplicare; d) execuția actelor de aplicare [132, p. 271]. Pe când Radu I.Motică și Gh. C.Mihai, parțial susținând etapele descrise mai sus, califică a doua etapă ca ”aplicarea normei faptelor constante” [134, p. 253], asemănătoare este și părerea autorilor D.C. Dănișor, I. Dogaru și Gh. Dănișor, care evidențiază următoarele etape ale aplicării dreptului: a) determinarea situației de fapt; b) aplicarea normei faptelor constatate; c) elaborarea și adoptarea actului de aplicare; d) executarea actului de aplicare [57, p. 321-323]. Existența tuturor acestor etape în procesul de aplicare a dreptului nu înseamnă nici într-un caz reglementarea rigidă sau fărâmițarea procesului de aplicare, care este, prin însăși natura lui, un proces unitar. Aceste etape se interpătrund și se condiționează reciproc.

Studiul literaturii juridice ne-a demonstrat importanța evidențierii și diversitatea etapelor procesului de aplicare a dreptului, ce reprezintă importanță atât în plan teoretic, și care ar permite să fie organizată mult mai bine activitatea de aplicare a dreptului, cât și în plan practic – al perfecționării de mai departe a acesteia. Suntem de acord cu opinia autorilor B. Negru și A. Negru, care susțin că „...aplicarea dreptului poate fi privită ca un complex ce se desfășoară conform unor cerințe legate atât de necesitatea stabilirii corecte a împrejurărilor de fapt, cât și de necesitatea aplicării corecte a normei juridice ce reglementează situația stabilită. Pot fi

evidențiate mai multe etape ale procesului de aplicare a dreptului. Aceste faze desigur constituie un proces unic. Fazele aplicării diferă de la caz la altul, în dependență de caracterul normei jurdice aplicate și actul individual adoptat în legătură cu aplicarea" [146, p. 407].

Conform opiniilor analizate din literatura de specialitate, luând în considerație domeniul cercetat, activitatea de aplicare a dreptului poate fi individualizată prin următoarele etape ale aplicării dreptului:

a. <u>*Stabilirea stării de fapt*</u> este prima etapă în care se intreprind cercetări pentru a cunoaște situația concretă a împrejurărilor cauzelor ce trebuie să capete soluționare juridică. Organul de aplicare, cercetând starea de fapt, trebuie să cunoască situația reală, astfel încât cauza supusă soluționării să fie lămurită din toate punctele de vedre, fie că este vorba despre o faptă juridică cu caracter licit sau o faptă care contravine prevederilor juridice. Materialul documentar adunat trebuie să arunce lumină asupra tuturor laturilor problemei cercetate, pentru că numai în acest fel, în cunoștință de cauză, organul de aplicare va putea trece la încadrarea speței într-o reglementare juridică potrivită. Concluziile să fie în perfectă concordanță cu realitatea concretă. O deosebită importanță o constituie acumularea de probe pe baza de documente, declarații ale martorilor și alte materiale. În acest scop, organul de aplicare desfășoară în concret următoarele activități: consultarea și verificarea documentelor oficiale; identificarea și ascultarea martorilor, părților; efectuarea experimentelor judiciare; solicitarea efectuării de la organele specializate de expertize tehnice, contabile și multe altele [184, p. 243]. Prin intermediul acestei etape urmează să se ajungă la concordanța dintre faptele aparente, considerate prin ipoteza ca adevărate, cu realitatea obiectiva a desfășurării lor. Realizarea acestei concordanțe conduce spre ceea ce se înțelege în limbaj juridic *"adevăr obiectiv"*. Aici trebuie observată și făcută distincția, pe de o parte, dintre „adevărul subiectiv", adică, cel care apare ca o realitate stabilită la nivelul simțului comun, al subiectului cunoscător și care reflectă în mod obișnuit aparența faptelor ce sunt acceptate subiectiv ca adevărate, și, pe de alta parte, „adevărul obiectiv", adică reflectarea faptelor în deplina lor concordanță cu realitatea derulării sau săvârșirii lor. Stabilirea stării de fapt diferă de la un act de aplicare la altul, de la cele mai simple la cele mai complexe. Marea diversitate a cazurilor în care se impune aplicarea normelor juridice și specialitatea activităților pe care le reclamă stabilirea stării de fapt au determinat legiuitorul să elaboreze norme legale de procedură care se aplică obligatoriu în: materie contravențională, materie penală, materie civilă, materie fiscală, materie vamală etc.

b. <u>*Alegerea normei juridice ce urmează a fi aplicată la starea de fapt concretă*</u>**.** Odată stabilite, faptele terbuie confruntate cu conceptele juridice, pentru a vedea cu care dintre ele se identifică și pentru a alege norma juridică ce trebuie să fie aplicată. Un fapt nu poate produce

efecte juridice prin înseşi calităţile lui, ci norma juridică trebuie să-i atribuie o anumită calitate, o semnificaţie deosebită şi anumite efecte juridice. Faptul stabilit trebuie să primească o calificare juridică, luându-se în consideraţie toate împrejurările. Calificarea juridică este o apreciere în care intervin atât elementele de fapt, cât şi elementele de drept. Juristul se opreşte numai asupra efectelor acelora care permit sau, dimpotrivă, împiedică aplicarea normei juridice [164, p. 261]. Altfel spus, este un proces de selecţie a dispoziţiilor, numit de mai mulţi autori ”proces de identificare” sau de ”critică a normei” – în vederea calificării juridice a stării de fapt stabilite. Această fază a procesului de aplicare a dreptului este etapa care presupune o foarte bună pregătire de specialitate a organului de aplicare, cunoştinţe juridice fundamentale şi o bună stăpânire a domeniului juridic respectiv.

Se efectuează un control al veridicităţii textului articolului actului normativ şi analiza lui din punctul de vedere al legalităţii. Organul de aplicare a dreptului trebuie să posede textul exact al actului normativ la rezolvarea cazului concret, pentru evitarea apariţiei greşelilor şi a neconcordanţelor. De aici, este importantă stabilirea textului original al normei de care se foloseşte organul de aplicare a dreptului. Textul utilizat trebuie găsit în sursele oficiale de publicare a actelor normative, cum ar fi, spre exemplu, Monitorul Oficial. Şi, desigur, dacă sunt alte izvoare oficiale, în acest caz trebuie luată ultima redactare a publicării oficiale, cu toate modificările şi completările la ziua adoptării actului de aplicare a dreptului. Şi numai după respectarea unor astfel de cerinţe aplicantul va trebui să verifice legalitatea actului juridic, corespunderea lui cu prevederile actelor superioare, dacă au fost respectate limitele competenţei organului de aplicare precum şi procedura şi formele stabilite de lege pentru un astfel de act. Totodată, unui astfel de control pot fi supuse numai actele normative emise de ministere, departamente, organele administraţiei publice locale etc., însă ceea ce ţine de organele puterii supreme de stat, controlul legalităţii acestora nu intră în competenţa organului de aplicare a dreptului [228, p. 430]. O categorie numeroasă de acte administrative de autoritate, a căror legalitate este controlată de judecători, constituie procesele-verbale de constatare a contravenţiilor. Acest control este instituit prin Codul Contravenţional al Republicii Moldova. Conform opiniei autorului Gh. Avornic, una dintre cele mai importante modalităţi de control al legalităţii unui act administrativ de autoritate de către organele cu activitate jurisdicţională ce funcţionează în cadrul unor organe ale administraţiei publice este excepţia de ilegalitate. Excepţia de ilegalitate, ca mijloc procesual, constă în aceea că instanţele judecătoreşti au dreptul de a verifica legalitatea actelor administrative când acestea sunt invocate în procesele pendinte înaintea lor, întrucât numai acele acte au putere obligatorie care sunt emise în conformitate cu

legea și care sunt chemate să o aplice. În asemenea cauze, instanța nu anulează actul, nu-l desființează, ci numai înlătură efectele [4, p. 199].

c. Controlul acțiunii normei juridice în timp, spațiu și asupra persoanelor, deoarece, după stabilirea normelor juridice aplicabile și elucidarea și precizarea semnificației lor, este necesară delimitarea sferei de aplicare a acestor norme. Această etapă este la fel de importantă, din motivul că modificarea legilor, dinamismul din ce în ce mai accentuat al sistemului normativ face ca problema conflictului de legi în timp să fie esențială în aplicarea dreptului. O altă problemă este cea a delimitării sferei teritoriale de aplicare a legii. În fine, delimitarea câmpului de aplicare a normei presupune stabilirea poziției acesteia în cadrul sistemului juridic ierarhizat, precum și a sferei de aplicare a acesteia asupra persoanelor [64, p. 356].

d. Interpretarea normelor juridice, care constă din operațiuni de lămurire și concretizare a conținutului regulii de drept cuprinsă în norma ce urmează a cârmui raportul respectiv. Legea, prin natura sa fiind generală și neavând în vedere situații concrete, de multe ori este incapabilă să prevadă schimbările rapide ale realității concrete. Astfel, generalitate ei o face *obscură* de unde rezultă necesitatea interpretării ei [57, p. 323]. În procesul de aplicare a dreptului organul de aplicare (judecătorul, în primul rând), clarificând cu toată precizia sensul prevederilor normative, stabilește concomitent și compatibilitatea lor cu o anumită situație de fapt (un caz ce se deduce în fața lui). Judecătorul activează, având la îndemână două componente importante: un sistem de reguli cu caracter general și impersonal din care trebuie să selecționeze pe cea (cele) care se aplică cazului concret și un caz concret, individual, determinat prin trăsături ce nu-și găsesc de fiecare dată reflectarea exactă și detaliată în conținutul prevederilor normative. Interpretarea juridică este prezentă mereu în procesul de executare a justiției, fiindcă ideea cuprinsă în textul normativ nu pune automat stăpânirea pe gândirea judecătorului ce o aplică, ci doar după ce ea este preluată de acesta, ca urmare având loc un anumit proces mintal de colaborare între legiuitor și judecător [1, p. 27].

Interpretarea juridică este o condiție de mare importanță a unei corecte aplicări a dreptului. Este acea fază a procesului de aplicare ce constă dintr-o multitudine de operațiuni, metode, procedee cu care operează tehnica juridică, organul de aplicare, pentru a stabili înțelesul adevărat și deplin al normei juridice. Soluționarea posibilelor colizii între normele juridice și înlăturarea lacunelor în drept formează una din componentele de esență a etapei în cauză. Este știut bine faptul că coliziile sunt divergențele și contradicțiile care apar între diferite acte normative, dar care reglementează aceleași relații sociale sau relații omogene, precum și contradicțiile ce apar între diferite organe competente ale statului sau persoane cu funcții de răspundere în procesul de aplicare a normelor juridice, exercitându-și atribuțiile lor. Ele împiedică activității normale și

dirijate a sistemului de drept, creând incomodități în practica de aplicare a normelor juridice etc. Astfel de mijloace de lichidare precum: interpretarea actelor sau normelor juridice; anularea actului învechit şi aprobarea unui nou; introducerea modificărilor şi precizărilor respective; sistematizarea legislației; crearea condițiilor de mediere ș.a. ar fi perfecte pentru lichidarea coliziilor în drept. În acelaşi timp, majoritatea specialiştilor semnalează frecvent că reglementarea juridică nu este completă, suficientă pentru rezolvarea tuturor cazurilor care urmează să fie soluționate.

Totodată, sfera reglementărilor juridice nu este permanentă. Apar noi relaţii şi situaţii despre care la momentul adoptării actului normativ nu se ştia sau, dacă şi se ştia, ele nu aveau un caracter tipic, sau, deşi ar fi trebuit să fie reglementate de norme juridice, totuşi sunt neglijate de către legiuitor. În aceste cazuri poate fi vorba de ***lacune în drept***, care reprezintă lipsa unei reglemntări normative concrete referitoare la anumite relații sociale ce se află în sfera reglementării juridice [144, p. 181]. Autorul Al. Cuznețov definește lacuna în drept ca lipsa deplină sau parţială a prevederilor normative, a căror necesitate este condiţionată de dezvoltarea relaţiilor sociale şi de necesităţile practicii judiciare, principii de bază, sensul şi conţinutul legislaţiei în vigoare, direcţionate spre reglementarea faptelor vitale în sfera influenţării juridice [49, p. 29]. Însă lipsa unei (unor) norme juridice, pentru a reglementa anumite relaţii, situaţii nu întotdeauna poate fi calificată ca o lacună în drept. Deci, uneori, legiuitorul în mod special nu reglementează anumite relaţii sociale, considerând că ele nu necesită o asemenea reglementare. Evident e că apariţia lacunelor în drept este condiţionată atât de cauze obiective, cât şi subiective. În orice caz, cel care aplică dreptul este nevoit să stabilească existenţa lacunelor, iar apoi să caute mijloace de depăşire a lor. Aşadar, iniţial, ar fi necesar să se convingă privitor la inexistenţa dispoziţiilor prevăzute de legiuitor. Totodată, în literatura de specialitate se face deosebire între „adevărata lacună" (reală), care constă în absența normei aplicabile, și „falsa lacună" (închipuită), când o anumită situație de caz, un anumit domeniu de relații sociale nu se reglementează prin intermediul dreptului, cu toate că, după părerea unei persoane sau a unui grup de persoane ar trebui să fie reglementate de norme juridice. Posibil că legiuitorul nu consideră necesar de a reglementa acest domeniu de relații sociale prin intermediul dreptului. Se atrage atenția că hotarul dintre ele este extrem de șubred. Existența unei false lacune poate fi dedusă din interpretarea extensivă a unei norme. Totodată, pe lângă acestea, mai pot fi evidențiate și astfel de lacune cum ar fi: lacune inițiale – când legislatorul nu a avut posibilitatea de a cuprinde prin intermediul actului normativ toate situațiile din viață ce necesită o reglementare juridică, a comis anumite erori în procesul de formare a unei sau altei norme juridice; și lacune ulterioare – prin manifestarea relațiilor sociale noi, care nu a fost posibil să fie prevăzute de către legiuitor și,

respectiv, n-a fost direct reglementate [144, p. 182]. O problemă la fel de importantă este și ceea ce se referă la soluționarea lacunelor, adică răspuns la: Cine poate constata? și Cine poate să lichideze lacunele? Lacunele pot fi constatate de diverși subiecți și în diverse împrejurări (de autoritățile statului, de către organizații nestatale, cercetători, de către specialiștii în materie, particulari), însă în ceea ce privește lichidarea lacunelor, aceasta poate avea loc numai în cadrul oficial și doar de organele statului. Parlamentul trebuie să înlăture lacunele din legi, declanșând procedura legislativă, precum și celelalte autorități doar în limita atribuțiilor normative. Astfel, legiuitorul va completa lacunele constatate din legi, hotărâri cu caracter normativ, Președintele Republicii va completa lacunele constatate din decretele sale, Guvernul va completa lacunele constatate din ordonanțele și hotărârile cu caracter normativ adoptate de el etc. Deci, principala metodă de înlăturare ar fi crearea dreptului, adică adoptarea de către organul de stat competent a normei juridice care lipsește, însă pentru primirea acestei hotărâri organului de stat îi sunt necesare anumite condiții, printre care: relații sociale posibil supuse reglementării juridice care să posede un anumit nivel de dezvoltare caracterizat prin stabilitate și conformitate în viața socială; circumstanțele lacunei în drept trebuie să fie examinate minuțios și de determinat faptul de existență a ei; recunoașterea lacunei în drept nu trebuie să contravină politicii statului, atât în aspect general, cât și referitor la categoria concretă de relații sociale; voința societății trebuie să fie destul de clar exprimată (în procesul de studiere a rezultatelor sondajelor de opinie) [137, p. 167]. O altă situație se creează în cazul când aplicantul dreptului nu dispune de competența normativă, în așa cazuri judecătorul recurge la reglementări privind cazuri asemănătoare [147, p. 526]. Din cele relatate rezultă că modalitățile de înlăturare a lacunelor în drept în procesul de aplicare a dreptului sunt *analogia legii* – când se caută o normă juridică ce se referă la o situație sau un caz asemanător (se aplică în cadrul ramurilor de drept civil, muncii, familial etc., însă nu se aplică în cadrul dreptului penal, deoarece aici funcționează principiul legalității incriminării și cel al legalității pedepsei) și *analogia dreptului* – atunci când la soluționarea cauzei nu numai că lipsește norma de drept care să reglementeze cazul dat, dar nu pot fi găsite nici norme juridice care să reglementeze cazuri sau situații asemănătoare. Cazul dat va fi soluționat cu ajutorul principiilor generale ale dreptului. Totodată, analogia juridică nu este admisă pentru normele ramurilor dreptului public. Însă, la efectuarea concretizărilor, mai ales în condiţiile soluţionării cazului în baza analogiei, cel care aplică dreptul este nevoit el însuşi să formuleze dispoziţiile juridice respective. El se conduce de sensul general şi principiile dreptului, de normele juridice corespunzătoare ce reglementează situaţii analogice, de asemenea, de politica legislativă şi altele. Din punct de vedere practic, trebuie de evidenţiat acea situaţie în care legiuitorul conştient refuză

de a reglementa anumite raporturi sociale în baza regulilor generale, împuternicind organele competente de a le reglementa la propria lor convingere.

e. *Emiterea actului de aplicare a normei juridice (emiterea hotărârii) şi transmiterea lui pentru executare*. Prin actul de aplicare are loc individualizarea normelor juridice. Aceasta, fiind faza finală a procesului de aplicare a legii, constă în elaborarea şi redactarea deciziei juridice care atrage după sine stabilirea, modificarea şi stingerea unor raporturi juridice concrete. Elaborarea dreptului este rezultatul unui efort raţional şi al unei manifestări de voinţă a organului de stat în vederea satisfacerii unor exigenţe ale regulilor de drept. Operaţiunile de elaborare şi redactare a actelor de aplicare a dreptului presupun îndeplinirea unor cerinţe de formă şi de conţinut care diferă de la ramură la ramură, uneori de la o categorie de acte juridice la alta. Deci, are loc, primordial, o individualizare a dispoziţiilor în care se încadrează pe deplin cazul dat; apoi, emiterea actului şi redactarea, care presupun îndeplinirea unor cerinţe de conţinut şi de formă; după care urmează să fie adus la cunoştinţa celor interesaţi şi executat. În esenţă, atât organizarea aplicării dreptului, cât şi execuţia deciziilor individuale vizează transpunerea în viaţă a actelor emise de către organele de stat [132, p. 276]. Prin adoptarea măsurilor necesare pentru executarea actelor de aplicare a dreptului se încheie procesul complex al elaborării, adoptării şi transpunerii lor în viaţă, devenind o realitate efectivă. Nu numai organele judecătoreşti trebuie să stabilească împrejurările de fapt, să selecteze norma care le prevede, pentru ca apoi să pronunţe soluţia. În mare parte aceeaşi succesiune a aplicării dreptului poate fi constatată în toate ramurile de drept. Astfel, un organ administrativ cu competenţă în domeniul acordării pensiilor va trebui să constate dacă sunt respectate condiţiile pentru pensionare: vârsta, vechimea în muncă etc., apoi va selecta norma sau normele în care cazul dat se încadrează şi numai după asta poate emite decizia de pensionare [7, p. 379]. Se confirmă, astfel, faptul cunoscut că actul de aplicare a dreptului parcurge etape necesare care sunt într-o strânsă legătură, se completează şi se intercondiţionează, fiind interdependente: colectarea şi critica datelor realităţii, controlul veridicităţii şi analiza legalităţii actului normativ, înlăturarea lacunelor, alegerea normei legale care să permită calificarea lor juridică, interpretarea, elaborarea şi adoptarea deciziei precum şi asigurarea punerii ei în executare [123, p. 158].

Aşadar, anume aplicarea dreptului, în calitate de formă specială a realizării dreptului, prezintă în sine un interes deosebit pentru studiul teoretico - praxiologic al activităţii instituţiilor şi organelor menţionate. În literatura din Federaţia Rusă: Alexeev S.S. [188], Marcenko N.M. [213], Komarov S.A. [201] etc; din România: D. Cl. Dănişor, I. Dogaru, Gh. Dănişor [64], M. Bădescu [10] etc; şi cea din Republica Moldova: A.Negru, B.Negru [146], Gh. Avornic [2], D. Baltag, A. Guţu [6] etc, evidenţiem, cu mici deosebiri, o definiţie exactă a aplicării dreptului:

aplicarea dreptului, ca formă specială a realizării dreptului, constă în activitatea unei instituţii sau a unui organ competent al statului care, conform unei proceduri speciale, emite acte juridice individuale, ce pot duce la apariţia, modificarea, stingerea, constatarea sau restaurarea unui raport juridic. Conţinutul definiţiei nu relevă divergenţe conceptuale la autorii autohtoni şi la cei de peste hotarele ţării.

Cu alte cuvinte, aplicarea normelor juridice se realizează în formele de activitate procesuale stabilite de lege. Ceea ce înseamnă că conținutul, consecutivitatea, condițiile și limitele perioadelor de timp pentru desfășurarea anumitor acțiuni și operațiuni întotdeauna se stabilesc de legislația în vigoare. De aici reiese **că aplicarea dreptului, ca activitate procesual-formulată, se prezintă ca un proces organizațional și autoritar al realizării dreptului treptat, ce acționează în timp și se dezvoltă în conformitate cu normele juridice procesuale** [126, p. 46]. Aceasta permite de a evidenția, în calitate de elemente componente ale procesului de aplicare, următoarele: a) acțiunea procesuală; b) etapele procesuale; c) norme procesuale. Elementele date includ în sine sistemul cerințelor necesare, omogene și obligatorii pentru părțile procesului, în scopul optimizării atingerii scopurilor activității de aplicare a dreptului [214, p. 457]. O astfel de ordine are o importanță deosebită în domeniile aplicării normelor dreptului penal și dreptului civil, asigurând astfel o conduită legitimă, cercetarea aprofundată și multilaterală a circumstanțelor cazului concret [229, p. 260].

Valoarea şi importanţa acestei definiţii este incontestabilă şi confirmată prin îndelungata existenţă a ei în forma respectivă, precum şi prin autoritatea autorilor ce o supun caracterizării. Sub aspect teoretic, subiecţii implicaţi în procesul de aplicare a dreptului constituie un criteriu de clasificare a actelor de aplicare a dreptului.

Astfel, putem evidenţia norme juridice amplasate într-o zonă de aplicabilitate exclusivă a instituţiilor şi organelor statului şi norme juridice de aplicabilitate mixtă, care, respectiv, pot fi aplicate atât de instituţii şi organe cu caracter statal, cât şi de instituţii şi organe cu caracter nestatal, dar abilitate de către stat cu o astfel de competenţă. Subliniem existenţa, într-o extremă, a normelor penale materiale şi a celor procesual penale, care sunt aplicate în exclusivitate de către organele de stat şi, în altă extremă, a normelor dreptului civil, ale dreptului muncii, aplicabilitatea cărora se manifestă nu numai la nivelul atribuţiilor organelor sau instituţiilor de stat, dar şi la cel al unor instituţii similare din sfera privată. Mai mult ca atât, capacitatea lor de constatare a drepturilor subiective şi a obligaţiunilor juridice concrete nu este cu nimic inferioară fenomenelor similare dintr-un act de aplicare emis de un organ competent al statului. Elementar, apare întrebarea posibilităţii abaterii de la condiţiile aplicării dreptului, enumerate în definiţie. Cu certitudine, fenomenul specificat se încadrează în spectrul condiţiilor indicate în definiţia

aplicării dreptului. Astfel, indiferent care organ, fie cu caracter de stat, fie privat, emite un act juridic individual. Dacă acest act juridic individual va produce efecte juridice şi va avea trăsăturile unui fapt juridic generând apariţia, modificarea, restaurarea sau stingerea unui raport juridic, el va putea şi va trebui considerat act de aplicare a dreptului, indiferent de apartenenţa subiectului emitent la sfera instituţiilor/organelor statale ori private.

Dezvoltând ideea demonopolizării procesului de aplicare a dreptului şi a excluderii acestui proces din sfera de competenţă exclusivă a organelor statului, nu trebuie să înaintăm concluzii pripite. Paradoxal, dar, chiar şi după invocarea argumentelor anterioare, tindem să afirmăm că procesul de aplicare a dreptului este o competenţă exclusivă a statului, fapt determinat, în mare parte, de analiza detaliată a naturii procesului de aplicare a dreptului, îndeosebi cu referinţă la subiecţii cu capacitate de aplicare a acestuia. Orice subiect cu caracter nestatal poate fi abilitat cu o competenţă din partea statului. Putem vorbi despre o competenţă generală, cum este cazul înregistrării agenţilor economici de către un organ de stat competent sau despre una specială, cum ar fi situaţia eliberări de către un alt organ de stat a unei autorizaţii agentului economic, pentru desfăşurarea unei activităţi licenţiate prin lege. Şi într-o situaţie, şi în alta, subiecţii abilitaţi din partea statului cu competenţă în anumite domenii pot emite acte de aplicare, ce vor determina apariţia, modificarea, stingerea şi constatarea anumitor raporturi juridice, restaurarea raporturilor juridice.

Astfel, prin prisma fenomenului aplicării dreptului, caracterizând trăsăturile acesteia, ajungem la concluzia că ar fi necesar de a evidenția corelarea sintagmelor „aplicarea dreptului” și „activitatea de aplicare a dreptului”, care la prima vedere ar părea a fi identice, însă tindem să demonstrăm că, dacă uneori aceste definiții se prezintă ca analoge, atunci alteori se simte necesitatea de a efectua o distincție clară dintre acestea. În cadrul examinării (cercetării) compartimentelor consacrate problemelor activității de aplicare a dreptului, constatăm lipsa esenței activității date (adică a conceptului, cercului de subiecți, trăsăturilor caracteristice etc.) și o descriere generală fără a o separa de aplicarea dreptului ca formă de realizare a acestuia. De aceea, suntem de părere că ar fi necesar de a delimita activitatea de aplicare a dreptului de însăși aplicarea dreptului ca formă specială a realizării. Activitatea de aplicare a dreptului este un fenomen destul de complex, care include o anumită procedură stabilită în normele procesuale; persoane abilitate care elaborează propriile poziții referitoare la problemele aplicării legii emit hotărâri în cazurile concrete, dar și propun careva modificări legate de perfecționarea legislației etc. Întregul mecanism al relațiilor juridico-materiale, procesuale, organizaționale, tehnice, psihologice etc. în ansamblu creează activitatea de aplicare a dreptului. De aceea, suntem convinși de necesitatea determinării oportunității revizuirii opiniei tradiționale referitoare la

activitatea aplicării dreptului, poziția pe care am expus-o într-un articol aparte, unde, pentru prima dată, am abordat conceptul aplicării dreptului printr-o activitate a anumitor subiecți [126, p. 46].

Însă, o definire clară va fi posibilă doar după formarea unei construcții juridice abstracte care ajută la identificarea și clarificarea fenomenelor juridice prin determinarea naturii lor juridice. Principalele caracteristici teoretice ale aplicarării dreptului (elementele ei) sunt esența, conținutul și formă. Această construcție juridică este modelul relațiilor sociale creat cu ajutorul gândirii abstracte, elementele căruia sunt strâns legate între ele. Problema corelației dintre formă și conținut este una filosofică. În filosofie conținutul este înțeles ca un ansamblu de elemente ordonate într-un anumit mod care compun fenomenul și forma – ca un mod de exprimare și existență a conținutului sau organizarea internă (structura) a conținutului [234, p. 75].

Astfel, înaintăm cu titlu de propunere, elucidarea fenomenului aplicării dreptului sub aspectul următoarelor categorii filosofice ca:

- esența aplicării dreptului – fiind temelia examinării ulterioare al conținutului și formei aplicării dreptului, este alcătuită din ansamblul celor mai durabile proprietăți care caracterizează fenomenul, și anume în înfăptuirea prevederilor normelor juridice de către organele statului sau organele abilitate cu o astfel de competență;
- conținutul aplicării dreptului – îl constituie ansamblul elementelor, laturilor, conexiunilor, care dau expresie concretă esenței (principii, procese, etape, mecanisme etc.) aplicării dreptului prin exercitarea competențelor funcționale ale subiecților;
- forma aplicării dreptului – fiind modalitatea prin care se manifestă conținutul acesteia și care semnifică exprimarea organizării interioare a structurii conținutului, desemnează aspectul exterior al conținutului, modul său de exteriorizare, cu alte cuvinte, *actul de aplicare*.

Așadar, interacțiunea terminologică dintre „aplicarea dreptului” și „activitatea de aplicare a dreptului” poate fi interpretată prin prisma a două sensuri:

1) Sintagma ***aplicarea dreptului***, în sens îngust, se referă la o formă specială a realizării dreptului – ce se caracterizează printr-un proces determinat și dependent de modalitatea de reglementare a normelor juridice și valoarea socială protejată de aceste norme, a unor subiecți ai statului sau subiecți nestatali, abilitați cu competență din partea statului,

2) Sintagma ***aplicarea dreptului***, în sens larg, fiind o activitate în cadrul căreia organele de stat sau cele abiltate cu competență din partea statului aplică o anumită normă juridică, caracterizează esența, conținutul aplicării dreptului și este orientată prin valoarea sa doctrinar-praxiologică spre perceperea și evaluarea calității aplicării dreptului într-un proces dinamic,

funcțional (fiind formată din principii, proces, soluții, mecanisme, eficiență etc.), finalitatea căreia este un act de aplicare ce duce la apariția, modificarea, restaurarea sau stingerea unui raport juridic.

Devine evidentă interacțiunea sintagmelor prin raportarea acestora la formă și conținut, fără să fie atestat vreun exces doctrinar în perspectiva dată. În acest sens, propunem o definiție proprie a activității de aplicare a dreptului: ***Activitatea de aplicare a dreptului reprezintă funcționalitatea rezultată din competențele subiecților publici sau ale subiecților privați abilitați cu competență de către stat în scopul valorificării unui interes public ce se realizează conform unei proceduri stabilite, finalitatea căreia constituie un fapt juridic care poate duce la apariția, modificarea, restaurarea sau stingerea unui raport juridic.***

Aplicarea dreptului în manifestarea sa de formă stabilește diferențieri cu alte forme ale realizării dreptului, stabilind concomitent componentele de structură a acesteia: procedură specială, subiecți competenți, act de aplicare și deci evidențiază valoarea sa aparte. Aplicarea dreptului este o formă specială a realizării dreptului și, spre deosebire de celelalte forme, ea are drept scop transpunerea în viață a prevederilor normelor de drept conform unei anumite proceduri determinate. Activitatea de aplicare a dreptului poartă un caracter derivat, deoarece asigură realizarea dreptului de către terți. Aplicarea concomitentă a unor norme obligă respectarea și executarea altora. Fiind un concept mai vast, aplicarea dreptului reglementează activitatea și regulile comportamentului subiecților în procesul aplicării normelor juridice, ceea ce ar permite o asigurare eficientă a legalității hotărârilor și deciziilor luate de către subiecții aplicării dreptului. Am putea spune că activitatea de aplicare a dreptului este o formă procesuală a aplicării dreptului care asigură dinamica procesului dat; fiind activitatea practică în cursul căreia subiecții competenți transpun în viață prevederile normelor juridice, acționând ca titulari ai autorității de stat, constituie un aspect, o formă a activității statale, ce se desfășoară în forme juridice oficiale, stabilite prin acte normative. De aceea, desfășurarea acestei activități necesită respectarea unor cerințe procedurale, formale, parcurgerea unor faze obligatorii, iar toate acestea, la rândul lor, reclamă o pregătire juridică calificată din partea cadrelor implicate. Evidențiem, prin prisma democratizării societății, necesitatea imixtiunii minime a statului în sfera vieții sociale şi, concomitent, instituirea răspunderii corespunzătoare a subiecților cu caracter nestatal, investite cu o atare competență din partea statului, pentru activitatea acestora în procesul de gestionare a vieții sociale. Realitatea juridică este supusă unor transformări considerabile, ceea ce creează dificultăți în motivarea economico-juridică a atribuirii în domeniu pe o treaptă exclusivă capacitatea de aplicare administrativă atribuită organelor statului în coraport cu cea a organelor nestatale.

În opinia autorilor I.Dogaru, D.C.Dănișor și Gh.Dănișor, activitatea de aplicare a dreptului trebuie să fie privită ca procesul de elaborare și realizare a unui sistem de acțiuni statale în vederea transpunerii în practică a dispozițiilor și sancțiunilor normelor de drept. Activitatea de aplicare a dreptului cuprinde, așadar, toate acțiunile statale necesare pentru a asigura punerea în practică a regulilor juridice și pentru protecția drepturilor subiective. Această formă de realizare implică intervenția unui organ de stat, care acționează în limitele competenței sale, ca titular al puterii, pentru a determina subiecții, prin emiterea unui act individual de aplicare, să se conformeze dispoziției normative [64, p. 351]. În mod necesar, aplicarea dreptului presupune nașterea unui raport juridic în care întotdeauna o parte este un organ de stat. S.A.Komarov identifică activitatea de aplicare a dreptului drept un proces destul de complicat, care se prezintă sub forma: unei posibilități sau metode de organizare a realizării dreptului, ca o etapă a reglementării juridice; ca o faptă juridică; ca element component sau constituitiv al mecanismului reglementării juridice. Activitatea de aplicare a normelor juridice este întotdeauna o acțiune, un fapt, un act al organului de stat îndreptat spre realizarea normei juridice anumite [201, p. 335]. Dan Ciobanu menționează că „...s-a distins, în mod tradițional, între aplicarea propriu-zisă a normei juridice de către organele statului (legislative, executive, judecătorești) și respectarea normei juridice de cetățeni și, în general, de subiecții de drept cărora li se adresează” [22, p. 69].

Activitatea de aplicare a dreptului poate avea loc strict în cazurile prevăzute de lege, ceea ce ar exclude încadrarea fără temei, ”arbitrară” în procesul realizării dreptului. În practică însă astfel de situații, având o răspândire largă, permanent sunt legate de lezarea drepturilor și intereselor persoanelor (subiecților) și asociațiilor acestora. Ordinea procesuală a activității aplicării dreptului este supusă pentru a exclude orice fel de abuz de intervenție din partea subiecților care aplică dreptul și de a-i îndemna de a acționa numai în interesele garantării drepturilor și obligațiilor cetățenilor [230, p. 209].

Trăsătura specifică anume a acestei forme de realizare constă în aceea că, spre deosebire de respectare și executare, cunoscute și ca forme directe ale realizării dreptului (datorită faptului că prin intermediul acestora dispozițiile normelor juridice se realizează de către subiecții relațiilor sociale direct și nemijlocit, fără o activitate reglementată), aplicarea dreptului intervine atunci când în procesul de realizare apare necesitatea intervenției organelor de stat competente, a funcționarilor publici și a organelor abilitate cu competență din partea statului, și fără astfel de intervenții nu este posibil de a garanta realizarea completă și necesară fixată în norma de drept [210, p. 398].

Efectuând un studiu al aspectului teoretic, dar și al celui practic al domeniului respectiv, am ajuns la concluzia că necesitatea aplicării dreptului apare în următoarele cazuri [125, p. 43-44]:

1. **La comiterea unei fapte ilicite,** pentru care neapărat se solicită aplicarea sancțiunii, pedepsei față de cel care a comis-o precum și de a-l atrage la răspundere. Aplicarea dreptului în cazul dat este necesară pentru determinarea măsurilor răspunderii juridice pentru fapta comisă la fel ca și celor de constrângere cu caracter educațional, medical și altele. Spre exemplu, în cazul comiterii unei încălcări disciplinare de către un militar, pedeapsa o va stabili comandantul militar, aplicând norma corespunzătoare din Regulamentul Disciplinar. În cazul comiterii infracțiunii, măsura pedepsei va fi determinată numai de instanța de judecată, bazându-se pe normele dreptului penal [229, p. 261].

2. **În situațiile în care anumite drepturi și obligații (precum și raporturile juridice corespunzătoare acestora) nu pot apărea din acțiunile unilaterale ale subiecților.** Apare necesitatea emiterii, de către organul competent sau persoana cu funcții de răspundere, a actului de aplicare corespunzător (spre exemplu: dreptul de a fi pensionat cetățeanul îl capătă numai după adoptarea deciziei organului competent, la fel ca și intrarea în funcție, transferarea de la un serviciu la altul, premierea, decorarea etc.).

3. **În situație de neexecutare benevolă a obligațiilor** (spre exemplu: restituirea datoriei, achitarea amenzii, impozitului, plata alimentelor, restabilirea la locul de muncă, respectarea prevederilor contractuale etc.).

4. **În situațiile apariției anumitor obstacole în calea realizării unor drepturi subiective** (spre exemplu: situații în care în urma obținerii dreptului de proprietate asupra unui imobil subiectul nu-și poate realiza dreptul respectiv din motivul ocupării samovolnice a imobilului dat de către altă persoană, faptul care limitează proprietarul în posesie, folosință sau dispoziție), scopul la fel nu poate fi atins fără implicarea unui act de aplicare ce va înlătura astfel de împiedimente ce stopează procesul de realizare a dreptului subiectiv concret.

5. **În situația de apariție a unor litigii între subiecți în urma conflictului privind anumite drepturi sau lezări ale unor drepturi subiective.** Sunt situații în care părțile nu pot să aplaneze unilateral sau prin acord comun un anumit conflict sau să ajungă la o concordanță (spre exemplu: împărțirea proprietății, sau cazurile în care obiectul litigiului sunt copiii, succesiunea etc.). Nu putem să neglijăm și faptul că soluționarea juridică a conflictului nu este suficientă de a considera lichidarea acestuia în plan social. Adică, restaurarea dreptului subiectiv încălcat și obligarea subiectului la un comportament social anumit nu pot fi scopuri unice ale subiecților

aplicării dreptului, important ar fi și lichidarea factorilor, motivelor și condițiilor care au cauzat apariția unui astfel de litigiu.

6. **În situația când anumite acțiuni semnificative, datorită importanței lor deosebite, necesită a fi supuse controlului din partea organelor statului sau organelor abilitate cu competență din partea statului.** Ceea ce este necesar în scopul verificării corectitudinii, justeței, legitimității, autenticității etc. (de exemplu: contractul de vânzare-cumpărare a imobilului; autentificarea notarială a testamentului; repartizarea terenului de pământ, eliberarea autorizațiilor eliberarea procurii pentru folosirea automobilului; legalizarea certificatelor, diplomelor, atestatelor etc.). Atunci când, conform legislației, este necesar de a stabili oficial (în majoritatea cazurilor prin intermediul instanțelor de judecată) existența sau lipsa unui fapt, eveniment, stare (situație) de care legislația în vigoare leagă apariția unor efecte juridice. Spre exemplu: recunoașterea persoanei ca dispărută fără veste sau declararea morții (și ca rezultat stingerea dreptului de proprietate asupra bunurilor imobile) [30, art. 49]; stabilirea aflării în serviciul militar, în relație de rudenie, în căsătorie; obținerea sau pierderea cetățeniei etc [215, p. 333].

Efectuând un studiu al cauzelor (circumstanțelor) examinate, am ajuns la concluzia că necesitatea socială a activității aplicării dreptului (care constă în utilizarea mijloacelor individual-juridice în mecanismul acțiunii dreptului) apare în situațiile în care este necesar de: *a concretiza* drepturile subiective ale cetățenilor – fără de care este imposibilă apariția unor anumite raporturi juridice; *a controla* legalitatea contractelor sau a altor acte juridice încheiate între subiecți de drept; *a soluționa* un litigiu între subiecți, dar și înlăturarea unor anumite obstacole în realizarea dreptului; *a restitui* dreptul încălcat în urma acțiunii ilegale, dar și a atrage subiectul la răspunderea juridică.

Cu alte cuvinte, aplicarea dreptului continuă procesul reglementării normative a relațiilor sociale, pornit de activitatea de creare a dreptului, completându-l cu reglementarea individuală prin concretizarea drepturilor și obligațiilor subiecților dreptului, precizarea principiilor juridice pentru situații anumite. Am putea constata că, fiind una din activitățile statale, aplicarea dreptului poate avea loc doar în cazurile prevăzute de lege, ceea ce ar exclude încadrarea fără temei, ”arbitrară” a aplicării dreptului în procesul realizării dreptului. Ordinea procesuală a aplicării dreptului este supusă pentru a exclude orice fel de abuz de intervenție din partea subiecților care aplică dreptul și de a-i îndemna de a acționa numai în interesele garantării drepturilor și obligațiilor cetățenilor.

În concluzie putem relata că marea majoritate a normelor juridice nu pot fi realizate fără aplicarea dreptului. Această formă a realizării normei juridice este prevăzută de lege și actele

normative subordonate legii, în acele categorii de relații sociale unde îndeosebi este necesară o certitudine și o claritate a drepturilor și obligațiilor părților, controlul statal asupra dezvoltării relațiilor, includerea în această dezvoltare a astfel de elemente cum ar fi: stabilitate, constanță, certitudine, precizie etc. [213, p. 564]. Pe când activitatea de aplicare a dreptului este doar o parte a activității de organizare a statului, și, dacă să pornim de la aceasta, atunci organele de aplicare a dreptului se caracterizează prin criteriul reglementării sociale, ale cărui sarcini reprezintă activitatea organizațional-practică asupra sistemului social în general, sau asupra verigilor separate prin folosirea legităților specifice sistemului obiectiv în particular. În organizarea sau funcționarea corespunzătoare a relațiilor sociale, aplicarea dreptului naște activități operativ-executionale și de protejare a dreptului. Funcția operativ-executională constă în organizarea realizării normelor juridice, în cadrul careia reglementarea relațiilor sociale, asigurarea drepturilor subiective și obligațiilor juridice sunt realizate prin intermediul elaborării actelor juridico-individuale de către organele puterii sau a celor abilitate cu competență din partea statului, pe când cea de ocrotire a dreptului – în asigurarea dreptului, fiind îndreptată spre apărarea drepturilor și libertăților subiecților, asigurarea legalității și ordinii publice. Astfel, activitatea de aplicare a dreptului, în manifestarea sa de conținut contribuie la perceperea calității și eficienței aplicării dreptului în complexitatea sa de formă. Anume prin intermediul activității de aplicare a dreptului vom putea da anumite aprecieri obiective funcționalității anumitor instituții și organe ale autorităților publice.

2.2. Determinarea limitelor activității de aplicare a dreptului prin caracterizarea și clasificarea actului de aplicare

Activitatea autorităților publice în realizarea normelor dreptului se elucidează îndeosebi în procesul de elaborare de acte aplicative, a căror cercetare ne conduce la cunoașterea mai profundă a caracteristicilor specifice ale activității autorităților publice în domeniul aplicării dreptului. De aici, și activitatea de aplicare a normelor juridice se finalizează cu întocmirea și emiterea unui act corespunzător în care se fixează decizia luată, atribuindu-i o importanță oficială și caracter autoritar. Pentru subiecții concreți, actul de aplicare reprezintă un ordin sau prescripție obligatorie pentru executare, deoarece prin intermediul acestuia se întruchipează autoritatea și puterea statului. Pentru încălcarea prevederilor sau nerespectarea cerințelor, persoana vinovată poartă aceeași răspundere ca și pentru încălcarea normelor juridice, din motiv că toate actele de aplicare se emit în baza normelor juridice respective [221, p. 391]. Actul de aplicare a dreptului este un act juridic autoritar, individual, cu caracter statal, emis în baza faptelor juridice și normelor de drept generale, orientat spre soluționarea coliziilor juridice și

care determină imperativ drepturile subiective și obligațiile juridice ale subiecților participanți la anumite raporturi juridice, precum și la procesul de realizare a dreptului în general.

Două trăsături de bază ale actului de aplicare a dreptului identifică conținutul noțiunii lui. Prima dintre ele – caracterul autoritar-statal. Această trăsătură înrudește actele de aplicare a dreptului cu alte acte juridice, ce emană de la organele statale și au destinația de a reglementa relațiile sociale concrete. Dar, din toate actele asemănătoare, actul de aplicare a dreptului se evidențiază prin a doua trăsătură – individualizarea regulilor generale de comportare – norma juridică, existența în ea a indicațiilor individuale, ce nasc, modifică sau încetează raporturi juridice.

Activitatea de aplicare a dreptului dă expresie unei anumite competențe a autorității publice, competență determinată prin lege și care îi desemnează atribuțiile și limitele exercitării acestora. Cu toate acestea, actul de aplicare nu se confundă cu actele normative, după cum activitatea de aplicare a dreptului și activitatea normativă sunt două forme diferite ale activității statale. Astfel, devine evident faptul că actele de aplicare a dreptului sunt subordonate actelor normative, se realizează pe baza acestora și au aceeași esență. Ele sunt acte individuale, care produc anumite efecte juridice concretizate în naşterea, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice concrete, elaborate într-o formă specifică și după o anumită procedură [185, p. 432]. Astfel, bazându-se pe actul normativ și nu pe voința subiectivă a autorității publice care-l elaborează, actul de aplicare are aceeași esență ca actul normativ.

Pentru a înțelege mai bine specificul activității aplicării dreptului, este necesar să relevăm deosebirile existente între aceasta și activitatea normativă, inclusiv și actele emise care apar drept finalități ale activităților respective, deosebindu-se prin trăsături de formă și conținut. Astfel, am putea specifica că distincția dintre cele două activități, dar și categorii de acte, constau în următoarele aspecte fundamentale:

1. Activitatea normativă este dată în competența unor organe expres prevăzute în Constituție (Parlamentul care elaborează legi și Guvernul care emite ordonanțe și hotărâri normative), pe când activitatea de aplicare poate fi realizată de orice organ al statului și, în limitele determinate, chiar și de organizații nestatale. Actul normativ se deosebește, în principal, de actul de aplicare prin conținutul diferit; scopul și finalitatea deosebită a acelor două categorii de acte. Deci, aceste organe pot elabora, în același timp, nu numai acte normative, ci și acte de aplicare a dreptului (ex.: Guvernul edictează atât hotărârile normative, cât și decizii individuale), deoarece, în principiu, nimic nu se opune ca un organ care elaborează un act normativ să poată elabora și acte de aplicare (*a maiore ad minus*) [6, p. 223]. Pe când activitatea

de aplicare a dreptului poate fi realizată de autoritatea publică competentă și în limitele determinate, chiar și de organizații nestatale.

2. Actele normative au un caracter general-obligatoriu, abstract și tipic, pe când actele de aplicare a dreptului trebuie să traducă în viață prevederile actelor normative, concretizându-le în actele individuale [185, p. 433]. Scopul actului de aplicare este determinat de actul normativ, el trebuie să traducă în viață, într-o relație concretă, prevederile normei de drept. Are caracter individual și nu general-obligatoriu, referindu-se la o situație de fapt concretă. Faptul că caracterul general al actelor normative are o importanță deosebită este evident, însă fără existența actelor individuale, de aplicare, ca și a altor acte juridice ale organizațiilor nestatale, intenția legiuitorului, a organelor de competență normativă de a determina conduita subiecților de drept nu și-ar atinge scopul [122, p. 198].

3. Activitatea de elaborare a actului normativ diferă de activitatea de aplicare a dreptului, ultima fiind diferită și pentru diferite ramuri ale dreptului. Activitatea de elaborare a actului normativ se desfășoară potrivit unor reguli metodologice și tehnico-legislative, pe când actele de aplicare a dreptului sunt elaborate în modul stabilit de tehnica juridică, fiind diferită de la o ramură de drept la alta și chiar în cadrul aceleiași ramuri de drept de la o instituție juridică la alta (spre exemplu, hotărârea judecătorească într-un proces civil, care trebuie să respecte toate regulile de procedură civilă care o reglementează, să cuprindă denumirea instanței de la care emană, numele și prenumele judecătorilor ce au făcut parte din completul de judecată, numele și prenumele părților, motivul chemării în judecată, descrierea situației de fapt etc.) [6, p. 224-225]. Abundența și varietatea enormă de acte de aplicare fac imposibilă adoptarea și codificarea regulilor privitoare la tehnica actului de aplicare a dreptului, deoarece sunt elaborate într-o diversitate de forme, fiecare act de aplicare fiind întocmit după reguli specifice de adoptare, modificare, reformare, structură și formă [159, p. 229]. Tehnica elaborării actului de aplicare a dreptului, deși deține elemente comune, este foarte diferită pentru un domeniu al dreptului sau altul. Tehnica respectivă poate avea un caracter mai simplist sau mai complex, în dependență de importanța relațiilor sociale reglementate de norma de drept.

4. Actele normative nu creează, de regulă, în mod automat raporturi juridice, în timp ce actele de aplicare a dreptului creează, modifică sau sting raporturi juridice concrete. Cu alte cuvinte, actele aplicative au ca obiect realizarea conduitei cuprinse în norma juridică, stabilind, în acest sens, drepturi și obligații concrete. Acestea fiind temeiul legal juridic al apariției, modificării sau stingerii raporturilor juridice (raporturi ce apar fie între organul emitent și un alt subiect de drept, fie între doi subiecți de drept distincți de organul de stat care a emis

actul de aplicare), în timp ce publicarea unor acte normative nu creează, de regulă, automat raporturi juridice, ci doar le reglementează pe cele existente.

5. Actele de aplicare a dreptului se deosebesc de actele normative și prin condițiile formale de valabilitate (denumirea, forma întocmirii, conținutul diferit etc.). Denumirea nu întotdeauna poate fi obiect de distincție a actului normativ de cel aplicativ. Un lucru este cert: legile (constituțională, organică, ordinară) întotdeauna sunt acte normative. În ceea ce privește celelalte acte (decretele președintelui, hotărârile guvernului etc.), ele pot fi atât normative, cât și aplicative. Calificarea și distincția lor depinde de scopul urmărit, conținutul concret, finalitățile sale. Actele de aplicare, la rândul lor, pot să poarte denumiri diferite, conținut divers etc. în dependență de ramura de drept.

6. O altă deosebire dintre aceste două categorii de acte juridice se evidențiază prin momentul întrării în vigoare sau acțiunea în timp a acestora. Actul normativ acționează impersonal și difuz de la intrarea lor în vigoare din momentul publicării sale (sau la o dată ulterioară expres prevăzută) și acționează până la ieșirea din vigoare, ca urmare a apariției unui alt act normativ sau prin ajungere la termen. În aceste limite, acțiunea normei este universală și obligatorie, nimeni, prin voința unilaterală, nu poate să se sustragă de la aplicarea normei. Actele aplicative sunt emise pentru cazuri determinate, efectul lor în timp realizându-se în funcție de natura relațiilor concrete și de conținutul actului individual, acestea își produc efectele odată cu momentul în care au fost transpuse în practică sub diversele ei forme (este obligatoriu din momentul aducerii la cunoștință părții cointeresate și își consumă efectele odată cu soluționarea speței deduse) [185, p. 433].

7. Actele de aplicare a dreptului se deosebesc de actele normative și după principiile care stau la baza căilor de atac împotriva lor. Legile pot fi modificate sau abrogate de către Parlament, iar controlul constituționalității legilor se realizează de Curtea Constituțională, dar în aceste cazuri nu se poate vorbi despre veritabile căi de atac. Controlul legalității actelor de aplicare poate fi un control ierarhic sau un control judecătoresc, fiind realizabil prin modalități aflate la dispoziția părților participante la raportul juridic respectiv. Deci, „...în cazul actelor normative nu putem vorbi de căi de atac propriu-zis” [134, p. 200]. Astfel, spre exemplu, o hotărâre judecătorească pronunțată de o judecătorie poate fi atacată în termen stabilit din momentul anunțării sentinței, împotriva unui act administrativ ilegal se poate face reclamație la organul ierarhic superior, care este obligat să rezolve cererea în termen stabilit, iar împotriva soluției date de ultimul, cel ce se consideră vătămat se poate adresa instanței, solicitând anularea actului ilegal, recunoașterea dreptului pretins și repararea pagubei ce i-a fost cauzată. Actele normative pot fi și ele recunoscute drept ilegale, necesitatea conformității actelor inferioare cu

cele superioare lor fiind și aici dedusă din principiul legalității. Ca exemplu, fiind prevederile art. 13 al Legii contenciosului administrativ care reglementa excepția de ilegalitate și determina procedura de constatare a acesteia [99], deși în legislația nouă această prevedere nu se regăsește [99]. Or, în acest domeniu se vorbește de ”atac”. Dacă, de exemplu, o lege vine în contradicție cu Constituția, ea poate forma obiectul controlului constituționalității legilor, şi pe calea de consecință se ajunge la încetarea acțiunii ei. Excepţia de neconstituţionalitate reprezintă o procedură de inițiere de către instanțele ordinare de judecată, la inițiativa părților sau din oficiu, a controlului conformității unei legi sau a unui alt act normativ, cu norme constituționale. Ea reflectă existenţa raportului triunghiular între partea aflată în proces, instanţa de judecată, în faţa căreia se invocă neconstituţionalitatea, şi Curtea Constituţională, chemată să soluţioneze excepţia de neconstituţionalitate [82]. Prin Hotărârea Curţii Constituţionale nr. 2 din 9 februarie 2016 pentru interpretarea art. 135 alin. (1) lit. a) şi lit. g) din Constituție a fost explicată modalitatea de aplicare a instituției excepţiei de neconstituţionalitate [179]. Potrivit art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, Curtea Constituțională exercită controlul constituționalității: a) legilor şi hotărârilor Parlamentului; b) decretelor Preşedintelui Republicii Moldova; c) hotărârilor şi ordonanţelor Guvernului [33].

8. Actele de aplicare a dreptului sunt subordonate actelor normative şi aceasta este o expresie a principiului legalității. Se degajă de aici concluzia că a ști legile nu înseamnă a fi stăpân pe textul lor, ci pe efectele și însemnătatea lor. Legiferarea, dar și aplicarea legilor, răzbat, prin mentalități, sentimente, stări psihice ale destinatarilor normelor juridice. Decizia judecătorilor se manifestă ca prelungire a voinței și a sensului afirmate de legiuitor, evidențiate a fi valabile până în momentul în care legiuitorul va interveni el însuși [159, p. 231]. Cu alte cuvinte, actul normativ juridic este un act primar, pe când actul de aplicare a normei juridice se prezintă ca un act derivat. Actele aplicative rezultă întotdeauna din cele normative și sunt adoptate în baza lor.

9. Actul juridic normativ este izvorul principal al dreptului, inclusiv în sistemul de drept al Republicii Moldova, în timp ce actul de aplicare, după regula generală, nu poate fi considerat astfel, el nu creează norme juridice noi, ci se emite în baza normelor dreptului în vigoare și servește ca mijlocul (elementul) trecerii stipulărilor obligatorii de stat în sfera cazurilor concrete din viață [216, p. 285].

10. **Actul normativ intervine pe planul elaborării dreptului, pe când actul de aplicare a acestuia – pe planul realizării dreptului.** Analizând deosebirile de bază caracterizate mai sus, putem evidenția condiția cea mai importantă - realizarea scopului normei juridice presupune intervenția unei autorități publice.

M. Djuvara atrage atenția asupra faptului că „atunci când printr-o măsură individuală un organ etatic aplică spre exemplu strict un text de lege, el judecă în realitate și că legea trebuie aplicată". Analizând rolul legiuitorului în activitatea de creare a dreptului și corelând această activitate cu cea desfășurată de organul de aplicare, Djuvara sublinia că legislatorul „constată mai întâi o nevoie socială, materială sau morală și îi aplică apoi o serie de aprecieri juridice independente, judecând dacă acțiunile individuale care corespund acelei nevoi în viața socială sunt drepte sau nu". Dânsul atrage atenția că „legislatorul este adeseori inspirat în această operație de conștiința juridică colectivă", care la rândul ei, nu s-a putut forma, desigur, decât printr-un foarte mare număr de aprecieri juridice individuale în experiența trecută [132, p. 268].

Totodată, chiar dacă majoritatea cercetători descriu deosebiri dintre aceste două categorii de acte, nu putem să excludem faptul că ele au și ***anumite trăsături comune***. Într-o astfel de ordine de idei, Adam Popescu a evidențiat unele asemănări:

- ***atât actele normative, cât și cele de aplicare sunt emanația autorităților publice.*** Actele normative sunt emanații ale puterii legislative și ale puterii executive, iar hotărârile judecătorești (spre exemplu) sunt emanații ale puterii judecatorești, ale instanțelor de judecată, care au dreptul să le și aplice. Unii autori susțin că numai autoritățile de stat sunt abilitate să aplice dreptul. Formele organizatorice nestatale și alte subiecte de drept – persoane fizice și persoane juridice – nu ar avea această calitate. Se susține că acestea au doar dreptul și obligativitatea să o respecte. [163, p. 98]. Însă, susținem părerea că ambele emană din partea anumitor autorități, doar că activitatea de elaborare a normelor juridice este rezervată doar unor categorii de organe ale statului, iar activitatea de aplicare a dreptului poate fi realizată de orice organ al statului, și, în limite determinate, chiar și de organizații și instituții nestatale [2, p. 416].

- ***ambele categorii de acte au o formă juridică anumită (strictă), care, neapărat, trebuie să fie în concordanță cu cerințele tehnicii juridice***. Să nu ne pară aici că cauzăm o contrazicere cu ceea ce am menționat anterior, referitor la deosebirea dintre aceste acte, ce ține de regulile și metodologia elaborării. Într-adevăr, modurile de elaborare a acestor acte sunt total diferite, însă atât actele normative, cât și cele aplicative necesită reguli, metode, forme, principii și alte cerințe obligatorii fiecărei categorii în parte.

- ***o altă asemănare constă în obligativitatea atât a actelor normative, cât și a actelor de aplicare*** (aici A. Popescu pune accentul pe hotărârile judecătorești) [163, p. 98]. Obligativitatea este asigurată, la nevoie, prin constrângerea subiecților raporturilor juridice care au luat naștere în temeiul actelor de aplicare a dreptului, deoarece dispun de putere juridică și executare obligatorie.

Întemeindu-se în actele normative şi urmărind respectarea lor, actele de aplicare reflectă în fond aceeaşi voinţă de stat. Însă, în timp ce în cazul actelor normative voinţa de stat este formulată ipotetic în raport cu unele situaţii posibile, în actele de aplicare ea este concretizată prin raportarea prevederilor generale la anumite subiecte, obiecte, drepturi şi obligaţii determinate. Dacă normele juridice se referă la situaţii generale, ipotetice şi vizează categorii nedeterminate de persoane, actele de aplicare au un caracter concret [89, p. 149].

Deci, actele de aplicare a organelor de stat constituie mijloace juridice de înfăptuire a prevederilor actelor normative, de concretizare, la cazuri individuale. Calea parcursă de la actul normativ la cel de aplicare presupune însumarea mai multor operaţiuni juridice, cum sunt stabilirea stării de fapt, interpretarea normei juridice, elaborarea actului juridic individual. Actul de aplicare îşi epuizează scopul prin soluţia indicată de el, valabilitatea sa juridică este localizată la cazul de speţă respectivă, deci îi lipseşte elementul repetabilităţii specific oricăriu act normativ [122, p. 197-198].

Cercetând amănunţit asemănările şi deosebirile actului de aplicare a dreptului, este oportun de a descrie **trăsăturile de baza ale actului aplicativ**, astfel **caracterizând activitatea de aplicare a dreptului**, şi anume:

a. ***Caracterul autoritar*** al actului de aplicare se manifestă prin obligativitatea statală necondiţionată (incontestabilă) pentru toţi subiecţii cărora li se adresează, precum şi celorlalţi subiecţi interesele cărora le atinge. Caracterul respectiv al actului de aplicare se bazează pe posibilitatea realizării sale forţate în cazurile neexecutării, cu liber consimţământ, a prescripţiilor conţinutului acestuia. Este ca o ”poruncă” întărită de constrângerea statală [214, p. 466].

În literatura de specialitate, majoritatea autorilor privesc caracterul autoritar al actului de aplicare ca o obligativitate statală şi ca posibilitatea realizării sale silite (prin intermediul constrângerii statale). Însă unii autori, printre care şi V.V. Lazarev, califică această trăsătură specifică a actului de aplicare ca mijlocul prin intermediul căruia aceste acte întotdeauna au o importanţă deosebită nu doar pentru cei ce aplică dreptul, dar şi pentru alte persoane. Fiecare act de aplicare are un scop în sine bine determinat: rezolvarea situaţiilor concrete, acţiunea asupra unui anumit cerc de persoane [209, p. 356]. Deci, nu ar trebui limitată importanţa juridică a unui astfel de act prin acţiuni unice sau prin comportamentul persoanelor cărora se adresează. De ex.: actele de ”repartizare” a dreptului, acelea cu a căror apariţie faţă de subiecţi se recunosc anumite beneficii materiale sau ideale, vor acţiona cu putere obligaţională pentru toată comunitatea juridică în perioada întregii vieţi a acestui subiect, în diversele situaţii, participant al cărora el va fi. Mai mult ca atât, unele acte de aplicare a dreptului pot să supravieţuiască însuşi subiectul şi să-şi răsfrângă acţiunea şi asupra moştenitorilor.

b. ***Actele de aplicare aparţin ordinii subnormative - fiind subordonate, derivate, sunt elaborate după proceduri diferite, caracteristice anumitor autorităţi publice.*** Multitudinea actelor de aplicare demonstrează diversitatea metodelor folosite, specificul fiecăruia în parte privind adoptarea, reformarea şi modificarea lor. Aceasta face destul de anevoioasă, dacă nu chiar imposibilă, ”codificarea regulilor privitoare la tehnica actului de aplicare”.

c. ***Actele de aplicare fiind în toate cazurile acte cu un caracter concret, au drept efect naşterea, modificarea, restaurarea sau stingerea unor raporturi juridice.*** În acelaşi timp, actele de aplicare dau naştere, în mod unilateral, unor raporturi juridice între organul care a emis actul de aplicare şi alţi subiecţi sau între subiecţii de drept diferiţi cu alţii decât organul care a emis actul de aplicare.

d. ***Actele de aplicare nu presupun intervenţia vreunui alt act juridic pentru realizarea conţinutului lor, întrucât aceste acte sunt elaborate conform realizării dispoziţiei sau sancţiunii cuprinse în actul normativ.*** În legătură cu aceasta, e de precizat faptul că cetăţenii au posibilitatea să realizeze dispoziţia cuprinsă în norma juridică, dar nu pot să aplice sancţiuni. Elaborarea actelor fiind de competenţa organelor statului, acestea sunt obligate să ia toate măsurile necesare pentru a traduce în viaţă prevederile normelor juridice, atât cele imperative, cât şi cele prohibitive şi permisive, pe când cetăţenii şi organizaţiile obşteşti au posibilitatea să stabilească întinderea drepturilor şi obligaţiilor prin voinţa lor proprie, numai pe baza normelor cu caracter permisiv.

e. ***Caracterul individual al actului de aplicare constă în aceea că dispoziţia cuprinsă în el conţine în sine un ”program” nu al conduitei generale, ci al unei conduite anumite a subiecţilor individuali.*** Un astfel de act este adresat personal unor indivizi determinaţi, vizează reglementarea unei relaţii sociale concrete şi, de regulă, are o singură aplicare (nu se aplică repetat) pentru practica juridică.

f. ***Actul de aplicare are o formă exactă, formal-determinată, prevăzută de lege.*** Forma sa diferă de la caz la caz şi prin intermediul denumirii acestuia, spre exemplu, rezoluţie, ordin, decizie, hotărâre, sentinţă etc., evidenţiind astfel caracterul său oficial, legal şi juridic [210, p. 466].

g. ***Actul de aplicare devine obligatoriu din momentul comunicării sale celor interesaţi.*** Totodată, chiar din momentul comunicării curge termenul, înăuntrul căruia poate fi contestat de către partea nemulţumită. Se ştie că, în acest sens, Codul de Procedură Penală şi Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova stipulează reguli precise, care urmează a fi aplicate de toţi participanţii la procesul penal sau la cel civil.

h. ***Actul de aplicare produce efectele din momentul soluționării cazului.*** Așa, de pildă, când instanța de judecată a pronunțat hotărârea, ea se dezinvestește de cauza ce s-a aflat pe rolul său. Hotărârea pronunțată de instanță, în baza procedurii stipulate de lege, se referă doar la părțile participante la proces. Aceasta iarăși confirmând caracterul individual și concret al actului, care, în cazul menționat, este tocmai hotărârea instanței de judecată. Actele juridice concrete au menirea să asigure respectarea întocmai a dispozițiilor normative în raporturi juridice concrete. Fiind emise pentru cazuri determinate – un anumit litigiu, o anumită infracțiune, un anumit contract - și efectul în timpul acestor acte este subordonat interesului rezolvării în bune condiții a situațiilor respective. Evident că la reglementarea efectului în timp se ține seama de natura actelor respective (penale, civile, administrative), urgența măsurilor, prevenirea pericolului de răzbunare a eficacității măsurilor, asigurarea posibilităților de control și de revizuire a măsurilor luate etc [132, p. 270-271].

Cu alte cuvinte, activitatea de aplicare a dreptului se realizează prin inițierea și desfășurarea a numeroase raporturi juridice, care se concretizează într-un rezultat specific numit actul de aplicare. Actele de aplicare a dreptului prin natura și diversitatea lor ne vorbesc elocvent despre caracterul activității respective. Astfel, prin elaborarea unui clasificator al actelor de aplicare ne orientăm spre o caracteristică complexă a activității autorităților publice și, astfel obținem posibilitatea de a o eficientiza. Actele de aplicare a dreptului sunt subordonate actelor normative, se realizează pe baza acestora și au aceeași esență. Ele sunt acte individuale care produc anumite efecte juridice concretizate în nașterea, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice concrete, elaborate într-o formă specifică și după o anumită procedură [185, p. 432].

Activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice poate fi înțeleasă în complexitatea sa prin efectuarea unei clasificări a actelor de aplicare – finalități ale activității menționate. În urma unei analize a literaturii de specialitate, am propus următoarele clasificări ale actelor de aplicare a dreptului:

1. După ramura de drept din care face parte norma juridică, în temeiul căreia a fost elaborat actul de aplicare respectiv. Astfel, distingem:

- acte de aplicare civile (spre exemplu: Hotărârea instanței de judecată referitor la limitarea în capacitatea de exercițiu; Ordonanța cu privire la onorarea de către agentul economic a datoriei față de Fondul Social etc.);

- acte de aplicare penale (spre exemplu: aplicarea arestului persoanei; emiterea ordonanței de punerea sub învinuire; sechestrarea bunurilor etc.);

- acte de aplicare administrative (spre exemplu: eliberarea autorizației de construire, a procesului-verbal cu privire la reținere etc.) [26, art. 434];

- acte de aplicare financiare (spre exemplu: decizia cu privire la aplicarea amenzii pentru împiedicarea activității organului fiscal [29, art. 253]; hotărârea cu privire la sechestrarea bunurilor ca modalitate de asigurare a executării silite a obligației fiscale etc [29, art. 200];

- acte de aplicare de dreptul familiei etc. (spre exemplu: eliberarea certificatului de înregistrare a căsătoriei, a divorțului etc.) [28, art. 9];

- acte de aplicare notarială (spre exemplu: eliberarea procurii; eliberarea certificatului de moștenitor, de legalizare a copiilor, a semnăturilor etc.);

- acte de aplicare vamală (spre exemplu: aplicarea amenzii pentru trecerea peste frontiera vamală a mărfurilor cu eludarea controlului vamal (trecerea prin alte locuri decât cel de amplasare al organului vamal sau în afara orelor de program ale acestuia) sau tăinuindu-le de el.....) [32, art. 231 al.1].

Acestea, la rândul lor, sunt obiectul de studiu amănunțit al științelor juridice ramurale.

2. După subiecții care aplică actele respective, distingem următoarele categorii ale actelor de aplicare a dreptului:

a) Acte aplicative de administrare (gestionare):

- ***Actele de aplicare ale Parlamentului Republicii Moldova*** – Parlamentul are, primordial, atribuții legislative (fiind unica autoritate legislativă a statului). Ponderea activității o deține elaborarea actelor normative, însă acest fapt nu împiedică asupra posibilității de a emite și acte de aplicare a dreptului. Exemple de acte aplicative emise de Parlament pot servi: hotărârile Parlamentului de numire în funcție, hotărârile privind votul de încredere acordat Guvernului (moțiunii de cenzură) [68, p. 357]. Așadar, nu toate actele juridice adoptate de Parlament au caracter normativ. Mai sunt și careva acte juridice numite individuale, care creează drepturi și obligații în considerarea unui anumit subiect de drept determinat [7, p. 373].

- ***Actele Șefului Statului*** – conform Constituției Republicii Moldova, Președintele Republicii Moldova care în exercitarea atribuțiilor sale emite decrete obligatorii cu caracter individual, pentru executare pe întreg teritoriul statului. Dintre actele juridice, ca manifestări de voință unilaterale, emise în scopul executării atribuțiilor conferite Președintelui Republicii Moldova prin Constituție, care produc efecte juridice, fac parte decretele (individuale, normative) și alte acte individuale care nu îmbracă forma decretului [152, p. 68]. Printre ele deosebim: decretele de acreditare sau rechemare a unui ambasador sau a altui reprezentant diplomatic al Republicii Moldova; conferirea titlului de onoare; acordarea grațierii individuale; acordarea rangurilor diplomatice; conferirea gradelor superioare de clasificare a lucrătorilor din procuratură, judecătorii și a altor categorii de funcționari în condițiile legii etc [33, art. 86, 88, 94]. Rezultă că majoritatea decretelor Președintelui sunt acte de aplicare a dreptului.

- ***Actele de aplicare ale Guvernului***, care, în exercitarea atribuțiilor sale, adoptă, pe baza și în vederea executării legilor, acte normative, precum și acte cu caracter individual, prin care aplică direct dispozițiile legale la diferite cazuri concrete (ex.: numirea și eliberarea din funcție etc.). Guvernul, ca organ executiv, vine să execute, în primul rând, actele normative existente, de aceea aprobă numeroase acte de aplicare. Așadar, actele executivului sunt acte cu caracter normativ și cu caracter individual [44, p. 148]. Însă, fiind exponent al puterii executive, ponderea o ocupă actele de aplicare a dreptului, prin dispoziții date organelor subordonate, în vederea realizării unor sarcini concrete, însă el poate da și acte cu caracter normativ în temeiul delegării legislative, abilitare dată de Parlament. Deci, o mare majoritate a hotărârilor adoptate de Guvern sunt individuale (nenormative), fie că prin ele se transmite un imobil din administrarea unui minister în administrarea altui minister, fie eliberarea din funcție a unui prefect și numirea în această funcție a altei persoane fizice, fie acordarea de ajutoare de urgență unor persoane fizice. La fel și acte care privesc numirea sau eliberarea dintr-o funcție sau demnitate publică intră în vigoare la data la care au fost aduse la cunoștința persoanelor interesate [167, p. 16]. Astfel, conform art. 7 al Legii cu privire la Guvern, acesta din urmă numește, modifică raporturile de serviciu, suspendă și eliberează din funcție conducătorii și adjuncții conducătorului structurilor organizaționale din sfera de competență a ministerelor, a Cancelariei de Stat și, respectiv, a altor autorități administrative centrale subordonate Guvernului, instituie premii de stat și aprobă condițiile de decernare a acestora, precum și înaintează Președintelui Republicii Moldova propuneri privind decernarea distincțiilor de stat etc. [104]. Legislația României, la fel, stipulează că hotărârile Guvernului pot avea caracter normativ sau individual. Cele cu caracter individual includ în sine numirile și eliberările din funcție, stabilirea statutului profesional al unei persoane, aprobarea renunțării la cetățenie, acordarea cetățeniei române etc. [36, p. 300]. Astfel, acestea ar fi acte prin care se stabilesc drepturi și obligații determinate pentru persoane fizice sau juridice cărora le sunt adresate: actul prin care se atribuie un teren pentru construcție, Hotărârea Guvernului privind înființarea (în temeiul art. 116 (2) din Constituția României) a unui organ de specialitate în subordine, precum și cele de numire a unui prefect sau a unui subprefect [34, art.116 al.2].

- ***Actele Ministerelor și Departamentelor***. Ministerele emit acte de aplicare concrete, ce sunt dispoziții adresate organelor subordonate: ordine, circulare, unele dintre ele având caracter normativ, dar cele mai multe vizează realizarea unei sarcini concrete.

- ***Actele administrației publice locale,*** printre care hotărâri și dispoziții cu caracter individual (deciziile prin care Consiliile locale aleg viceprimarii, numește în funcțiile publice alte persoane din teritoriu etc.) [94, art. 14]; Consiliul Municipal, conform Legii privind statutul

municipiului Chișinău, numește secretarul Consiliului Municipal, modifică, suspendă şi încetează, în condițiile legii, raporturile de serviciu ale secretarului; deleagă Primarului General competența evaluării performanțelor profesionale ale secretarului Consiliului Municipal etc. [art.6]; Primarul General: numește, modifică, suspendă şi încetează raporturile de serviciu sau de muncă, în condițiile legii, cu personalul primăriei, pretorii, vicepretorii şi secretarii preturilor de sector, conducătorii subdiviziunilor administrației publice municipale (direcții generale, direcții, servicii etc.), conducătorii de servicii publice, conducătorii instituțiilor publice municipale, conducătorii întreprinderilor municipale etc [119, art. 15]. Actele administrației publice produc, în mod direct, efectele juridice asupra celor cărora li se adresează, efecte pe care le are în vedere organul emitent. Astfel, o autorizație de demolare a unei clădiri, care este un act administrativ și totodată un act de aplicare, produce efecte juridice prevăzute de organul ce a emis actul dat [69, p. 101].

b) Acte de aplicare din sfera justiției:

- ***Actele de aplicare judecătorești*** – unitatea sistemului judecătoresc se asigură prin recunoașterea obligatorie spre executare a tuturor hotărârilor și sentințelor definitive ale instanțelor judecătorești, care se prezintă nu altfel decât ca acte de aplicare a anumitor norme juridice prevăzute de legislație față de subiecți de drept concreți. Astfel, Constituția Republicii Moldova, prin intermediul art. 120, stabilește caracterul obligatoriu al sentințelor și hotărârilor judecătorești definitive [33]. Executarea hotărârilor judecătorești definitive se înfăptuiește de către Ministerul Justiției prin executorii de pe lângă judecătorii și de Departamentul Instituțiilor Penitenciarecare, la rândul lor, se conduc de acte normative, printre care: Legea privind executorii judecătorești [103]; Cod de executare al Republicii Moldova [27]; Legea cu privire la sistemul penitenciar [109] etc.

Ca acte de dispoziție (aplicative) ale instanțelor de judecată deosebim [182, p. 9]: ***hotărârea*** – instanțele judecătorești asigură realizarea dreptului, executarea obligațiilor subiective, constată existența sau inexistența unor situații de fapt ce constituie temei pentru apariția, modificarea sau stingerea raporturilor juridice, restabilind astfel ordinea de drept. Spre exemplu: arestul persoanei, eliberarea din funcție, acceptarea succesiunii, încuviințarea spitalizării în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ al persoanei, restabilirea la locul de muncă etc; ***încheierea*** – ca exemplu: refuzul de a primi cererea de chemare în judecată, încheierea unor tranzacții, sechestrul corespondenței, suspendarea provizorie din funcție etc; ***decizii*** – prin care instanța dispune în mod unipersonal încasarea unor sume de bani sau revendicarea unor bunuri de la debitor (salarii, datorii, pensii), deposedarea și vânzarea forțată a obiectului gajului (bun mobiliar sau imobiliar) etc [156, p. 12-14].

- ***Actele de aplicare ale organelor Procuraturii.*** Ca exemplu de acte aplicative pot servi: ordonanța privind reținerea persoanei, aducerea forțată, ridicarea de obiecte și documente, de punere sub învinuire, de recunoaștere ca partea civilă; decizia de aplicare a măsurii preventive etc. Aceste organe, fiind subiecți ai activității procesuale de aplicare a dreptului, pun în acțiune (într-o formă procesuală stabilită de legislație) mecanismul complex format din: realizarea normelor dreptului procesual, capacității de exercițiu al subiecților acestuia; dau naștere unor relații procesual-penale prevăzute de legislația Republicii Moldova. Aplicarea normelor dreptului procesual constă în realizarea activității procesuale de către organele abilitate (în forma prevăzută de lege); în organizarea activității altor subiecți ai procesului conform împuternicirilor și funcțiilor atribuite etc. Cu alte cuvinte, există o procedură de aplicare a dreptului strict determinată a organelor de urmărire penală, a procuraturii, a organelor judecătorești, de ocrotire a ordinii publice etc., reglementată de normele legislației procesuale. Actele emise de aceste organe reprezintă o manifestare unilaterală de voință din partea organului de stat, reprezintă concluzia raționamentului, fiind acte de aplicare care trebuie să respecte anumite condiții de formă, studiate pe larg atât de dreptul administrativ, cât și de dreptul procesual civil și cel penal.

3. O altă clasificare pornește **de la structura normei juridice**, distingându-se:

a) ***actele de aplicare a ipotezei normei juridice***: cum ar fi schimbarea statului de inculpat în recidivist;

b) ***actele de aplicare a dispoziției normei juridice,*** ce constituie marea majoritate a actelor de aplicare (ex.: eliberarea certificatului de căsătorie; eliberarea certificatului de urbanism etc);

c) ***actele de aplicare a sancțiunii normei juridice,*** cum ar fi diferite acte de constatare și sancționare a contravențiilor, hotărârilor judecătorești etc. (ex.: aplicarea amenzii, hotărârea instanței cu privire la interzicerea ocupării unei anumite funcții etc.).

4. După subiecți, cărora li se aplică, actele respective pot fi clasificate în:

a) ***Acte de aplicare de importanță juridică individuală*** – se referă la subiecți concreți (spre exemplu: sentința, hotărârea privind restabilirea la locul de muncă, nașterea, moartea etc.);

b) ***Acte de aplicare ce au o importanță juridică colectivă*** – actele care au ca rezultat apariția unui șir de raporturi juridice ce au o întindere asupra unui număr necunoscut de subiecți (spre exemplu: hotărârea privind repartizarea ajutorului umanitar etc.).

5. Conform destinației sau importanței lor în procesul aplicării dreptului, ele se împart în [214, p. 469]:

a) ***principale,*** sau de bază (spre exemplu: hotărârile judecătorești definitive, sentințe, deciziile organului asigurării sociale cu privire la pensie etc.). Sunt acte ce conțin evaluarea finală a cazurilor cu privire la delicte și finalizează acțiunile de ocrotire a dreptului;

b) ***facultative***, auxiliare (spre exemplu: hotărârea instanței cu privire la efectuarea expertizei; aplicarea sechestrului asupra proprietății; hotărârea privind intentarea cazului penal; hotărârea privind înaintarea învinuirii etc.). Sunt acte ce pregătesc emiterea actelor de bază, asigură examinarea corectă a cazului și, de asemenea, realizarea hotărârilor emise.

6. După durata lor în timp se împart în:

a) ***de o singură acțiune*** – acte a căror înfăptuire se finalizează cu o activitate concretă (spre exemplu: amenda, aplicată de controlor față de călător, pentru neachitarea călătoriei; emiterea ordinului privind sancțiuni disciplinare; decorare; premiere; concediere etc.);

b) ***permanente sau îndelungate*** – acte a căror realizare nu se finalizează odată cu terminarea unei oarecare activități, dar reprezintă în sine situația juridică sau necesită acțiuni ce s-ar repeta periodic (spre exemplu: stabilirea pensiei; înregistrarea căsătoriei; admitere la universitate; perioada aflării în vigoare a hotărârii instanței de judecată etc).

7. După funcțiile realizate în reglementarea juridică:

a) ***acte executionale***, cu ajutorul cărora se organizează executarea dispozițiilor normelor juridice prin aplicarea lor la situațiile concrete din viață. V.N. Hropaniuk califică actele executionale ca cele care instituie drepturile și obligațiile în legătură cu conduita legitimă (spre exemplu: decretul conferirii titlului de onoare, decizia organului asigurării sociale cu privire la stabilirea pensiei, ordinul rectorului universității de înmatriculare, conferirea gradului militar etc.) [229, p. 265].

Aceste acte se emit pentru regularea (reglementarea) activității sociale pozitive și legale sub forma unor raporturi juridice. Ele constituie majoritatea actelor de aplicare, însă cel mai des le putem întâlni în activitatea organelor executive ale statului, procedura juridică civilă, conducerea (administrarea) zilnică a industriei, agriculturii, culturii etc.

b) ***acte de ocrotire a dreptului*** – cu ajutorul cărora normele juridice îngrădesc de delicte. Această categorie de acte se emite în legătură cu comiterea de către o persoană concretă a unei fapte ilicite (spre exemplu: sentința instanței de judecată; ordonanța de recunoaștere în calitate de învinuit; ordonanța de începere a urmării penale etc.). Așadar, aceste acte au destinația nu numai de a preveni, dar și de a determina, identifica, înlătura, lichida și repara infracțiuni, încălcări și fapte ilicite, precum și urmările negative ale acestora, ca scop principal având aplicarea măsurilor de constrângere a statului față de cei care încalcă normele juridice.

8. După consecințele create de aplicarea lor:

a) ***actele care contribuie la crearea drepturilor subiective***, și, ca rezultat - apariția, pe parcurs, a raporturilor juridice (spre exemplu: înmatricularea într-o instituție de învățământ superior);

b) ***actele prin intermediul cărora se sting raporturile juridice*** (spre exemplu: concedierea);

c) ***actele prin intermediul cărora se modifică raporturile juridice*** (spre exemplu: transferarea de la studiile secției de zi la cele cu frecvență redusă etc.).

d) ***actele prin intermediul cărora are loc restaurarea raportului juridic*** (spre exemplu: hotărârea instanței prin care are loc redobândirea unui drept; reânmatricularea într-o instituție de învățământ etc.).

9. După modalitatea emiterii, actele pot fi [216, p. 286]:

a) ***colegiale*** – reflectă o capacitate decizională colectivă - în cazul în care completul de judecată este compus din mai mulți judecători;

b) ***individuale*** (unitare) – la elaborarea și emiterea actului de aplicare persistă numai capacitatea decizională a unui singur funcționar public.

10. După structură, actele de aplicare a dreptului se împart în:

a) ***simple –*** se caracterizează printr-o formă liberă de elaborare;

b) ***compuse*** – formate din partea introductivă, considerentele și dispozitivul.

În categoria dată de acte aplicative ar fi bine să ne referim și la părțile componente ale acestora. Astfel, autorii Ion Corbeanu și Maria Corbeanu, referindu-se la structura actului aplicativ, descriu structura hotărârii judecătorești care se compune din trei părți, și anume:

1. *partea introductivă* – ce cuprinde denumirea instanței, a membrilor completului de judecată, a dosarului, a părților din cauză, data când a avut loc dezbaterea, când s-a pronunțat instanța (când instanța are nevoie de timp de a se pronunța, legea îi permite să amâne pronunțarea peste un număr de zile). De asemenea se vor consemna concluziile părților și alte elemente introductive;
2. *considerentele* – formează partea cea mai evaluată a hotărârii, instanța consemnând situația de fapt și cea de drept pe care a identificat-o, motivul pentru care va admite sau va respinge cererea, aceasta în detaliu pentru ca dispozitivul hotărârii să poată fi cu ușurință înțeles;
3. *dispozitivul* – partea finală, decizia asupra căreia s-a oprit instanța. Aici se arată că dacă admite sau nu acțiunea, limitele admiterii, drepturile recunoscute părților, obligațiile impuse, termenul în care poate fi exercitată calea de atac pe care trebuie să o precizeze. După care urmează semnătura magistraților care au compus completul de judecată și a grefierului [35, p. 286].

În baza principiilor, subiectul care aplică dreptul face o scurtă analiză a unei relații sociale, care este supusă reglementării juridice. Astfel, se formează temelia (baza) pentru o calificare juridică obiectivă și imparțială. Spre exemplu:

a) *în actul de aplicare judiciar* – în partea descriptivă sunt situate expuneri ale probelor acumulate;
b) *în actul de stimulare* – partea descriptivă cuprinde descrierea rezultatelor pozitive ale subiectului respectiv.

Toate părțile componente descrise mai sus ale actului de aplicare pe deplin se conțin în așa-numitele acte clasice (hotărârile instanțelor de judecată, sentințe, unele acte ale anchetei etc.). În activitatea organelor executive, deseori sunt întâlnite acte de aplicare prescurtate, care cuprind numai câteva părți din cele numerotate (introductivă și dispozitivul). Astfel de acte se emit pentru economisirea mijloacelor financiare, precum și pentru reducerea la minimum a aspectului formal (formalitățile) în activitatea juridică [214, p. 468].

În scopul eficientizării activității de aplicare a dreptului, formularea actelor juridice este condiționată de posibilitatea utilizării formularelor tipice ce au o formă stabilită. Însă aceasta, uneori, nu este o variantă reușită. Importanță esențială a actului de aplicare o are totuși complexitatea elaborării lor. Aceasta este legată, în primul rând, de necesitatea luării în considerație a numărului de cerințe legislative referitoare la formulare. În al doilea rând, se datorează faptului că în mărimea limitată a actului aplicativ trebuie să fie inclusă informația voluminoasă a conținutului cazului, baza normativă și însuși rezultatul activității organelor de aplicare. Totodată, să nu excludem și faptul că majoritatea cerințelor tehnicii juridice care se referă la limbaj și stilul actelor normative se aplică și actelor de aplicare a dreptului [233, p. 18].

Așadar, fiecare act de aplicare a dreptului reprezintă un act-document. Caracterul oficial al actelor aplicative pune o oarecare amprentă asupra perfectării și construcției lor exterioare. În ele, ca și în actele normative, există anumite rechizite – denumirea, locul și data emiterii, structura strictă, semnăturile, folosirea formulelor specifice ale limbajului juridic (exprimările standard juridice etc.). Pentru actele aplicării dreptului este caracteristic stilul profesional, exprimarea coerentă, simplă, concretă etc. Trebuie folosiți termeni ce sunt aplicabili în actele normative corespunzătoare. Cercetând clasificările actelor de aplicare a dreptului descrise în literatura de specialitate, menționăm existența diferitor categorii de acte aplicative. Actele de aplicare a dreptului servesc drept mijloc de reglementare individual-juridică a relațiilor sociale. Acestea, împreună cu actele normative, reprezintă una din formele dirijării statale cu societatea. În baza actelor emise, organele de stat competente și unele organizații obștești, având astfel de drepturi și obligații jurdice determinate de statutul său special, efectuează administrarea tuturor domeniilor sociale. Actul de aplicare a dreptului poate fi totalizat ca fiind expunerea concluziilor, la care a ajuns cel ce aplică dreptul în procesul rezolvării cazului [217, p. 72-73].

Caracteristicile actelor de aplicare a dreptului emise de către autoritățile publice sunt determinate de calitatea și eficiența activității manifestate în procesul elaborării acestor acte și în monitorizarea efectelor acestora și care se înglobează în activitatea de aplicare a normelor juridice de către autoritățile publice. Activitatea menționată demonstrează competențele autorităților statului, nivelul de pregătire profesională, gradul de integritate și devotament față de valorile sociale și statale demonstrate de către reprezentanții acestor autorități publice, nivelul de coordonare între autoritățile publice în activitatea de aplicare a normelor juridice. Or, activitatea de aplicare a normelor juridice de către autoritățile statului și este acel indicator al viabilității statului a interacțiunii autorităților statale cu societatea civilă, a gradului de implicare și competență a societății civile, a interesului societății civile. Activitatea de aplicare a normelor juridice de către autoritățile publice ne orientează și spre politicile statului în domeniul carierei profesionale, a interesului și importanței formării unor consecvente abordări de tradiții profesionale, de profesionalism și etape logice de carieră profesională.

2.3. Cauzele comiterii carențelor în activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice și analiza acestora

Eficientizarea activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice este indisolubil legată de fenomenul diminuării și eliminării carențelor (erorilor) în domeniu. În vederea valorificării acestui proces, se face indispensabilă cunoașterea cauzelor și condițiilor comiterii carențelor, precum și a mecanismelor de eludare eficientă a acestora. Cercetarea creează fundamente pentru identificarea la etapa inițială a erorilor în activitatea unor organe concrete de aplicare a dreptului și elaborează direcții în vederea combaterea acestui fenomen, servind drept condiție în managementul calității activității de aplicare a dreptului. Complexitatea mecanismului de depistare a cauzelor și condițiilor de comitere a carențelor constă în faptul că orice eroare concretă reprezintă un rezultat al acțiunii concomitente a mai multor circumstanțe de natură diversă. În scopul identificării mecanismului de comitere a erorilor în activitatea de aplicare a dreptului este necesară analiza tuturor proceselor, stărilor de care sunt determinate și fără de care este imposibil de a depista originea acestora. Ultima, în activitatea de aplicare a dreptului ar fi oportună de identificat în raport cu imperfecțiunea conștiinței aplicanților dreptului, pregătirii lor profesionale, gradului de integritate și cultură juridică, adică în predispozițiile vicioase ale personalității, în domeniul subiectiv-psihologic al acesteia. Practic, orice eroare poate fi explicată prin intermediul unor factori subiectivi, determinați de personalitatea aplicantului [170, p. 391].

Unul dintre factorii esenţiali ce determină comiterea carenţelor reprezintă **lipsa la unii aplicanţi a studiilor juridice, ce creează o viziune optuză, idei lipsite de consistenţă profesională, necunoaşterea reglementărilor juridice relevante etc.** Dacă aplicantului îi lipsesc cunoştinţele fundamentale sau viziunea complexă despre norma aplicată, precum şi despre normele ce reglementează activitatea de aplicare a dreptului, este evident că probabilitatea comiterii erorii în aplicarea dreptului sporeşte. Calificativul superficial al pregătirii profesional-juridice a aplicantului se manifestă atât prin înţelegerea confuză a sensului normelor juridice, cât şi prin lipsa cunoaşterii terminologiei speciale.

Aşadar, prima din cauzele esenţiale ale comiterii carenţelor în activitatea aplicării dreptului este insuficienţa de competenţă a subiecţilor care aplică norme juridice, cauzată prin lipsa instruirii juridice generale, cunoştinţelor juridice fundamentale şi bunei stăpâniri al domeniului juridic [42, p. 190].

Tot aici am putea vorbi nu numai despre lipsa studiilor juridice, dar şi despre insuficienţa cunoştinţelor juridice (exprimată prin nivelul de pregătire foarte slab), care poate fi privită în următoarele două aspecte:

1. ***Aspectul obiectiv*** – numărul exagerat a unor discipline generale ce nu permit formarea unor deprinderi profesionale concrete sau accesarea excesivă pe anumite discipline concrete în defavoarea unora general-fundamentale, capabile de a orienta spre formarea unei culturi juridice complexe.

2. ***Aspectul subiectiv*** - pregătirea profesională superficială fiind rezultatul indiferenţei şi lipsei de motivare în sporirea gradului de performanţă.

În calitate de cauză frecventă a comiterii carenţelor, înafară de lipsa studiilor juridice fundamentale, se evidenţiază la fel şi **absenţa cunoştinţelor profesionale de specialitate necesare ale subiecţilor care aplică dreptul în domeniul anumit de activitate**. În sensul dat, acesta este obligat să cunoască temeinic normele juridice din sfera activităţii de aplicare şi cele ce reglementează nemijlocit activitatea aplicantului într-un anumit domeniu şi în direcţia concretă în care îşi exercită competenţa. Totodată, aplicantul trebuie să se orienteze şi în reglementările juridice ce nu ţin nemijlocit de domeniul său de activitate, iar un nivel înalt de cultură generală va spori incontestabil calitatea activităţii de aplicare a normelor juridice. Cu toate acestea, constatăm că aplicarea calitativă şi corectă a dreptului devine imposibilă, dacă aplicantul nu cunoaşte normele supuse aplicării. Alegerea normei juridice este etapa care presupune o pregătire temeinică de specialitate a subiectului de aplicare, dar şi o monitorizare profesională a domeniului de activitate determinat [184, p. 245]. „Uneori se vorbeşte despre *„critica superioară*" a normei şi *„critica elementară"*, sau inferioară. ***Critica superioară*** a

normei de drept cuprinde: verificarea autenticității normei; verificarea legalității actului care conține norma respectivă; verificarea acțiunii în timp, în spațiu și asupra persoanelor a respectivei norme. ***Critica elementară*** privește strict textul actului, modul său de redactare, sesizarea eventualelor erori de redactare cu ocazia republicării actului etc [159, p.234].

Devine evident că pentru o aplicare corectă a dreptului nu sunt suficiente numai cunoștințele fundamentale, deoarece carențele pot fi cauzate și de un aplicant care cunoaște perfect cerințele și prevederile normelor juridice. N.L. Granat menționează că nici cunoștințele, nici abilitățile nu pot fi garanții contra încălcărilor legislației fără o atitudine profesională față de drept, principiile acestuia și normele de drept [197, p. 31].

Rezultă că subiectul care aplică dreptul trebuie să cunoască într-o manieră gnoseologică perfectă principiile generale ale dreptului, ceea ce i-ar permite să se orienteze în situațiile dificile și cazurile excepționale; să găsească, prin interpretarea acestora, o soluție optimală în realizarea activității sale. Cunoașterea principiilor este factorul creator al sistemului, ce formează o structură logică, finalitate, interpretarea prevederilor juridice. Dacă aplicantul dreptului nu cunoaște principiile dreptului, orice situație de lacună ar putea provoca comiterea carenței în activitatea de aplicare.

Totodată, în scopul evitării comiterii erorilor în activitatea de aplicare a dreptului, aplicantul este obligat să respecte toate normele stabilite de actul normativ corespunzător. Este indiscutabil că pentru subiecții aplicării dreptului nu poate exista o divizare a unor astfel de norme juridice în importante (cele care trebuie să fie executate neapărat) și norme care ar putea fi ignorate. [136, p. 113].

Însă, pe lângă motivele relatate mai sus (cauzate de lipsa studiilor juridice generale, cât și cunoștințelor profesionale de specialitate) este necesară și intenția de a respecta normele juridice stabilite. O astfel de intenție se formează datorită unui ansamblu de abilități speciale ale subiectului care aplică dreptul, esența cărora constă în acceptarea cerințelor legislației, calificării acestora ca imparțiale, întemeiate, realizarea cărora este indiscutabilă. În situația în care astfel de abilități lipsesc, motivul determinant pentru o activitate corectă ar putea fi „frica" față de aplicare diferitor tipuri de sancțiuni (disciplinară, penală, critica din partea conducerii, atitudinea negativă din partea societății civile).

Din cele relatate rezultă alt factor ce condiționează carențe în emiterea actelor aplicative, și anume **absența capacităților necesare pentru activitatea de aplicare a dreptului.** Practica demonstrează că nu oricine poate să devină un specialist de înaltă calificare, chiar și atunci când s-a format într-un cadru profesional competent, sau dacă aplicantul are o experiență profesională bogată. Dacă aplicantul nu dispune de capacități necesare, experiența sa nu-i va asigura o

activitatea ireproșabilă, fără vreo eventuală eroare în viitor. Subiectul aplicării dreptului este nevoit să depună eforturi intelectuale considerabile, pentru ca unui anumit caz concret să-i poată aplica norma juridică necesară. În lipsa capacității de gândire logică, aplicantul riscă să emită un act de aplicare a dreptului ilegal, contradictoriu, inconsecvent și neconvingător în argumentele sale. Remarcăm o interdependență dintre succesul procesului de calificare și cunoștințe, precum și respectarea principiilor logice. La comiterea carențelor în activitatea de aplicare a dreptului pot contribui unele trăsături ale personalității aplicantului: absența atitutdinii critice, dar și specificul unor mecanisme cognitive precum lipsa recursului la gândirea abstractă, fluxul ideatic inert etc., adică, ce ar crea imposibilitatea de a face legătura dintre conținutul normei juridice și cazul real existent.

Lipsa intuiției (aptitudinea de a sintetiza corect unele date aparent haotice și de a prognoza evoluția evenimentelor) creează o imposibilitate de a-și imagina complexitatea cazului, din motivul căruia ar rezulta că nu va fi atins adevărul obiectiv, iar factorii reali vor dobândi o reprezentare denaturată în conștiința aplicantului dreptului. Cea mai simplă operațiune pare a fi constatarea faptului. Subiectul aplicant constată că există anumite fapte în baza unor probe. De obicei, judecătorul sau administrația interpretează faptele comise pe două direcții: pe de o parte, ei vor percepe și procesa faptele prezentate în funcție de nivelul culturii lor juridice, filosofice, de poziția lor ideologică, de convingerile politice etc., pe de altă parte, vor căuta să probeze faptele pe care le consideră *a priori* ca pertinente excluzând anumite elemente ale situației obiective; faptele sunt probate, în baza unei calificări juridice intuitive. În acest fel, activitatea de calificare juridică a faptelor fuzionează cu cea de constatare a acestora [64, p. 352-353].

Pe lângă acestea, este recunoscut faptul că cauza în comiterea erorilor este generată și de lipsa calităților morale necesare. Calitățile morale ale aplicantului influențează asupra formării „*simțului legalității*” și imparțialității. Indiferența poate genera o aplicare formală a dreptului și, în rezultat – apariția erorilor în activitatea de aplicare a normelor de drept. De cele mai multe ori, nu o normă juridică este aplicabilă situației de fapt, ci o combinație de norme. Aplicantul nu aplică automat o normă odată ce constată o situație de fapt, ci alege o normă aplicabilă, face o operă (de creație intelectuală), căci a alege înseamnă a crea, chiar dacă această creație nu este arbitrară. Modul în care acesta selectează și combină normele depinde de atitudinea sa filosofică, juridică, morală, politică etc [64, p. 355]. Lipsa principialității, incapacitatea de a-și susține cu fermitate punctul de vedere pot să determine ca aplicantul să se lase influențat de persoanele cointeresate anume în emiterea unui act juridic aplicativ eronat.

Lipsa culturii juridice, atunci când aceasta este absolut necesară, spre exemplu, la magistrați, care trebuie să manifeste competență și principialitate; la avocați – spirit de justiție și

luptă pentru adevăr; la procurori – nivel înalt de competență și empatie. „Agenții educativi în toate compartimentele științei dreptului trebuie să demonstreze cunoaștere și inteligență, finețe și suplețe, permeabilitate și flexibilitate intelectuală; toate organele puterii legislative să manifeste sensibilitate și receptivitate la evoluțiile și progresul în societatea contemporane pentru atingerea succesului" [20, p. 146]. Atitudinea superficială și neglijența pot cauza perfectarea eronată a actului de aplicare, irealizarea acțiunilor necesare procesului de aplicare a dreptului etc. În condiții similare va fi lipsită de inițiativă și atitudinea aplicantului față de genul său de activitate, căruia îi lipsește prestanța profesională.

Unele calități personale ale aplicantului pot să se manifeste negativ pe parcursul activității sale. Astfel de calități pot fi: autoaprecierea exagerată, incapacitatea de a face față unor dificultăți elementare de ordin psihologic, susceptibilitatea etc. Totdată, există și factori externi care influențează nemijlocit asupra calității activității de aplicare a dreptului. Spre exemplu, în condiții mai mult sau mai puțin favorabile, diverse calități personale pot să-i creeze aplicantului disconfort, stres etc. Menționăm că asupra calităților profesionale ale reprezentanților autorităților publice implicați în activitatea de aplicare a dreptului influențează și mediul profesional din anumite instituții; calitățile profesionale ale managerilor instituțiilor în cauză, orientate spre păstrarea unui mediu profesional sănătos, încrederea în perspectivele profesionale și de carieră, detașate de elementul politic ș.a.

Remarcăm carențe în activitatea de aplicare a normelor juridice generate și de **prezența ideilor preconcepute ale aplicantului dreptului.** Conflictul, la rândul său, intensifică semnificativ situația în care anchetatorul, fiind dependent de emoțiile sale, începe să acumuleze probe ce ar compromite oponentul (cel din urmă devenind nu bănuit, ci „dușman"). Pe un astfel de mecanism complicat sunt întemeiate un număr foarte mare de erori grave ale organelor de anchetă [193, p. 321].

Pornind de la premisa minoră, adică de la faptele supuse soluționării, judecătorul constată premisa majoră, adică norma juridică aptă să clarifice faptele ce constituie premisa minoră, ajungând prin apropierea acestor premise la soluția aplicabilă cazului dat, care reprezintă concluzia silogismului judiciar [164, p. 256]. Deci, premisa majoră este regula juridică (orice hoț este pedepsit), premisa minoră este reprezentată de situația de fapt (s-a dovedit că X este hoț), iar concluzia este soluția cazului (deci X este pedepsit). Iată de ce, cu cât mai puțin va fi preconceputăatitudinea aplicantului dreptului față de presupunerile inițiale, cu atât mai minuțios își verifică versiunea înaintată; cu atât mai atent contrapune concluziile cu realitatea; cu atât mai mult va spori probabilitatea excluderii, de către aplicant, a tuturor incorectitudinilor, inexactităților și stabilirii adevărului. În context, menționăm importanța majoră a

profesionalismului juridic pentru aplicanții dreptului. Prin urmare, deducem unele raționamente privind imparțialitatea și supremația legii ca principii ale activității de aplicare a dreptului și anume profesionalismul juridic, care este fundamentat pe integritatea profesională – cerință indisolubilă pentru orice funcționar și autoritate publică.

Tot aici, subliniem că, pe măsura înaintării în vârstă și vechimii în muncă, la unii subiecți de aplicare a dreptului în cadrul luării deciziilor, se manifestă intoleranța la critică și supraaprecierea, generate de stereotipurile comportamentului în situațiile tipice de suprasolicitare emoțională.

O altă cauză a erorilor în activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice mai poate fi și **lipsa experienței aplicantului dreptului.** Experiența modestă în sfera de aplicare a dreptului poate să se manifeste prin faptul că subiectul dat încă nu cunoaște în mod desavârșit toate metodele, mijloacele și procedeele activității de aplicare a dreptului, îndeosebi nu posedă suficientă experiență pentru a evalua toate circumstanțele existente (subestimează sau, din contra, supraestimează importanța unor sau altor circumstanțe). Apare probabilitatea, că un aplicant lipsit de experiență poate să omită unele circumstanțe importante, luarea în considerație a cărora este relevantă pentru emiterea unui act aplicativ legal. O asemenea situație este importantă pentru stabilirea stării de fapt, un astfel de subiect al aplicării dreptului nefiind suficient de competent în ierarhizarea corectă a tuturor factorilor existenți, relevarea celor determinanți pentru calificare și aprecierea factorilor secundari.

Insuficiența experienței profesionale influențează semnificativ asupra calificării, o contribuție majoră având și caracterul contradictoriu al sistemului legislativ în ansamblu, precum și neclaritatea unor anumite dispoziții ale acestuia. O problemă sensibilă a delimitării dintre drept și fapt o reprezintă calificarea legală a faptelor, în opinie fiind apreciată ca o problemă de drept. Considerăm că această interacțiune ce se efectuează între drept și fapt, numită calificarea legală, este deja o problemă de drept, căci ea se distinge în mod clar de simpla constatare a faptelor. Într-o situație complexă și dificilă, aplicantului îi vine greu să califice anumite fapte, el este nevoit să consulte literatura de specialitate sau să se adreseze colegilor, managerului de activitate profesională. Un aplicant cu o experiență complexă în domeniu va acționa mai eficient bazându-se pe propria experiență. Astfel, un aplicant competent predictează „perspectiva" actului aplicativ ce urmează a fi emis. Or, astfel de subiecți ai activității de aplicare a dreptului denotă o activitate profesională mai eficientă în activitatea lor profesională. În scopul prevenirii unor astfel de carențe sunt elaborate și realizate diferite activități de formare și dezvoltare profesională, mobilitate de experiență profesională, a interacțiunii intense dintre aspectele teoretice și practice ale dreptului.

Precizăm că statul de drept are ca scop esențial asigurarea unui nivel maxim de previzibilitate. Se urmărește realizarea în totalitate, pornind de la reglementări generale, pe care subiecții le pot predicta și ale căror consecințe nu-i mai surprind ca o activitate administrativă arbitrară. Înseși elucidarea cauzelor sau motivelor nu este suficient pentru prevenirea comiterii erorilor în activitatea de aplicare a dreptului, pentru explicarea mai exactă comiterii anumitor incorectitudini, este necesar ca motivul să interacționeze cu circumstanțe specifice, reprezentate și prin anumiți factori externi. Astfel, ***condițiile care contribuie la comiterea unor incorectitudini în procesul activității de aplicare a dreptului*** sunt foarte diverse și pot viza :

- ***Latura faptică a cazului analizat*** - complexitatea stabilirii adevărului obiectiv, insuficiența probelor, opozabilitatea persoanelor cointeresate, dificultatea demonstrării anumitor circumstanțe, imperfecțiunea expertizelor etc. Distincția dintre problemele de drept și problemele de fapt este foarte importantă, deoarece, în condițiile anumitor căi de atac, judecătorul nu mai poate interveni asupra constatării faptelor, ci doar asupra problemelor de drept;
- ***Organizarea activității subiectului de aplicare a dreptului*** exprimată prin lipsa caracterului planificat al activității, al uniformității, diminuarea controlului din partea organelor ierarhic superioare etc;
- ***Condițiile generale ale activității vitale a subiectului de aplicare a dreptului*** - oboseala, afectarea stării psihologice, situația familiară precară etc;
- ***Latura juridică a cazului*** - volumul mare al materialului normativ, sistematizarea necorespunzătoare a acestuia, lipsa actelor normative departamentale, complexitatea construcțiilor juridice, instabilitatea practicii juridice, dificultățile activității de aplicare a dreptului etc. [127, p. 44].

Totodată, aglomerația normelor juridice specifică statului de drept este efectuată adesea fără să se țină cont de un anumit echilibru dintre normele juridice și aplicarea lor. „Se creează astfel o toleranță sporită în aplicarea normei, a cărei prescripție este oarecum redimensionată în funcție de mijloacele de aplicare, și chiar o non-aplicare de la normă” [64, p. 355].

În rezultatul relatării cauzelor comiterii carențelor în cadrul activității de aplicare a dreptului este oportun de a examina detaliat și **condiții esențiale ce contribuie la comiterea erorilor în activitatea de aplicare a dreptului**:

a) decadența calității bazei normativ-juridice. În literatura juridică, impactul calității joase a actelor normativ-juridice asupra activității de aplicare a dreptului este întâlnit destul de des. Calitatea discutabilă a actelor normativ-juridice se exprimă prin abundență de formulări neclare,

expresii echivoce, idei sau noțiuni abstracte, marcarea fenomenelor prin termeni diferiți, sau invers, când un termen anumit marchează fenomene diferite.

Unele carențe în exercitarea activităților profesionale și lipsa unui spirit vizionar a legislatorului în reglementarea normativ-juridică determină o contribuție esențială la apariția erorilor în activitatea de aplicare a dreptului. Apar situații când norma de drept și propria convingere a aplicantului nu permit de a emite un act de aplicare a dreptului bazată pe materialele existente. În această situație, există probabilitatea că norma juridică va fi aplicată altfel, diferit de prevederile actului normativ, deoarece norma de drept ce vine în contradicție cu interesele societății nu poate fi realizată. Într-un asemenea context, practica activității de aplicare a dreptului în astfel de cazuri se abate de la o respectare strictă a prevederilor normelor juridice.

Totodată, „se mai poate demonstra că promisiunile electorale sunt însoțite de propuneri de reformă legislativă ce se regăsesc în proiecte de legi, a căror existență dobândește, chiar înaintea oricărei dezbateri parlamentare, în concepția unor persoane mai puțin informate, un caracter cvasiobligatoriu, când ele provin de la partidul care se află la guvernare. La acestea se adaugă multitudinea de reglementări, emanând de la organele administrației publice, care întărește fenomenul inflației de reglementări" [185, p. 359].

b) Un alt obstacol pentru o aplicare juridică corectă ar fi ***caracterul cazuistic al unor norme juridice și gradul insuficient al generalizării.*** Astfel de norme conțin o pluralitate de derogări ce îi complică aplicarea și frecvent cauzează erori. Considerăm că abordarea simplistă a normelor de drept și a sistemului juridic în ansamblu este un factor ce contribuie la democratizarea societății. Actele normative complexe sunt inaccesibile pentru toți membrii societății, în rezultat identificăm unele bariere artificiale dintre societate și drept.

Pe lângă normele cu caracter cazuistic mai există și norme declarative. „Pericolul normelor în cauză [declarative - n.a.] se exprimă prin lipsa mecanismului realizării dispozițiilor cuprinse în normele juridice date, precum și ignorarea totală sau parțială a premiselor economice, organizaționale etc. ce garantează o aplicare corespunzătoare a dreptului" [220, p. 22-25]. O atenție relevantă urmează a fi orientată la existența neargumentată în legislație a unui număr mare de concepții estimative. În acest sens de idei, astfel de situații trebuie lăsate la discreția aplicantului, fenomen care deseori duce la emiterea unei decizii greșite, de aceea este necesar de a da o determinare clară concepției estimative de fiecare dată când va fi inclusă în actul normativ-juridic. Concomitent, anumite acte normative pot conține și unele noțiuni - generale sau nejuridice, care au o semnificație abstractă sau multilaterală, ceea ce facilitează apariția erorilor în activitatea de aplicare a dreptului. Formularea juridică precară a unor acte normative se manifestă în multitudinea contradicțiilor juridice: actele juridice noi sunt mai puțin coordonate

cu cele precedente, dar și între ele, în unele situații fiind lipsa legăturii dintre legea materială și cea procesuală. „Cu alte cuvinte, acțiunea legiuitoare implică tendințe de schimbare, de inovare atât ca fond, cât și ca formă a instituțiilor juridice, a soluțiilor noi, fiind apreciate ca superioare în raport cu cele din reglementările existente” [185, p. 359].

c) Influența negativă asupra procesului de aplicare a dreptului este exercitată prin ***lacunele*** și ***coliziile de drept.*** Ultimele „atrag erori în activitatea de aplicare a dreptului, ca rezultat duc la lezarea drepturilor sau aplicarea obligațiilor suplimentare asupra subiecților raportului juridic, la neîncrederea față de puterea și echitatea acțiunii dreptului, la neajunsurile conștiinței juridice, la nihilismul juridic etc [204, p. 94].

Cu referire la coliziile de drept, menționam că acestea împiedică activitatea firească și dirijată a sistemului de drept, deseori fiind lezate drepturile cetățenilor, cu răsfrângerea asupra eficacității reglementării juridice, asupra stării legalității și ordinii de drept, conștiinței și culturii juridice. Ele creează confuzii în practica de aplicare a normelor juridice, cultivă nihilismul juridic etc. În asemenea cazuri, pot apărea situații care favorizează diferite abuzuri atât din partea cetățenilor, cât și din partea unor persoane cu funcții de răspundere, sub pretextul alegerii unei sau altei reglementări mai convenabile, fără a putea fi trase la răspundere, deoarece statul, în persoana organelor sale, este obligat să nu admită asemenea situații sau, în cazul depistării lor, cât mai operativ să le lichideze [3, p. 136-137]. După noi, cele mai importante mijloace de eliminare a coliziilor de drept ar fi: interpretarea adecvată a actelor sau a normelor juridice; anularea actului depășit și aprobarea unui nou act; introducerea, în măsura posibilităților, a modificărilor și precizărilor respective; examinarea pe cale judiciară, administrativă ș.a.; sistematizarea legislației, armonizarea normelor juridice; procedura de negocieri, crearea condițiilor de mediere; justiția constituțională etc.

În același sens de idei, conștientizăm faptul că în lume nu există un sistem legislativ desăvârșit, însă, după destrămarea URSS, Republica Moldova se remarcă prin abundența în legislație a lacunelor, coliziilor, contradicțiilor etc. Perioada aceasta de tranziție, care se caracterizează prin transformări complexe sub aspect social, economic, politic etc., a generat haosul, dezordinea, instabilitatea, lipsa perspectivelor etc. Deși majoritatea cetățenilor sunt descurajați, există un număr relativ mic de persoane care profită de pe urma acestei situații incerte, cauzele fiind cele mai diverse – atât de ordin obiectiv, cât și subiectiv [5, p. 201].

Deci, în aceeași ordine de raționamente încadrăm problema lacunelor în domeniul dreptului, ce ține neapărat de procesul aplicării dreptului, prin faptul că subiectul aplicării dreptului, în cadrul examinării și soluționării unui anumit caz, poate constata lipsa normei (normelor) corespunzătoare cazului. În procesul de aplicare a dreptului, existența lacunelor în

drept creează dificultăți serioase. Cel mai des anume practica de aplicare a dreptului semnalează despre existența lacunelor și a altor carențe în legislație. De aceea, studiul profund al activității de aplicare a dreptului duce, inevitabil, și la analiza situațiilor create în urma descoperirii lacunelor. La stabilirea bazei juridice poate să se constate că situațiile de fapt corespunzătoare nu se reglementează de nici o normă juridică, iar vreo dispoziție administrativă privind situația creată nu există. Mai mult ca atât, cel care aplică dreptul, în pofida străduințelor sale, poate să nu găsească rezolvarea cazului în situații analoge. În acest caz apare întrebarea: Ce trebuie să întreprindă persoana care aplică dreptul? La existența lacunei în drept, cel care aplică dreptul acționează conform competenței și prevederilor directe ale legii (pe care le întâlnim mai des în legislația civilă). Mult mai frecvent el are împuterniciri privind depășirea lacunelor, mai rar – de a înceta procesul de aplicare a dreptului, și mult mai rar – de a completa lacuna întâlnită. Aceasta din urmă depășește perimetrul aplicării dreptului, încadrându-se în sfera creării dreptului. Astfel, pentru cel care aplică dreptul, este important să reducă numărul lacunelor în domeniul dreptului, ținând cont de toate situațiile în care legiuitorul îl împuternicește pentru a concretiza legea sau hotărârea cazului la discreția sa. La concretizare, în limitele dispozițiilor normative generale, sunt emise indicații normative noi, suplimentare, mult mai concrete. Lipsa celor din urmă în lege nu reprezintă lacună, deoarece legiuitorul conștient refuză de a stabili norme mult mai concrete decât cele pe care le-a aprobat. Împuternicirea privind concretizarea normelor juridice generale, sau privind soluționarea cazului în baza aprecierii individuale a celui ce aplică dreptul, poate fi cuprinsă nemijlocit în textul legii, dar poate fi reliefată și în sensul dispozițiilor juridice. Aceasta obligă la rezolvarea cazului concret, deși lipsesc anumite reglementări juridice. În baza celor relatate, și reieșind din condițiile apariției lacunelor, în Republica Moldova se constată următoarea condiție:

d) lipsa de coordonare în activitatea de aplicare a dreptului – adică dezacordul dintre o verigă a puterii și alta. Exemplu elocvent, în acest sens, ne-ar servi o serie de hotărâri ale Curții Europene pentru Drepturile Omului (CEDO), unde Guvernul Republicii Moldova a pierdut multe procese privind neexecutarea hotărârilor judecătorești numai din cauza că instanțele judecătorești stabilesc mărimea despăgubirilor financiare ce trebuie să le plătească organele de stat (ministerele, consiliile locale etc.) reclamanților, iar titlurile executorii, la rândul lor, nu au fost executate din cauza că în Bugetul de Stat anual nu sunt prevăzute fonduri necesare pentru executarea hotărârilor judecătorești. Remarcăm caracterul banal al acestor afirmații, dar numai din acest motiv Republica Moldova a fost sancționată sub aspect pecuniar de către CEDO.

e) O favorizare la comiterea erorilor juridice de către subiecții aplicării dreptului este ***exercitarea necorespunzătoare a administrării asupra subiecților competenți.***

Anumiți conducători încearcă să soluționeze problema dintr-o dată, atât cea a legalității, cât și cea a disciplinei, în schimbul tendinței spre o bună organizare a lucrului cu subalternii și sporirea răspunderii personale pentru realizarea acestuia. Deseori, șefii organelor de drept nu acordă „atenție" necesară cadrelor de conducere ale verigilor de administrare la nivel inferior și mediu, ocolind cu formulări, cum ar fi: „de a îmbunătăți", „de a spori", „de a consolida", în locul organizării corespunzătoare a instruirii, aliată cu dexteritatea comunicării și colaborării cu subalternii.

Remarcăm menținerea problemelor acute pe coordonata organizării educării culturii administrării, calităților morale și eticii profesionale a conducătorilor organelor de aplicare a dreptului precum și adjuncților acestora. În schimbul lucrului minuțios cu efectivul (personalul), creării unei atmosfere de intoleranță față de unele încălcări sau abateri, a unui sistem determinat de control, pentru o instruire și educare, prioritatea este acordată unor sancțiuni disciplinare sau administrative. O astfel de orientare a lucrului educativ, îndreptat spre aplicarea măsurilor cu caracter administrativ și disciplinar, influențează negativ asupra atmosferei moral-psihologice într-un asemenea colectiv, atrăgând după sine diminuarea/reducerea interesului de a executa conștiincios obligațiile de serviciu de către anumiți colaboratori.

Uneori, încălcările legalității, precum și a erorilor în aplicarea dreptului, este rezultatul firesc al neexecutării de către conducere a cerințelor ce țin de analiza complexă a personalității; pentru numirea acesteia la un post de conducere, înăsprirea controlului asupra activității și comportamentului subalternilor, la fel și reacționarea obiectivă și oportună la admiterea/ comiterea de către aceștia a unor încălcări.

f) Unul din cei mai frecvent întâlniți factori care contribuie la comiterea erorilor în aplicarea dreptului sunt ***condițiile nefavorabile pentru realizarea activității de aplicare a dreptului (morale, materiale, de muncă).***

Condițiile de muncă (moral-psihologice, tehnice etc.) în mare parte determină caracterul atitudinii aplicantului dreptului față de obligațiile sale. Aceste condiții pot contribui sau la identificarea calităților profesionale, în activitatea de aplicare a dreptului, sau, dacă aceste condiții sunt nefavorabile, la indolență, indiferență, lipsa voinței de a lucra la o capacitate maximă.

Astfel, printre condițiile nefavorabile nominalizate este important să menționăm, în primul rând, suprasolicitarea majorității subiecților de aplicare a dreptului, mai ales a celor care activează în organele de drept, fiind cauzată, în principiu, de unele motive obiective (spre exemplu, creșterea nivelului criminalității). V.V. Lazarev, referindu-se la cercetările sociologice

date, constată confirmarea interdependenței dintre volumul sarcinii de lucru a subiectului de aplicare a dreptului și calitatea activității sale [207, p. 155].

O suprasolicitare duce la oboseală, stres etc., fenomene ce pot influența negativ asupra calității activității. Pe lângă aceasta, din cauza epuizării persoana este lipsită de timp pentru studierea literaturii de specialitate și pentru o pregătire minuțioasă la luarea unei anumite decizii aplicative, precum și pentru ridicarea nivelului profesional în general. Impactul psihologic negativ asupra aplicantului dreptului mai poate fi cauzat și de sarcina neuniformă (spre exemplu: creșterea neuniformă a numărului de dosare în baza cărora trebuie să ia o decizie). În mare parte, o astfel de situație poate să apară din motivul unei conduceri necalificate cu colectivul subiecților care aplică dreptul [236].

O problemă separată este nivelul organizării activității aplicanților dreptului. În acest context, condiția care contribuie la scăderea calității activității de aplicare a dreptului ar putea fi lipsa sau insuficiența literaturii de specialitate, a comentariilor, publicațiilor relatărilor practicii de aplicare a dreptului etc. Toate acestea sunt destul de evidente încât nu necesită o demonstrare minuțioasă. Această viziune este acreditată și de N.N. Voplenko, care menționează: „Nu sunt necesare argumente sofisticate pentru un factor evident că aprovizionarea insuficientă cu o informație juridică poate să cauzeze prejudicii semnificative unei activități corecte și eficiente a organelor de aplicare a dreptului” [195, p. 171].

Totodată, pe lângă condițiile de muncă nu pot fi ignorate și cele materiale. Dat fiind faptul că pentru orice aplicant al dreptului salariul reprezintă factorul principal de motivare, trezește interes analiza eficienței remunerării muncii acestora. Deși în literatura de specialitate se menționează de la caz la caz, remunerarea acestor subiecți joacă un rol extrem de important în organizarea și realizarea activității de aplicare a dreptului cu o maximă eficiență și randament.

g) Factorul care contribuie la comiterea carențelor în activitatea de aplicare juridică poate servi și ***complexitatea obiectivă a aplicării dreptului.*** O dificultate deosebită reprezintă lipsa informației depline și exacte (veridice) pentru luarea unei decizii corecte. Cercetătorul rus P.S. Zabotin subliniază că „nu ar fi, probabil, justificată ideea că cercetătorul, din orice ramură a științei, să fie nevoit să formuleze o concluzie în situația în care el nu este capabil să răspundă la toate întrebările ce țin de problema dată” [199, p. 96]. O astfel de afirmație este actuală și pentru activitatea de aplicare a dreptului. În legătură cu aceasta, sunt destul de frecvente situațiile în care, deși se depun eforturi și utilizarea tuturor mijloacelor accesibile, este practic imposibil de a obține probe necesare de a stabili veridicitatea acestora, precum și de a elimina toate confuziile și impreciziile. Luarea deciziei într-o astfel de situație poate duce la o eroare în aplicarea dreptului.

Prin urmare, carențele în activitatea de aplicare a dreptului condiționează obiectiv o varietate semnificativă a consecințelor. Un pericol social considerabil reprezintă erorile comise în activitatea de aplicare a dreptului de către organele ierarhic superioare ale puterii de stat. Astfel de erori influențează negativ asupra conștiinței persoanelor, formând o atitudine la fel de negativă față de oricare decizie a organelor puterii de stat [127, p. 46].

Cele mai grave urmări ale carențelor în activitatea de aplicare a dreptului apar în sistemul judiciar. În acest sens, menționăm că circumstanțele juridice sunt legate nu doar de factorul calificării greșite a infracțiunii, acuzării neîntemeiate sau achitare, dar și de aplicarea unei măsuri de pedeapsă necorespunzătoare cu cea săvârșită. În acest context, constatăm prezența a două fenomene indezirabile: condamnarea celor nevinovați și eliberarea de la răspunderea penală a celor vinovați. [159, p. 232]. Pe când în cazul unei privațiuni de libertate neîntemeiate aceasta atrage limitarea considerabilă a drepturilor (restricția esențială în drepturi) garantate de Constituția Republicii Moldova, și mai ales în libertatea alegerii specialității, domiciliului, de a fi membru al diferitor organizații și uniuni obștești etc. Totodată, persoana condamnată poate urma ispășirea pedepsei într-o instituție de corecție cu un regim mai sever, și aici la fel este importantă temeinicia aprecierii (evaluării) juridice de care depinde eliberarea condiționată înainte de termen, stingerea și ridicarea antecedentelor și alte circumstanțe procesual penale. Calificarea faptului necorespunzător legii, pe lângă circumstanțele penale, mai poate cauza și afectări ale drepturilor civile: pierderea dreptului asupra unui spațiu locativ, plata prejudiciului material, precum și cheltuielile de judecată, rezilierea contractului de muncă la inițiativa administrației, desfacerea căsătoriei etc.

Cu toate că în Republica Moldova au fost întreprinse unele măsuri în scopul stabilirii răspunderii statului și organelor sale față de cetățeni, și anume prin elaborarea Legii privind repararea de stat a prejudiciului cauzat prin încălcarea dreptului de judecător în termen rezonabil a cauzei sau a dreptului la executarea în termen rezonabil a hotărârii judecătorești [115], Legii cu privire la statutul judecătorului [118], până în prezent, în practică, conceptul răspunderii statului și a organelor față de cetățeni nu este realizat și reglementat pe deplin. Ideea responsabilității statului a pornit de la conștientizarea faptului că puterea de stat trebuie să exercite responsabilitatea tuturor acțiunilor sale, responsabilitatea organelor puterii de stat reprezentând o condiție esențială a democrației, a statului de drept. Având în vedere faptul că funcționarii publici au libertate deplină de decizie, s-a considerat că este just ca aceștia să fie răspunzători pentru actele abuzive sau ilegale pe care le comit [37, p. 159]. Subliniem că puterea autoritară se bucură de imunitate de la răspunderea în cazurile acțiunilor ilegale și incorecte ale funcționarilor publici, precum și în cazurile unei urmăriri penale neîntemeiate (incorecte). Motivele acestora

constau în lipsa interesului din partea politicienilor și juriștilor de a elabora mecanisme funcționale de atragere la răspundere atât a statului, cât și a structurilor acestuia. Remarcăm perpetuarea ideii că statul este privit ca absolut suveran, autoritar și perfect, iar cetățenii ca supuși. Răspunderea juridico-civilă a funcționarilor publici purta un caracter extrem de limitat. Totodată, procedura în cauză necesită o reglementare minuțioasă, în scopul păstrării esenței funcționaliste a aplicanților dreptului. Responsabilitatea organelor puterii de stat a devenit unul dintre principiile democratice în majoritatea statelor, constituind fundamentul sistemelor democratice de guvernământ, sub toate cele trei aspecte ale sale – responsabilitatea politică, penală și civilă.

Răspunderea statului pentru acțiunile ilegale nu este suficient reglementată, deși această problemă a constituit obiectul discuțiilor de nenumărate ori. Constatăm că în Republica Moldova situația, deși nesemnificativ, dar s-a schimbat, deoarece, atât timp cât răspunderea este stabilită doar pentru nerespectarea normelor de drept din partea cetățenilor, iar cei care adoptă sau execută aceste norme (statul, autoritățile publice și funcționarii acestora) fie că sunt scutiți de răspundere, fie că răspunderea lor este reglementată într-o formulă destul de vagă, nu putem confirma finalizarea procesului de edificare a statului de drept [38, p. 218].

Actualmente, temeiurile formale ale răspunderii civile a statului se conțin în Constituție, legislația civilă și contractele civile la care statul este parte. Prin urmare, este deosebit de important faptul că responsabilitatea statului față de cetățean este recunoscută la nivel constituțional, aceasta fiind garantată, potrivit art. 134 alin.(3) din Constituția Republicii Moldova, de către Curtea Constituțională [33]. În afara de prevederile constituționale, mai există și alte acte care reglementează răspunderea civilă contractuală și cea delictuală. Astfel, conform art.58 din Codul Civil al Republicii Moldova, statul, ca subiect de drept civil, participă la relațiile contractuale, în cadrul cărora, cu tot caracterul său specific, fiind pasibil de răspundere civilă contractuală, este chemat să răspundă în aceleași condiții ca și ceilalți subiecți [25]. Mai semnificativă, în condițiile actualei democratizări, a devenit răspunderea civilă delictuală a statului, adică repararea sau recuperarea prejudiciilor cauzate prin/în activitatea organelor și funcționarilor săi.

Concomitent, Convenția Europeană a Drepturilor Omului (în art.3 al Protocolului №7) și Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice (în art. 14 pct. 6) prevăd posibilitatea și necesitatea acordării despăgubirilor pentru prejudiciile aduse prin erorile din procesele penale, obligând statele să răspundă patrimonial pentru astfel de prejudicii [154].

În mod corespunzător, răspunderea juridică delictuală a statului este reglementată atât de Constituție, cât și de acte normative speciale. Astfel, potrivit art.53 alin.(2) din Constituția

Republicii Moldova: „Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești” [33].

Expunerea mai detaliată a acestor prevederi o regăsim în cuprinsul Codului Civil al Republicii Moldova, în care art. 1405 stipulează: (1) Prejudiciul cauzat persoanei fizice prin condamnare ilegală, atragere ilegală la răspundere penală, aplicare ilegală a măsurii preventive sub forma arestului preventiv sau sub forma declarației scrise de a nu părăsi localitatea, prin aplicarea ilegală în calitate de sancțiune administrativă a arestului, muncii neremunerate în folosul comunității se repară de către stat integral, indiferent de vinovăția persoanelor de răspundere ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanțelor de judecată. Statul se exonerează de răspundere în cazul când persoana vătămată a contribuit intenționat și benevol la producerea prejudiciului prin autodenunț [25, art. 1405 alin. (1,2)]. Totodată, de rând cu repararea prejudiciului material, legislația civilă prevede și posibilitatea reparării prejudiciului moral [25, art. 1422 alin. (3)]. Dispozițiile constituționale au fost dezvoltate și în textul Legii privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și instanțelor judecătorești [110], care este actul legislativ de bază ce reglementează cazurile, modul și condițiile de răspundere patrimonială a statului pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile ilicite comise în procesele penale și administrative de organele de urmărire penală, de procuraturi și instanțele de judecată [38, p. 222].

Deși se observă un progres la nivel legislativ, în Republica Moldova persistă o oarecare opunere concepției răspunderii statale pentru carențele comise, fiind chemată, probabil, din considerente pragmatice (îngrijorarea necesității apariției unor compensații astronomice) precum și lipsa voinței de a se elibera de tradiția inviolabilității (imunității) statale. Constatăm un fapt evident cu privire la unele principii și reguli depășite și neutilizate, care permiteau statului și funcționarilor săi insolvabili să se eschiveze de la obligația reparării prejudiciului adus cetățenilor Republicii Moldova în domeniul justiției, este evidentă. De aceea, actualmente este necesară argumentarea și traducerea în viață a conceptului responsabilității și răspunderii reprezentanților puterii publice, asigurarea unei distribuiri echitabile (imparțiale) a cheltuielilor parvenite din cauza erorilor inevitabile umane ale judecătorilor, anchetatorilor și ale altor funcționari publici.

Prin urmare, este de competența instanței de contencios administrativ de a stabili, în fiecare caz, în mod individual, gradul de vinovăție a statului (care răspunde pentru patrimoniul său) și a funcționarului public (care răspunde pentru propriile erori cu propriul patrimoniu), aplicând principiile răspunderii administrative, și nu a celei civile.

Totodată, ținând cont de faptul că răspunderea materială este o instituție a dreptului privat, Codul Civil în art. 1404 stabilește în ce constă răspunderea pentru prejudiciul cauzat de o autoritate publică, însă este absolut contradictorie prevederea din alin.(5) al aceluiași articol care consacră: „Autoritatea publică nu răspunde pentru prejudiciul cauzat prin adoptarea unui act normativ sau omisiunea de a-l adopta, sau prin omisiunea de a pune în aplicare o lege" [25]. Instituția contenciosului administrativ constituie un succes al procesului de democratizare în Republica Moldova și vine să traducă în viață prevederile art.53 din Constituția Republicii Moldova: - persoana vătămată într-un drept al său prin nesoluționarea în termen legal a unei cereri este îndreptată să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei [33]. După cum observăm, prevederile Codului Civil vin în contradicție nu numai cu normele dreptului administrativ, ci și cu Legea Fundamentală.

Cercetătorul Gh. Costache susține precum că consecințele dăunătoare ale faptei ilicite pentru care răspunde un organ al administrației publice să fie strămutate, până la urmă, asupra funcționarului vinovat de săvârșirea acelei fapte, astfel ca răspunderea patrimonială a administrației publice și a persoanelor cu funcție de răspundere pentru consecințele cauzate prin acte administrative ilegale să constituie în dreptul Republicii Moldova un important mijloc de ocrotire a drepturilor patrimoniale ale persoanelor fizice și juridice și un factor eficient de continuă consolidare a legalității în activitatea organelor administrației publice și de perfecționare a activității aparatului de stat [38, p. 252].

Funcționarul public, indiferent de statutul acestuia fie național, fie internațional, trebuie să-și aducă la bun sfârșit atribuțiile, nu pentru că așa i se impune, ci fiindcă e convins că ele reprezintă prestanța sa profesională. Nu trebuie interpretat în sensul că o singură formă de răspundere specifică funcționarilor comunitari ar fi răspunderea lor disciplinară. Ca și funcționarii naționali, în afara acestei forme de răspundere mai găsim și răspunderea lor patrimonială, penală [18, p. 205].

În SUA există o doctrină oficială care distinge imunitatea absolută și limitată a funcționarilor. În explicarea semnificației acestor noțiuni, se specifică că imunitatea absolută este atribuită judecătorilor și altor funcționari (aceștia fiind subiecți care realizează funcțiile alăturate celor judecătorești (judiciare), cum ar fi procurorul etc.), indiferent de prezența intenției sau stabilirea caracterului ilegal al acțiunilor acestora, cu condiția că cele din urmă au avut loc în limitele împuternicirilor de serviciu. Imunitatea limitată revine ofițerilor de poliție, agenților Biroului Federal de Investigații (FBI) și presupune că colaboratorii poliției nu sunt supuși răspunderii pentru prejudiciul cauzat în rezultatul acțiunilor lor în limitele împuternicirilor, cu condiția că cele din urmă au fost întreprinse cu bună-credință.

Funcționarii publici sunt trași la răspundere în acele cazuri, extrem de rare, când acțiunile lor depășesc limitele jurisdicției, însă, chiar și atunci acești subiecți pot avea câștig de cauză la contestarea actului de sancționare. Menționăm că starea financiară a reclamanților, dar și nivelul de cultură juridică al acestora, nu întotdeauna sunt suficiente pentru înaintarea și susținerea acțiunilor în fața autorităților publice competente. Această problemă este caracteristică și pentru Federația Rusă, prin faptul că, dacă reclamantul reușește să „învingă" mecanismele de apărare utilizate de pârât (de a demonstra comiterea de către judecător a acțiunilor ilegale în lipsa jurisdicției; de a dovedi lipsa temeiniciei juridice a privațiunii de libertate ilegale, lipsa temeiului rațional (judicios) a urmăririi penale etc.), aceasta nu înseamnă că el va reuși să trezească indulgența din partea jurații lor care examinează o cauză ce ține de repararea prejudiciilor.

Practica judiciară americană demonstrează că la realizarea doctrinei apar anumite dificultăți: lipsa bilanțului dintre principiile compensației și independenței judiciare. În scopul modificării doctrinei existente, juriștii americani propun ca imunitatea absolută a judecătorilor să fie condiționată de respectarea de către aceștia a tuturor cerințelor procedurii necesare, garanțiilor procesual-juridice, și, totodată, de a acorda judecătorilor imunitate limitată, ceea ce ar însemna că pot fi atrași la răspundere juridică pentru acțiunile judiciare în cazurile intenționalității sau neglijenței.

Autorii Gh.I. Mihai și Radu I. Motica privesc această problemă astfel: „dacă luăm termenul de politic în sensul binelui public (toate acțiunile care privesc realizarea binelui public formează lumea politicului; dreptul participă la împlinirea acestui bine public, dar indirect, prin obiectul său constant – justiția; justiția contribuie la binele public), magistrații au datoria să respecte normele politice, normele morale, normele juridice, adică le revin toate cele trei forme de răspundere; un magistrat imoral periclitează justiția, ca și un magistrat lipsit de profesionalism, la fel ca un magistrat nepăsător de binele public" [135, p. 121].

O astfel de soluționare a problemei, în condițiile justiției Republicii Moldova, este practic imposibilă. În primul rând, dacă pentru fiecare decizie greșită (și după cum ne arată practica judiciară din ultimii ani majoritatea deciziilor ilegale este rezultatul neglijenței și neatenției) judecătorul va purta răspundere materială, atunci întregul sistem judiciar al Republicii Moldova se va ruina. În al doilea rând, juriștii americani vin cu propunerea de a influența asupra conștiinței judecătorilor și morala lor profesională. Conform doctrinei imunității absolute a judecătorilor, principiul imunității limitate reprezintă un obstacol major pentru compensarea prejudiciului persoanelor care au suferit în rezultatul încălcării drepturilor lor de către organele de poliție. Ofițerii de poliție, după cum am menționat, nu poartă răspundere pentru prejudiciul cauzat în urma acțiunilor întreprinse în limitele împuternicirilor lor și cu bună-credință.

Reclamantul va fi obligat să demonstreze că el este lipsit de drept „sub pretextul legii", iar colaboratorul poliției a aplicat ilegal puterea acordată de stat și a acționat cu rea-credință.

Deci, în viziunea noastră, asigurarea legislativă a răspunderii judecătorilor merită o atenție distinctă din partea specialiștilor, în vederea aprecierii eficienței acesteia. În acest context, ne vom limita la a sublinia că pentru realizarea răspunderii judecătorilor este necesar un mecanism eficient. Însă acest mecanism nu trebuie să fie categoric, adică faptul abaterii concrete a judecătorilor trebuie să fie demonstrat, vinovăția în comiterea acesteia – confirmată, sancțiunea trebuie să fie echitabilă, adecvată și proporțională [171, p. 11].

Astfel, sancționarea (răspunderea) judecătorului pentru comiterea unei abateri trebuie să fie adecvată și inevitabilă, totodată urmărind și un scop preventiv pentru alți judecători. Evident este faptul că mecanismul atragerii la răspundere a judecătorilor trebuie să fie unul echilibrat, iar garanțiile și imunitățile acordate acestora – suficient de bine gândite și respectate. Prin urmare, eficiența puterii judecătorești depinde în mod substanțial de asigurarea echilibrului între imunitatea judecătorului și răspunderea juridică a acestora, întrucât pe cât de multă putere (autoritate) li se acordă în vederea asigurării legalității în cadrul statului, pe atât de eficient trebuie să fie mecanismul de atragere la răspundere pentru încălcarea acestora [222, p. 13].

Remarcăm în literatura de specialitate o semnificație majoră acordată recunoașterii propriei răspunderi de către cei care nemijlocit au adus prejudicii, în special ca mijloc de disciplinare a acestora. Lipsa propriei răspunderi (personale) este intolerabilă, deoarece exclude motivul stimulator al activității funcționarului, cum ar fi cea *de a respecta dreptul la executarea obligațiilor oficiale*. Deci, ar trebui să admitem faptul că nerecunoașterea deplină a obligației societății de a repara prejudicii în cazurile condamnării și tragerii ilegale la răspundere penală își găsește explicația în ignorarea faptului că urmărirea penală a unui cetățean nevinovat nu întotdeauna este „delictuală", în sensul că organele statului au acționat intenționat sau neglijent. Lipsa vinovăției înseamnă, de fapt, excluderea posibilității intentării și reușitei acțiunii de judecată, pe când însăși vinovăția este o condiție subiectivă a răspunderii juridice, deoarece presupune recunoașterea capacității celor în cauză de a acționa cu discernământ. Aceasta presupune manifestarea unui comportament exprimat printr-o acțiune sau inacțiune, pentru care a optat deliberat persoana respectivă, asumându-și riscurile încălcării legii [131, p. 317].

Din această cauză, comportamentul funcționarului de stat în astfel de situații ar trebui tratat ca o acțiune ilegală a întregii societăți, și că povara prejudiciului ar trebui repartizată între toți membrii acesteia. Astfel, carențele în activitatea de aplicare a dreptului de către organele puterii de stat sunt niște fenomene negative și extrem de nedorite. O semnificație juridică și socială considerabilă le atribuie faptul că acestea sunt comise de către funcționarii publici obligați să

apere și să consolideze legalitatea și ordinea de drept. Un pericol major reprezintă încălcările pe care le conțin actele soluționării cazurilor (dosarelor) în esență. Orice eroare, în cele din urmă, va fi observată și eliminată, iar cazul va fi soluționat just, însă orice ilegalitate tergiversează procesul de lucru, consumă eforturi și timp din partea aplicanților, persoanelor cointeresate și a altor participanți ai procesului.

Generalizând cele relatate mai sus, pare evidentă necesitatea de a investiga complex și multidimensional instituția răspunderii puterii publice (răspunderea patrimonială, constituțională etc.) și de a elabora o conceptualizare științifică a răspunderii juridice a statului, a organelor sale și a funcționarilor săi [24, p. 367]. În Republica Moldova, aceasta cercetare va contribui substanțial la reglementarea normativă și realizarea practică eficientă a mecanismului răspunderii, la edificarea și consolidarea statului de drept, precum și la democratizarea societății.

2.4. Concluzii la Capitolul 2

De vreme ce finalitatea oricărei norme juridice constă în reglementarea relațiilor sociale, putem afirma, într-o formă generică, că o normă este aplicată ori de câte ori are vreun efect asupra oricărei relații sociale. Astfel, dreptul își consolidează poziția în ansamblul realității sociale prin faptul că este legat indisolubil și implicat efectiv în conducerea societății printr-o activitate a autorităților determinate de o formă specială a realizării dreptului – aplicarea dreptului. Cercetările în domeniu ne-au determinat la următoarele concluzii:

1. Examinarea problemei privid aplicarea dreptului în aspectul activității autorităților publice și a organizațiilor nestatale ce ține de emiterea actului, prin a cărui aplicare se urmărește un rezultat – ”acțiune (proces) – act (rezultat)”, conține raționalități atât din punctul de vedere al scopului și al sarcinii definirii dreptului, cât și din punctul de vedere al funcțiilor aplicării dreptului. Scopurile, sarcinile și funcțiile aplicării dreptului sunt condiționate de puterea statală, care se bazează pe un aparat special al impunerii și se răspândește asupra tuturor autorităților și activităților faptice privind înfăptuirea sarcinilor și scopurilor acestei organizații.

2. Aplicarea dreptului constituie forma juridică de realizare a dreptului prin intervenția organelor de stat competente, inclusiv și cele abilitate cu o astfel de competență, formă cu implicații juridice deosebit de variate, cu multiple aspecte teoretice și tehnice.

După o analiză profundă a literaturii de specialitate, am ajuns la concluzia că am putea să propunem o altă viziune asupra noțiunii activității de aplicare a dreptului, care se va deosebi de cele existente prin faptul că activitatea de aplicare a dreptului este o activitate nu numai a organelor și instituțiilor competente ale statului, dar și a organelor și instituțiilor nestatale (dar abilitate cu competență din partea statului), care, conform unor proceduri speciale, emit acte

juridice individuale (de aplicare). Aplicarea dreptului caracterizează forma specială a realizării dreptului, fiind destinată delimitării de celelalte două forme simple – respectarea și executarea dreptului. Activitatea de aplicare a dreptului reprezintă conținutul formei menționate și posedă capacitatea de evaluare a eficienței și de identificare a principalelor direcții de perfecționare a acesteia.

Deci, ***activitatea de aplicare a dreptului reprezintă funcționalitatea rezultată din competențele subiecților publici sau ale subiecților privați abilitați cu competență de către stat în scopul valorificării unui interes public ce se realizează conform unei proceduri stabilite, finalitatea căreia constituie un fapt juridic care poate duce la apariția, modificarea, restaurarea sau stingerea unui raport juridic.***

Concomitent, venim cu propunerea de a determina fenomenul aplicării dreptului ca esență, formă și conținut, din care rezultă interacțiunea terminologică dintre „aplicarea dreptului" și „activitatea de aplicare a dreptului", care ar putea fi privită în două sensuri: sintagma ***„aplicarea dreptului"*** se referă la o formă specială a realizării dreptului - caracterizată printr-un proces determinat și dependent de modalitatea de reglementare a normelor juridice și valoarea socială protejată de aceste norme, a unor subiecți ai statului sau subiecți nestatali abilitați cu competență din partea statului; sintagma ***„activitatea de aplicare a dreptului"*** fiind o activitate în cadrul căreia organele de stat sau cele abiltate cu competență din partea statului aplică o anumită normă juridică, caracterizează esența, conținutul aplicării dreptului și este orientată prin valoarea sa doctrinar-praxiologică spre perceperea și evaluarea calității aplicării dreptului într-un proces dinamic, funcțional (fiind formată din principii, proces, soluții, mecanisme, eficiență etc.), finalitatea căreia este un act de aplicare ce duce la apariția, modificarea, restaurarea sau stingerea unui raport juridic.

3. În același timp, fundamentându-se pe actul normativ, și nu pe o voința subiectivă a autorităților care-l elaborează, actul de aplicare are trăsăturile sale caracteristice. Activitatea de aplicarea dreptului acordă expresie unei anumite competențe a autorității publice, competență determinată prin lege și care desemnează atribuțiile și limitele exercitării acestora. Astfel, prin adoptarea măsurilor necesare pentru executarea actelor de aplicare a dreptului se încheie procesul complex al elaborării, adoptării și transpunerii lor în viață, devenind o realitate efectivă.

Se confirmă, astfel, faptul cunoscut că actul de aplicare a dreptului parcurge etape necesare, care sunt într-o strânsă legătură, se completează și se intercondiționează, fiind interdependente: colectarea și critica datelor realității, controlul veridicității și analiza legalității actului normativ, înlăturarea lacunelor, alegerea normei legale care să permită calificarea lor

juridică, interpretarea, elaborarea și adoptarea deciziei precum și asigurarea punerii ei în executare.

4. Activitatea de aplicare a dreptului poartă un caracter unitar, iar fazele de aplicare nu presupun fragmentarea acestuia, ci impun o relaţie de condiţionare reciprocă permanentă. Fazele aplicării dreptului sunt etape necesare şi esenţiale în activitatea de aplicare a normelor juridice, ce presupun atât operaţii de generalizare şi abstractizare, cât şi activităţi şi procedee tehnice pentru înfăptuirea practică a prevederilor legale. În activitatea de aplicare a dreptului, organul competent este obligat să îndeplinească sarcini inerente soluţionării corecte a unui caz concret.

5. Actele de aplicare a dreptului sunt specifice doar autorităților publice și instituțiilor abilitate cu competență din partea statului, cetățenii realizând dreptul prin executarea sau respectarea normelor juridice. Radierea diferențelor dintre cele două forme de realizare a dreptului, ce necesită o acțiune (și anume, executarea și aplicarea normelor juridice), ar putea conduce la instituirea arbitrariului, neexistând o linie de demarcație între activitatea publică și activitatea privată, între competențele statului și prin autoritățile sale și drepturile subiective.

Analizând diversitatea tipurilor de acte aplicative pe care am prezentat-o într-o amplă clasificare, putem să constatăm că actele de aplicare a dreptului reprezintă o valoare independentă datorită rolului său deosebit, necesității și utilității în mecanismul influenței asupra relațiilor sociale. Valoarea actelor de aplicare a dreptului constând și în faptul că acestea realizează anumite obiective sociale concomitent cu actele normative. Productivitatea în atingerea obiectivelor ce stau în fața actelor de aplicare a dreptului atestă eficiența acestora, care poate fi înaltă, medie, insuficientă, joasă. Eficiența actelor de aplicare se manifestă prin aceea că ele formează un anumit rezultat împreună cu alte mijloace (precum și cele normative) ale activității sociale și ale celei juridice. Actul de aplicare poate să atingă o eficiență maximă doar atunci când obiectivele care s-au aflat în fața acestuia au fost realizate fără investiții economice enorme, în termeni rezonabili și fără careva urmări negative pentru societate.

6. Pentru a reduce și înlătura carențele comise în acest domeniu de activitate este nevoie de a cunoaşte mecanismul, cauzele şi condiţiile apariţiei lor. Orice eroare concretă reprezintă nu altceva decât un rezultat al acțiunii concomitente a mai multor circumstanțe. Pe parcursul unui studiu amănunțit al unor astfel de circumstanțe, precum și a viciilor personalității aplicantului dreptului (deficiențele conștiinței, pregătirii lor profesionale, nivelului eticii și culturii juridice), ajungem la concluzia că originea erorilor în activitatea de aplicare a dreptului trebuie căutate în deficiențele conștiinței profesionale ale aplicanților dreptului. Iată de ce în contextul acestui capitol au fost prezentate cauzele subiective legate de personalitatea aplicantului, printre care: lipsa cunoștințelor profesionale necesare ale subiecților care aplică dreptul, lipsa unor calități

morale sau etice ale aplicanților, lipsa la unii aplicanți a studiilor juridice (necunoașterea dispozițiilor principiale), prezența unor idei preconcepute, lipsa experienței profesionale a aplicantului dreptului etc.

7. Totodată, înseşi cauzele subiective nu sunt suficiente, deoarece pe lângă acestea mai există şi anumite condiţii reprezentate prin anumiţi factori externi cu care interacţionează motivul comiterii erorilor în aplicarea dreptului şi care, în principiu, nu depind de calităţile personalităţii aplicantului dreptului, ci de calitatea joasă a legislaţiei (în care se include şi volumul mare al materialului normativ, sistematizarea necorespunzătoare a acestuia, lipsa actelor normative departamentale, complexitatea construcţiilor juridice, abundenţa formulărilor neclare, a expresiilor echivoce, a ideilor sau noţiunilor abstracte etc.); existenţa lacunelor şi coliziilor în drept; condiţiile de muncă nefavorabile (moral-psihologice, tehnice etc.); supraîncărcarea majorităţii subiecţilor de aplicare a dreptului (caracterizată prin sarcina neuniformă); o dificultate deosebită reprezintă lipsa informaţiei depline şi veridice pentru luarea deciziei corecte etc.

Deci, activitatea de aplicare a dreptului de către autorităţile publice, în manifestarea sa funcţională şi în scopul evaluării eficienţei sale, orientează spre o optimizare pozitivă, necesită o analiză teoretico-practică, îndreptată spre evidenţierea carenţelor depistate la manifestarea acestei activităţi. Accentuăm că determinarea în cauză, nefiind un scop în sine, contribuie într-o măsură esenţială la perfecţionarea activităţii de aplicare a dreptului de către autorităţile publice prin identificarea cauzelor comiterii carenţelor în activitatea de aplicare a dreptului. Sistemul de erori în domeniu poate fi divers, în dependenţă de o pluralitate de factori de natură obiectivă şi subiectivă, precum şi perspectivele de perfecţionare calitativă a acestei activităţi.

Studiul practicii activităţii de aplicare a dreptului ar permite evidenţierea circumstanţelor şi condiţiilor ce determină comiterea carenţelor caracteristice acestei activităţi. Ar fi raţional de alcătuit, cu o anumită periodicitate, la nivelul organelor superioare de aplicare a dreptului, retrospective sistematizate şi tipice ale erorilor aplicării dreptului cu expedierea lor organelor ierarhic inferioare. În ele să fie menţionate cazurile concrete, esenţa erorilor, evaluarea acestora, analiza motivelor şi circumstanţelor comiterii, sancţiunile aplicate colaboratorului care a elaborat actul de aplicare a dreptului într-o formă greşită. În opinia noastră, o astfel de modalitate orientată spre prevenire, dar şi spre o ulterioară înlăturare a carenţelor, ar fi cea mai eficientă.

3. Noi mecanisme de eficientizare și modernizare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice

3.1. Conceptul eficienței activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice și principiile ce stau la baza acesteia

Activitatea de aplicare a dreptului se reglementează prin intermediul unui regim juridic permisiv cu utilizarea mijloacelor juridice imperative de o valoare executorie și de protecție într-o formă strict determinată. Conținutul juridic al activității de aplicare a dreptului își găsește expresia în formele realizării acesteia cu aplicarea mijloacelor juridice procesuale speciale și care poartă un caracter strict formal. O astfel de abordare formală a activității de aplicare a dreptului este îndreptată, în primul rând, spre garantarea realizării drepturilor și obligațiilor subiective ale participanților la astfel de raporturi în conformitate cu normele dreptului material, în al doilea rând, spre realizarea eficientă însăși a activității de aplicare a dreptului în limitele unor proceduri juridice și norme procesuale strict determinate, realizarea cărora contribuie la soluționarea rapidă și corectă a litigiilor de natură juridică.

Într-un regim democratic, activitatea de aplicare a normelor juridice de către autoritățile publice necesită a fi caracterizată prin prisma eficienței și legalității, iar aceste caracteristici nu pot fi acceptate separat, deoarece sunt indispensabile. Or, eficiența activității de aplicare a dreptului nu poate fi favorizată în detrimentul limitelor legalității. Eficiența aplicării dreptului este obținută nu numai datorită trăsăturilor particulare ale normelor juridice, ci și rezultatului realizării calitative a întregului complex de acțiuni ale activității de aplicare a dreptului, dacă într-un anumit element constituitiv al acestei activități nu persistă suficientă calitate și se admit careva neajunsuri, atunci chiar și cea mai eficientă și reușită normă nu va aduce efectul necesar.

Activitatea de aplicare este un mijloc pentru realizarea scopurilor ce stau în fața normei juridice. Așadar, „scopurile activității de aplicare a dreptului, după cum menționează E.P. Șikin, sunt predeterminate de baza normativă a mecanismului reglementării juridice, care nu poate avea alte scopuri inadmisibile de legislație” [232, p. 9]. De aceea, eficiența normelor juridice, precum și eficiența activității de aplicare a dreptului se află într-o corelație de general și special.

Pornind de la cercetarea conceptului *eficienței*, este necesar de menționat că acesta aparține unui număr de caracteristici mai generale și mai des utilizate în orice domeniu al activității sociale și își găsește aplicarea în diverse domenii științifice, fiind introdus și în vocabularul politicienilor, sociologilor, filosofilor, juriștilor etc. Prin termenul *eficiență* doctrina contemporană subînțelege un raport între rezultatul produs și un temei, fapt care permite de a

compara rezultatul respectiv cu cheltuielile care au survenit pentru realizarea acestuia - *eficiența economică*, sau cu scopul propus - *eficiența socială* [142, p. 29].

În literatura juridică, eficiența dreptului este interpretată ca regularitatea, corectitudinea, oportunitatea, temeinicia și justețea normelor juridice; optimizarea acestora; gradul realizării posibilităților juridice necesare; nivelul realizării obiectivelor dispozițiilor juridice sau raportul dintre rezultatul obținut de fapt și a acelui scop social pentru atingerea căruia au fost adoptate aceste norme; realizarea de fapt a normelor de drept; utilizarea maximală a tuturor metodelor și mijloacelor prevăzute de legislație pentru o realizare deplină a obiectivelor în practica juridică etc. Majoritatea autorilor care au cercetat problema respectivă acceptă determinarea eficienței activității aplicării dreptului ca gradul realizării obiectivelor puse de legislator în fața normei juridice, pedepselor penale, activității de aplicare a dreptului [231, p. 121]. Eficiența normelor este capacitatea ei potențială. Datorită acestui fapt, este cazul să vorbim despre programarea ei inițială în structura și scopurile nemijlocite ale normei de drept. Calitatea dată, fiind o particularitate generală, obligatorie și permanentă, rămâne neschimbată, constantă și în stare statică, dar și în stare dinamică, toată perioada de timp până când nu se va schimba sau epuiza valoarea însăși a normei juridice.

La rândul său, orice activitate presupune o oarecare mișcare, proces, succesul căreia depinde nu numai de calitatea normei juridice, dar și, în mare măsură, de posibilitățile și capacitățile unei persoane concrete (sau grup), în cazul nostru a subiectului activității de aplicare a dreptului, care creează cel mai principal element al sistemului aplicării dreptului. Este logic faptul că potențialul celor care aplică dreptul este diferit, rezultă că și limitele eficienței activității de aplicare sunt dinamice și nicidecum permanente, stabile sau constante. Legătura organică dintre legea și practica aplicării dreptului se caracterizează prin aceea că „legislația și activitatea organelor care aplică dreptul pot fi privite ca două modele ale interacțiunii: logică și dinamică (de funcționare, acțiune), fiecare din ele garantând acțiunea celeilalte” [43, p. 171].

Astfel, în conținutul activității de aplicare a dreptului, în rând cu aplicarea nemijlocită a normei înseși, este inclusă și constatarea temeiurilor aplicării acesteia, executarea unui șir de acțiuni, a metodelor și mijloacelor ce garantează realizarea conformă și productivă a normelor juridice. Toate acestea la fel posedă trăsăturile eficienței. Totodată, de combinarea și alegerea lor corectă depinde eficiența situației concrete de aplicare a dreptului. Într-o astfel de ordine de idei, rezultă că eficiența aplicării dreptului este obținută nu numai datorită trăsăturilor particulare ale normelor juridice, ci în rezultatul realizării calitative a întregului complex de acțiuni ale activității de aplicare a dreptului: dacă într-un anumit element constituitiv al acestei activități nu

persistă suficientă calitate și se admit careva omisiuni, atunci chiar și cea mai eficientă și reușită normă nu va determina efectul necesar.

Circumstanțele descrise creează temei de a considera eficiența activității de aplicare a dreptului ca un fenomen mai general, care se produc din eficiența normelor, precum și din toate mijloacele, metodele, procedeele și formele pe care le execută subiectul care aplică dreptul sub forma activității menționate. Or aceasta nu este o simplă suma de termeni, ci o sinteză obiectivă a posibilităților care se manifestă prin independență și interconexiune.

În același timp, este incorectă trasarea unei laturi impracticabile dintre eficiența activității de aplicare a dreptului și eficiența normelor juridice, sau absolutizarea acestora. Ca elemente, părțile componente ale unui tot întreg – a întregii reglementări juridice, interacționează una cu cealaltă. Unitatea conceptelor respective se exprimă și prin faptul că eficiența normei, precum și eficiența activității de aplicare a acesteia se stabilesc în baza analizei și evaluării acelorași consecințe, a modificării faptice apărute în rezultatul activității de aplicare. Spre scopul obținerii unui rezultat maximal eficient este orientat atât conținutul prevederilor juridice, cât și acțiunile și măsurile pentru aplicarea lor.

Așadar, *eficiența*, din punctul de vedere al caracteristicii calitativ-cantitative, se referă la randamentul activității de aplicare a dreptului, realizată de autoritățile publice, și care poate fi relevată pe parcursul cercetării practice și teoretico-generale. Deci, conform noțiunilor recomandate conceptului *eficienței* se evidențiază trei componente obligatorii:

1) scopul propus pentru realizare;

2) cheltuielile de mijloace suportate pentru realizarea scopului;

3) rezultatul final al activității.

Altfel spus, *eficiența* poate fi privită și ca o anumită consecutivitate în care anume rezultatul determină valoarea activității, iar scopul fiind conceptul inițial principal care caracterizează orientarea sau direcția activității, rezultatul final își are temelia în scopul inițial [142, p.31]. Subliniem, cu cât rezultatul final în evaluarea activității de aplicare a dreptului este mai reușit, cu atât e mai pronunțată *eficiența* acesteia, și invers. Scopurile reglementărilor juridice trebuie să fie cunoscute nu numai pentru constatarea *eficienței*, ci și pentru determinarea gradului acesteia. Numai prin coraportarea rezultatelor aplicării dreptului cu scopurile lor nemijlocite apare posibilitatea de a aprecia cât de eficientă este activitatea de aplicare a dreptului. În literatura juridică se menționează: „Unitatea de măsură principală în evaluarea eficienței normei de drept este acel scop pentru atingerea căruia a fost creată norma respectivă” [225, p. 6].

În opinia noastră, poziția dată este relevantă pentru activitatea de aplicare a dreptului. Eficiența acestei activități rezultă din realizarea scopurilor acesteia, deoarece la temelia activității

de aplicare a dreptului, ca și la crearea normelor de drept, se află scopuri strict determinate, social utile, dictate de necesitățile obiective ale evoluției sociale. Atunci când un model sau un ideal obține o expresie reală, putem afirma că efectul pozitiv a fost obținut: cu cât mai deplină este obținerea unui astfel de rezultat, cu atât mai sporită va fi *eficiența*. Nivelul eficienței se poate afla într-un raport de egalitate între norma juridică și activitatea de aplicarea a acesteia. Aceasta are loc datorită faptului că în cadrul realizării aplicării dreptului valorile reale ale normei nu se denaturează, nu se reduc, ci parvine o variantă optimală de influență pozitivă a mijloacelor de drept.

Normele juridice sunt edictate în vederea aplicării lor. Legiuitorul are în vedere, în procesul elaborării normative, interese sociale majore, urmărește să ofere garanții bunei dezvoltări a raporturilor interumane, să protejeze valorile sociale [158, p. 175]. Normele juridice sunt elaborate în scopul aplicării, astfel, și aici se urmărește satisfacerea intereselor sociale majore, protejarea valorilor ocrotite și dezvoltarea relațiilor interumane, prin asigurarea realizării lor, prin garanții etatice [157, p. 107]. De cele trei categorii de acțiune a normelor juridice (în timp, spațiu și asupra subiecților) depinde și eficacitatea acestora, a dreptului în general, gradul de atingere a scopului reglementării juridice, de influența social-politică a dreptului etc. Discordanța dintre aceste criterii, punerea urgentă în aplicare a unor acte normative de importanță majoră voluminoase poate crea multiple dificultăți în activitatea organelor de stat, în soluționarea unor probleme practice, situații nefavorabile pentru unele subiecte de drept ș.a. [2, p. 253].

Activitatea de aplicare a dreptului are un scop propriu, destul de determinat, și anume - garantarea aplicării corecte și oportune a normei juridice ce ar orienta spre o variantă optimă, și o influență benefică asupra relațiilor sociale corespunzătoare. Rezultă că activitatea de aplicarea dreptului posedă scopurile sale specifice, ce contribuie la realizarea scopului unei norme juridice, în condițiile de manifestare particulară.

Scopurile puse în fața legiuitorului se materializează juridic în dependență de funcțiile corespunzătoare ale autorităților publice. Astfel, combaterea criminalității şi a ocrotirii ordinii publice se încadrează în funcția prevenirii, investigării și descoperirii infracțiunilor. Acestui scop, actual pentru întreaga comunitate, legiuitorul i-a atribuit normativitate și l-a repartizat în competența anumitor autorități publice. Atât timp cât acest sistem de norme este actual, putem să ne pronunțăm cu referință la eficiența activității de aplicare a dreptului. În situații de insucces și necoordonare a activității autorităților publice cu noile scopuri are loc diminuarea *eficienței* în activitatea acestora, adică în activitatea de aplicare a normelor juridice, activitate determinată prin statutul autorităților publice menționate.

Este necesar de menționat complexitatea în determinarea eficienței activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice. Aceasta se datorează faptului că mecanismul statului posedă o structură complexă, în care fiecare autoritate publică își regăsește scopurile sale concrete, de aceea apare necesitatea coordonării diferitor scopuri între ele, precum și între scopurile comune ale sistemului de administrare în general. Astfel, desemnarea ierarhiei scopurilor este una din condițiile evaluării eficienței activității de aplicare a dreptului. Scopurile activității de aplicare a dreptului pot fi convențional divizate în sociale și juridice, și ele pot să nu coincidă permanent. O astfel de divizare, într-o oarecare măsură, va fi una convențională, însă, cu toate acestea, ea simplifică considerabil soluționarea problemelor ce țin de delimitarea eficienței juridice și sociale a activității de aplicare a dreptului.

Pe parcursul evaluării eficienței activității de aplicare a dreptului trebuie de ținut cont și de volumul resurselor consumate în procesul activității de aplicare a dreptului (resurse de natură materială, socială, umană etc). Conceptul *eficienței* presupune și un anumit element comparativ. Oricând e necesar să știm care metode și mijloace vor determina rezultatul maxim, coraporat la un volum minim de resurse. De aceea este relevantă includerea în *conceptul eficienței activității de aplicare a dreptului* elementul ce determină *mijloacele necesare* pentru atingerea scopurilor, ce stabilește *evaluarea* rezultatelor obținute în atingerea acestora.

Mijloacele necesare pentru atingerea scopurilor sunt diverse. O parte din ele îmbracă forma cheltuielilor de fonduri, fără de care conceptul *eficienței* nu poate corespunde destinației sale. Mai mult ca atât, cheltuielile de fonduri trebuie să fie într-o proporționalitate directă cu rezultatele obținute, ce înseamnă că importanța decisivă o obține *principiul atingerii efectului maxim cu cheltuieli minimale*. Iată de ce *economicitatea*, fiind factorul alegerii „dintre opțiunile oferite de legislație" a celor mai raționale, economic mai rentabile pentru stat, mijloace și metode pentru atingerea scopurilor juridice; trebuie privită în calitate de indiciu ce caracterizează *eficiența activității de aplicare a dreptului*. De aici rezultă că, cu cât mai mici vor fi cheltuielile și mai pozitive vor fi rezultatele în astfel de condiții, cu atât mai eficientă va fi activitatea concretă de aplicare a dreptului.

Reglementarea va fi mai mult apreciată atunci când va contribui sau va fi orientată spre prevenirea și excluderea cheltuielilor nejustificate. Practica activității de aplicare a dreptului cunoaște multe exemple de acest gen. Nu sunt rare și cazurile când perspectivele de creare a normelor de drept sunt determinate de perspectivele de suportare a unor cheltuieli excesive, ce depășesc limitele admisibile. Evident că în astfel de cazuri nu este oportună perspectiva contopirii ori a corelării *eficienței normei juridice* cu *eficiența activității de aplicare a normei* [137, p. 135]. În cazul abordării, spre exemplu, domeniului ramurii procesual penale, atunci

destul de des vor fi întâlnite situații când datorită diverselor motive neobiective se admit interogările repetate, legate de distanțarea acestora de la normele de procedură, experimente, percheziții, expertize costisitoare, precum și cercetări suplimentare și examinări juridice repetate a dosarelor penale din cauza imperfecțiunilor și erorilor comise la cercetarea inițială. Toate aceste situații determină cheltuieli spirituale și materiale, și în cele mai dese cazuri vinovați sunt subiecții care și exercită această procedură penală. Nivelul realizării scopurilor reglementărilor juridice poate fi destul de înalt, însă datorită cheltuielilor sporite în procesul activității de aplicare a dreptului nu poate fi considerată drept eficientă.

Dacă în activitatea aplicării dreptului lipsesc cheltuielile sau sunt incadrate în limitele acceptabile (stabilite de legiuitor), atunci și normele și acțiunile sunt, în egală măsură, de o eficiență sporită. În situații analoge, eficiența normelor de drept se unifică cu eficiența activității de aplicare a dreptului într-un tot întreg. O astfel de coincidență nu este permanentă, deși dinamica oricărui mecanism juridic mizează pe o funcționare normală și productivă a mecanismului de influență a acestuia, însă studierea practicii activității de aplicare a dreptului confirmă prezența unor erori esențiale, ce duc spre divergențe accentuate dintre rezultatul activității de aplicare a normei cu scopurile acesteia; și cu cât mai mare este discordanță cu atât mai ineficientă devine și activitatea de aplicare a dreptului. În constatarea Lidiei Barac: „...economicitatea normei juridice rezidă în corelația dintre rezultatul real atins și mijloacele prin care aceasta se realizează (resurse materiale, resurse umane, temporale)” [8, p. 62]. Reieșind din cele expuse, trebuie să menționăm că în literatura juridică eficiența activității de aplicare a dreptului, în cele mai multe cazuri, este determinată ca coraportul dintre rezultatele reglementării individuale și scopul normei de drept [142].

La evaluarea eficienței activității aplicării dreptului trebuie să se țină cont că unele norme juridice, acte normative sunt deseori orientate spre atingerea mai multor obiective concomitent. Întâlnim și instituții juridice complexe, normele cărora sunt orientate spre un scop simplu, sau complex, în care evidențierea scopului unei anumite norme juridice nu are sens. Altfel spus, prin *eficiența normei juridice* se subînțelege coraportul dintre fapta realizată, adică rezultatul obținut, și scopul scontat în procesul de adoptare a normele juridice corespunzătoare. Deci, eficiența exprimă corelația dintre rezultatul real și scopul normei juridice respective. Uneori, prin eficiență se mai subînțelege și gradul de respectare de către subiect a prescripțiilor juridice cuprinse în normă. În aspect teoretic, ne permite să percepem mai bine structura normei de drept, construcția intelectuală a acesteia, iar din punct de vedere practic, contribuie la procesul de constituire și elaborare a normei juridice, amplasând în sarcina legislatorului constituirea unei astfel de norme

care, prin conținutul său, să urmărească atingerea celor trei finalități: eficiența, utilitatea și economicitatea, în cel mai înalt grad posibil [8, p. 62-63].

În opinie, este posibil de a evidenția eficiența activității aplicării dreptului în cadrul instituțiilor juridice interramurale, ramurii de drept, instituțiilor juridice, eficiența activității aplicării dreptului a unor norme juridice concrete. Însă eficiența activității aplicării dreptului unei ramuri sau instituții juridice nu se egalează cu un simplu sumar de eficiențe a activității aplicării anumitor norme juridice. Scopurile și obiectivele esențiale ale statului sunt recunoașterea, respectarea și garantarea de către stat a drepturilor și obligațiilor persoanelor și cetățenilor conform principiilor și normelor unanim recunoscute de normele dreptului internațional, iar prin intermediul art. 1 alin. 3 al Constituției Republicii Moldova – „Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile şi libertăţile lui, libera dezvoltare a personalităţii umane, dreptatea şi pluralismul politic reprezintă valori supreme şi sunt garantate” [33]. De aici rezultă că prevederile menționate trebuie să determine temeiurile funcționării tuturor ramurilor puterii, autorităților publice centrale și locale. Nici o autoritate publică, nici un funcționar public nu este în drept să ia o decizie sau să adopte un act normativ, conținutul căruia ar contravine drepturilor, libertăților și obligațiilor cetățenilor prevăzute de Constituție.

Un scop al statului, în paralel este și unul al aplicării eficiente a dreptului de către autoritățile publice, este garantarea ordinii de drept, fiind o stare obiectivă și subiectivă condiționată a vieții sociale, caracterizată prin: coordonare, concordanță internă; reglementarea sistemului raporturilor juridice bazate pe prevederile normative, principiile dreptății și legitimității, precum și pe drepturile subiective, obligațiile juridice și libertățile democratice, umaniste, etice și morale ale tuturor subiecților de drept. „Ordinea de drept este rezultatul juridic spre care tinde statul” [228, p. 224]. Este realizarea dreptului ce determină și reglementează viața socială, rezultatul manifestării dreptului și legalității, la fel ca și voința și interesele realizate ale puterii de stat și ale societății. Ordinea de drept reprezintă „nucleul ordinii sociale, condiția fundamentală a echilibrului social, garanția realizării drepturilor esențiale ale membrilor societății și funcționării normale a instituțiilor” [146, p. 484]. Un element al ordinii de drept este ordinea legală. Ea este și o finalitate a activității eficiente a aplicării dreptului. Ordinea legală nu există fără legalitate, iar legalitatea slăbește dacă apar vicii în ordinea de drept.

Analizând rolul organelor de drept în asigurarea legalității și ordinii de drept, nu trebuie să supraapreciem și să absolutizăm locul și rolul lor, deoarece eficacitatea activității acestor organe depinde de unele condiții obiective. „Observăm că ordinea legală este rezultatul final al legalității, adică al realizării și respectării prevederilor legale. Anume ordinea legală, sau de drept, este scopul reglementării juridice, anume pentru realizarea ei sunt elaborate legile și

celelalte acte normative. De nivelul legalității și ordinii de drept depinde nivelul libertății persoanei, nivelul asigurării drepturilor ei, nivelul democrației etc" [2, p. 479].

Ar fi greșit de a considera eficientă activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, în cadrul căreia scopul normei juridice este realizat prin orice metodă. De alegerea corectă a metodelor depinde realizarea scopurilor reglementării juridice, precum și eficiența activității aplicării dreptului în general. Subestimarea, alegerea greșită a metodelor ce își au originea în baza normativă a reglementării juridice duc la erori în realizarea dreptului, precum și la scăderea eficienței activității aplicării dreptului de către autoritățile publice [228].

Unul din factorii principali ce influențiază, la toate etapele, eficiența și valoarea socială a activității de aplicare a dreptului ar fi respectarea principiilor activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, care, până în prezent, nu și-au găsit o reflectare corespunzătoare atât în legislație, cât și în cercetările doctrinare. Se menționează că prin „principii generale ale dreptului se înțelege un ansamblu de idei directoare care, fără a avea caracterul precis și concret al normelor de drept pozitiv, orientează aplicarea dreptului și evoluția lui" [164, p. 163].

„Principiile generale ale dreptului reprezintă un factor de stabilitate, adaptare și integrare în ordinea juridică, iar din punctul de vedere al tehnicii juridice ele completează lacuna, corijează excesele și anomaliile în procesul de interpretare și aplicare a dreptului. Astfel, principiile generale ale dreptului nu reprezintă numai o „armatură" a gândirii juridice, ci sunt și o rezultantă a numeroaselor texte normative, o expresie a „spiritului legii", ele nefiind exterioare dreptului pozitiv" [42, p. 208]. Principiile activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice sunt idei, prevederi, indicații, orientări inițiale și determinante care formează o bază organizațională și logică. Ele determină esența spre care trebuie să fie orientată dezvoltarea activității de aplicare a dreptului, destinația lor regăsindu-se în garantul activității de aplicare juridică legală, echitabilă și imparțială. Principiile în cauză sunt destinate să acorde o influență asupra reglementării nu numai la cei care aplică dreptul, dar și asupra creatorului actelor normativ-juridice. Experiența a demonstrat și demonstrează că principiile generale, ramurale și interramurale a dreptului au un rol excepțional în procesul realizării normelor juridice. Se știe că, nu o dată, opinia publică, comunitățile umane sau chiar cetățenii, acționând individual, au cerut și cer eliminarea actelor de corupție, nimeni să nu fie favorizat în activitatea de aplicare a dreptului, pentru că nimeni nu este mai presus de lege. Însă, fără respectarea normei legale nici fenomenele negative invocate nu vor fi erodate din societate, ba dimpotrivă, va fi favorizată ilegalitatea și se va constata ineficiența generală a dreptului.

Așadar, este evident faptul că în activitatea de aplicare a dreptului autoritățile publice au obligația să țină seama de prevederile legii, așa încât normele prescrise să fie respectate de toți -

și de cetățeni, și de autoritățile publice. În acest proces, acțiunea celui chemat să aplice un anumit text concret de lege are deplin succes, dacă este determinată și de „spiritul" acelui text care poate fi descifrat, înțeles numai dacă se dă curs exigențelor principiilor dreptului [130, p. 120]. Principiile activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice reflectă aspectele cele mai esențiale ale acestei activități, dar și a structurii și funcționării sistemului organelor abilitate cu o așa competență.

Obligațiuni speciale posedă, în acest sens, judecătorul, care mai frecvent și în situații mai dificile ca alte autorități publice urmează să aplice legea atât în litera, cât și în spiritul ei. Judecătorul are îndatorirea să aplice legea și să realizeze justiția, garantând legalitatea și legitimitatea soluțiilor pronunțate. În literatura de specialitate întotdeauna s-a subliniat rolul principiilor generale, ramurale și interramurale ale dreptului în activitatea instanțelor jurdecătorești [140, p. 169]. Principiile activității de aplicare a normelor juridice reprezintă a doua componentă, după scopuri, a lanțului categoriilor juridice. Dacă scopurile determină destinația ramurii legislative a puterii de stat, atunci principiile menționate arată cum trebuie să fie realizate primele. De rând cu valorile pozitive, o astfel de abordare evidențiază și propriile neajunsuri. În comparație cu normele juridice concrete, ce reglementează diverse domenii ale relațiilor sociale, principiile se caracterizează printr-o stabilitate accentuată și pot rămâne intacte o perioadă îndelungată de timp, exprimând esența activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, precum și a politicii realizate de stat. Însă nu în toate actele normative acestui aspect îi este acordată atenția necesară.

Împreună cu o reglementare deplină și bine chibzuită a principiilor activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, în actele normative corespunzătoare este necesară o reflectare legislativă a priorității acțiunii normelor ce conțin principii ale activității aplicării dreptului asupra tuturor celorlalte norme din actul juridic. Astfel, în cazurile depistării unor neconcordanțe, contradicții sau lacune legislative, autorităților publice se va permite de a acționa în conformitate cu principiile activității de aplicare a dreptului, iar cetățenilor li se va acorda o percepere mai clară a drepturilor și libertăților personale, precum și capacitatea solicitării respectării acestora de către funcționarii publici. „Prin urmare, utilitatea practică a cunoașterii principiilor constă în aceea că aflăm, cu ajutorul lor, liniile directoare pentru întregul sistem juridic, asupra căruia exercită o acțiune constructivă, orientând activitatea legiuitorului și a practicianului" [134, p. 58]. În literatura de specialitate există diferite criterii pentru clasificarea principiilor dreptului. Așadar, putem evidenția principiile fundamentale, interramurale și ramurale ale activității de aplicare a dreptului. Ceea ce ține de domeniul aplicării dreptului, atât ca formă a realizării dreptului, cât și ca activitate și proces, acesta este cercetat prin prisma

principiilor fenomenului aplicării dreptului de către mai mulți autori, printre care și T. Triboi, care menționează următoarele principii ce ar caracteriza fenomenul dat, și anume: principiul operativităţii, obiectivităţii, oportunităţii, legalităţii, echităţii şi justeţei, unităţii în procesul aplicării dreptului [180, p. 219-222]. Menționăm că autoarea nu efectuează o cercetare profundă a aplicării dreptului, or principiile enumerate pot caracteriza o activitate de aplicare a dreptului și nicidecum o formă a realizării dreptului. O viziune mai largă în acest sens a fost prezentată de către Boris Negru, care descrie *ideologia aplicării dreptului* ca totalitatea ideilor, opiniilor, conceptelor, principiilor, cerințelor ce se referă la faptul *cum trebuie să fie aplicate normele juridice.* Ideologia determină valorile care trebuie realizate în procesul de aplicare a dreptului. În sensul restrâns al cuvântului, ideologia include principiile care trebuie realizate, cele mai importante dintre acestea fiind:

1. Operativitatea aplicării dreptului – care presupune rapiditate în procesul de aplicare a dreptului și constituie o condiție efectivă de combatere a faptelor ilicite și de apărare a intereselor legitime ale oamenilor, fiind respectate strict termene stabilite de legiuitor. Totodată, autorul subliniază că operativitatea nu are nimic comun cu soluționarea cazurilor concrete superficial;

2. Obiectivitatea aplicării dreptului – care presupune imparțialitate și nepărtinire, decizia adoptată fiind fundamentată pe criterii ce nu depind de voința subiectului aplicator, ci pe fapte argumentate și reale;

3. Oportunitatea aplicării dreptului – care implică cercetarea specificului stării de fapt la momentul emiterii actului de aplicare etc.;

4. Legalitatea aplicării dreptului – care implică conformarea aplicantului dreptului la litera și spiritul legii, respectarea limitelor competențelor de către autoritățile publice, respectarea strictă a procedurii stabilite prin lege, elaborarea și limitarea actului de aplicare corespunzător cazului examinat;

5. Echitatea și justiția în procesul aplicării dreptului – echitatea readuce în prim-plan problema existenței unor prescripții fundamentale preexistente, desprinse din natura sau dintr-o ordine al cărui scop este acela de a da siguranță vieții sociale. Ea presupune potrivirea hotărârii luate în procesul de aplicare a dreptului cu starea de fapt reală. Justiția reprezintă starea generală ideală a societății, realizabilă prin asigurarea satisfacerii drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor;

6. Unitatea în procesul aplicării dreptului – care se manifestă prin faptul că pentru cazuri asemănătoare se adoptă decizii asemănătoare [147, p. 520].

Referitor la activitatea aplicării dreptului de către autoritățile publice, în baza celor relatate mai sus, ar fi rațională, în opinie, divizarea principiilor activității de aplicare a dreptului în

principii general-juridice, principii de organizare instituțională și principii de funcționare. La clasificarea principiilor se ia în considerație faptul că unele sunt amplasate la baza dreptului pozitiv, altele însă formează repere de tehnică juridică în diferite ramuri de drept.

Principiile generale ale activității de aplicare a dreptului sunt următoarele:

a) ***Principiul libertății.*** Ideea fundamentală a dreptului este libertatea. În art. 3 din Declarația Universală a Drepturilor Omului se stipulează: „Fiecare individ are dreptul la viață, libertate și siguranță personală" [60]. Libertatea, ca principiu fundamental al dreptului, presupune elaborarea unor asemenea norme de drept care să garanteze tuturor oamenilor să se realizeze potrivit opțiunilor proprii în relațiile cu ceilalți membri ai colectivității și în cadrul social dat; aplicarea legii de către organele abilitate ale statului în așa fel încât să dea siguranță necesară fiecărui individ că este ocrotit în manifestările și acțiunile sale libere, în măsura în care respectă libertatea celorlalți. Apare cu claritate obligația ca în procesul de creare a dreptului, precum și în cel de aplicare a normelor juridice, să fie corelată libertatea unui individ cu libertatea celorlalți, având în vedere că în societatea umană *coexistă libertățile*, iar această coexistență se realizează pe temeiul "unor legi drepte", în sensul că prescripțiilor facilitează și garantează manifestările și acțiunile libere ale fiecăruia, într-o relație firească cu manifestările și acțiunile libere ale celorlalți.

b) ***Principiul legalității*** presupune obligația autorităților publice, administrației publice locale, funcționarilor publici, cetățenilor și asociațiilor acestora de a respecta Constituția și legislația Republicii Moldova, care stabilește modalitatea fixă de formare a autorităților publice, a atribuțiilor lor și coraportul în exercitarea prerogativelor care le revin. În general, legalitatea are nevoie de două laturi: a) existența reglementărilor juridice, echitabile, argumentate din punct de vedere științific (latura de conținut); b) executarea lor, deoarece numai existența chiar și a celor mai perfecte legi va fi insuficientă (latura profesională) [153, p. 52].

Principiul și cerințele legalității cuprind toate etape activității de aplicare a dreptului. Orice subiect de aplicare a dreptului este obligat să elaboreze acte de aplicare a dreptului în limitele competenței sale și să nu admită acțiuni ilegale altor subiecți; să respecte cu strictețe normele care reglementează ordinea (procedura) examinării cazului și elaborării actului de aplicare; să facă o apreciere juridică justă finalizată cu o decizie ce ar corespunde literei și spiritului legii.

Obligații deosebite are, în acest sens, judecătorul, care – poate mai frecvent și în situații adesea mai dificile ca alte autorități publice – urmează să aplice legea atât în litera, cât și în spiritul ei. Judecătorul are îndatorirea să aplice legea și să realizeze justiția, să înfăptuiască "actul de dreptate", garantând legalitatea și legitimitatea soluțiilor pronunțate.

c) ***Principiul egalității în fața legii*** constă în egalitatea în drepturi, libertăți și obligații, lipsa privilegiilor în utilizarea drepturilor pentru anumite categorii sociale și a anumitor subiecți, indiferent de originea, starea materială sau funcția deținută, apartenența rasială, naționalitate, sex, limbă, religie, domiciliu etc. Menționăm că se efectuează diferențierea între egalitatea în drepturi și egalitatea în fața legii. Există o diferență terminologică, ce poate deruta. O adevărată egalitate în drepturi presupune, cu certitudine, posibilitatea unui control al legiferării. Fără controlul constituționalității legilor egalitatea în fața acestora este ineficientă.

d) ***Principiul echității și justiției***, fiind un principiu general-juridic și social, în literatura de specialitate s-a subliniat necesitatea cunoașterii și promovării exigențelor, comandamentelor principiului echității atât în procesul de creare a dreptului, cât și în activitatea de aplicare a dreptului, atenționându-se că în temeiul acestui principiu trebuie eliminate situațiile de favorizare prin intermediul unor reglementări juridice ale anumitor indivizi și defavorizarea altora. Imparțialitatea și obiectivitatea trebuie să fie reguli fundamentale pentru judecător, dar și pentru toate autoritățile publice și sociale competente să aplice norma juridică.

Justiția ca instituție de aplicare a dreptului urmărește stabilirea dreptății, tratează oamenii, excluzând orice subiectivism și demonstrând imparțialitate [184, p. 108]. În toate domeniile în care se aplică dreptul avem de a face preponderent cu restricții, decât cu protecția libertăților individuale și toate acestea în favoarea solidarității sociale, ce are ca scop asigurarea binelui comun.

Oamenii chemați „să facă legea” și „să aplice legea” trebuie să cunoască și să ia în considerație necesitățile și aspirațiile membrilor societății, ținând cont de statutul lor. Cerințele echității față de actele de aplicare a dreptului semnifică conștientizarea de către aplicantul dreptului importanța exactității deciziei din punctul de vedere al intereselor societății și statului. Echitatea actului de aplicare a dreptului presupune corespunderea deciziei luate cu convingerile morale ale societății în general. Însă latura cea mai importantă a principiului echității ar fi, sigur, imparțialitatea subiectului de aplicare a dreptului, atitudinea obiectivă față de circumstanțele cazului, subiecților participanți, precum și față de decizia finală.

e) ***Principiul responsabilității***. Sesizând responsabilitatea drept o asumare a răspunderii față de rezultatele acțiunii sociale, se admite faptul că acțiunea socială este cadrul nemijlocit de manifestare a responsabilității, pe de o parte, iar pe de altă parte, că libertatea este o condiție fundamentală a responsabilității. Fiind strâns legată de activitatea umană, responsabilitatea apare drept o corelare cu sistemul normativ. Principiul responsabilității se referă atât adresanților, cât și subiecților aplicării dreptului, cum ar fi funcționarii publici, care elaborează acte de aplicare concrete. Ultimii poartă răspundere pentru acțiunile și deciziile ilegale ce încalcă drepturile,

libertățile și interesele legale ale oamenilor; pentru faptele de corupție comise în activitatea de aplicare a dreptului; pentru atitudinea formal-superficială în emiterea actelor de aplicare a dreptului. Cu alte cuvinte, „responsabilitatea devine o coordonată intrinsecă a conduitei sociale, constituind un factor hotărâtor în realizarea dispozițiilor normelor juridice și în apărarea valorilor sociale în mod activ și conștient" [185, p. 52].

Studiind activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, enumerăm și caracterizăm și **principiile de organizare instituțională**, de o expresie axiologică accentuată în domeniu:

a) ***Principiul interacțiunii și colaborării multilaterale***. Deseori, pentru autoritățile publice implicate în activitatea de aplicare a normelor juridice e dificil de a emite individual o decizie legală, întemeiată și obiectivă. Sistemul serviciilor publice într-un stat e determinat de un regim centralizat, autonom sau subordonat. Drept urmare, „în organizarea și funcționarea administrației publice, din punct de vedere istoric s-au conturat două sisteme de organizare administrative: centralizat și descentralizat" [152, p. 83]. Aici se include interacțiunea, sau, cu alte cuvinte, procesul detaliat, orientat spre stabilirea legăturilor dintre organele statului pentru elaborarea mecanismului eficient al acțiunilor comune, pentru atingerea scopurilor prevăzute de norma juridică. Anume de gradul de detaliere al reglementării normativ-juridice, al productivității mecanismului colaborării și al interacțiunii organelor de aplicare a dreptului depinde eficiența activității de aplicare a dreptului.

b) ***Principiul subordonării.*** Acest principiu presupune o subordonare a organelor inferioare celor superioare, ce rezultă din unitatea sistemului organelor de stat, în care competențele ierarhice, caracteristice fiecărui nivel de organe, necesită să fie cert determinat în legislație.

c) ***Principiul economicității*** determină aprecierea obiectiv-profesională nu numai a resurselor materiale, dar și a celor umane, spirituale, psihologice, de muncă, de timp etc. Principiul dat poate fi privit printr-o abordare dublă: *prima abordare* - la formarea autorităților publice, se ia în considerație interdependența și interconexiunea structurilor lor interne; *a doua abordare* – se prezumă economicitatea întregii activități de aplicare a dreptului la toate etapele acestuia. Totodată, acest principiu se răsfrânge nu numai asupra autorităților publice sau a activității de aplicare a dreptului, dar și asupra normelor juridice care numai urmează a fi aplicate. Iată de ce o normă juridică se consideră optimă doar atunci când acțiunea sa este eficientă, utilă și economă [8, p. 62].

Pincipiile juridice de funcționare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice pot fi considerate următoarele:

a) ***Principiul cercetării obiective***, multilaterale, depline, a unui caz anume constă în necesitatea unui studiu minuțios, exhaustiv și necontradictoriu al tuturor materialelor cauzei și, totodată, evaluarea obiectivă, nepărtinitoare și imparțială de către subiectul care aplică dreptul circumstanțelor cauzei. Activitatea de aplicare a dreptului va fi obiectivă dacă decizia adoptată se va fundamenta pe criterii ce nu depind de voința subiectului care aplică dreptul, ci pe fapte și argumente incontestabile, reale.

b) ***Principiul legalității și temeiniciei deciziei de aplicare juridică.*** Legalitatea și temeinicia sunt două concepte aflate într-o legătură de reciprocitate, care, în același timp, au o semnificație proprie. Caracterul legitim fixează conformitatea activității aplicării dreptului cu prevederile normative; aceasta se referă nu numai la deciziile luate pe parcursul acestei activități, dar și la ceea ce ține de executarea acestora și a altor acțiuni pe care le întreprinde subiectul care aplică normele juridice. Caracterul întemeiat însă se referă numai asupra deciziilor și explică corectitudinea acestora, a conformităților cu factorii obiectivi incluse în dosar ca probe, mărturii. Principiul temeiniciei orientează subiecții activității de aplicare a dreptului spre elucidarea și analiza tuturor circumstanțelor, precum și stabilirea unei legături logice dintre circumstanțele cauzei și actul de aplicare final. Faptele nejustificate, precum și probele obținute cu încălcarea normelor procesuale nu pot fi luate în considerație și urmează să fie respinse de către aplicantul dreptului. Încălcarea sau nerespectarea principiului temeiniciei determină anularea actului de aplicare emis.

c) ***Principiul competenței***. Prin competență se subînțelege capacitatea unei autorități publice sau a unei persoane fizice sau juridice de a soluționa o anumită problemă juridică. În dreptul procesual, prin competență înțelegem capacitatea unei instanțe de judecată de a examina anumite cereri, litigii sau cazuri [59, p. 27]. Fiecare autoritate publică posedă o competență proprie, și anume totalitatea drepturilor și libertăților care determină locul acesteia în sistemul respectiv. Dacă o situație concretă din viață va fi examinată de autoritatea publică ce nu dispune de împuterniciri sau competență necesară, atunci și decizia luată de această autoritate publică va fi nelegitimă.

Astfel, categoria juridică de competență determină dreptul și, în același timp, obligația organelor de drept într-o anumită direcție sau în sens negativ ca o limitare prin care se determină sferele de atribuții ale fiecărui organ [155, p. 223].

d) ***Principiul reglementării necesare a procedurii juridice*** determină raportul dintre subiecții și autoritățile publice competente în activitatea de aplicare a dreptului. Activitatea de aplicare a dreptului este realizată într-o anumită formă, luându-se în considerație totalitatea regulilor și procedurilor stabilite de legislație ce condiționează detalierea activității subiecților

care aplică aceste norme. În unele cazuri, regulile și procedurile intermediază toate etapele activității de aplicare a dreptului, în altele – numai cele mai esențiale acțiuni ale subiecților care aplică norma de drept, precum și ale persoanelor care sunt implicate în procesul aplicării dreptului. Vom menționa că în practică coraportul normelor juridico-materiale și al celor procesuale nu întotdeauna este optim. Uneori o reglementare procesuală detaliată servește drept piedică în mersul realizării dreptului, iar alteori lipsa normelor procedurale poate duce la un abuz din partea autorităților publice care aplică dreptul, a funcționarilor publici, de a căror decizie depinde realizarea drepturilor subiective și a obligațiilor juridice ale subiecților.

e) ***Principiul individualizării.*** La baza acestui principiu se află anumiți factori social-juridici: individualitatea persoanei – originalitatea și particularitățile unice ale acesteia; trăsăturile specifice ale fiecărui caz examinat; responsabilitatea personificată a fiecăruia numai pentru sine; acceptarea aplicării măsurilor responsabilității juridice. Toți factorii enumerați determină caracterul și gradul pericolului social al subiectului faptei – participant la raportul juridic concret, circumstanțele comiterii căruia, precum și personalitatea subiectului fiind determinatorii pentru individualizarea actului de aplicare a dreptului.

f) ***Principiul publicității*** presupune publicitatea atât a reglementărilor juridice nou-adoptate, cât și publicitatea etapelor determinate de legislație a activității de aplicare a dreptului, accesul și subordonarea instituțiilor de stat și a funcționarilor publici societății. Principiul se aplică neuniform, în dependență de apartenența normelor juridice supuse aplicării la o ramură de drept sau alta, or principiul publicității este orientat în aplicarea sa spre evitarea afectării unor interese și drepturi ale anumitor subiecți. În aceste condiții, principiul în cauză posedă o realizare limitată. Accesibilitatea informației tuturor instituțiilor, a etapelor activității aplicării dreptului de către autoritățile publice sunt orientate spre un control social al comunității și spre evitarea unor eventuale abuzuri. Procesul de înfăptuire a justiției întotdeauna a atras și a interesat membrii societății, acest interes fiind reciproc și util. Legiuitorul respectă exigențele de publicitate a ședinței de judecată pentru a demonstra că în orice situație când are loc o încălcare a prevederilor legislației făptuitorul este judecat în condiții legale. Întru realizarea acestui principiu legea prevede posibiliatea admiterii reprezentanților mass-mediei sau a altor persoane care să efectueze înregistrări foto, audio și video [14, p.38 (comentariu la art.18 CPP)]. Principiul publicității presupune și asigurarea unei informări complexe a membrilor societății despre activitatea autorităților publice și întreținerea unor legături strânse dintre societate și putere. Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor despre afacerile publice și despre problemele de interes personal (cu excepția

cazurilor când dreptul la informație prejudiciază măsurile de protecție a cetățenilor sau siguranța națională).

g) ***Principiul raționalității*** semnifică independența în limtele legii a aplicantului dreptului ce depinde de calitățile lui subiective. Articolul 27 al Codului de Procedură Penală stipulează: „Judecătorul și persoana care efectuează urmărirea penală apreciază probele în conformitate cu propria lor convingere, formată în urma cercetării tuturor probelor administrate. Nici o probă nu are putere probantă dinainte stabilită" [31, p. 38]. Principiul raționalității, în activitatea de aplicare a dreptului, înseamnă alegerea variante optimale pentru realizarea prevederilor juridice în anumite relații sociale, precum și respectarea anumitor condiții de aplicare a unui sau altui act normativ. Orice normă juridică este formulată astfel încât ar permite să fie luate decizii diverse în baza acesteia. Acest fapt acordă aplicantului dreptului posibilitatea de a acționa la diligența proprie în alegerea variantei reglementării potrivite a normei juridice respective. Astfel, principiul raționalității exclude și interzice atitudinea formală a subiecților de aplicare a dreptului față de cazul examinat [165, p. 22].

Principiile analizate ale activității de aplicare a dreptului se află într-o legătură reciprocă sau interdependentă, în care, odată cu nerespectarea unuia dintre acestea, se va reduce esențial randamentul, sau acțiunea celorlalte principii va deveni imposibilă. Rezultă, deci, că respectarea principiilor în cauză este o condiție de bază a întregii activități de aplicare a dreptului, care este o activitate a autorităților publice competente în aplicarea normelor juridice formată dintr-o procedură oficială concretizată în elaborarea unor acte aplicative, ce constituie temeiul apariției unor raporturi juridice, problema cu privire la care se impun considerații mai ample [21, p. 131].

Într-o finalitate, menționăm necesitatea elaborării conceptului eficienței activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice, care trebuie să fie bazată pe noțiunea „activității de aplicare a dreptului", dezvăluirea factorilor și condițiilor (ce influențează eficiența formațiunii procesuale menționate), aplicarea metodelor (prin intermediul cărora este posibil un studiu mai detaliat al procesului realizării prevederilor juridice), determinarea criteriilor eficienței activității cercetate.

Astfel, în opinia noastră, prin ***eficiența activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice*** se subînțelege ***gradul de realizare al obiectivelor puse de legislator în fața normei, fiind cea mai operativă și deplină atingere a rezultatelor unei norme juridice concrete, instituții juridice, ramuri de drept în raport cu obiectivele și scopurile propuse prin emiterea și realizarea actelor de aplicare, cu condiția respectării principiilor activității de aplicare a dreptului și garantării executării lor reale.***

O abordare complexă și sistematică în domeniu presupune o cercetare la nivelul teoretic al componentelor determinante, care influențează mecanismul eficienței activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice. Într-adevăr, fără un mecanism coordonat și bine organizat al procesului realizării prevederilor juridice nu poate fi realizată nici legalitatea, nici ordinea publică, nici o conduită legală a subiecților raporturilor juridice. Mai mult ca atât, însăși esența normativă a reglementării juridice se pune la îndoială, în cazul în care va scădea calitatea reglementării juridice și îndeosebi a procesului de aplicare a dreptului. Este foarte important de a studia motivele și condițiile ce exercită o influență asupra scopurilor și obiectivelor organelor autorităților publice; de a stabili motivele și circumstanțele ce diminuează esențial eficiența actelor de aplicare elaborate; de a evalua din punct de vedere calitativ activitatea aparatului de stat; de a stabili nivelul încrederii cetățenilor față de puterea de stat în general și față de autoritățile publice în special.

3.2. Factorii ce determină eficiența activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice

Locul aplicării dreptului în mecanismul reglementării juridice este unul deosebit. Acesta se caracterizează prin conținutul procesului de realizare a dreptului cu participarea organelor competente prin concretizarea împuternicirilor sale. În acest plan, aplicarea dreptului îndeplinește un rol intermediar între normele juridice și destinatarii lor principali. Totodată, aplicarea dreptului ocupă un rol central în politica juridică internă și externă, juridică a statului de drept, de rând cu tehnica legislativă, formarea conștiinței juridice și comportamentul participanților la raportul juridic. Dacă organele de creare a dreptului includ în sistemul de drept programele generale de comportament al participanților la raporturile sociale, atunci subiecții aplicării dreptului asigură transpunerea lor în viață în situații concrete. Aplicând dreptul, organele de stat se manifestă ca purtătoare ale atributelor puterii de stat; actele lor de aplicare sunt acte de putere cu caracter individual, concret. Prin intermediul lor sunt concretizate, în limita competenței ce le este repartizată prin normele juridice, drepturile și obligațiile unor subiecți în cadrul raporturilor juridice determinate [50, p. 55-56].

O activitate eficientă a aplicării dreptului de către organele statului, precum și organele și instituțiile abilitate cu competență din partea statului, are o importanță deosebită pentru întreg sistemul juridic al statului. Din acest motiv, considerăm că cea mai perfectă lege care contează la o aplicare corectă din partea organelor statului și celor abilitate cu competență respectivă va fi ineficientă, dacă practica aplicării acesteia nu va corespunde cerințelor înaintate. În literatura

juridică există doar careva clasificări ale condițiilor care asigură o activitate calitativă a organelor de aplicare a dreptului.

În fundamentarea acestei idei, menționăm contribuția cercetătorului rus V.V. Lazarev, care a clasificat condițiile eficienței activității de aplicare a dreptului în *generale* și *speciale*. Printre cele generale autorul evidențiază orânduirea social-economică și politică, precum și cultura acesteia (cultura juridică în special), iar către cele speciale (tangențiale activității de aplicare a dreptului) atribuie: semnificația socială, temeinicia și perfecțiunea normelor de drept (calitatea legislației), perfecțiunea normelor procesuale ale activității de aplicare a dreptului, stabilirea de către legislator a înseși necesității, la fel și limitele aplicării juridice, legalitatea, organizarea corespunzătoare a organelor de aplicare a dreptului, la fel ca și garantarea acestora prin mijloace tehnico-materiale [207, p. 101-106].

Un alt specialist, E.P. Șikin, reprezentant al școlii de drept sovietice, a construit modelul condițiilor eficienței aplicării juridice, care este determinat de următorii factori:

a) Factorul normei juridice optimale (calitatea legislației);
b) Factorul calității administrării (nivelul organizării muncii subiecților care aplică dreptul, structura organizațională a organului care aplică norma juridică, activitatea acestuia, claritatea divizării funcțiilor, competențelor, concordanța și coordonarea tuturor elementelor componente ale sistemului organelor de aplicare a dreptului);
c) Factorul mediului de activitate (raportul dintre subiectul care aplică norma de drept și membrii colectivității: priceperea, critica constructivă și autocritica, birocratismul, formalismul, tergiversarea etc);
d) Factorul subiectiv (trăsături caracteristice ale personalității subiectului de aplicare a dreptului: maturitatea lui politică, cunoașterea dreptului, nivelul conștiinței juridice, etica profesională, autoritatea, experiența, calitățile morale, nivelul de cultură generală);
e) Factorul mediului de promovare a culturii juridice (cunoașterea și înțelegerea dreptului, promovarea dreptului etc);
f) Factorul tehnico-material (asigurarea subiectului de aplicare a dreptului cu sediu, transport etc.);
g) Factorul estetic (aspectul exterior și amenajarea încăperii, atractivitatea estetică a subiecților care aplică dreptul etc.) [232, p. 8-13].

Ținând cont de faptul că orice clasificare poartă, în mod esențial, un caracter convențional la determinarea condițiilor eficienței aplicării dreptului de către organele autorităților publice, pare logică abordarea ce ia în considerație calitatea activităților de aplicare a dreptului la toate etapele acestui proces. Remarcăm eficiența deciziei aplicativ-juridice, până la adoptarea căreia

au fost stabilite toate circumstanțele necesare (baza faptică a cazului), a avut loc alegerea și analiza normelor juridice, stabilirea conformității între condițiile elaborării deciziei prevăzute în actul normativ și circumstanțele cazuale stabilite și clarificate; a avut loc o alegere optimală a variantei de trecere a reglementării din normativă în individuală; a fost stabilită responsabilitatea executorului. Nerespectarea sau parcurgerea incompletă a acestui proces, de aplicare a dreptului, nu-i va asigura eficiența. Etapele aplicării dreptului constituie etape esențiale și necesare în desfășurarea procesului de aplicare a normelor juridice, implicând atât operațiuni de conceptualizare, cât și activități tehnico-materiale de înfăptuire practică a prevederilor legale.

Rămâne un fapt incontestabil cel referitor la condiția principală și nemijlocită a eficienței aplicării juridice, care reprezintă evidența exactă a tuturor circumstanțelor principale ale reglementării juridice, într-un caz concret, cu scopul alegerii variantei deciziei, care va avea cel mai înalt grad de favorizare pentru atingerea scopurilor și obiectivelor reglementării juridice. Însă, asupra eficienței deciziei adoptate pot influența și unele momente organizaționale, legate de luarea deciziilor și realizarea acestora.

Totodată, este cazul să menționăm că dependența eficienței aplicării dreptului față de calitățile personale ale aplicantului dreptului poate fi întâlnită în toate etapele, nu doar la etapa luării deciziei. De aceea, suntem de părerea că o atenție deosebită în examinarea factorilor ce determină eficiența activității de aplicare a dreptului urmează să fie atribuită subiecților aplicării dreptului, datorită faptului că aceasta fiind o activitate a subiecților de diferite vârste, cu un anumit nivel de studii, temperament, caracter, experiență etc., de aici rezultă relația de interdependența dintre calitatea actului de aplicare a organului puterii de stat și eficiența aplicării dreptului în general de calitățile personale ale celui care aplică norme juridice (pregătirea juridică, experiența practică, nivelul conștiinței juridice și a culturii, etica profesională, caracteristicile psihologice individuale, cultivarea interesului pentru luarea deciziei și altele) [208, p. 74]. Efectuând un studiu al literaturii de specialitate, am ajuns la concluzia că activitatea de aplicare a dreptului este determinată de anumiți factori cu elemente subiective și obiective în conținutul lor, care au fost elucidați într-un articol aparte [130, p. 17] atribuindu-i astfel o importanță deosebită, printre care:

Profesionalismul și integritatea subiecților aplicării dreptului. Pentru Republica Moldova este destul de actuală problema pregătirii cadrelor, deoarece majoritatea specialiștilor nu întrunesc cerințele la capitolele profesionalism și integritate, înaintate acestora. Nivelul profesionalismului și gradul de integritate, în special a funcționarilor publici autohtoni, acumulează un punctaj modest decât cel necesar. În majoritatea statelor lumii, funcționarii publici sunt absolvenții celor mai prestigioase instituții de învățământ, unde accentul de bază în

învățământul viitorilor funcționari de stat se pune nu pe cunoștințele teoretice speciale, ci pe obținerea și dezvoltarea deprinderilor necesare în gestionarea instituțiilor și organismelor complexe, dezvoltarea aptitudinilor și capacităților de soluționare a problemelor practice. În Republica Moldova, toată atenția este îndreptată spre nivelul cunoștințelor teoretice, unii funcționari publici susținând recalificarea printr-o procedură formală. Însă atribuțiile deosebite care revin funcționarilor publici, atât celor care dețin funcții administrative, cât și de funcționare instituțională, pun pe prim-plan problema pregătirii și perfecționării lor profesionale, în mod temeinic și într-un cadru organizat.

Realitățile sociale și progresul tehnico-științific evidențiază relevanța activităților din administrația publică, sporirea eficienței organelor și instituțiilor publice care realizează aceste activități nu se pot efectua decât cu funcționari temeinic pregătiți din punct de vedere profesional, care să posede continuu cunoștințe solicitate în pas cu ritmul științei și practicii de specialitate. O asemenea cerință nu-și pierde din actualitate, dacă avem în vedere faptul că în administrația publică își desfășoară activitatea un număr important de funcționari cu profesii și nivel de studii diferit, cu diverse grade de înțelegere și conștientizare a rolului social distinct pe care îl exercită. „Activitatea de pregătire și perfecționare profesională are drept scop actualizarea și îmbunătățirea nivelului cunoștințelor de specialitate, pentru a evita degradarea profesională, iar eficiența activităților desfășurate o calitate neîndoielnică” [56, p. 34].

Atestăm opinii diferite privind pregătirea corespunzătoare a funcționarilor superiori și de conducere, în sensul că pe lângă studii superioare, care în prezent se realizează într-o oarecare măsură în programele facultăților de științe juridice și administrație, candidații sau titularii funcțiilor respective au nevoie și de instruire continuă, în cadrul cărora accentul se pune pe dezvoltarea abilității de orientare profesională administrativă și de administrare economică, socială și juridică, ce se manifestă în funcționalitatea administrării publice. Totodată, datorită transformărilor și dezvoltării rapide în toate domeniile de activitate, funcționarii publici au nevoie de continuarea pregătirii profesionale, de anumite cursuri de perfecționare, întrucât cunoștințele teoretice, dacă nu sunt completate și actualizate permanent, devin insuficiente sau perimate, cu consecințe negative asupra activității funcționarilor și implicit a instituțiilor în care muncesc.

Renovarea cunoștințelor și perfecționarea sistematică a pregătirii profesionale constituie o obligație legală pentru funcționarul public. Acesta din urmă trebuie să fie preocupat de formarea profesională continuă și însușirea a tot ceea ce este nou în domeniul său de activitate, cerința de bază fiind urmarea diverselor forme de perfecționare a funcționarilor publici, fapt care urmează să se reflecte pozitiv asupra exercitării funcțiilor pe care aceștia le ocupă.

Dezvoltarea întregului aparat de stat, precum și a unor elemente ale acestuia, generează, întâi de toate, un progres profesional, specific carierei reprezentanților acestor organe și instituții de stat. În procesul edificării unui stat cu un regim democratic, o atenție deosebită se va acorda reprezentanților organelor de drept, de profesionalismul, corectitudinea și legalitatea activității cărora depinde întreaga activitate a aparatului de stat. Realitatea obiectivă ne determină să conștientizăm că, indiferent de orientarea politică, societatea autohtonă, din Republica Moldova, în calitate de stat suveran și independent, și în continuare se va afla în procesul de reformare a administrației publice. Întru realizarea acestora, accentuăm importanța perfecționării legislative și a identificării unui mecanism eficient de dezvoltare și de monitorizare a cunoștințelor profesionale ale magistraților și funcționarilor publici. Importanța fenomenului este indiscutabilă: calitatea și eficiența justiției depinde atât de calitatea pregătirii teoretico-practice a reprezentanților profesiei în cauză, cât și de dinamica procesului de consolidare a justiției în complexitatea sa [141, p. 83].

Funcționarea eficientă a sistemului judiciar este în raport direct proporțional cu nivelul de formare profesională a judecătorilor. În același timp, formarea profesională este o premisă esențială pentru sporirea încrederii în sistemul judiciar, iar această încredere va fi consolidată doar atunci când judecătorii vor avea cunoștințe detaliate și diverse care să se extindă dincolo de domeniul legislativ, spre domenii de importanță socială [24, p. 100].

Făcând abstracție de procedura desfășurării examenului de capacitate, care este una dintre multiplele condiții determinatorii pentru accederea la profesia de magistrat, dar și pentru menținerea acesteia, avem intenția de a elucida și caracteriza reglementarea juridică a procesului de evaluare propriu-zisă a magistraților. În acest context, este necesar de a conștientiza că atestarea profesională a judecătorului este o condiție vitală, orientată spre sporirea eficienței și calității justiției în complexitatea ei. Fenomenul evaluării nu poate și nu trebuie transformat într-o simplă formalitate. Menționăm că importanța procedurii de desfășurare a atestării magistraților implică o atitudine serioasă și consecventă din partea corpului profesional al acestora la etapa formării Colegiului de Evaluare a performanțelor judecătorilor și, respectiv, la etapa selectării în acest organ specializat de autoconducere profesională atât a candidaturilor de judecători, cât și de profesori [149, p. 52]. Considerăm că ar avea o valoare incontestabilă introducerea în componența Colegiului de Evaluare a performanțelor judecătorilor a unor reprezentanți ai organizațiilor create în baza criteriului profesional; avem certitudinea că la alegerea membrilor - judecători din Colegiul de Evaluare a performanțelor judecătorilor cuvântul hotărâtor ar trebui să-l dețină anume Asociația profesională a judecătorilor din Republica Moldova. Această influență decisivă trebuie să se manifeste prin prisma competenței Adunării Generale a

Judecătorilor, la propunerea candidaturilor în cadrul tuturor organelor de autoconducere profesională – Consiliul Superior al Magistraturii, Colegiul de Evaluare și Perfecționare al judecătorilor, Colegiul Disciplinar, Colegiul de Selecție; competența nu se va limita doar la propunerea candidaturilor judecătorilor, ci și a profesorilor care urmează a completa instituțiile enumerate [145]. Evident, în acest context sunt anticipate anumite reglementări legislative referitoare la competența Adunării Generale a Judecătorilor.

Pe lingă aceasta, ar fi cazul să menționăm că sistematizarea datelor activității practice a magistraților în condițiile Republicii Moldova nu poartă un caracter obiectiv și public. Explicăm fenomenul în cauză în felul următor: absența principiului publicității în domeniu denotă intenția de a ascunde calitatea activității profesionale a magistraților și categoriile de cauze pe care le examinează un magistrat sau altul. Este un fapt cunoscut că o simplă evaluare cantitativă a dosarelor nici pe departe nu reflectă capacitatea profesională și competența calitativă a unui magistrat. Tendințele de păstrare a atestării în forma ei veche este orientată spre protejarea stării de fapt existente, când o parte din magistrați lucrează în condiții dure, alții însă activează doar în scopul realizării carierei profesionale [143].

Un alt element relevant reprezintă **formarea conștiinței juridice** la viitorii funcționari din autoritățile publice. Remarcăm conștiința drept o formă superioară de reflectare a realității obiective proprie doar omului, aceasta reprezentând unitatea proceselor psihice care participă activ la perceperea de către om a lumii obiective și a înțelegerii propriei sale existențe. Ca urmare, conștiința socială se prezintă ca un ansamblu de concepții, teorii, atitudini, sentimente etc. în care se reflectă realitatea socială [146, p. 308]. Dat fiind faptul că această realitate e complexă, conștiința socială se manifestă sub diferite aspecte: social, politic, filosofic, moral, juridic etc. Prin conștiința juridică se subînțelege totalitatea reprezentărilor și sentimentelor care exprimă atitudinea oamenilor și a comunităților sociale față de dreptul actual în vigoare sau cel aspirat [215, p. 511]. Totodată, conștiința juridică și normele juridice sunt interdependente și exercită împreună o influență activă asupra dezvoltării sociale, această influență fiind realizată prin reglementarea relațiilor sociale, prin influența perseverentă asupra aprecierii de către oameni a acțiunilor lor cu o însemnătate juridică.

Din punctul de vedere al profunzimii reflectării realității juridice, distingem trei niveluri ale conștiinței juridice: *conștiința juridică cotidiană* – care se formează sub influența unor condiții concrete de viață, a experienței vitale a cetățenilor și a studiilor juridice accesibile populației. Aceasta reflectă perceperea directă a fenomenelor juridice concrete și se manifestă mai pronunțat la nivelul conștiinței juridice individuale și de grup; *conștiința juridică științifică* – spre deosebire de cea cotidiană, se formează și se perfecționează în baza generalizărilor și

concluziilor făcute în conformitate cu legitățile și metodele științifice de cercetare a realității social-juridice. Conștiința juridică științifică trebuie permanent să servească drept izvor material în procesul de elaborare a dreptului, să contribuie la perfecționarea practicii juridice, deoarece nu este nimic mai durabil decât o teorie bună; *conștiința juridică profesională* este caracteristică juriștilor (judecătorilor, procurorilor, avocaților etc.). Pe lângă generalizările, concluziile, legitățile argumentate din punct de vedere științific, proprii conștiinței juridice teoretice, conștiința juridică profesională mai cuprinde și abilități, deprinderi, priceperi de a aplica dreptul [6, p. 314].

Toate acestea atribuie o însemnătate deosebită elementelor conștiinței juridice specializate, precum și locului acesteia în activitatea practică a subiecților. Acesta se formează în baza unei educații juridice speciale, cu ajutorul științei juridice etc., a persoanelor, precum și a grupurilor sociale, activitatea cărora ține de aplicarea dreptului [128, p. 93]. Conștiința juridică profesională, din punctul de vedere al aprofundării cercetării fenomenelor legale, reprezintă cunoștințe juridice speciale: pricepere, dexteritate, convingeri, sentimente cu ajutorul cărora se realizează activitatea de aplicare a dreptului în domenii concrete. Aceasta se distinge printr-o abordare specială a dreptului ca „instrument" al activității de aplicare a normelor juridice. În legătură cu aceasta, fenomenele juridice dobândesc, la nivelul unei conștiințe juridice specializate, o semnificație specifică, ca mijloace juridice speciale care se includ în activitatea de creare a dreptului. Spre exemplu, pentru o conștiință juridică specializată legea este un instrument profesional, o bază a activității profesionale .

Importanța conștiinței juridice rezultă din trei reguli de bază ale funcționării acesteia:

a) *respectarea benevolă a normei juridice*, regulă care obligă la respectarea legislației în vigoare, care, în același moment, niciodată nu poate avea un caracter desăvârșit, însă permanent trebuie să rămânem axați pe progres și ceea ce este valoros pentru prosperarea societății, astfel elaborând legi noi;

b) *realizarea libertății și legalității numai în limitele legale*, ce sunt cu adevărat utile atât pentru individ, cât și pentru societate, mai ales dacă legea consolidează sub aspect juridic sau la nivel normativ justețea și echitatea;

c) *dezvoltarea caracterului creativ al conștiinței juridice*, ce se manifestă nu numai atunci când sunt create legi noi, calitative și efective, dar și atunci când legile sunt aplicate relațiilor vii dintre oameni în corespundere cu sensul lor adevărat și cu „conștiința juridică".

De aceea, *conștiința juridică specializată* este un nivel atât individual, cât și colectiv al conștiinței juridice a juriștilor-profesioniști, precum și a altor specialiști din domeniu, de exemplu, a funcționarilor publici, cei care realizează activitatea de aplicare a dreptului.

Subliniem că frecvent se discută despre posibilitatea abordării științifice a dreptului, cunoașterea profundă a legislației fiind o obligație profesională a juriștilor. Aceasta se formează pe parcursul anilor, în procesul studiilor speciale în instituțiile de învățământ și în procesul activității practice în toate domeniile jurisprudenței. „De nivelul conștiinței juridice profesionale depinde calitatea muncii oricărui jurist, iar aceasta, la rândul său, influențează direct asupra calității procesului de elaborare și de aplicare a dreptului, asupra activității organelor de ocrotire a normelor de drept etc., contribuind la funcționarea mai eficientă a acestora" [2, p. 466].

Conștiința juridică (profesională – a legiuitorului sau generală – a poporului) îndeplinește funcțiile de *„percepere"* și totodată și de *„amortizare"*. Percepere – în sensul că acceptă semnalele pe care le emite societatea, îi ordonează și îi supune unui test axiologic, și amortizare – pentru că se interpune între aceste semnale și realitatea juridică normativă, care-și are regularitățile sale, ritmul său, o dinamică proprie ce nu-i permit să urmeze „docil" aceste presiuni. Conștiința juridică apare ca o premisă a dreptului (ca fenomen normativ), funcția sa normativă fiind mijlocită de „ipostazele conștiinței", prin care omul devine propriu-zis subiect [158, p. 61]. Aceasta își găsește expresia în actele normative ale statului. În corespundere cu conștiința juridică, sunt elaborate conținutul și formele actelor normative, structura acestora. Etapa actuală necesită o formă accesibilă de expunere a materialului normativ, publicarea operativă a actelor normative. Limbajul, terminologia aplicată în actul normativ trebuie să corespundă conștiinței juridice din societate, nivelului de dezvoltare al acestuia.

În accepțiunea autoarei M. Calmîc „...procesul de reformare a justiției naționale care reprezintă una dintre multiplele sarcini, orientate spre modernizarea și democratizarea perpetuă a regimului politic al statului și spre promovarea valorilor statului de drept" este indisolubil legat de conștiința juridică. În acest context, trasăm o paralelă dintre acestea, urmărind evoluția reformelor social-juridice al societății Republicii Moldova, din perspectiva cercetării conștiinței juridice ca premisă în desfășurarea reformelor, sunt evidente schimbările care s-au produs, precum este remarcată și tendința absolută de dezvoltare și modernizare a sistemului juridic [16, p. 26].

Astfel, rezultat al dezvoltării conștiinței juridice a societății, în sfera juridică s-a produs reformarea (în repetate rânduri) sistemului judecătoresc, a organelor de ocrotire a normelor de drept, s-a schimbat concepția de activitate a acestor organe, s-a schimbat modul de gândire, abordare a problemelor și de soluționare a conflictelor etc. Conștiința juridică este parte a conștiinței umane care se formează în temeiul cunoștințelor despre drept, a experienței proprii (obținute în contextul participării la aplicarea dreptului) și exprimă starea spirituală (confortul interior) a persoanei față de dreptul pozitiv, în conformitate cu care adoptă comportamentul

social și se ditinge caracteristici, viziuni proprii referitor la conținutul și scopul unor norme juridice ulterioare [88].

Conștiința juridică exprimă gradul de intensitate al cunoștințelor de drept și posibilitatea de a percepe și a aplica dreptul, conștientizarea de a respecta legile cu sentimentul dezvoltat de legalitate, echitate, justiție. Cu toate acestea, în societatea contemporană sunt suficiente cazuri în care conștiința juridică a indivizilor este într-un fel sau altul deformată, fie în virtutea deficitului de informație, a lipsei suficiente de educație juridică, a promovării slabe a valorilor juridice etc. Noțiunea de „deformare", care este un cuvânt ce provine din latinescul *deformatio*, înseamnă denaturare, desfigurare. Elementele care contribuie la deformarea conștiinței juridice au apărut fie ca rezultat al faptului că indivizii nu cunosc și nu înțeleg legislația în vigoare, fie că nu au primit instruirea necesară.

În literatura de specialitate, printre cele mai răspândite defecte ale conștiinței juridice sunt considerate: idealismul, relativismul, subiectivismul, infantilismul și nihilismul juridic, mai răspândite fiind: *infantilismul juridic* – care se caracterizează prin faptul că conștiința juridică nu a fost formată, individul nu posedă (sau foarte slab) cunoștințe juridice și nu are formate deprinderi de respectare a dreptului; *nihilismul juridic* – reprezintă un comportament de ignorare, cu bună știință, a dreptului efectiv, dar care nu poartă semnele de infracțiune intenționată. Aceasta este una dintre cele mai răspândite forme ale deformării conștiinței juridice și ca fenomen social se întâlnește sub forma de indolență, scepticism față de normele juridice, neîncredere în drept, atitudinea ostilă față de norma juridică etc [16, p. 27].

Considerăm oportun de indicat și metodele de înlăturare a acestor fenomene. Astfel, o metodă sigură ar fi sporirea nivelului conștiinței juridice subiecților de drept, prin aprobarea de către legislativ a unui program de stat în domeniul educației și instruirii juridice a cetățenilor; desfășurarea permanentă a unor acțiuni de propagare a dreptului, de informare cu privire la actele legislative și normative elaborate, la spectrul raporturilor sociale reglementate și la mecanismele de aplicare a acestora. O altă metodă ar fi redimensionarea ideologiei juridice la nivel de stat, care să determine direcțiile de dezvoltare ale sistemului legislativ și, prin urmare, a conștiinței juridice a indivizilor, creșterea încrederii în imparțialitatea, independența organelor de judecată și, în termeni scurți, de examinare a litigiilor. Subliniind caracterul complex al conștiinței juridice, nu diminuăm rolul elementului rațional, care formează ideologia juridică (nucleul conștiinței juridice), precum și elementul psihologic (psihologia juridică). La elementele ideologice se referă cunoștințele juridice, reprezentările, noțiunile, convingerile, ideile etc., care se manifestă atât în conștiința individuală, cât și în capacitatea volitivă, ideile științifice și

concepțiile ideologice promovate la nivelul întregii societăți influențând procesul de elaborare și realizare a dreptului.

Ideologia juridică apare ca un proces de coordonare și punere în concordanță a diferitor interese sociale prin adoptarea comportamentului social. Aceasta dispune de un înalt potențial moral, care presupune prioritatea drepturilor și libertăților persoanei, separarea puterilor, pluralismul politic etc. Focusându-ne atenția spre psihologia juridică, observăm că aceasta include sentimentele, emoțiile, atitudinile față de drept atât ale întregii societăți, cât și ale unui anumit grup social. Spre deosebire de elementele ideologice, cele psihologice conțin trăiri emoționale referitoare la fenomenele juridice.

Autorii I. Danișor, D. Danișor și Gh. Danișor menționează că dreptul, în aplicarea sa, este o „psihologie practică", însă de cele mai multe ori intuitivă și nu științifică. Orice practician trebuie să uzeze aprecieri psihologice când apreciază o mărturie ori intenția culpabilă sau voința internă reală într-un act juridic etc [64, p. 24].

Deci, ideologia și psihologia juridică, alcătuind conținutul conștiinței juridice, se află într-un raport de conexiune inversă, influențându-se reciproc. Astfel, de nivelul de pregătire a persoanei depinde capacitatea ei de autocontrol. Corespunzător, de psihologia juridică depinde în final recunoașterea dreptului și totodată respectarea sau nerespectarea prevederilor normelor juridice. În acest sens, conștiința juridică are rolul unui filtru pentru toți factorii care acționează asupra dreptului și conduitei de importanță juridică.

Cu alte cuvinte, conștiința juridică creează un context psihologic și ideologic necesar pentru activitatea de aplicarea dreptului. În baza conștiinței juridice sunt analizate și evaluate probele cazului respectiv, se elaborează actul de aplicare, se înlătură lacunele apărute etc. Prin condiția respectivă a eficienței activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice, care ține de nivelul înalt al conștiinței juridice, este strâns legată de calitatea legislației. O lege imperfectă nu va obține aprobarea din partea unui individ care posedă un înalt nivel al conștiinței juridice. Cu toate acestea, nivelul scăzut al conștiinței juridice poate avea un impact considerabil asupra celei mai perfecte legi.

Astfel, elementele deformatoare ale conștiinței juridice reprezintă o platformă pentru comportamentul social deviant al indivizilor, fapt ce impune instruirea juridică obligatorie a populației ca instrument legal de reducere a delincvenței juvenile, dar și a criminalității în general, sporirea transparenței în activitatea organelor de ocrotire a normelor de drept [16, p. 32].

În categoria celor mai importante elemente componente ale aplicantului normelor juridice, care-i caracterizează personalitatea, se mai includ: temperamentul, mentalitatea și specificul gândirii. Deja există o constatare experimentală despre faptul că gândirea de tip închis

(dogmatică, autoritară), caracterizată prin strictețea indicațiilor, incapacitatea de a recepta informații noi, înclinație spre stereotipuri odată instaurate (însușite cândva), se caracterizează printr-o așteptare a insuccesului odată cu atingerea obiectivului scontat în aplicarea dreptului, lipsa încrederii în realizarea acestuia.

Calitatea deciziei luate în urma aplicării normei juridice și eficiența aplicării dreptului de către organele autorităților publice depinde de nivelul de **cultură generală** a aplicantului dreptului și îndeosebi de cultura juridică. Aceasta din urmă, fiind o varietate a culturii generale, constă în faptul de a poseda cunoștințe variate în domeniul dreptului ca o totalitate de valori materiale și spirituale ce se referă la realitatea juridică. Cultura juridică este strâns legată de conștiința juridică și se bazează pe ea. În calitate de categorie juridică ea este mai largă, deoarece înglobează nu doar elementele social-psihologice, ci și însemnătatea juridică a comportamentului uman, nivelul înalt al elaborării dreptului și perfecționării legislației, legalității și eficacității practicii judiciare, claritatea și precizia dispozițiilor lui etc [3, p. 114]. Totodată, cultura juridică este și o modalitate a culturii spirituale a societății, o parte componentă a culturii ei generale. Ea își găsește expresia în cunoașterea de către cetățeni a bazelor cunoștințelor juridice, în necesitatea transpunerii în viață a prevederilor normelor juridice.

Un nivel înalt al culturii generale a unui popor presupune și un înalt nivel al responsabilității fiecăruia în fața tuturor, a tuturor în fața fiecăruia, a statului față de cetățeni, a cetățenilor față de stat. În condițiile Republicii Moldova, unde nivelul culturii generale, în special al culturii juridice, lasă de dorit, ca urmare fiind redus și nivelul responsabilității, rolul decisiv în pedepsirea „răului" revine instituției răspunderii juridice, care trebuie să fie aplicată indiferent de voința cuiva, fără consimțământul răufăcătorului [165, p. 51].

Cu alte cuvinte, morala și cultura subiectului care aplică dreptul sunt prevăzute drept calități profesionale importante ce determină capacitatea lui de a-și exercita atribuțiile de serviciu, voința de a le executa, simțul responsabilității pentru realizarea lor cu maximă eficiență [23, p. 51].

Etica profesională. Filosoful V. Capcelea definește „etica profesională" ca totalitatea regulilor de conduită a unui grup social anumit, ce asigură caracterul moral al interacțiunilor determinate sau însoțite de activitatea profesională și, concomitent, o ramură a științei ce studiază specificul manifestării moralei în diverse tipuri de activitate. Aceasta se răspândește asupra acelor grupuri sociale față de care sunt înaintate, de obicei, cele mai înalte cerințe morale. Același cercetător consideră că „etica juridică" este determinată de specificul activității profesionale a juristului, de particularitățile lui morale și de situația socială. Particularitățile activității profesionale a lucrătorului din domeniul ocrotirii normelor de drept sunt atât de

originale și atât de mult afectează drepturile și interesele oamenilor, încât cer niște caracteristici aparte din punctul de vedere al influenței lor asupra conținutului moral al acestei activități [17, p. 29].

Respectarea legalității și a disciplinei de muncă poate fi asigurată, în mare măsură, nu atât prin acte sau statute (reglementate de ordine interioară sau prin cerințele conducătorilor), ci prin standarde deontologice și educație morală a colaboratorilor. În mare parte, acestea influențează eficiența activității juridice, având un rol la fel de important ca și competența profesională. În societatea noastră, activitatea organelor din justiție se află într-o permanentă transformare, iar din această cauză, actele de natură administrativ-juridică reglementează activitatea juristului doar în linii generale. Activitatea de aplicare în situații concrete, interpretarea normelor juridice este efectuată de funcționarul public sau de funcționarul cu competențe în domeniul justiției reieșind din statutul său profesional.

Remarcăm obligațiile funcționarului care pot fi onorate diferit. Astfel, se poate activa la cota minimumului de eficiență, motivând aceasta prin volumul enorm de lucru, sau interesele de serviciu pot fi evidențiate drept o valoare majoră. Cu referire la specificul îndeplinirii datoriei profesionale, în acest caz este determinat doar de caracterul colaboratorului, de conștiința generală a acestuia. Constatăm că nu există legi și coduri care să reglementeze acest lucru, fapt care generează necesitatea unei categorii aparte de norme sau cerințe, aprecieri morale în activitatea de ocrotire a normelor de drept. Aceste norme sunt cuprinse în deontologia profesional-juridică, fiind orientate spre perfecționarea grupului profesional, apărarea intereselor membrilor grupului dat, protecția și eficientizarea activității grupului, urmând să fie completate prin norme estetice, politice, etice, psihologice.

Dacă ne referim la conținutul unui cod de conduită, acesta trebuie să conțină prescripții unice, impecabile, formulate corect și care reflectă situații specifice profesiei date, acele tentații la care pot fi supuși juriștii și acele situații imorale care ar putea diminua semnificativ autoritatea profesiei juridice. În afară de aceasta, subliniem că un Cod de Conduită trebuie să ofere protecție acelor juriști care acționează în conformitate cu standardele etice și morale, acceptate în societate, deontologico-profesioanale [23, p. 53]. Conștiința profesională înaltă orientează spre noi condiții ale activității de aplicare a dreptului, mai eficiente, iar birocrația, indiferența față de activitatea profesională, corupția pot fi erodate numai prin crearea unui mediu profesional pozitiv pentru evoluția conștiinței juridice profesionale.

Astfel, în realitatea juridică națională, reglementarea legislativă în sfera dată nu poartă un caracter complex și deplin. Constatăm că nu sunt elaborate suficiente mecanisme de control asupra regulilor conduitei de serviciu profesionale, responsabilității pentru încălcarea acestor

norme, nu există un sistem clar al organelor implicate în executarea controlului respectării regulilor conduitei profesionale de către funcționarii publici.

Considerăm că este necesară elaborarea unui astfel de act normativ care va cuprinde fixarea legislativă a principiilor comportamentului de serviciu al funcționarilor publici și care va avea o importanță socială deosebită. În acest act normativ, pe lângă cerințele etico-profesionale față de funcționarii publici, se cer incluse și principiile generale ale activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice caracterizate anterior, precum și răspunderea funcționarilor publici pentru încălcările normelor legislative. Toate acestea vor permite de a schimba esențial raportul dintre stat și societate, împreună vor contribui la consolidarea legalității, la sporirea autorității organelor puterii de stat, organelor administrației publice locale, reputației funcționarilor publici, la creșterea încrederii cetățenilor și organizațiilor față de organele și funcționarii sus-menționați, la sporirea randamentului activității organelor autorităților publice, acordarea mai multor posibilități cetățenilor de a influența asupra evaluării calității activității organelor puterii de stat, organele administrației publice locale și funcționarilor publici, ceea ce va permite cetățenilor crearea unei imagini clare a standardelor conduitei funcționarilor publici în activitatea acestora. Totodată, în cazurile nerespectării sau încălcării de către funcționarii publici a modelului conduitei de serviciu prevăzută de legislație, cetățenii și persoanele juridice vor fi în drept să reclame astfel de încălcări.

În literatura de specialitate se consemnează că viața privată și conduita juristului, a funcționarului public în afara serviciului nu pot fi obiectul deontologiei profesionale. În fundamentarea acestei viziuni au fost expuse păreri precum că această conduită rămâne în limita moralei colectivului și nu are legătură cu activitatea profesională [83]. Însă, statutul juridic al oricărui funcționar public, al oricărui angajat dintr-o autoritate publică rămâne să aibă o atenție deosebită din partea societății privind modul de comportament al acestuia. Considerăm că multe dintre problemele enumerate necesită a fi soluționate la nivel teoretic, în limitele deontologiei juridice, însă pentru aceasta trebuie să fie analizate minuțios situațiile de comportament deontologic, esența lor și rolul acestora în ordonarea activității juriștilor.

Un alt factor ar fi: **cointeresarea funcționarului public în elaborarea unui act de aplicare calitativ și eficient.** Cercetarea activității de aplicare a dreptului de către organele puterii de stat în unele domenii ale vieții sociale certifică faptul că în majoritatea cazurilor nu este posibil de a garanta o obiectivitate veritabilă a subiectului care aplică dreptul. Motive serioase care generează astfel de situații se află în afara domeniului aplicării dreptului, iar pentru eliminarea acestora este indispensabilă luarea unui întreg sistem de măsuri sociale și economice. Spre exemplu: în cazul unor relații neformale între subiectul care aplică norma juridică și

subiectul căruia îi va fi aplicată o normă juridică sau alta. Intenția de a se eschiva de la aplicarea dreptului sau de a lua o decizie anticipat ilegală poate să apară din cauza tendinței de a îmbunătăți indicii activității organizației sale structurale. Atestăm cele mai esențiale disfuncționalități ale activității de aplicare a dreptului generate de fenomenul corupției. Efectele social-politice ale corupției se manifestă prin degradarea funcțională, politică și morală a autorităților publice centrale și locale, care este o rezultantă a extinderii corupției politice, prin diminuarea competenței politice transparente și responsabile, prin creșterea tensiunii sociale [177, p. 56].

Încercările de a combate corupția doar prin intermediul organelor de drept și judiciare și ale unor structuri specializate nu dau rezultatul scontat, deoarece și aceste instituții sunt atacate de flagelul respectiv. De aceea, un obiectiv major al politicii de prevenire și combatere a corupției îl constituie implicarea societății civile în aceste acțiuni, informarea opiniei publice la cauzele și consecințele corupției, la paguba pe care o aduce [173, p. 151].

În același timp, în profida tuturor măsurilor de orice ordin, orientate spre combaterea și prevenirea corupției, acest fenomen antisocial, ale cărui consecințe sunt dintre cele mai grave, nu că s-ar reduce, ci, din contra, este în creștere. Atestăm o interconexiune între nivelul scăzut al culturii juridice și nivelul înalt al corupției, fapt care explică necesitatea eforturilor sporite pentru a depăși neajunsurile și eforturile comise în această materie prin formarea conștiinței și culturii juridice a individului, a grupurilor sociale, cum ar fi: studenții, cadrul didactic, populația în întregime. Există păreri, precum că, la acest compartiment se cere o implementare insistentă în procesul de studii, în cadrul disciplinelor modulelor de profil, a cursului „Fenomenul corupției în instituții de învățământ” [174, p. 161].

Abordând subiectul corupției, remarcăm imposibilitatea de a influența acest fenomen doar prin lege, indiferent cât de perfectă ar fi aceasta. Considerăm că actul de corupție depinde nu de lege, ci de figuranții actului, de nivelul lor de cultură, de sentimentul responsabilității. Or calitatea legilor, felul cum sunt întocmite elementele normelor juridice, ale articolelor etc. pot influența acest fenomen: fie favorizează, fie stopează actul luării de mită. Totodată, după cum demonstrează practica, multiple acte normative din acest domeniu nu acționează, conțin contradicții, lacune, formulări incomplete; atunci când reglementarea juridică a relațiilor funcțional-statale trebuie să fie consecutivă și să cuprindă nu numai sectoarele separate, ci întregul mecanism statal. În prezent lipsește controlul complex asupra activității de serviciu a funcționarilor publici, deseori nu există o divizare clară a împuternicirilor, are loc dublarea și cumularea obligațiilor de serviciu a funcționarilor publici din diverse departamente.

Autoritățile administrației publice, organizațiile necomerciale, alți reprezentanți ai societății civile desfășoară, separat sau în comun, activități în domeniul prevenirii corupției prin schimb de informații, de experți, prin cercetarea și identificarea cauzelor corupției, instruirea personalului, organizarea sistematică a campaniilor informaționale de sensibilizare a populației, realizarea și difuzarea materialelor promoționale privind riscurile corupției, realizarea unor inițiative social-economice și prin alte acțiuni în domeniu [178, p. 58].

Crearea unui sistem profesionist și legal de administrare, ar fi o modalitate destul de eficientă în cadrul sporii randamentului activității de aplicare a dreptului. La această categorie poate fi atribuit nivelul organizării științifice a activității organului care aplică dreptul, la fel ca și întregului sistem al organelor de stat, ordinea activității acestuia, separarea strictă a funcțiilor, a competențelor (atât la nivelul unui organ separat, cât și dintre organele sistemului), alegerea cadrelor; concordanța, coordonarea, interacțiunea și condiționarea tuturor elementelor componente ale sistemului organelor aplicării juridice etc.

Constatăm faptul că nu întotdeauna și la toate nivelurile structurii organelor puterii de stat sunt realizate în practică principiile și legile, formarea sistemelor de administrare, este atribuită semnificația corespunzătoare cercetărilor științifice și propunerilor ce țin de soluționarea acestei probleme. Urmează să menționăm că tot mai des la crearea sistemului organelor puterii de stat și a celor ale administrației publice locale, la alegerea și repartizarea cadrelor se ține cont de interesele unor funcționari publici, iar ca rezultat, în Republica Moldova a crescut o pleiadă de funcționari publici de diferite niveluri, dar, concomitent, au crescut și cheltuielile pentru întreținerea acesteia.

Eficiența aplicării dreptului de către organele autorităților publice este diminuată în urma studierii superficiale a problemelor competenței diferitor organe din domeniu. În general, conceptul „competență” presupune pricepere, cădere de a se pronunța asupra unei probleme, de a face ceva; capacitate a unei autorități, a unui funcționar etc. Actuală este și problema interacțiunii dintre organele centrale de stat și organele administrației publice locale, care constă în colaborarea organelor puterii, ce reprezintă un proces orientat spre instaurarea legăturilor legitime dintre organele puterii publice în scopul elaborării mecanismului efectiv al activității în comun, ceea ce este necesar pentru o bună funcționare a statului [226, p. 49]. După cum am menționat, în Republica Moldova în continuu are loc restructurarea sistemului organelor puterii de stat, fiind desființate unele structuri, iar în locul acestora constituite noi instituții. Ca rezultat, acestea deseori acționează în mod necoordonat, separat, fără a lua în considerație interesele reciproce, pe când atingerea scopurilor aplicării dreptului este posibilă numai prin atitudinea reciprocă și complexă a mai multor organe ale puterii de stat și cele ale administrației publice

locale. Aceasta are loc din motivul lipsei la nivelul legislativ a mecanismului interacțiunii organelor statului de diferite niveluri, neclaritatea și obligațiile reciproce, ordinea colaborării lor, lipsa responsabilității organelor pentru rezultatele cooperării acestora. Astăzi, problema în cauză are un caracter evolutiv – crearea unui sistem legislativ perfect și consecvent cu limitele clar conturate ale competențelor organelor puterii de stat și administrative, precum și mecanismul interacțiunii dintre organele centrale, locale etc.

Constatăm că factorii examinați, care exercită o influență esențială asupra eficienței activității de aplicare a normelor de drept, reprezintă o simbioză a interacțiunii și interdependenței, care reflectă sistemul complex al legăturilor și relațiilor sociale. În studiul complexității problemei cel mai dificil s-a dovedit a fi procesul de evaluare a eficienței activității de aplicare a dreptului. Aceasta reprezintă unul din criteriile calității executării atribuțiilor, care se apreciază prin compararea rezultatelor.

Considerăm că metodologia cercetării empirice concrete a eficienței acesteia trebuie să fie construită luând în considerație metodele juridice și sociologice deoarece aplicarea juridică este strâns legată de factorii economici, politici, ideologici și organizaționali, iar rezultatele aplicării normelor juridice ating multitudinea valorilor sociale care depășesc limitele juridice. În acest sens de idei, constatăm că doar o cercetare complexă și multilaterală a acestora în comun poate aduce rezultate veritabile ale procesului aplicării dreptului.

În legătură cu faptul că aplicarea dreptului este bazată pe norma de drept, remarcăm relevanța factorului principal care influențează asupra eficienței, iar acesta nu reprezintă altceva decât **calitatea normei juridice**. Totodată, studierea istoriei sistemelor de drept demonstrează că foarte multe norme trec de la o comunitate la alta, fără a-și schimba conținutul și forma sa exterioară, deși în diferite comunități ele posedă funcții sociale diverse și contradictorii.

Din motivul că eficiența aplicării dreptului este determinată de calitatea normei de drept, evident că ea depinde de calitățile și de starea obiectului asupra căruia acționează norma respectivă. Astfel că, identificarea eficienței reale a aplicării dreptului nu va fi posibilă când cercetarea va cuprinde strict domeniul normei juridice (obiectul jurisprudenței), ci atunci când va include, pe lângă aceasta, și condițiile sociale ale funcționării acesteia (obiectul sociologiei).

Cercetătorul N.V. Kudreavțev subliniază că în calitate de puncte „de pornire în realizarea dreptului servesc două fenomene: norma juridică și situația socială, căreia îi aparține nemijlocit. Prezența a două componente, norma și situația socială, creează o serie de evenimente organizaționale (când este cazul organizațiilor, instituțiilor) și psihologice (când activează un funcționar public, sau alt subiect de drept); perceperea situației; analizarea normei, și, în sfârșit, luarea deciziei și acțiunea (inacțiunea), în conformitate cu această normă sau care contravine

acesteia. Pe parcursul dezvoltării acestor evenimente acționează și unii factori sociali: particularitățile situației, interesele, motivele, calitățile caracteristice ale personalității subiectului, consecințele sociale prognozate etc" [203, p. 85].

De aceea, în opinia noastră, este posibilă subdivizarea premiselor, ce influențează asupra eficienței aplicării dreptului de către organele puterii de stat în două subgrupe:

- calitatea normei de drept;
- semnele caracteristice, stările și relațiile obiectelor asupra cărora acționează normele juridice.

Intenționând asupra identificării unui sistem clar de factori orientați spre caracterizarea eficienței activității de aplicare a dreptului de către organele puterii de stat, ajungem la concluzia că aceste două compartimente de factori evidențiate în clasificarea menționată sunt de natură diferită – juridică și socială. Astfel, fenomenul juridic recunoaște și originea sociologică incontestabilă, iar factorii de determinare a eficienței activității de aplicare a dreptului necesită o abordare complexă, sociojuridică, în scopul realizării și explorării unui rezultat obiectiv. Abordarea strict juridică a fenomenului eficienței activității de aplicare a dreptului, stabilirea pe aceeași cale a factorilor ce determină această eficiență este una greșită.

3.3. Identificarea și caracteristica principalelor direcții de perfecționare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice

În fiecare domeniu de aplicare a dreptului, luat în parte, există o anumită specificație în mecanismul de eliminare a lacunelor, însă persistă și direcții generice comune, caracteristice tuturor domeniilor de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice. Vom releva unele direcții mai importante, din punctul nostru de vedere, de perfecționare a activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice.

***Elaborarea unei baze informaționale de exactitate maximă și de un caracter complex*.** Una din sursele de obținere a datelor - informației juridice relevante pentru activitatea de aplicare a dreptului este statistica. „Statistica juridică este știința care studiază fenomenele și procesele din natură și societate, relațiile dintre fenomenele economice și cele sociale, legăturile cantitative în funcție de cele calitative" [175, p. 12]. Prioritatea evidentă a statisticii constă în cuprinderea tuturor fenomenelor practicii de aplicare a dreptului la care se referă, cât și cazurile de încălcare a legalității. Această metodă a obținut cea mai mare extindere în practica judiciară și cea a organelor MAI.

Scopul principal al statisticii judiciare este evidența încălcărilor legale care se examinează de către organele de urmărire penală și de judecată, precum și analiza măsurilor de combatere a

acestor încălcări. Rolul statisticii judiciare în îmbunătățirea activităților organelor judecătorești, ale procuraturii și poliției este extrem de importantă, întrucât, împreună cu alte surse, aceasta oferă posibilitatea de a stabili modalitatea de funcționare a organelor de ocrotire a dreptului și, respectiv, de aplicare a dreptului. Statistica judiciară reprezintă instrumentul de căutare și găsire a căilor de perfecționare a eficienței activității organelor justiției și judecătorilor. Un rol important în perfecționarea practicii de aplicare a dreptului îl au generalizările, deoarece permit depistarea erorile aplicanților dreptului și desfășurarea unei activități subordonate scopului de înlăturare a acestora. Remarcăm valoarea lor prin contribuția la simplificarea soluționării problemei referitoare la depistarea motivelor și condițiilor care provoacă erori. Generalizarea juridică se formează prin inducție în aceleași condiții și cu aceeași certitudine ca aceea a științelor exacte [63, p. 517]. O mare însemnătate pentru generalizare o are alegerea corectă a programului, conform căruia aceasta va fi realizată. Pentru alcătuirea unui program al generalizării ar însemna evidențierea tuturor problemelor care urmează a fi studiate. În opinia noastră, în activitatea de aplicare a dreptului o astfel de schemă trebuie să aibă următorul conținut: absolut toate datele referitoare la esența carenței comise (în ce anume constă această eroare), motivele nemijlocite care contribuie la apariția acesteia, căile posibile de eliminare, măsurile de înlăturare a erorii întreprinse, precum și explicația pentru fiecare separat. Această schemă este forma inițială a evidenței, un fel de „bază de date", iar totalitatea acestor date formează baza erorilor de aplicare a dreptului. La crearea acestei baze ar fi indicat să se țină cont de faptul că activitatea de acumulare a datelor necesită un caracter constant și nu unul episodic. Doar în asemenea condiții este posibilă stabilirea tendințelor caracteristice domeniului ordinii de drept, cauzele schimbărilor produse, și apoi, în baza acestora, este facilitată identificarea deficiențelor majore în activitatea subiectului de aplicare a dreptului. Pentru astfel de scopuri, în cadrul Curții Supreme de Justiție activează subdiviziuni pentru analiza, sistematizarea și unificarea practicii judiciare, dar și alte subdiviziuni necesare activității judiciare a Curții Supreme de Justiție.

Ulterior, având ca temei o analiză complexă, utilizând date obținute în rezultatul generalizării și cercetările statistice, se evidențiază legalitățile în procesul apariției erorilor și se marchează căile principale de depășire a acestora. În acest scop, în cadrul Curții Supreme de Justiție a fost creat Secretariatul Curții Supreme de Justiție, care, conform art. 23 al Legii cu privire la Curtea Supremă de Justiție, este constituit din grefă și din serviciul administrativ, fiind format din Grefa secretariatului Curții Supreme de Justiție, care include subdiviziuni ale asistenților judiciari, subdiviziuni pentru efectuarea traducerilor, pentru analiza, sistematizarea și unificarea practicii judiciare, subdiviziuni pentru documentarea și asigurarea desfășurării

procesului judiciar și alte subdiviziuni necesare activității judiciare a Curții Supreme de Justiție, dar și Serviciul administrativ al secretariatului Curții Supreme de Justiție, care asigură organizatoric funcționarea Curții. Serviciul administrativ include subdiviziunile: financiar-economică, de tehnologii informaționale, arhiva, biblioteca, precum și alte subdiviziuni necesare activității extrajudiciare a Curții Supreme de Justiție [100].

Totodată, pot fi elaborate diferite statistici utile Ministerului Justiției și Procuraturii în scopul oferirii datelor de mare importanță privind evoluția fenomenului infracțional și a modului de prevenire a acestuia, cu precizarea frecvenței proceselor pe ramuri de drept etc.

Programul generalizării materialelor poate fi elaborat în colaborare cu specialiștii cu o experiență bogată în domeniul aplicării dreptului (procurori, judecători, cadre didactice ai instituțiilor de învățământ etc.). Orice nivel al administrării ar putea să aplice măsuri de lichidare (în limitele competenței sale) a factorilor care contribuie la apariția carențelor în aplicarea dreptului. Ulterior, aceste materiale vor urma să fie transmise în instituții de aplicare a dreptului ierarhic superioare pentru a fi generalizate deja la nivelul întregului stat. Astfel de retrospective ale erorilor în aplicarea dreptului poate să devină fondul informațional, bază pentru emiterea indicațiilor și recomandărilor de către organele statului, îndreptate spre prevenirea comiterii erorilor în aplicarea dreptului. Aceste acte vor fi mai bine argumentate (justificate), mai puțin abstracte, de unde reiese că sunt mai eficiente. Pe lângă retrospective, ar fi rațional de a edita o publicație departamentală - un buletin, în care urmează să fie examinate problemele activității de aplicare a dreptului și a departamentului dat în toate direcțiile; se va examina experiența pozitivă de înlăturare a motivelor și condițiilor care contribuie la apariția erorilor de aplicare a dreptului, pentru ca ulterior de această experiență să profite și toate celelalte organe.

Factorii care condiționează comiterea erorilor în aplicarea dreptului într-o subdiviziune concretă pot fi relevați și studiați cu ajutorul cercetărilor sociologice (sub forma chestionarelor, anchetelor, sondajelor etc.). Totodată, metodele sociologice trebuie să fie consolidate prin analiza statistică. Analiza dată, realizată sistematic și regulat, va demonstra caracterul multiplu și divers al carențelor în anumite subdiviziuni, numărul total, oportunitatea corectării acestora. Pe lângă aceasta, analiza practicii aplicării dreptului de către colaboratori, precum și generalizările realizate sistematic într-o anumită subdiviziune (domeniu) oferă posibilitatea de a formula concluzii corecte cu privire la tipologia erorilor în aplicarea dreptului, caracteristice subiectului de aplicare a dreptului domeniului dat.

Educația juridică a subiecților de aplicare a dreptului. Educația juridică reprezintă o anumită influență consecventă a scopului asupra conștiinței și psihologiei indivizilor, precum și asupra grupurilor sociale supuse acestei educații, în vederea formării la aceștia a unor

reprezentări, sentimente, convingeri constante și profunde, precum și a unei culturi juridice înalte. O educație juridică intenționată, sistematizată, scientizată și continuă, realizată pe baza unor indicații, explicații, măsuri, complementată de unele materiale de specialitate, accesibile și de largă popularitate, ar fi de un bun augur pentru a completa acest registru de probleme [20, p. 35].

În opinia noastră, problema de bază în educația juridică a aplicanților dreptului este crearea la aceștia a sentimentului responsabilității pentru deciziile luate, legalității și echității, atitudinii conștiincioase față de cerințele normelor juridice. Remarcăm importanța manifestării la subiectul de aplicare a dreptului a unei atitudini critice față de legislația existentă, precum și față de practica aplicării dreptului. Atitudinea critică nicidecum nu înseamnă nihilism sau atitudine neglijentă față de fenomenele menționate. Critica normei juridice presupune o bună pregătire de specialitate a organului de aplicare, o stăpânire a domeniului juridic determinat, dar și cunoștințe juridice fundamentale. Posedând o înaltă cultură juridică, elementul căreia este respectarea dreptului, recunoașterea valorii sale sociale, aplicantul dreptului trebuie să găsească și neajunsurile legislației care influențează asupra practicii aplicării normei de drept, precum și acele fenomene negative care condiționează comiterea erorilor în aplicare. Cultura juridică sistematizează noțiunile, deprinderile, obișnuințele și priceperile dobândite în contextul educației juridice. Toate mediile educaționale sunt guvernate de legi care reglementează raporturile interumane. Fiecare lege, normă, cerință de ordin juridic adaugă valoare cunoașterii și facilitează aplicantului capacitatea de orientare în sistemul juridic. Una din direcțiile principale ale educației juridice este corectarea *deformării* conștiinței juridice a subiecților de aplicare a dreptului. P.P. Baranov susține că este imposibil de a corecta totalmente această deformare, astfel am putea vorbi numai despre o luptă pentru un nivel relativ mic al afecțiunii, deformării [191, p. 81].

Or, după cum constatăm, mai importantă este prevenirea deformării prin metodele educației juridice, decât influența asupra conștiinței juridice deja formate a unui colaborator concret. În mare parte, nivelul conștiinței juridice, al culturii juridice se determină prin bagajul genetic al persoanei, educației acesteia etc. Este foarte dificil de a crește nivelul culturii juridice a aplicanților de drept, în timp ce fundalul general pentru activitatea lor deseori este nihilismul juridic – în societate, pe întreaga scară ierarhică a puterii. Considerăm că efectul maximal poate fi atins numai prin autoeducație. În acest sens, fără aspirația aplicantului dreptului de a-și extinde orizontul său profesional, de a studia și analiza minuțios experiența existentă creșterea performanței profesionale este imposibilă. O astfel de tendință în cointeresarea funcționarului în ridicarea nivelului său profesional ar putea fi animată prin stimularea activității calitative de aplicare a dreptului.

Cu alte cuvinte, nu putem să lăsăm neobservat faptul că rezultatul scontat nu va fi atins, dacă fiecare judecător, procuror, funcționar în parte nu va manifesta simțul responsabilității personale de a excela și a cunoaște noul cadru legislativ, a practicii judiciare și a aspectelor problematice ce țin de implementarea noilor reglementări, de a analiza permanent carențele judiciare, pentru a evita repetarea lor, de a înțelege că orice eroare duce la încălcarea unui drept ocrotit de lege, în consecință diminuează actul de înfăptuire a justiției sau actul de aplicare. De aici rezultă că orice aplicant al dreptului este obligat nu doar să participe la pregătirea profesională organizată de instituțiile specializate, dar să întreprindă și măsuri de autoinstruire. Din aceste considerente, este important ca legislația în domeniul pregătirii profesionale să prevadă reglementări suplimentare ale procesului autoinstruirii, inclusiv măsuri ce ar facilita autoinstruirea, ar stimula activitatea de autoinstruire a subiecților care aplică dreptul [176, p. 89].

Una din metodele reducerii numărului carențelor în aplicarea dreptului comise de o persoană concretă ar fi crearea ***motivării activității de aplicare a dreptului corecte*** de aceea indolența manifestată față de rezultatele activității sale ar afecta negativ calitatea acesteia.

Tendința către o activitatea corectă și exactă poate fi stimulată prin două modalități: sancțiuni pentru comiterea erorilor sau favorizarea pentru lipsa acestora. Credem că nu este posibil de a se limita doar recurgându-se la formele motivării aplicării corecte a dreptului, orientate spre formarea la aplicantul dreptului a simțului răspunderii, obligațiunii etc. La reducerea numărului erorilor contribuie și o astfel de formă cum ar fi frica de a fi pedepsit, poziția conformistă, frica de a nu fi apreciat negativ de către colectivul în care activează aplicantul dreptului, precum și carierismul, astfel de motive negative obligând persoana să realizeze o aplicare a dreptului calitativă.

Stimularea conștiinței juridice și a profesionalismului aplicantului dreptului poate fi realizată sub forma stimulării morale. O astfel de varietate a stimulării este foarte importantă, dar nu este suficientă pentru interesul față de serviciu, mai ales că unele forme ale stimulării morale provoacă o atitudine eronată a celor din jur, de aceea este de dorit ca stimularea morală să fie complementată de una materială. Remarcăm importanța focusării asupra ***stimulării subiectului***, care are ca urmare circumstanțe juridice, este o varietate a activității de aplicare și, prin urmare, trebuie să fie bazată pe principiile generale ale acestei forme de realizare a dreptului. Cele enunțate ar putea fi explicate astfel, că premierea subiectului cu cadouri de preț, conferirea gradului special etc. trebuie să fie bazate pe principiile legalității, echității, rațiunii, de unde ar rezulta necesitatea de a fi supravegheată, supusă controlului din punctul de vedere al procedurii juridice corespunzătoare [196, p. 70]. Legislația Republicii Moldova conține prevederi ce țin de stimularea funcționarilor publici, astfel, conform art.40 din Legea cu privire la funcția publică și

statutul funcționarului public, „funcționarul public este stimulat pentru exercitarea eficientă a atribuțiilor, manifestarea spiritului de inițiativă, pentru activitatea îndelungată și ireproșabilă în serviciul public” [106]. Măsurile de stimulare pot avea caracter moral și caracter material. Printre acestea se numără: mulțumirea, premierea cu cadouri de preț sau bani, acordarea unui concediu suplimentar plătit, ridicarea sancțiunii disciplinare, decorarea, conferirea anticipată a gradului special următor, decorarea cu distincții de stat etc. [152, p. 116].

În plus, considerăm indispensabilă o posibilă „Strategie de remunerare”, scopul căreia ar fi să determine implicarea activă a salariaților pentru realizarea obiectivelor cuprinse în strategia organizației. Recompensele financiare reprezintă unicul și cel mai eficient instrument de care dispune conducerea pentru planul strategic. Utilizarea lui defectuoasă subminează întregul proces de implementare, iar pentru implicarea subordonaților, managerii trebuie să creeze un sistem de motivare bazat pe recompense atât extrinsece (financiare), cât și intrinsece (motivaționale). Reușita strategiei depinde de performanțele-țintă atribuite salariaților, care trebuie să devină părți integrante ale obiectivelor și să fie strâns corelate cu remunerarea. Orientarea către rezultate va oferi managerilor posibilitatea comparării performanțelor efective cu cele planificate, identificării situațiilor ce necesită intervenția lor. Criteriile de performanță se stabilesc de la nivel de unitate strategică până la cel de departament, direcție, echipă sau individ, astfel încât salariatul va fi în măsură să conștientizeze importanța rezultatelor muncii sale. Dacă salariul are capacitate de a satisface o gamă largă de necesități, atunci acesta are o valență semnificativă și ar trebui să fie o motivare bună în măsura în care este legat de performanță. Din conceptele expuse se poate deduce rolul esențial care revine politicilor de remunerare pentru asigurarea reușitei strategiei și crearea unui climat motivațional pozitiv și congruent, cadru ce va oferi salariaților multiple satisfacții.

Astfel, în opinia noastră, principalii factori de motivare a funcționarului public pot fi: salariul decent, atractivitatea muncii prestate, un pachet atractiv de beneficii, autoritatea, responsabilitatea și autonomia pe post, dezvoltarea profesională, recunoașterea de către conducerea instituției și de către colegi a performanțelor în muncă. Considerăm că acești factori sunt perfect compatibili cu domeniul public și pot contribui la motivarea funcționarilor publici. În sectorul public se pot avea în vedere, în special, câteva forme de motivare:

- ✓ Acordarea unui salariu mai mare. Cuantificarea calității activităților în instituțiile publice este greu de realizat. Funcționarii publici ar trebui remunerați în raport cu timpul lucrat. În asemenea condiții, unica soluție posibilă este axată pe metodologia diferențierii în funcție de calitatea muncii, iar pentru că tarifele de salarizare pentru fiecare post și

funcție nu pot răspunde total cerințelor realității, există diverse forme de stimulare a interesului: sporurile salariale, premiile etc.

- ✓ Avansarea în post sau funcție. În cadrul procesului de evoluție în carieră, avansarea pe post este avantajoasă deoarece funcționarul cunoaște specificul activității, devine motivat, este atașat instituției, își dezvoltă performanța profesională.
- ✓ Promovarea unui sistem de indicatori de performanță. Aceasta din urmă reprezintă o nouă etapă în redimensionarea politicilor din domeniul resurselor umane din cadrul sistemului administrativ al Republicii Moldova. Sistemul indicatorilor de performanță are un impact bidimensional: stimulează funcționarii publici să obțină performanțe semnificative și permite o evaluare a contribuției fiecăruia la rezultatul final.

În concluzie se poate afirma că în viitor o forță de muncă instruită, motivată și benefică a unui management modern va constitui un avantaj strategic în orice domeniu. Ca urmare, doar acele organe, instituții, firme care se vor dovedi capabile să asigure o conducere adecvată și inspirată, oferind o imagine atractivă vor putea prezenta interes pentru o forță de muncă bine pregătită și o activitate eficientă.

Deci, metodele de influență alese corect, orientate spre crearea motivării unei activități corecte ar trebui să aducă la aceea că aplicantul dreptului de sine stătător să elimine o serie de cauze ce contribuie la apariția carențelor în activitatea sa. Stimularea maximală pentru o activitate eficientă și corectă a aplicării dreptului ar putea acorda o combinare rațională și diversă (în funcție de anumite circumstanțe) a stimulării și constrângerii. Alegerea unei anumite forme de stimulare este determinată, în mare parte, de trăsăturile individuale ale persoanei. Conducătorul ar trebui să întrunească aptitudini de psiholog pentru a putea aplica subalternului său forma optimală de stimulare, care va fi percepută de către acesta și va asigura un efect maximal.

O cerință de bază a legalității este asigurarea ***disciplinei profesionale***. La rândul ei, consolidarea disciplinei profesionale creează condițiile necesare unei respectări stricte a normelor juridice. Disciplina impune, în primul rând, respectarea legilor și a altor acte juridice care reglementează activitatea personalului încadrat în muncă și stabilește obligațiile de serviciu. Pe lângă aceasta, disciplina profesională presupune ca personalul să execute exact atribuțiile sale de serviciu, să lupte împotriva tergiversărilor și birocrației, să execute rapid și exact ordinele și dispozițiile superiorilor, să păstreze secretul de serviciu etc. [122, p. 215]. Însă efectul maxim în consolidarea (stabilirea) disciplinei, activismului și calității muncii aplicanților dreptului au măsurile stimulării (de premiere). V.V. Lazarev formulează astfel: „Sigur, stimularea aplicantului dreptului ar putea fi asemănată cu o oarecare altă stimulare pentru activitatea

muncii.... Însă esența celei din urmă pentru subiectul aplicării dreptului constă în traducerea exactă și fermă a dreptului în viața socială, și astfel premiile, bunurile materiale și ideale ar căpăta o funcție specifică cu scop bine determinat" [208, p. 78].

Un factor important pentru sporirea eficienței activității organelor puterii de stat ar putea servi o nouă *lege cu privire la principiile activității de aplicare a dreptului*, necesitatea elaborării căreia este evidentă. Deja există o serie de legi care reglementează diferite domenii ale aplicării dreptului (procuratura, notariatul, poliția etc.), însă, până în prezent nu există un act juridic normativ fundamental care ar consolida în contextul său „esențialul", specific pentru orice direcție a activității de aplicare a dreptului. Elaborarea unei asemenea legi ar crea un fundament solid pentru sporirea randamentului activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice deoarece va cuprinde stipularea legislativă atât a principiilor generale, cât și a celor speciale în aspect organizațional și funcțional. Așa cum susține și autorul Petru Miculescu, „dezvoltarea jurisprudenței pe principiile generale ale dreptului a permis umplerea spațiilor legalității, care este asemănată cu capcane, iar judecătorul nu le abordează decât cu prudență: principiile generale ale dreptului sunt acolo pentru a sancționa actele mai puțin justificabile ale administrației" [133, p. 212].

Un alt factor de perfecționare a activității de aplicare a dreptului este ***examinarea colegială a dosarelor***. Volumul și complexitatea multor dosare este că circumstanțele acestora nu pot fi cercetate multilateral, deplin și obiectiv de către un singur subiect de aplicare a dreptului. Procedura pe asemenea categorii de cauze trebuie să fie efectuată de către mai mulți aplicanți ai dreptului. A.A. Tarasov consideră că „metoda cercetării în echipă a dosarelor penale oferă posibilități ce nu sunt caracteristice (specifice) cercetării individuale: manevrarea tactică, adică repartizarea rațională a participanților la anchetare (printre ofițeri de urmărire penală), redistribuirea, în caz de necesitate, a participanților, concentrarea eforturilor membrilor grupului în cel mai dificil și important sector al anchetării, utilizarea simultană a cunoștințelor, experienței, calităților personale a mai multor ofițeri de urmărire penală, renunțarea la abordarea subiectivă [227, p. 56]. Utilizarea metodei activității în echipă servește drept mijloc pentru sporirea eficienței și calității anchetării, care a determinat răspândirea sa largă în practica organelor de aplicare a dreptului.

Crearea unor condiții corespunzătoare pentru realizarea aplicării dreptului, adică crearea unei ambianțe psihologice favorabile, confortabile (spații suficiente, echipament tehnic necesar etc.), precum și organizarea rațională a lucrului aplicanților dreptului. Menționăm că persoanele care aplică dreptul deseori trăiesc emoții negative, ajung în situații de stres, care, la rândul lor, contribuie la comiterea erorilor. Aplicantul dreptului este o ființă umană, sensibilă,

influențabilă, care înțelege, dorește, se bucură, suferă, se supune sau se opune. Astfel, atunci când este pus în condițiile optime pentru a-și desfășura întreaga sa activitate, vine el însuși în întâmpinarea măsurilor, normelor, acțiunilor care sunt întreprinse, potrivit acestora și chiar le depășește limitele, manifestând atitudini proprii față de colectivitate, față de acțiunile ei și de rezultatele acesteia, față de sistemul de valori și sistemul normativ etc. [11, p. 123]. În acest context, relevăm necesitatea cercetării factorilor care provoacă stresul și, utilizând la maximum propriile resurse de a face tot posibilul pentru a le elimina, a compensa stările psihologice, de a proteja subiecții de aplicare a dreptului de consecințele acestora. Serviciile medicale și de asistență psihologică ale organelor de aplicare a dreptului ar trebui să aplice, prin eforturi comune, măsuri de profilaxie a stresului organizațional. În vederea realizării celor enunțate, fiecare aplicant al dreptului trebuie să fie sub supravegherea lor permanentă. Pe lângă aceasta, serviciile date ar putea să acorde, pe baza cercetărilor științifice, recomandări referitoare la completarea unei anumite subdiviziuni, pentru ca în colectivul acestora să persiste o atmosferă de muncă favorabilă etc.

Influența nivelului raționalizării muncii subiecților de aplicare a dreptului asupra aplicării dreptului a fost în atenția mai multor cercetători. Astfel, V.A. Iusupov susține că sporirea calității activității de aplicare a dreptului este imposibilă fără respectarea aspectului organizațional. [235, p. 124]. V.V. Lazarev demonstrează că „lucrul optimal organizat al aplicantului dreptului asigură toate componentele eficienței actului: randamentul, economicitatea și operativitatea” [207, p. 151]. În opinia noastră, organizarea rezonabilă a activității de aplicare a dreptului include: divizarea rațională a muncii, divizarea rațională a competenței aplicative a dreptului între subiecții de aplicare a normelor juridice, raționalizarea procesului aplicării normelor, utilizarea într-un astfel de proces a mijloacelor tehnico – științifice moderne și experiența progresivă cu scopul sporirii eficienței aplicării dreptului.

Digitalizarea procesului de gestionare a activității instanțelor urmărește optimizarea funcționării acestora prin utilizarea calculatorului, automatizând monitorizarea dosarelor, modernizând procesul de elaborare a fișierelor, cazierelor și registrelor, ce ar reduce timpul mediu de soluționare a cazurilor, întocmind statistici cu caracter sociologic, judiciar etc. În astfel de condiții se pot extrage din dosare informații utile referitoare la activitatea globală a instanțelor automatizate, fapt ce asigură, la rândul său, noi orientări în ghidarea activității jurisdicționale pe plan local sau național.

Asigurarea subiectului de aplicare a dreptului cu informația necesară – direcție generică, orientată spre eficientizarea activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice. Fiecare subiect de aplicare a dreptului trebuie asigurat cu totalitatea actelor necesare; să

fie informat la timp despre modificările din legislație ce țin de domeniul său de activitate. În vederea implementării celor enunțate anterior, este nevoie de anumite alocări de mijloace financiare și de crearea unor baze de date computerizate. Pe lângă actele normative, în fiecare subdiviziune ar fi rațional de creat o bibliotecă cu literatură științifică de specialitate referitoare la problemele legate de activitatea aplicării dreptului, pentru ca orice funcționar să-și poată perfecționa cunoștințele sale profesionale. „Se tinde, astfel, spre învățarea reală, care nu este acumularea de cunoștințe, ci dobândirea unei competențe pentru situații viitoare (cunoștințele și informația fiind departe de a fi unicele cerințe necesare" [42, p. 203].

Una din formele de perfecționare a activității organelor de aplicare a dreptului este ***instruirea continuă***, deoarece majoritatea subiecților implicați în activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, la etapa actuală, demonstrează o pregătire superficială în domeniile profesionale. O asemenea cerință este de permanentă actualitate, fiindcă în administrația publică își desfășoară activitatea un număr considerabil de funcționari cu profesii și nivel de studii foarte variate, cu grade diferite de înțelegere și conștientizare a rolului social deosebit pe care îl deține funcționarul public, dar și alți subiecți implicați în activitatea de aplicare a dreptului. Totodată, conștientizând inevitabilitatea transformărilor sociale și a dezvoltării rapide a tuturor domeniilor de activitate, funcționarii publici au nevoie de o continuare a pregătirii profesionale, de anumite cursuri de instruire continuă, întrucât cunoștințele teoretice necesită o completare și actualizare continuă. De altfel, acestea își pierd din consistență, devenind perimate, cu consecințe negative asupra activității funcționarilor, magistraților și implicit a instituțiilor în care activează. Astfel se trece de la standardele vechi de selectare, recrutare a personalului din administrația publică, magistratură și procuratură la unele mult mai variate și obiective ce ar permite încadrarea în serviciu a unor specialiști competenți, capabili să elaboreze și să promoveze niște politici și programe adecvate realității prin dezvoltarea lor. Calitatea activității de aplicare a dreptului de către subiecții organelor statale determină calitatea actului de guvernare în ansamblu. Însă este necesară conștientizarea faptului că, pentru a avea o guvernare democratică și eficientă trebuie să apelăm la noile tehnologii propuse de știința juridică, bazate pe profesionalism, obiectivism și transparență [130, p. 18].

Evident, în această situație, statul are obligația morală de a crea noi condiții pentru instruirea continuă și individuală a magistraților. Procesul de instruire continuă trebuie, implicit, să fie unul logic, inițiat și desfășurat în rezultatul unui studiu complex al particularităților de exercitare a justiției în instanțele judecătorești, elaborat de Consiliul Superior al Magistraturii și realizat de Institutul Național al Justiției. În bugetele instituțiilor respective urmează să fie incluse și asemenea cheltuieli, ceea ce ar contribui, în viziunea noastră, și la evitarea seminarelor

mimate și neplanificate, organizate în scopul asigurării instruirii și perfecționării continue a magistraților, dar care nu prezintă, practic, interes ori sunt anticipate realității juridice din Republica Moldova, unicul motiv de selectare a tematicii și metodologiei de instruire fiind finanțarea din exterior. Instruirea individuală în perioada anterioară atestării, are drept scop ajustarea cunoștințelor teoretice și a abilităților practice ale magistratului la acel set minim profesional de cunoștințe, impus de realitatea juridică respectivă. Odată cu majorarea stagiului, este acceptabilă și opinia „uzurii" profesionale. În scopul diminuării influenței fenomenelor invocate asupra procesului de evaluare profesională, reiterăm necesitatea acordării unui concediu de creație care să fie utilizată de magistrat anume în domeniul perfecționării teoretice. Posibilitățile financiare avansate ale statului pot asigura și o pregătire avansată a magistraților în domeniu. Este extrem de important de privit procesul de perfecționare profesională a magistraților ca o parte a obligațiunilor de serviciu, care urmează a fi exercitate în mod separat de obligațiunile specifice nemijlocit activității profesionale.

O importanță deosebită pentru relevarea la timp și înlăturarea erorilor aplicării dreptului are una din funcțiile politicii aplicării dreptului – ***organizarea corespunzătoare a controlului asupra activității de aplicare a dreptului*** [224, p. 147]. Controlul și verificarea executării deciziilor luate este mijlocul eficient în lupta contra iresponsabilității, caracterului declarativ, care mai este și o condiție de bază în „instruirea cadrelor în spiritul respectării stricte a legalității și disciplinei de serviciu". Există două categorii cărora li se adresează normele juridice. Prima categorie este constituită din destinatarii primari, adică acei care trebuie să-și conformeze conduita modelului prevăzut de normă, în situația vizată de ipoteza ei. A doua categorie de destinatari ai normei juridice sunt subiecții cu atribuții sau autorizați să controleze modul în care s-au comportat destinatarii primari, adică destinatarii din prima categorie. Destinatarii din cea de a doua categorie formează o rețea de agenți și organe care aparțin statului. Orice putere organizată dispune, în principiu, de persoane oficiale desemnate pentru a supraveghea aplicarea corectă a normelor juridice [164, p. 253]. Toate acestea îi îndeamnă pe aplicanții dreptului de a activa corect, fără comiterea carențelor. Existența organelor de control îl obligă pe aplicantul dreptului să fie prudent, deoarece precauția, la rândul ei, contribuie la prevenirea erorilor. Deci, controlul activității desfășurate de autoritățile administrației publice nu este un scop în sine, ci urmărește realizarea cât mai eficientă a obiectivelor actelor decizionale în conformitate cu sensul și finalitățile legii, a cărei aplicare o asigură. Scopul respectiv poate fi realizat numai în cazul în care controlul are eficiență maximă. Aceasta presupune îndeplinirea unei serii de condiții. Un loc important în lucrul organizatoric al organelor de aplicare a dreptului îl ocupă controlul interdepartamental, ultimul cuprinzând atât controlul organizațiilor ierarhic superioare, cât și

controlul de către șeful organului, serviciului, secției, subdiviziunii asupra activității angajaților din subordine.

În cadrul controlului interdepartamental se verifică executarea reală a hotărârilor Guvernului, a legilor și actelor subordonate acestora, a instrucțiunilor, regulamentelor, directivelor și a altor acte normative departamentale. Practica controlului interdepartamental ne arată că în baza studiului minuțios se descoperă nu doar neajunsurile activității, dar și căile de înlăturare a acestora. Principala parte componentă a acestuia este verificarea șefului subdiviziunii respective, care poate să reacționeze înaintea celorlalte structuri de control la emiterea actului de aplicare a dreptului de către subalternul său. Cu alte cuvinte, verificarea și analiza permanentă a activității trebuie realizată, pe cât este posibil, de înșiși conducătorii instituțiilor, întrucât funcția de control este inseparabilă de funcția de conducere (se are în vedere necesitatea organizării controlului intern în cadrul organelor de stat) [55, p. 29].

O astfel de varietate a controlului poate fi efectuată numai în anumite forme, fără depășirea cadrului stabilit. În unele cazuri, șeful aplicantului dat se bucură de dreptul de a anula deciziile acestuia. Însă o astfel de posibilitate juridică nu se acordă permanent. De regulă, conducătorul exercită o funcție de control asupra erorilor deja comise, concomitent fiind în drept să exercite și un astfel de control care ar aduce la numărul carențelor la minimum posibil, adică, să efectueze controlul preventiv. În legătură cu aceasta, conducătorul, periodic, trebuie să aprecieze nivelul respectării legalității în subdiviziunea încredințată acestuia, iar pentru aceasta, el ar trebui să analizeze activitatea fiecărui subiect de aplicare a dreptului subordonat și să stabilească următoarele:

- cunoașterea principiilor generale ale dreptului, a legislației în domeniul respectiv, a actelor normative (ce determină statutul);
- aplicarea corectă a normelor de drept pentru soluționarea problemelor – interpretarea conținutului normelor ca puncte de reper sau restricție, informarea despre normele ce țin de soluționarea problemei, tendința de a face legătura dintre normele juridice cu acțiunile practice și rezultatele acestora;
- neacceptarea neglijenței, indolenței funcționale, aplicarea consecutivă a tuturor atribuțiilor;
- intoleranța față de ilegalități, dorința și capabilitatea de a releva și analiza cauzele încălcărilor prevederilor legislative, abilitatea de a formula propuneri pentru înlăturarea lor, cunoașterea modurilor și procedeelor de restabilire și apărare a drepturilor și intereselor cetățenilor, colectivelor, întreprinderilor etc.

- sporirea sistematică a nivelului culturii juridice, creșterea competenței juridice, atitudinea conștiincioasă față de respectarea legalității.

Conformarea față de conduita fixată prin normele de drept este rezultatul direct al acțiunii mai multor factori, cum ar fi: acceptarea legii, cointeresarea materială și spirituală, sporirea nivelului de cunoștințe, instruirea etc.

Rolul important al conducătorului în formarea la subalternii săi a unor astfel de calități necesare unui aplicant de drept sunt gradul înalt de profesionalism, loialitatea profesională, vigilența, empatia, tactul și încrederea în oameni, cultura generală și sentimentul răspunderii. Aceste trăsături se formează în procesul sporirii neîntrerupte a calificării personale, bazată pe exemple concrete ale lucrului educativ individual. În acest context, revenim la conceptul de „responsabilitate", deoarece conducătorului, ca și altui subiect de aplicare a dreptului, nu poate să-i lipsească o astfel de trăsătură, ce denotă un conținut larg și elevat, raportându-se la activitatea desfășurată de către acesta, din propria inițiativă, pe baza alegerii libere a obiectivelor, dintre mai multe posibile, și a căilor de realizare a unor astfel de obiective [11, p. 122].

Considerăm oportună participarea activă a conducătorilor tuturor organelor autorităților publice, aceștia fiind obligați să demonstreze propriile exemple, să dea dovadă de exigență, de activism, precum și o lupta cu tot ce ar compromite cauza nobilă. Toate acestea sunt necesare deoarece anume conducătorii urmează să creeze o atmosferă moral-psihologică sănătoasă ce ar contribui la o activitate cu randament înalt. Este important ca fiecare conducător să cunoască particularitățile activității și informații privind viața privată a subalternilor săi, să contribuie la creșterea constantă și continuă a profesionalismului, satisfacerea necesităților și cerințelor lor legale. Subliniem că există organe de control care își concentrează eforturile, de regulă, asupra înlăturării carențelor în aplicarea dreptului deja comise. În plus, controlul interdepartamental poate fi executat la toate etapele de aplicare a dreptului. Alte tipuri de control se caracterizează printr-o anumită etapizare și neregularitate. Organele controlului interdepartamental au o atitudine mai obiectivă față de acțiunile și deciziile subiecților de aplicare a dreptului, deoarece nu iau în considerație interesele departamentale. Conducătorii nemijlociți ai subiecților de aplicare a dreptului, manifestând preocupare pentru indicii de performanță privind activitatea subdiviziunii lor, presupunem că vor fi mai toleranți față de unele erori comise de subalterni, iar pentru organele controlului interdepartamental indicii „pozitivi" ar putea comporta o semnificație inversă. Cu cât mai multe încălcări vor fi relevate în activitatea aplicantului dreptului, cu atât mai eficientă și mai productivă va arăta activitatea sa în general. Unul din tipurile controlului interdepartamental în aplicarea dreptului este controlul judiciar. Anume

instanța de judecată, de cele mai multe ori, și este inițiatorul relevării și înlăturării erorilor de anchetă.

Totodată, rolul organului de control nu încetează doar cu prezentarea concluziilor și a măsurilor, acesta având competența să urmărească în continuare modul în care organul controlat acționează pentru lichidarea deficiențelor constatate [166, p. 247].

Activitatea celorlalți subiecți care exercită controlul asupra persoanelor cu funcții de răspundere din alte organe de drept, asupra reprezentanților organelor de stat, mijloacelor de informare în masă, persoanelor private etc. poartă un caracter secundar. Ei pot să aducă la cunoștința organelor competente datele și faptele cunoscute, să expună punctul lor de vedere referitor la decizia greșită a aplicantului dreptului. Însă astfel de păreri nu reprezintă o poziție oficială, până când nu vor fi confirmate de o decizie corespunzătoare a organului competent, ele nu vor avea nici o putere juridică proprie. Un mijloc eficient pentru sporirea calității activității de aplicare a dreptului de către organele puterii statului este *elaborarea și utilizarea în practica aplicării dreptului a planurilor tip* de activitate.

Considerăm că ar fi corect ca în astfel de planuri-tip să fie prezentate o serie de întrebări pentru descrierea circumstanțelor cazului dat, spre exemplu, după formula lui A.N. Vasiliev (cine, ce, unde, cu ajutorul cui, de ce, când și în ce mod) [192, p. 148]. După care se vor formula măsurile, rezultatul cărora vor avea o însemnătate pentru toate versiunile înaintate. Ulterior se vor enumera toate situațiile posibile care vor indica direcția acțiunilor. O insuficientă cunoaștere a faptului poate conduce la soluții juridice nefondate, poate oferi o falsă imagine asupra efectelor sociale cu toate consecințele negative ce pot să apară.

Astfel, din perspectiva dată, am putea vorbi și de instituția contenciosului administrativ, care nu este altceva decât totalitatea mijloacelor juridice puse la dispoziția cetățenilor pentru a putea acționa în vederea restabilirii ordinii de drept și a drepturilor lor legale tulburate prin actele juridice și faptele materiale ale organelor administrației de stat, intervenite în aplicarea legilor și în funcționarea serviciilor publice. Acest drept este garantat prin instituirea unui control judecătoresc asupra actelor administrative, dar și a răspunderii patrimoniale a statului pentru vătămările aduse persoanelor prin fapte ilegale sau erori ale funcționarilor publici. Dreptul menționat, fiind o garanție constituțională de asigurare a celorlalte drepturi și libertăți constituționale, este un suport juridic pentru exercitarea diverselor forme de control asupra activității autorităților publice.

Existența unor măsuri concrete de răspundere a administrației pentru daunele cauzate prin acte de putere publică impune o atitudine mult mai serioasă și exigentă a funcționarilor publici față de atribuțiile cu care sunt învestiți, față de nivelul lor de profesionalism și necesitatea de

perfecționare continuă a performanțelor profesionale din domeniul de activitate. Faptul consacrării în legislație a acestei forme de răspundere, fiind o garanție a restabilirii particularului în dreptul său subiectiv vătămat de către o autoritate public, și sporește încrederea acestuia în natura democratică a guvernării. Totodată, eficiența acestei instituții depinde în mod direct și de corpul magistraților. Respectiv, pentru soluționarea obiectivă a litigiilor de contencios administrativ este nevoie de anumiți judecători sau instanțe specializate care, pe lângă cunoașterea jurisprudenței de drept comun, ar trebuie să cunoască foarte bine însuși procesul de administrare, în toată complexitatea sa, competența tuturor organelor administrației publice, cerințele de valabilitate a actelor administrative și principiile de bază care guvernează administrația publică într-un stat democratic. Pe lângă profesionalismul corpului de magistrați, e necesar și un spirit de echitate și dreptate, manifestat de aceștia în soluționarea cazurilor de contencios administrativ, deoarece numai dacă vor acționa cu toată responsabilitatea morală, vor reuși să asigure legalitatea în cadrul administrației publice, ordonarea funcționarilor publici și respectul drepturilor cetățenilor ca valori fundamentale ale statului de drept.

Deci, pentru înlăturarea consecințelor carențelor activității de aplicare a dreptului și restabilirea drepturilor încălcate, o mare importanță o au măsurile de restaurare în drepturi. Intervenția normei juridice, însoțită de aparatul coercitiv, exprimă un aspect negativ al acțiunii normei juridice. Ordinea introdusă cu forța în viața socială nu este decât un înlocuitor al perceptului de conduită. Multe dintre sancțiuni, fie ele represive sau nu, reprezintă o constatare a eșecului. Plata unor daune victimei unui delict sau cvasidelict, anularea unui act administrativ ilegal, privarea de libertate a unei persoane vinovate de săvârșirea unei infracțiuni reflectă contactul dreptului cu aspectele negative ale vieții sociale și reprezintă reparații întârziate și incomplete [164, p. 254].

Astfel, sancțiunile restauratorii, îndeosebi procesual-penale, pot fi aplicate sub forma anulării sau modificării actului ilegal, precum și a executării silite a obligației. Sancțiunea sub forma anulării sau modificării actului ilegal se realizează în baza stabilirii unui fapt al necorespunderii actului procesual adoptat cu cerințele legalității și temeiniciei. Sancțiunea sub forma executării silite a obligației are un caracter personificat mai accentuat. Realizarea acesteia ține de amplasarea în seama persoanei care încalcă dreptul unor îndatoriri de natură juridică, orientate spre restabilirea legalității prin constrângerea executării obligației.

La apariția carențelor în aplicarea dreptului, actul urmează să fie anulat în mod obligatoriu, ceea ce prezintă un mijloc eficient pentru restabilirea raportului juridic. Spre exemplu, anularea de către instanța de judecată a ordinului emis ilegal cu privire la spațiul locativ ocupat garantează realizarea raportului juridic de locațiune. Tot astfel, anularea sentinței instanței de judecată (în

cazul comiterii erorii de către aceasta) restabilește dreptul încălcat al inculpatului și asigură corespunderea conduitei reale cu drepturi și obligații.

Pentru anularea actului procesual este suficient de a stabili că acesta este ilegal și neîntemeiat. Cu referire la gradul de culpabilitate a persoanelor concrete care au emis un astfel de act, această problemă va fi soluționată ulterior, în afara procedurii judiciare. Excepția de ilegalitate, ca mijloc procesual, constă în aceea că instanțele judecătorești au dreptul de a verifica legalitatea actelor administrative când acestea sunt invocate în procesele pendinte înaintea lor, întrucât numai acele acte au putere obligatorie care sunt emise în conformitate cu legea și care sunt chemate să o aplice. În asemenea cazuri, instanța nu anulează actul, nu-l desființează, ci numai înlătură efectele acestuia [4, p. 199].

În limitele problemei legate de apărarea drepturilor cetățenilor care au pătimit în rezultatul erorii de anchetă sau judiciare, victimele infracțiunii merită un interes deosebit al institutului de reabilitare. Acesta reflectă acel fapt regretabil că, deși au garanții legislative, nu este posibil de a exclude totalmente cazurile tragerii neîntemeiate a cetățenilor la răspundere și condamnare.

Cererea restituirii drepturilor încălcate și repararea prejudiciului este dreptul inalienabil al cetățeanului, recunoscut, în mod corespunzător, nevinovat. Datoria statului este de a garanta, în plină măsură, realizarea acestui drept. O problemă de bază a activității de aplicare a dreptului este lipsa profesioniștilor, persoanelor special instruite pentru activitatea juridică. În afară de aceasta, practica ne demonstrează că, înseși persoane cu diplome de jurist dispun de cunoștințe superficiale. De aceea, perfecționarea sistemului de învățământ și a sistemului selectării candidaților în organele aplicării dreptului este una din cele mai importante direcții de eliminare a erorilor în aplicarea dreptului. Procesul pregătirii juristului în instituția de învățământ este îndreptat spre studiul „pozitivismului" – modelul conduitei corespunzătoare și corecte. Însă cunoașterea modelului ideal al activității nu este suficientă pentru încadrarea în activitatea practică. În procesul studiului este necesar de a studia și experiența practică, cea mai mare valoare reprezentând acea experiență care ne arată cum să evităm „erorile" în lucru.

O altă direcție importantă a sporirii calității activității de aplicare a dreptului este ***selectarea profesională și bine organizată a cadrelor și promovarea unei cariere profesionale*.** În prezent, nivelul prestigiului activității juridice a crescut considerabil, ceea ce permite de a avea o atitudine mai exigentă la selectarea candidaților care pretind la ocuparea unei anumite funcții (ceea ce este prevăzut de legislația Republicii Moldova). Astfel, activitatea tuturor instanțelor judecătorești este efectuată în persoana judecătorului [70, p. 81].

Articolul 1, alin.(2) din Legea Republicii Moldova cu privire la statutul judecătorului stabilește că judecătorul este persoana învestită constituțional cu atribuții de înfăptuire a justiției

pe care le execută în baza legii [118]. În exercitarea atribuțiilor sale judecătorii sunt independenți, imparțiali, inamovibili și se supun numai legii. Numirea judecătorilor se efectuează respectând o anumită procedură, astfel, după susținerea concursului, sunt numiți în funcție de Președintele Republicii Moldova la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii. Pentru asigurarea selectării candidatului la funcția de judecător și constatarea nivelului de pregătire profesională al acestora, pe lângă Consiliul Superior al Magistraturii activează Colegiul pentru Selecție și Colegiul de Evaluare, reglementate prin Legea Republicii Moldova privind selecția, evaluarea performanțelor și cariera judecătorilor. În general, activitatea judecătorilor are ca scop evaluarea profesionalității judecătorilor, stimularea creșterii ei, precum și sporirea nivelului de responsabilitate în respectarea legislației la judecarea cauzelor [9, p. 251].

Atitudinea minuțioasă față de selectarea candidaturilor reprezintă o necesitate. Cunoaștem faptul că în ultimii ani s-au înființat numeroase instituții de învățământ private, printre care se numără și instituții care pregătesc juriști licențiați, ar părea că în cadrul învățământului în bază de contract nivelul pregătirii juriștilor ar fi cu mult mai bun. În realitate însă lucrurile sunt total diferite. Spre deosebire de statele dezvoltate, unde învățământul cu plată, de regulă, garantează nivelul înalt al procesului de studiu și obținerea calificării corespunzătoare, în societatea noastră plata pentru studii deseori reprezintă garantarea unei atitudini indulgente privind exmatricularea în termen a studentului din cauza nereușitei academice. Preconizând un program educațional juridic, este important de a nu neglija pregătirea specialiștilor în acest domeniu. Spre regret, constatăm că în Republica Moldova această problemă nu a fost abordată suficient de temeinic, având un impact negativ asupra calității procesului educațional. În asemenea condiții, exprimăm convingerea că pentru a soluționa la un nivel înalt problema abordată este necesară urgentarea pregătirii specialiștilor în materie [146, p. 464]. De aceea, este necesar de a întreprinde măsuri suplimentare, pentru a proteja corpul aplicanților dreptului de accederea unor persoane care dețin doar diplomă, însă nu au cunoștințele necesare.

Principiul însușirii temeinice a cunoștințelor reclamă nu numai persistența, ci și profunzimea, mobilitatea, actualizarea lor în alte contexte. Astfel, sunt temeinice acele cunoștințe bazate pe intuiție și practică, sistematizate în mod logic, însușite prin efortul propriu la nivel de percepere creativă. În acest context, dobândirea cunoștințelor juridice, în scopul realizării obiectivelor menționate mai sus, implică un studiu premeditat, sistematic, care să ia în considerație factorii ce îi condiționează eficiența.

Concomitent, trebuie să fie prevăzute și măsurile de pregătire aprofundată a candidaților pentru activitatea de aplicare a dreptului. Astfel, practica pregătirii candidaților pentru funcția de judecător este larg răspândită în statele comunitare. Spre exemplu, în Franța, juristul licențiat

care pretinde la funcția de judecător trebuie să fie și absolventul Școlii Naționale a Magistraturii, termenul de studiu constituind 24 de luni [238]. Candidatul la funcția de judecător, de regulă, trebuie să facă stagiere în instanța de judecată în calitate de „ajutor de judecător" sau consultant. În Italia, un atare candidat trebuie să activeze în calitate de auditor judiciar nu mai puțin de doi ani [239]. Menționăm că numai după respectarea acestor condiții persoana va fi admisă la examen pentru ocuparea funcției vacante de judecător (în Germania, de la un astfel de examen sunt eliberați numai profesorii universitari) [237]. Observăm că în recomandările internaționale privind independența judecătorilor tot mai insistent își face loc necesitatea de formare a magistraților la un nivel mai avansat și organizat. O bună pregătire a magistraților nu presupune doar cunoașterea legislației. Mult mai importantă este capacitatea de a aplica corect legile, capacitate care, în mare parte, depinde de calitățile morale ale magistratului, precum și de o bună cunoaștere a problemelor societății, a problemelor de protecție juridică a cetățenilor etc.

O influență considerabilă asupra activității aplicării dreptului o au normele juridice. Caracterul unei astfel de activități precum și starea legalității, după cum observă V.S. Afanasieva, „depinde nu de numărul normelor, ci de calitatea acestora și perfecțiunea legislației" [189, p. 27]. Modul și forma de apreciere, de evaluare legislativă, mijloacele de care se servește legiuitorul sunt foarte variate și depind de un mare număr de factori. Sistemul organelor de aplicare a dreptului îl utilizează în calitate de model al activității sale. În același timp, sistemul organelor de stat poate fi privit ca mijloc de atingere a obiectivelor stabilite de lege. Un astfel de raport dinamic dintre forma juridică și activitatea de aplicare a dreptului se explică prin aceea că și una și cealaltă sunt elemente interdependente ale întregului sistem social, instrumentele statului și societății, destinate pentru reglementarea relațiilor sociale și administrarea proceselor sociale. Specificul neajunsurilor legislației constă în aceea că ele nu pot fi înlăturate în procesul aplicării dreptului [124, p. 462]. Actualmente, nivelul bazei normative nu corespunde cerințelor societății, din cauza că în condițiile trecerii către un alt sistem al relațiilor sociale în mare parte continuă să acționeze legislația veche, iar modificările și completările acesteia nu reușesc să meargă în pas cu procesele sociale actuale. Cu toate acestea, actele normative elaborate nu pot corespunde totalmente realității existente intereselor dezvoltării sociale. Astfel, după cum menționează N. Popa, „creșterea semnificației dimensiunii juridice a realității sociale, în condițiile amplificării și ale aprofundării complexității relațiilor interumane, ridică în fața aplicantului aspecte noi. Apar, astfel, domenii noi de reglementare, cum ar fi: domeniul concurenței, domeniul dezvoltării, domeniul cosmic, spațiul submarin etc. Abordarea acestor domenii implică o specializare fundamentală, o înțelegere a corelațiilor dintre legislația internă și cea internațională, în procesul reglementării și aplicării acesteia. Necesitatea cunoașterii

aprofundate a realităților, îl obligă și pe legiuitor să realizeze investigații prealabile de ordin economic, sociologic și din sfera psihologiei sociale. În acest proces complicat el trebuie să asigure, pe baza unui studiu aprofundat al realității, corespondența necesară între fapt și drept" [159, p. 205].

În acest context, remarcăm importanța sporirii nivelului calității aplicării dreptului, care este necesar ca statul să tindă spre corespunderea normelor dreptului cu dezvoltarea progresivă a relațiilor sociale, intereselor și cerințelor. Existența unei astfel de concordanțe va garanta respectarea firească, executarea prevederilor juridice și va contribui la respectarea legalității. Din cauza acestor, dar și altor motive, relevate pe parcursul prezentului capitol, raportul dintre dinamica și statica dreptului nu este doar o chestiune de politică juridico-legislativă, el ține de însăși rațiunea dreptului, de menirea sa socială cu substrat obligatoriu de normativitate [134, p. 147].

O aplicare calitativă a dreptului nu este posibilă fără înlăturarea carențelor în crearea dreptului, este necesară legalitatea însăși a actelor normative, conformitatea acestora cu normele dreptului internațional, Constituția, cu alte acte ierarhic superioare (după conținut, formă, procedura adoptării). Ilegalitatea legilor și a unor acte normative va aduce la aceea că respectarea lor va însemna încălcarea legalității. La fel, este necesară corespunderea normelor dreptului cu normele morale, cu obiceiurile, ideile despre „bine" și viziunile umaniste, valorile sociale etc. deoarece existența disonanței va cauza încălcări în masă ale cerințelor juridice.

Una din condițiile aplicării reușite a dreptului este claritatea și accesibilitatea prevederilor juridice, care asigură corectitudinea interpretării voinței legiuitorului și executarea uniformă a acestor prevederi; la fel de importantă este determinarea corectă a nivelului reglementării juridice, ce trebuie să fie inclus în Constituția Republicii Moldova, în legi și alte acte normative.

Direcția principală spre eficientizarea în crearea dreptului și înlăturarea erorilor în activitatea de aplicare a dreptului este *depășirea contradicțiilor între normele juridice*. Cele mai tipice colizii apar, în primul rând, din cauza subestimării și nerespectării principiului constituționalității actelor juridice; în al doilea rând, din cauza contradicțiilor „permanente" dintre lege și actele subordonate legii; în al treilea rând, din motivul că deseori contractele, acordurile sunt încheiate în necorespundere cu prevederile legii. Soluționarea acestora la apariția lor într-o situație concretă se realizează cu ajutorul interpretării normelor de drept intrate în colizie. În prezent, mecanismul soluționării coliziilor în drept nu este perfect, fiind nevoie de un studiu suplimentar al problemei interacțiunii normelor și regulilor de colizionale.

3.4. Concluzii la Capitolul 3

În rezultatul investigațiilor doctrinare efectuate în compartimentul respectiv, intervenim cu concluzii care, în opinie, ar viza eficiența activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice.

Activitatea de aplicare a normelor juridice de către autoritățile publice într-un regim democratic necesită a fi caracterizată prin prisma eficienței și legalității, iar aceste caracteristici nu pot fi acceptate separat, deoarece sunt indispensabile. Or, eficiența activității de aplicare a dreptului nu poate fi favorizată în detrimentul limitelor legalității. Eficiența aplicării dreptului este obținută nu numai datorită trăsăturilor particulare ale normelor juridice, ci și rezultatului realizării calitative a întregului complex de acțiuni ale activității de aplicare a dreptului, dacă într-un anumit element constituitiv al acestei activități nu persistă suficientă calitate și se admit careva neajunsuri, atunci chiar și cea mai eficientă și reușită normă nu va aduce efectul necesar. Astfel, în opinia noastră, ***eficiența activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice este gradul de realizare a obiectivelor puse de legislator în fața normei, fiind cea mai operativă și deplină atingere a rezultatelor unei norme juridice concrete, instituții juridice, ramuri de drept în raport cu obiectivele și scopurile propuse prin emiterea și realizarea actelor de aplicare, cu condiția respectării principiilor activității de aplicare a dreptului și garantării executării lor reale.***

Menționăm că principiile generale ale activității de aplicare a dreptului, într-o esențială măsură, coincid cu principiile generale ale dreptului. Or, dreptul nu este un scop în sine, respectiv, nu se finalizează la etapa elaborării normelor juridice, realizându-se într-o complexitate prin principiile ce determină activitatea de aplicare a sa. Evident, principiile în cauză coincid, atât pentru etapa creării dreptului, cât și pentru etapa aplicării dreptului. Pentru activitatea de aplicare a dreptului în aspect funcțional pot fi evidențiate și principii mai speciale, caracteristice domeniului de reglementare și particularităților funcționalității autorităților publice. Astfel, în cadrul cercetării au fost evidențiate principiile de organizare instituțională: *a) principiul interacțiunii și colaborării multilaterale, b) principiul subordonării, c) principiul economicității;* și pincipiile juridice de funcționare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice: *a) principiul cercetării obiective, b) principiul legalității și temeiniciei deciziei de aplicare juridică, c) principiul competenței, d) principiul reglementării necesare a procedurii juridice, e) principiul individualizării, f) principiul publicității, g) principiul raționalității.*

Principiile analizate ale activității de aplicare a dreptului se află într-o legătură reciprocă, în care, odată cu nerespectarea unuia dintre acestea, se va reduce esențial eficiența activității de aplicare a dreptului, fiind o condiție de bază a unei astfel de activități. Împreună cu o reglementare deplină și bine chibzuită a principiilor activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice va fi posibilă atingerea nivelului maxim al eficienței procesului dat.

Prin urmare, studiind eficiența activității de aplicare a dreptului, e important de a cunoaște care din elementele constituitive aduc mai multe rezultate pozitive și care nu. Este evident și faptul că în cadrul funcționării impecabile a organelor de aplicare a dreptului este posibilă nereacționarea unor verigi ale reglementării juridice, în urma căreia rezultatul planificat de legiuitor nu va fi obținut. Iată de ce, fără cunoașterea valorilor și a calităților negative ale tuturor părților constituitive, care formează activitatea de aplicare a dreptului, este imposibil de a crea o prezentare clară atât a eficienței dispozițiilor juridice care se realizează, cât și a eficienței activității de aplicare a dreptului în general.

În scopul accentuării eficienței activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice, un rol esențial îl dețin anumiți factori de natură obiectivă, și nu în ultimul rând cea subiectivă ce-i determină prezența. Identificarea acestora, valorificarea lor în organizarea și funcționarea autorităților publice, îndeosebi în realitățile Republicii Moldova, ne orientează spre implementarea teoretică, dar mai ales practică a unei activități eficiente de aplicare a dreptului manifestată de către autoritățile publice. Eficiența activității de aplicare a dreptului și este un principal indicator al organizării și funcționării autorităților publice, esența lui fiind exprimată printr-un anumit element comparativ. Este necesar de a cunoaște care metode și mijloace vor determina rezultatul maxim coraportat la un volum minim de resurse consumate. De aceea este relevantă includerea în conceptul eficienței activității de aplicare a dreptului elementul ce determină mijloacele obligatorii pentru atingerea scopurilor, ce stabilește evaluarea rezultatelor obținute în atingerea acestor scopuri.

Altfel spus, în scopul elaborării și realizării practice a unei activități de aplicare eficientă a normelor juridice de către autoritățile publice este cuvenită identificarea unui sistem de factori ce determină această eficiență. Numărul de factori evidențiați nu necesită a fi unul exhaustiv, el demonstrând o valoare teoretică a fenomenului eficienței activității de aplicare a dreptului, cu realizare practică, orientate spre stabilirea unei reale eficiențe funcționale. Asigurarea unei realizări corecte a factorilor evidențiați și coincide cu limitele unui proces științific de eficientizare în domeniul autorităților publice. Analizând factorii care condiționează comiterea carențelor, apare necesitatea de a căuta și argumenta direcții de perfecționare a activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice. Ținând cont că motivele importante în

comiterea erorilor sunt cele subiective, credem, punctul de reper ar fi educația juridică a subiecților de aplicare a dreptului, crearea la aceștia a simțului responsabilității pentru deciziile luate, a legalității și echității, a atitudinii responsabile față de cerințele normelor juridice. Aceasta poate fi privită atât în sens direct, adică ridicarea nivelului învățământului superior, cât și aspirația aplicantului dreptului de a-și extinde orizontul său profesional, dar și profilactica conștiinței juridice etc. Interesul funcționarului în perfecționarea nivelului său profesional ar putea fi eficientizată și responsabilizată cu ajutorul stimulării activității calitative de aplicare a dreptului, acesteia atribuindu-i-se măsurile de premiere, dar și de anumiți factori externi, cum ar fi: crearea unor condiții corespunzătoare (crearea unei ambianțe psihologice favorabile, organizarea rațională a lucrului aplicanților dreptului, utilizarea mijloacelor tehnico – științifice moderne și experiența progresivă, crearea unor baze de date computerizate), precum și selectarea profesională și bine organizată a candidaților care pretind la ocuparea unei anumite funcții; corespunderea normelor juridice cu dezvoltarea progresivă a relațiilor sociale; organizarea corespunzătoare a controlului asupra activității de aplicare a dreptului (de către conducătorii nemijlociți ai subiecților de aplicare a dreptului, controlul interdepartamental, controlul judiciar etc).

În contextul celor relatate, concluzionăm că erorile reduc sensul educațional al activității de aplicare a dreptului, influențează negativ asupra autorității subiecților investiți cu competență în domeniu. Rezultatul negativ al subiectului care aplică norma juridică poate crea o percepere eronată a cetățenilor referitor la orientarea activității aparatului de stat în ansamblu, ceea ce va determina o diminuare esențială a eficienței aplicării dreptului și discreditării autorităților publice implicate.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Scopul principal al investigației respective a fost exprimat prin determinarea naturii activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice și eficientizarea acesteia, identificând limitele activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, prin clasificarea actului de aplicare conform diferitor criterii, elaborarea și identificarea principiilor de eficientizare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, elaborarea și caracteristica factorilor ce determină eficiența acestei activități, identificarea cauzelor comiterii carențelor în activitatea de aplicare a dreptului și prin identificarea direcțiilor principale de perfecționare a activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice. **Problema științifică soluționată** constă în determinarea naturii activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, fapt ce orientează spre modernizarea structurală și de competență în domeniul contribuind la o eficientizare organizațională și funcțională a aparatului de stat, având ca rezultat formularea unor concluzii și recomandări de natură să înlăture neclaritățile și problemele constatate în domeniu. Astfel, în rezultatul analizei și sintetizării materiei expuse în lucrare, am formulat următoarele concluzii:

1. Aplicarea dreptului, prezentându-se ca o formă specială a realizării dreptului, urmează a fi percepută într-o abordare mai complexă și extensivă, fără să mai necesite a fi atribuită în exclusivitate organelor statului. Aceasta urmează să fie atribuită atât subiecților statali, cât și nestatali, care realizează activități de interes public [126, p.43].

2. ***Activitatea de aplicare a dreptului reprezintă funcționalitatea rezultată din competențele subiecților publici sau ale subiecților privați abilitați cu competență de către stat în scopul valorificării unui interes public ce se realizează conform unei proceduri stabilite, finalitatea căreia constituie un fapt juridic care poate duce la apariția, modificarea, restaurarea sau stingerea unui raport juridic.***

Astfel, activitatea de aplicare a dreptului este expresia practică a funcționalității organelor autorităților publice și a instituțiilor nestatale abilitate cu competență din partea statului în anumite domenii de manifestare [125].

3. Dacă aplicarea dreptului apare în expresia de formă specială a realizării dreptului, atunci activitatea de aplicare determinată de aceasta identifică manifestarea dinamică a realizării dreptului ca formă [123, p. 155]. Anume activitatea aplicării dreptului și permite efectuarea unei aprecieri de eficiență, cerințele înaintate față de subiecții de drept competenți, factorii ce orientează spre o eficientizare a acestei activități. Altfel spus, distincția și interacțiunea terminologică supusă cercetării poate fi exprimată prin raportul dintre ***formă*** și ***conținut***. În

marcarea caracterului *formei* intervine *aplicarea dreptului*, în caracterizarea *conținutului* – *activitatea de aplicare a dreptului*. Sintagma ***aplicarea dreptului*** se referă la o formă specială a realizării dreptului, caracterizată printr-o activitate determinată și dependentă de modalitatea reglementării normelor juridice și valoarea socială protejată de aceste norme, a unor subiecți ai statului sau subiecți nestatali abilitați cu competență din partea statului, finalitatea căreia este un act de aplicare ce duce la apariția, modificarea, restaurarea sau stingerea unui raport juridic. Sintagma ***activitatea de aplicare a dreptului*** caracterizează esența, conținutul aplicării dreptului în calitate de formă a realizării dreptului și este orientată prin valoarea sa doctrinar-praxiologică spre perceperea și evaluarea calității aplicării dreptului în dinamica sa [126].

4. Includerea în ***conceptul eficienței activității de aplicare a dreptului*** a elementului ce determină ***mijloacele necesare pentru atingerea scopurilor***, care stabilește ***evaluarea*** rezultatelor obținute în atingerea acestor scopuri. Activitatea de aplicare a dreptului impune o optimizare organizațională și funcțională a aparatului de stat de către autoritățile publice și necesită o evaluare în aspectul eficienței [129, p. 18]. Astfel, prin ***eficiența activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice*** se subînțelege *gradul de realizare al obiectivelor puse de legislator în fața normei, fiind cea mai operativă și deplină atingere a rezultatelor unei norme juridice concrete, instituții juridice, ramuri de drept în raport cu obiectivele și scopurile propuse prin emiterea și realizarea actelor de aplicare, cu condiția respectării principiilor activității de aplicare a dreptului și garantării executării lor reale*. În acest sens, subliniem că reușita rezultatului final în evaluarea activității de aplicare a dreptului este direct proporțional cu ***eficiența*** acesteia, și invers. Așadar, în scopul realizării unei caracteristici complexe a eficienței activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, am relevat un sistem de principii generale, iar în scopul detalierii eficienței activității de aplicare a dreptului am expus o sintetizare a principiilor de organizare instituțională a autorităților publice și a principiilor de funcționare a activității de aplicare a dreptului de către acestea [124, p. 463].

5. În procesul de caracterizare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice prin prisma eficienței apare oportunitatea elucidării și caracterizării unui sistem complex de factori, de natură obiectivă și subiectivă, capabili să determine în special eficiența de activitate [130, p. 17]. Sistemul menționat de factori, ce sunt caracterizați prin interdependență, nu necesită a fi privit drept exhaustiv, fiind deschis pentru completare și perfecționare, în funcție de anumite particularități de dezvoltare sau sarcini stringente ce urmează a fi soluționate, incluzând următoarele criterii: profesionalismul și integritatea funcționarilor publici; etica profesională; responsabilitatea aplicantului dreptului pentru elaborarea unui act aplicativ [128, p. 90]; crearea unui sistem profesionist și legal de administrare a autorităților publice.

6. Activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, în exercitarea sa funcțională și în scopul evaluării eficienței sale, orientează spre o optimizare pozitivă, necesită o analiză teoretico-practică proiectată asupra relevării carențelor depistate în desfășurarea acestei activități. Accentuăm că determinarea în cauză, nefiind un scop în sine, contribuie într-o măsură esențială la perfecționarea activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice prin identificarea cauzelor comiterii carențelor în activitatea de aplicare a dreptului [127, p. 43].

7. Analiza complexă și multiaspectuală a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice contribuie la formarea unui suport științifico-practic orientat spre formularea direcțiilor principale de perfecționare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice. Aceste direcții sunt următoarele: existența unei baze informaționale de exactitate maximă și de un caracter complex; educația juridică corespunzătoare a subiecților de aplicare a dreptului; crearea unui climat psihologic favorabil, confortabil, precum și organizarea rațională a lucrului aplicanților dreptului; asigurarea subiectului de aplicare a dreptului cu informația necesară; organizarea controlului activității de aplicare a dreptului; selectarea profesională a cadrelor și promovarea unei cariere de succes [130].

În contextul celor investigate și enunțate în teză, venim cu următoarele **recomandări**:

I. Intervenim cu propunerea de delimitare teoretică și practică a sintagmelor aplicarea dreptului și activitatea de aplicare a dreptului. Prin sintagma ***aplicarea dreptului*** este determinată o formă specială a realizării dreptului, iar prin sintagma ***activitatea de aplicare a dreptului*** este exemplificat un proces complex de transpunere în viață a prevederilor normelor juridice, determinat de activități specifice, profesionale, de diverse competențe și regimuri juridice.

II. În scopul eficientizării activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, argumentăm necesitatea *reglementării normativ-juridice* detaliate prin prisma principiilor ce determină eficiența activității de aplicare a dreptului, a condițiilor de organizare și funcționare a autorităților publice corespunzătoare. Aceasta ar elucida în contextul său *esențialul* specific pentru orice direcție a activității de aplicare a dreptului, deoarece va cuprinde stipularea legislativă atât a principiilor generale, cât și a principiilor speciale: de organizare instituțională și cele cu aspect funcțional.

III. Cu titlu de recomandare, venim cu propunerea de *consolidare* a activității autorităților publice prin optimizare organizațională și funcțională a acestora din motivul lipsei la nivel legislativ a mecanismului viabil al interacțiunii și colaborării organelor statului de diferite niveluri; precizarea insuficientă a obligațiilor reciproce, ordinei cooperării acestora; insuficiența reglementării delegării responsabilităților organelor etc. Reorganizarea în cauză, orientată spre crearea unui sistem legislativ consolidat cu limitele clar conturate care va reglementa în special

prevederile activității de aplicare a dreptului, ar orienta aplicanții normelor juridice spre o responsabilitate determinată conform competențelor, prin crearea mecanismului interacțiunii între organele autorităților publice implicate în activitatea de aplicare a dreptului, responsabilitate instituțională și transparență decizională (scopul principal constând în depistarea și înlăturarea carențelor în activitatea de aplicare a dreptului de către subiecții acesteia).

IV. Venim cu propunerea *implementării procesului de modernizare a serviciilor publice* prin intermediul elaborării politicilor în domeniu, bazate pe: existența legăturii de conlucrare între toate verigile participante; controlul de diferite niveluri, dar și monitorizarea în continuare a modului în care organul supus controlului acționează în scopul lichidării deficiențelor constatate; condițiile de muncă; asigurarea resurselor financiare necesare; stabilirea unor mecanisme eficiente de coordonare şi management a procesului de modernizare; informarea și interpretarea modificărilor legislative etc.

Cercetări de perspectivă. În actualele condiții de modernizare a societății și a instituțiilor statului, abordarea teoretico-juridică a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice prezintă un interes sporit pentru doctrina națională, fiind parte componentă a fenomenului aplicării dreptului, reflectând nemijlocit valoarea praxiologică și complexitatea deplină a fenomenului juridic. Identificarea celui mai eficient model ce ar caracteriza activitatea de aplicare a dreptului de către autoritățile publice contribuie la formarea unui suport științifico-practic orientat spre formularea direcțiilor principale de perfecționare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice. În baza celor expuse, exprimăm convingerea că delimitarea teoretică și practică a sintagmelor ***aplicarea dreptului*** și ***activitatea de aplicare a dreptului***, în special prin deteminarea esenței, conținutului și formei, a devenit și va rămâne de perspectivă din punct de vedere teoretic, dar mai ales practic. Aceasta determină necesitatea cercetării activității de aplicare a dreptului în cadrul unor viitoare lucrări, cercetări, care vor deveni de actualitate și necesare în aprecierea și sporirea eficienței și a principalelor direcții de perfecționare în domeniu, fapt care reprezintă esența funcțională a organelor autorităților publice. Evident este faptul că cercetarea în direcția definirii clare și complexe a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice și a eficienței acestei activități sunt necesare pentru a clarifica esența și conținutul aplicării dreptului. Aceasta va contribui la:

- evidențierea funcționalității subiecților competenți, ce va orienta în procesul de cercetare doctrinară ulterioară spre depistarea factorilor negativi ce duc spre diminuarea eficienței activității de aplicare a dreptului;
- evidențierea principalelor direcții de perfecționare și modernizare a activității de aplicare a dreptului de către autoritățile publice, deoarece anume eficiența acesteia reprezintă acel

segment vizibil perceput și apreciat de societate în activitatea generală a autorităților publice.

Menționăm perspectivele de elucidare prin prisma activității de aplicare a dreptului a factorilor ce stagnează această activitate a subiecților posibili implicați, caracteristicile acestora, precum și perspectivele de eficientizare a activității în cauză și a elementelor ce sporesc calitatea acestui proces.

O altă perspectivă propusă spre cercetare de viitor ar fi revizuirea cercului de subiecți în competența cărora se include aplicarea normelor juridice în vederea extinderii acestuia. Acest lucru este evident datorită realității juridice și va putea fi propus spre discuții viitoare datorită faptului că în procesul de aplicare a dreptului nu mai sunt implicate doar instituții publice ale statului. Lărgirea cercului de subiecți implicați în activitatea de aplicare a dreptului atribuie acestei activități o perspectivă de eficientizare.

Considerăm că ideile expuse în teză sunt binevenite pentru inițierea unor cercetări complexe ce țin de eficientizarea activității de aplicare a dreptului, inclusiv și o posibilă reglementare normativ-juridică detaliată prin prisma principiilor ce determină randamentul activității de aplicare a dreptului, a condițiilor de organizare și funcționare a autorităților publice corespunzătoare, în scopul eficientizării procesului de realizare legislativă și a dreptului care ar consolida în contextul său esențialul specific pentru orice direcție a activității de aplicare a dreptului, deoarece va cuprinde fixarea legislativă atât a principiilor generale, cât și a principiilor speciale în aspect funcțional.

BIBLIOGRAFIE

1. Aramă Elena. Repere metodologice pentru studierea și aplicarea dreptului. Chișinău: CEP USM, 2009. 210 p.
2. Avornic Gh. Teoria generală a dreptului. Chișinău: Editura Cartier, 2004. 656 p.
3. Avornic Gh. Tratat de teoria generală a statului și dreptului (vol.I). Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, 2009. 440 p.
4. Avornic Gh. Tratat de Teoria generală a statului şi dreptului (vol II). Chişinău: Tipografia Centrală, 2010. 580 p.
5. Avornic Gh. ș.a. Tratat de teoria generală a statului și dreptului. Vol. II. Iași: Editura Vasiliana 98, 2018. 564 p.
6. Baltag D., Guțu A. Teoria generală a dreptului (curs teoretic). Chișinău: Tipografia Reclama, 2002. 335 p.
7. Baltag D. Teoria generală a dreptului. Chișinău: ULIM F.E.-P. Tipografia Centrală, 2010. 536 p.
8. Barac L. Elemente de teoria dreptului. Bucureşti: Editura All Beck, 2001. 288 p.
9. Barbăneagră A., responsabil de ediție Hadîrcă M. Justiția în Moldova. Chișinău: Tipografia – „Sirius”, 2004. 432 p.
10. Bădescu M. Concepte fundamentale în teoria dreptului. Bucureşti: V.I.S. PRINT, 2003. 107 p.
11. Bădescu M. Teoria răspunderii și sancțiunii juridice. Bucureşti: Lumina Lex, 2001. 131 p.
12. Bloșenco Magda. Teoria Generală a Dreptului. Note de curs. Cahul, 2010. 124 p.
13. Boboș Gh. Teoria generală a statului și dreptului. Cluj-Napoca: Editura Didactică și Pedagogică, 1983. 278 p.
14. Botezatu R. ș.a. Comentariu Codului de procedură penală. Chișinău: Editura Cartier, 2005. 768 p.
15. Bujor V., Buga L. Teoria generală a dreptului (note de curs) ediția a II-a. Chișinău: Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, 2016. 125 p.
16. Calmîc M. Considerații cu privire la elementele deformatoare ale conștiinței juridice. În: Legea și Viața, 2010, nr 8, p. 26-32.
17. Capcelea V. Etica Juridică. Chișinău: Tipografia Sirius, 2004. 240 p.
18. Călinoiu C., Vedinaș V. Teoria funcției publice comunitare. București: Lumina Lex, 1999. 447 p.
19. Cârnaț T., Chiveri G. Principiul transparenței în activitatea autorităților publice. Chișinău: Print-Caro, 2014. 268 p.
20. Ceaușescu N. Pedagogie juridică. București: Lumina Lex, 2001. 384 p.
21. Ceterchi I., Craiovan I. Introducerea în teoria generală a dreptului. București: Editura All. 186 p.
22. Ciobanu D. Introducerea în studiul dreptului. București: Editura Hyperion XVI, 1992. 208 p.
23. Ciobanu T. Reglementarea activității organelor de drept prin deontologia juridică. În: Revista Națională de Drept, 2008, nr.12, p.51-55.
24. Cocîrța Al. Reforma justiției, în contextual implementării Planului de Acțiuni UE-Moldova. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2009. 128 p.
25. Codul Civil al Republicii Moldova. Nr. 1107-XV din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86/661. (Modernizat prin Legea privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative. Nr.133 din 15.11.2018. Publicat: 14.12.2018 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 467-479.)

26. Codul Contravențional al Republicii Moldova. Nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.01.2009, nr. 3-6/15.
27. Cod de executare al Republicii Moldova. Nr. 443 din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.03.2005, nr. 34-35.
28. Codul Familiei al Republicii Moldova. Nr. 1316 din 26.10.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 26.04.2001, nr. 47-48.
29. Codul Fiscal al Republicii Moldova. Nr. 1163 din 24.04.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.09.1997, nr. 62/522.
30. Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova. Nr.225 din 30.05.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.06.2003, nr. 111-115.
31. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova. Nr. 122-XV din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.06.2003, nr. 104 – 110/447.
32. Codul Vamal al Republicii Moldova. Nr. 1149 – XIV din 20.07.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.12.2000, nr.160 – 162.
33. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În Monitorul Oficial Nr.1 din 12.08.1994.
34. Constituția României din 21.11.1991. În: Monitorul Oficial al României Nr. 233, 21.11.1991.
35. Corbeanu I., Corbeanu M. Teoria generală a dreptului. București: Lumina Lex, 2002. 320 p.
36. Corbeanu I. Dreptul administrativ. București: Lumina-Lex, 2002. 398 p.
37. Costachi Gh. Statul de drept. Între teorie și realitate. Chișinău: Imprint, 2000. 243 p.
38. Costachi Gh. Direcții prioritare ale edificării statului de drept în Republica Moldova. Chișinău: Tipografia Centrală, 2009. 327 p.
39. Craiovan I. Tratat elementar de terorie generală a dreptului. Bucureşti: ALL Beck, 2001. 384 p.
40. Craiovan I., Istrate M. Ipostazele justiției. Bucureşti: Universul Juridic, 2012. 291 p.
41. Craiovan I. Tratat de teorie generală a dreptului. Ediția a II-a revizuită și adăugată. București: Universul Juridic, 2015. 253 p.
42. Craiovan I. Tratat elementar de terorie generală a dreptului. București: ALL, 2001. 209 p.
43. Craiovan I. Un posibil ghid pentru cercetarea științifică în domeniul dreptului. București: Pro Universitatea, 2013. 293 p.
44. Curs de drept administrativ pentru studenții facultăților de drept. Vol. I. Catedra de Drept Public. Universitatea de studii Umanistitice. Chișinău: Epigraf, 2003. 336 p.
45. Cuznețov Al. Admisibilitatea interpretărilor extensive şi restrictive în procesul aplicării dreptului. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr 1, p.19-22, p.19.
46. Cuznețov Al. Actele aplicării dreptului prin prisma statului de drept. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr 7, p. 19-22.
47. Cuznețov Al. Conceptul interpretării normelor juridice în procesul de aplicare a dreptului. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr 12, p. 22-24.
48. Cuznețov Al. Conturarea lacunelor în procesul activității de aplicare a dreptului. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr 4, p. 35-38, p. 35.
49. Cuznețov Al., Pavliuc Gh. Delimitarea lacunelor în drept de alte fenomene și situații în cadrul procedurii de aplicare a dreptului. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr 5, p. 26-29.
50. Cuznețov Al. Esența activității de aplicare a dreptului și subiecții săi. În: Revista Națională de Drept, 2009, nr 10-12, p. 55-59.
51. Cuznețov Al. Etapele aplicării dreptului (fazele procesului de aplicare). În: Revista Națională de Drept, 2013, nr 1, p. 15-21.

52. Cuznețov Al. Importanţa interpretării oficiale, neoficiale şi cazuale în procesul aplicării dreptului. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr 2, p.30-32, p.30.
53. Cuznețov Al. Problemele teoretico-practice ale realizării dreptului într-un stat de drept. Autoref. tezei de dr. în drept. Chișinău, 2009, 21 p.
54. Cuznețov Al. Procesele ce țin de realizarea dreptului în sistemul relaţiilor sociale. În: Revista Națională de Drept, 2012, nr 8, p. 19-21.
55. Daiconu M. Formele controlului exercitat asupra administrației publice și condițiile de eficiență a acestuia. În: Legea și Viața, 2011, nr. 6, p. 28-29.
56. Dascălu F. Evaluarea funcționarului public. În: Legea și Viața, 2009. nr 1, p. 32-35.
57. Dănișor D.Cl., Dogaru I, Dănișor Gh. Teoria generală a dreptului. București: Editura C.H.Beck, 2006. 494 p.
58. Declaraţia de Independenţă a Republicii Moldova. Legea nr. 691-XII din 27.08.1991. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1991, nr 11-12/103.
59. Declaraţia cu privire la Suveranitate. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 148-XII, din 23 iunie 1990 În: Veştile Sovietului Suprem şi ale Guvernului RSS Moldova, 1990, nr 8.
60. Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 de Adunarea Generală a O.N.U., www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR.../rum.pdf, (vizitat 02.09.2009).
61. Decretul cu privire la puterea de stat. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 201-XII din 27.07.1990. În: Veştile Sovietului Suprem şi ale Guvernului RSSM. Chişinău, 1990, nr 8.
62. DECRET privind Consiliul național pentru reforma organelor de ocrotire a normelor de drept. Nr. 219 din 06.08.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 10.08.2012, nr. 166-169.
63. Djuvara M. Teoria generală a dreptului. (enciclopedia juridică) Drept rațional, izvoare și drept pozitiv. București: All Beck, 1999. 608 p.
64. Dogaru I, Dănișor D.Cl., Dănișor Gh. Teoria generală a dreptului. București: Editura Științifică, 1999. 466 p.
65. Dvoracek M. V., Lupu Gh. Teoria generală a dreptului. Iași: Editura Fundației Chemarea, 1996. 391 p.
66. Epure Gh. Teoria generală a dreptului. Chișinău: Bons Offices. 172 p.
67. Frunză Iu. Organizarea profesiei de avocat în Republica Moldova. Chișinău: Editura „Valinex", 2011. 344 p.
68. Guceac I. Curs elementar de drept constituțional. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 496 p.
69. Guțuleac V. Bazele teoriei dirijării de stat. Chișinău: Academia de Poliție "Ștefan cel Mare" MAI, 2000. 272 p.
70. Gvidiani A. Elemente de drept. Chișinău: Adriga – Vis SRL, 2009. 551 p.
71. Hotărârea Parlametului privind aprobarea Concepţiei reformei judiciare şi de drept în Republica Moldova. Nr. 152-XIII din 21.06.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 006 din 30.06.1994.
72. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova privind aprobarea Planului de Acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justițiti pentru anii 2011-2016. Nr.6 din 16.02.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 109-112 din 05.06.2012 art. nr. 371.
73. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la asigurarea continuității reformelor în sectorul justiției. Nr. 259 din 08.12.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 459-471 din 23.12.2016.

74. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Strategiei de reformă a administrației publice centrale în Republica Moldova. Nr. 1402 din 30.12.2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.1-4 din 06.01.2006.
75. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei privind reforma administrației publice pentru anii 2016-2020. Nr. 911 din 25.07.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 256-264 din 12.08.2016 art. nr. 1033.
76. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pe anii 2016-2018 pentru implementarea Strategiei privind reforma administrației publice pentru anii 2016-2020. Nr. 1351 din 15.12.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 459-471 din 23.12.2016 art. nr. 1452.
77. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Planului de acțiuni privind reforma de modernizare a serviciilor publice pentru anii 2017-2021. Nr. 966 din 09.08.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 265-276 din 19.08.2016 art. nr. 1049.
78. https://ava.md/2015/01/08/reforma-administrativ-teritorial-n-republica/ (vizitat 10.02.2019)
79. http://dspace.usm.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/910/Reforma%20administra%C5%A3iei%20publice%20in%20Republica%20Moldova%20din%20perspectiva%20Acordului%20de%20Asociere%20cu%20Uniunea%20Europeana.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (vizitat 18.11.2016)
80. http://www.justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/procese_verbale/2013/Proces_verbal_sedinta_CNROOND_02.04.2014.pdf (vizitat 15.01.2015)
81. http://medierea.md/societatea-civila-cere-parlamentului-sa-nu-introduca-medierea-judiciara-civila-obligatorie / . (vizitat16.05.2017)
82. http://constcourt.md/libview.php?l=ro&id=744&idc=9&t=/Media/Publicatii/Ghid-practic-privind-exceptia-de-neconstitutionalitate/ .(vizitat 18.04.2017)
83. http://cariere.gov.md/downloads/ghid_conduita_functionar_public.pdf. (vizitat 04.07.2018)
84. http://www.viitorul.org/files/library/RAPORT%20DE%20MONITORIZARE.pdf. (vizitat 12.08.2018)
85. http://www.justice.gov.md/pview.php?l=ro&id=31. (vizitat 28.05.2018)
86. http://www.justice.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=714. (vizitat 11.04.2017)
87. http://infoeuropa.md/puncte-de-reper/ (vizitat 02.02.2019)
88. https://www.slideshare.net/sergiumurzac/marina-calmic-abstract. (vizitat 08.10.2016)
89. Humă I. Introducere în studiul dreptului. Iași: Editura fundației Chemarea, 1999. 157 p.
90. Legea bugetului de stat pe anul 2012. Nr. 282 din 27.12.2011. Publicat: 25.01.2012 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 19-20.
91. Legea privind actele legislative. Nr. 780 din 21.12.2001. Publicat: 14.03.2002 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 36-38/210.
92. Legea cu privire la actele normative. Nr. 100 din 22.12.2017. Publicat: 12.01. 2018 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 7-17/4. Data intrării în vigoare 12.07.2018.
93. Legea privind administrația publică centrală de specialitate. Nr. 98 din 04.05.2012. Publicat: 03.08.2012 în Monitorul Oficial al Rrepublicii Moldova nr. 160-164.
94. Legea privind administrația publică locală. Nr.436 din 28.12.2006. Publicat: 09.03.2007 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.32-35 art. Nr:116.
95. Legea privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf). Nr.269 din 12.12.2008. Publicat: 20.03.2009 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 57-58.
96. Legea pentru aprobarea Strategiei Naționale de Descentralizare și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei Naționale de Descentralizare pentru anii 2012-2015. Nr

68 din 05.04.2012. Publicat: 13.07.2012 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 143-148.
97. Legea privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016. Nr. 231 din 25.11.2011. Publicat: 06.01.2012 în Monitorul Oficial nr. 1-6/6.
98. Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii. Nr. 947-XIII din 19.07.1996. Publicat: 22.01.2013 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 15-17/65.
99. Legea contenciosului administrativ. Nr.793-XIV din 10.02.2000. Publicat: 18.05.2000 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.57- 58/375. Art 13. Abrogată din 01.04.2019 prin Codul Administrativ Nr. 116 din 19.07.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.08.2018, nr. 309-320.
100. Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție. Nr.789 din 26.03.1996. Publicat: 12.09.2003 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 196-199, art. 764.
101. Legea privind descentralizarea administrativă. Nr. 435-XVI din 28.12.2006. Publicat: 02.03.2007 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 29-31/91.
102. Legea privind dezvoltarea regională în Republica Moldova. Nr. 438 din 28.12.2006. Publicat: 16.02.2007 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 021.
103. Legea privind executorii judecătorești. Nr. 113 din 17.06.2010. Publicat: 23.07.2010 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 126-128.
104. Legea cu privire la Guvern al Republicii Moldova nr. 136 din 07.07.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 252 din 19.07.2017.
105. Legea privind finanțele publice locale. Nr. 397 din 16.10.2003. Publicat: 31.12.2014 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 397-399/703. Data intrării în vigoare 19.12.2003.
106. Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public.158 din 04.07.2008. Publicat: 23.12.2008 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.230-232/840.
107. Legea cu privire la mediere. Nr. 134-XVI din 14.06.2007. Publicat: 07.12.2007 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 188-191/730. Abrogată prin LP 137 din 03.07.2015.
108. Legea cu privire la mediere. Nr. 137 din 03.07.2015. Publicat: 21.08.2015 în Monitorul Oficial nr. 224-233/445.
109. Legea pentru modificarea şi completarea Legii Nr. 1036-XIII din 17.12.1996 cu privire la sistemul penitenciar. Publicat: 21.03.2008 în Monitorul Oficial al Republicii nr.57-60/187.
110. Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești. Nr. 1545-XIII din 25.02.1998. Publicat: 04.06.1998 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 50-51/359.
111. Legea cu privire la Procuratură. Nr. 294 din 25.12.2008. Publicat: 17.03.2009 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 55-56/155.
112. Legea cu privire la Procuratură. Nr. 3 din 25.02.2016. Publicat: 25.03.2016 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 69-77/113.
113. Legea pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europenă a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. Nr. 112 din 02.07.2014. Publicat: 18.07.2014 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 185-199.
114. Legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor. Nr. 178 din 25.07.2014. Publicat: 15.08.2014 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.238-246/557. Data intrării în vigoare: 01.01.2015.
115. Legea privind repararea de către stat a prejudiciului cauzat prin încălcarea dreptului la judecarea în termen rezonabil a cauzei sau a dreptului la executarea în termen rezonabil a

hotărârii judecătorești. Nr. 87 din 21.04.2011. Publicat: 01.07.2011 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. nr.107-109.
116. Legea privind salarizarea judecătorilor și procurorilor. Nr. 328 din 23.12.2013. Publicat: 21.01.2014 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 14-16.
117. Legea privind selecția, evaluarea performanțelor și cariera judecătorilor. Nr. 154 din 05.07.2012. Publicat: 14.09.2012 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 190-192/636.
118. Legea cu privire la statutul judecătorului. Nr. 544-XIII din 20.07.95. Publicat: 22.01.2013 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.15-17/63.
119. Legea privind statutul municipiului Chișinău. Nr. 136 din 17.06.2016. Publicat: 06.09.2016 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.306-313/645.
120. Legea privind testarea integrității profesionale, nr. 325, din 23.12.2013. În: Monitorul Oficial, nr.35-41din 14.02.2014.
121. Legea privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități publice centrale și locale. Nr. 317-XV din 18.07.2003. Publicat: 03.10.2003 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 208-210/78.
122. Luburici M. Teoria generală a dreptului. București: Editura Oscar Print, 2000. 229 p.
123. Manțuc E. Axiologia procesului pentru activitatea de aplicare a normelor juridice. În: Rolul Științei și Educației în implementarea Acordului de Asociere la Uniunea Europeană (Materialele Conferinței Științifice Internaționale), 2015, p. 155-159.
124. Manțuc E., Negru A. Calitatea bazei normativ-juridice ca determinanta eficienței activității aplicării dreptului de către organele puterii de stat. În: Conferința Tehnico-Științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților, vol.III. Chișinău: Tehnica-UTM, 2014, p. 462-465.
125. Manțuc E. Circumstanțele ce cauzează necesitatea aplicării normelor juridice. În: Закон и Жизнь, 2015, nr. 4, p. 42-45.
126. Manțuc E. Conceptul de aplicare a normelor juridice ca formă a realizării dreptului și determinarea trăsăturilor esențiale ale acesteia. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr. 10, p. 42-47.
127. Manțuc E. Condițiile și circumstanțele ce determină comiterea erorilor în activitatea de aplicare a dreptului din partea organelor puterii de stat. În: Revista Națională de Drept, Chișinău, 2014, nr.9, p. 43-47.
128. Manțuc E., Negru A. Conștiința juridică ca factorul subiectiv al eficienței activității de aplicare a dreptului de către organele puterii de stat. În. Culegere de articole ale Conferinței Tehnico-Științifice Internaționale. Chișinău: UTM, 2010, vol.I, p. 90-94.
129. Manțuc E. Evenimente juridice și eficientizarea activității de aplicare a dreptului. În: Legea și Viața, 2018, nr 1, p. 16-19.
130. Manțuc E., Negru A. Factorii care determină eficiența activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice. În: Revista Națională de Drept, 2011, nr.5, p. 16-21.
131. Mazilu D. Teoria generală a dreptului. București: ALL Beck, 1999. 392 p.
132. Mazilu D. Teoria generală a dreptului. Ediția a II-a. București: ALL Beck, 2000. 440 p.
133. Miculescu P. Statul de drept. București: Lumuna Lex, 1998. 310 p.
134. Motică R. I., Mihai Gh. Teoria generală a dreptului. București: ALL Beck, 2001. 280 p.
135. Motica R.I., Mihai Gh. Fundamentele dreptului. București: All Beck, 1999. 208 p.
136. Moțiu D. Teoria Generală a dreptului. Cluj-Napoca: „Ardealul”, 1996. 166 p.
137. Negru A., Zaharia V. Teoria general a statului și dreptului în definiții și scheme (note de curs). Chișinău: Univ. de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, Catedra Teoria și Istoria Dreptului, 2009. 200 p.

138. Negru A. Aplicarea dreptului – formă specială a realizării dreptului. Dimensiunea ştiinţifică şi praxiologică a dreptului. În: Materialele conferinţei ştiinţifice internaţionale „Contribuţii la dezvoltarea doctrinară a dreptului" in honorem Elena Aramă, doctor habilitat în drept, profesor universitar. Om emerit. Chişinău, 14-15 martie 2009. Chişinău: Bons Offices, 2009, 448 p.
139. Negru A. Aportul justiţiei în valorificarea procesului de mediere. În: Creşterea impactului cercetării şi dezvoltării capacităţii de inovare: Conferinţă ştiinţifică cu participare internaţională consacrată aniversării a 65-a a USM, 21-22 septembrie 2011. Rezumatele comunicărilor. Ştiinţe sociale. V. I. Chişinău: USM. 2011 p. 88-91. 575 p.
140. Negru A. Aprecieri de esenţă ale principiului consolidării justiţiei. În: Legea şi Viaţa, 2012, nr. 11, p. 20-26.
141. Negru A. Consolidarea justiţiei în statul contemporan democratic. Chişinău: Sirius, 2012. 239 p.
142. Negru A. Eficacitatea dreptului. În: Administrarea publică. Chişinău, 2002, nr. 3, p. 27-35.
143. Negru A. Opinii cu privire la organizarea, abordarea metodologică şi sarcinile atestării magistraţilor. În: Sesiunea ştiinţifică: Teorii şi practici ale guvernării democratice, Chişinău – Republica Moldova, 23-24 octombrie 2010. Caietul ştiinţific al ISAM. Chişinău, 2011, nr 4, p. 249-255.
144. Negru A. Teortia generală a dreptului și statului în definiții, interpretări, scheme. Chișinău: CEP USM, 2018. 258 p.
145. Negru A.Valorificarea capacităţii societăţii civile în procesul de reformare a justiţiei. În: Societatea civilă în realizarea Strategiei de reformare a sectorului justiţiei 2011-2016: Conferinţa internaţională ştiinţifico-practică: 14 octombrie 2011, Chişinău. În: Revista Naţională de Drept, Ediţie specială, 2011, nr 10-11, p. 19-23.
146. Negru B., Negru A. Teoria generală a dreptului şi statului. Chişinău: Bons Offices, 2006. 520 p.
147. Negru B., Negru A. Teoria general a statului și dreptului. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017. 632 p.
148. Negru B., Negru A. Normativitatea, realitatea juridică și esența socială a dreptului în societățile contemporane. În: Administrarea Publică, 2011, nr 4, p.41-49.
149. Novac T. Integritatea magistratului - obiectiv esențial al unei justiții contemporane. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr 8, p. 51-55.
150. Oanță Gh. Alexandra. Modalități de aplicare a dreptului. Rezumat. Craiova, 2017. 28p. http://mecanica.ucv.ro/ScoalaDoctorala/Temp/Rezumate/Rezumat_OANTA%20GH.%20%20Alexandra_MODALITATI%20DE%20APLICARE%20A%20DREPTULUI.pdf. (vizitat 23.12.2017)
151. Ordinul Ministrului de Justiție al Republicii Moldova cu privire la crearea grupului de lucru pentru elaborarea unui nou document de politici pentru asigurarea continuității reformei în sectorul justiției. Nr.383 din 12.05.2017.
152. Orlov M., Belecciu Ș. Dreptul administrativ. Academia "Ștefan cel Mare" –Chișinău: "Elena-V.I.", 2005. 270 p.
153. Osoianu T., Orîndaș V. Procedura penală (partea generală). Curs universitar. Chișinău: Tipografia Orhei, 2004. 256 p.
154. Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat la 16 decembrie 1966 la New York//ratificat de RM prin Hotărârea Parlamentului №217-XII din 28.07.1990 (în vigoare din 26 aprilie 1993).
155. Păvăleanu V. Drept procesual penal. Partea generală. București: Editura Lumina Lex, 2001. 520 p.

156. Poalelungi M. Modele de acte judecătorești. Ediția a II-a, adnotat cu legislație și jurisprudență CEDO. Procedura civilă. Chișinău: Tipografia ”Reclama”, 2005. 512 p.
157. Popa C. Teoria generală a dreptului. București: Lumina Lex, 2001. 320 p.
158. Popa N. Teoria generală a dreptului. București: Editura Actami, 2000. 336 p.
159. Popa N. Teoria generală a dreptului. București: ALL Beck, 2002. 304 p.
160. Popa N. Teoria generală a dreptului. București: C.H. Beck, 2008. 248 p.
161. Popa N., Anghel E., Ene-Dinu C.B., Spătaru-Negură L.C. Teoria generală a dreptului. Caiet de seminar. București: Editura C.H. Beck, 2011. 288 p.
162. Popa N., Eremia M.-C., Dragnea D.-M. Teoria generală a dreptului. București: ALL Beck, 2005. 230 p.
163. Popescu A. Teoria dreptului. București: Editura fundației România de Mâine, 1999. 200 p.
164. Popescu S. Teoria generală a dreptului. București: Lumina Lex, 2000. 366 p.
165. Postovan D. Rolul culturii generale, în special al culturii juridice, în dezvoltarea societății. În: Revista Națională de Drept, 2007, nr 12, p.50-52.
166. Preda M. Drept administrativ. București: Lumina Lex, 2000. 395 p.
167. Prisăcaru V.I. Actele și faptele de drept administrativ. București: Lumina-Lex, 2001. 404 p.
168. Procese verbale ale ședințelor Consiliul național pentru reforma organelor de ocrotire a normelor de drept http://www.justice.gov.md/tabview.php?l=ro&idc=458. (vizitat 05.05.2018)
169. PROCES-VERBAL Ședința Consiliului Național pentru reforma organelor de ocrotire a normelor de drept. 10 aprilie 2014. Ședința 10/14. http://www.justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/consiliul_national/hotarre.pdf (vizitat 20.02.2015)
170. Railean P. Mecanismul jurisdicțional de asigurare a legalității în statul de drept. Chișinău, 2015. 608 p.
171. Railean P. Rolul justiției în asigurarea legalității ca subiecte de cercetare științifică. În: Legea și Viața, 2014, №. 11, p.10-18.
172. Regulamentul consiliului național pentru reforma organelor de ocrotire a normelor de drept.http://www.justice.gov.md/public/files/REGULAMENTUL.pdf.(vizitat23.04.2018)
173. Rotaru M. Bazele statului și dreptului Republicii Moldova. (Curs universitar). Chhișinău: ASEM, 2007. 361 p.
174. Rotaru M. Istoria și teoria dreptului. Chișinău: AAP, 2010. 212p.
175. Rotaru O. Statistica juridică. Curs de lecții. Chișinău: ULIM, Tipografia Foxtrot, 2009. 148 p.
176. Rusu E. ș.a. Pregătirea profesională a judecătorilor. În: Evaluarea necesităților sistemului judecătoresc din Republica Moldova, 2006, Conducător de ediție Valeria Șterbeț, p.84-91.
177. Sosna Al., Iachimov S., Dobjanskaia L. Corupția în Moldova. În: Legea și Viața, 2008, nr.5, p. 55-58.
178. Sosna Al. Lupta anticorupție în Republica Moldova. În: Legia și Viața, 2009, nr 1, p. 55-58.
179. Tănase Al. Schimbare profundă în sistemul juridic: CCM a deschis oricărui justițiabil posibilitatea de a ridica excepția de neconstituționalitate. Buletinul Curții Constituționale. Nr.1,2016.http://www.constcourt.md/public/files/file/Publicatii/Buletin_CCM_print27.10.16.pdf / vizitat 18.04.2017/ . (vizitat 29.09.2017)
180. Triboi T. Principiile aplicării dreptului. În: Anale științifice ale Academiei „Ştefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Stiinţe socioumane. Chișinău: 2010, 260 p.

181. Viorescu R. Drept administrativ și Administrare publică. Curs universitar. Suceava: Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2006. 24 p.
182. Visterniceanu D. ș.a. Metodologia întocmirii actelor. Suporturi de curs. Institutul Național de Justiție. Chișinău: Editura ”Elan Inc”, 2009. 336 p.
183. Voicu C. Teoria generală a dreptului. Ediția a III-a. București: Editura Sylvi, 2001. 358 p.
184. Voicu C. Teoria generală a dreptului. București: Lumina Lex, 2002. 408 p.
185. Vonica R.P. Introducere generală în drept. București: Lumina Lex, 2000. 600 p.
186. Vonica R. P. Introducere generală în drept. București: Lumina Lex, 2000. 317 p.
187. Абдуллаев М.И. Теория государства и права. Санкт - Петербург: Питер, 2003. 397 с.
188. Алексеев С.С. Проблемы теории государства и права: Учебник. Москва: Юрид. Лит., 1979. 346 с.
189. Афанасьева В.С. Обеспечение законности. Автореферат дис. д-ра юрид.наук: 12.00.01. Москва: 1993. 40 с.
190. Бабаев К. Теория государства и права. Москва: Юристь, 2004. 592 с.
191. Баранов П.П. Профессиональное правосознание работников органов внутренних дел (теоретические проблемы). Москва: ВЮЗШ, 1991. 127 с.
192. Васильев А.Н. Следственная тактика. Москва: Юрид.лит., 1976. 197 с.
193. Васильев В.Л. Юридическая психология. 5 изд., доп. И перераб. СПБ.: Питер, 2002. 654 с.
194. Венгеров А.Б. Теория государства и права. Москва: Омега-Л, 2004. 608 с.
195. Вопленко Н.Н. Социалистическая законность и применение права (под ред. М.И.Байтина). Саратов: изд-во Сарат. Ун-та, 1983. 184 с.
196. Вопленко Н.Н. Законность и справедливость поощрительного правоприменения (Проблемы развития правоохранительных органов). Москва: 1994. 71 с.
197. Гранат Н.Л. Правовые и нравственно-психологические основы обеспечения законности на предварительном следствие. Автороф. дисс. доктора юр. наук. Москва, 1992. 31 с.
198. Дюрягин И.Я. Применение норм советского права. Свердловск: Средне-Уральское Книжное Издательство, 1973. 247 с.
199. Заботин П.С. Преодоление заблуждения в научном познании. Москва: МЫСЛЬ, 1979. 276 с.
200. Карташов В.Н. Профессиональная юридическая деятельность: вопросы теории и практики. Ярославль: Б.и., 1992. 88 с.
201. Комаров С.А. Общая теория государства и права. 7-е издание. Санкт – Петербург: Питер, 2004. 512 с.
202. Корельский В.М., Перевалов В.Д. Теория государства и права. Учебник для вузов Издание II-е. Москва: Издательство Норма, 2001. 595 с.
203. Кудрявцев В.Н. Современная социология права. Москва: Юрист, 1995. 297 с.
204. Лаврентьев А.Р. Колизииинститута юридической ответственности в России. Нижний Новгород: Нижегород. Юрид.ис-т. МВД России, 1999. 200 с.
205. Лазарев В.В. Правоприменительные акты и их эффективность в условиях развитого социалистического общества. Москва: Изд. Юрид. Лит., 1972. 205 с.
206. Лазарев В.В. Применение советского права. Казань: Изд. Татполиграф, 1972. 200 с.
207. Лазарев В.В. Эффективность правоприменительных актов. (Вопросы теории). Казань: Издательство КГУ, 1975. 207 с.
208. Лазарев В.В. Социально – психологические аспекты применения права. Казань: Изд-во Казан. ун-та., 1982. 144 с.

209. Лазарев В.В., Липень С.В. Теория государства и права. Москва: Спарк, 2001, 511 с.
210. Любашиц В.Я., Мордовцев А.Ю., Тимошенко И.В. Теория государства и права. Учебный курс. Ростов-на-Дону: Издательский центр Март, 2002. 512 с.
211. Маликов К.М. Проблемы реализации права. Иркутск: Изд. Иркутского ун-та, 1988. 138 с.
212. Мальцева Л. В. Применение права в современном обществе. Общество: политика, экономика, право, 2011, №1. URL: http://cyberleninka.ru/article/n/primenenie-prava-v-sovremennom-obschestve (vizitat 13.04.2015).
213. Марченко М. Н. Теория государства и права. Москва: Зерцало, 2000. 611 с.
214. Марченко М.Н. Общая теория государства и права. Академический курс в 3-х томах. Том-2. Москва: Зерцало-М, 2002, 528 с.
215. Матузов Н.И., Малько А.В. Теория государства и права. Москва: Юристь, 2004. 512 с.
216. Морозова Л.А. Теория государства и права. Москва: Юристь, 2003. 414 с.
217. Нерсесянц В.С. Проблемы общей теории права и государства. Учебник для вузов. Москва: Издательская группа Норма-Инфр. М, 1999. 832 с.
218. Нерсесянц В.С. Общая теория государства и права. Москва:Норма – Инфра, 2000. 552 с.
219. Оксамытный В.В. Теория государства и права. Учебник для вузов. Москва: Импэ-паблиш, 2004. 563 с.
220. Поленина С.В. Законотворчество в Росссийской Федерации. Москва: ИГПАН, 1996. 145 с.
221. Приголкина А.С. Теория государства и права. Москва: Издательский дом Городец, 2003. 544 с.
222. Райлян П. Правовой иммунитет и ответственность судьи. В: Право и политология, 2013, № 22, с. 10-13.
223. Рассолов М.М., Лучин В.О., Эбзеев Б.С. Теория государства и права. Москва: Юнити-Дана, 2001. 640 с.
224. Рудковский В.А. Правоприменительная политика: сущность и содержание: Учеб. Пособие. Волгоград: Изд-во Волгогр.ни-та экономики, социологии и права, 1999. 162 с.
225. Самощенко К.С. Изучение эффективности действующего законодательства. В: Советское государство и право. Москва, 1968, №8. с. 3-10.
226. Симонова Н.В. Взаимодействие органов публичной власти на территории приграничного субьекта РФ: Конституционно правовые аспекты. Дисс.канд.юрид.наук., Воронеж: 2003. 255 с.
227. Тарасов А.А. Производство расследования несколькими следователями – важное условие качества и эффективности следствия по сложным делам. (Вопросы укрепления законности и устранения следственных ошибок в уголовном судопроизводстве). Москва: 1988. 56 с.
228. Фёдоров Г. Политика, государство, право. Кишинев: CEP USM, 2016. 453 с.
229. Хропанюк В.Н. Теория государства и права. Москва: Издательство Интерстиль, 2001. 382 с.
230. Червонюк В.И. Теория государства и права. Москва: Инфра – М, 2003. 256 с.
231. Шергин А.П., Саввин М.Я. Административно – юрисдикционная деятельность органов внутренних дел и пути повышения её эффективности. Москва: Акад.МВД СССР, 1977. 181 с.
232. Шикин Е.П. Основные условия эффективного применения права. Автореф. Дисс. канд. юрид. наук; СЮИ. – Свердловск, 1971. 20 с.

233. Шугрина С. Техника юридического письма. Москва: Издательство Дело, 2000. 272 с.
234. Юрчак Е.В. Вина как общеправовой институт. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2015. 276 с.
235. Юсупов В.А. Теория административного права. Москва: Юрид.Лит., 1985. 160 с.
236. CASE OF ZIMMERMANN AND STEINER v. SWITZERLAND. (Application no. 8737/79). JUDGMENT STRASBOURG. 13 July 1983. https://www.informea.org/sites/default/files/court-decisions/COU-157036.pdf (vizitat 06.05.2017)
237. Les Constitutions de l'Europe des douze. Textes rassemblés et presentés par Henri Oberdoff. Paris: la Documentation Française, 1992, p. 127-148.
238. Miranda J. Le Conseil supérieur de la magistrature. În: Les Conseils supérieurs de la magistrature en Europe. Thierry-Serge Renoux (sous la dir. de). Paris: La Documentation francaise, 2000. p. 183.
239. Thierry S. Renoux. Le Conseils supérieurs de la magistrature en Europe. Actes de la table ronde internaţionale de 14 septembre 1998. Mission de recherche „Droit et Justice". Paris: La Documentation francaise, 2000. p. 273.

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata Manțuc Elena, declar pe răspunderea personală că materialele prezentate în teza de doctor sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Manțuc Elena

CURRICULUM VITAE

Numele, prenumele: MANȚUC, Elena
Data și locul nașterii: 29 septembrie 1981, mun. Chișinău
Starea civilă: căsătorită, 1 copil
Cetățenia: Republica Moldova

Studii:
1999-2003 – Licență – ULIM, Licențiat în Drept, specialitatea Drept civil
2004-2005 – Masterat – ULIM, Magistru în Drept, specialitatea Drept civil
2007-2011 – Doctorand – USM, Teoria generală a dreptului. Domeniul de interes științific: 551.01 – Teoria generală a dreptului
2008-2012 – Licență – UTM, Inginer licențiat în Arhitectură și construcții, specialitatea Urbanism și amenajarea teritoriului

Stagii:

28.09.2015-17.02.2016 - Elementary Level
12.03.2016-21.06.2016 - Pre-intermediate Level
05.09.2016-18.12.2016 - Intermediate Level
29.09.2018-05.08.2018 - Building Servicies course organized by **ALLBIM NET SRL** and fulfilled the requirements for Basic Certification For ALLPLAN BUILDING SERVICIES 2018

Activitatea profesională:

2005 – prezent – lector superior, Departamentul Urbanism și Designe Urban, UTM.

- Titular obiecte: Bazele statului și dreptului (anii 2005-2011), Legislația Europeana în Construcții (anii 2010-2011), Legislația în Construcții (din 2014);
- Evaluarea și analiza rezultatelor seminarelor și examenelor;
- Elaborarea, perfecționarea și actualizarea curriculumului la discipline predate, suporturilor de curs, dosarelor titularului disciplinei, biletelor examinaționale și a altor materiale didactice.

2017 – prezent – profesor, Catedra Cadastru, Evaluarea Imobilului și Științe Economice, Centrul de Excelență în Construcții

Participări la foruri științifice naționale și internaționale:

1. Conferința Tehnico-Științifică Internațională *Probleme actuale ale urbanismului și amenajării teritoriului*, Chișinău, decembrie 2006.

2. Conferința Internațională Tehnico-Științifică *Probleme actuale ale urbanismului și amenajări teritoriului*, Chișinău, 13-14 noiembrie 2008.
3. Conferința Tehnico-Științifică a Doctoranzilor și Studenților, Chișinău, 10-12 decembrie 2009.
4. Conferința Internațională Tehnico-Științifică *Probleme actuale ale urbanismului și amenajării teritoriului*, Chișinău, 11-12 noiembrie 2010.
5. Conferința Tehnico-Științifică a Doctoranzilor și Studenților, Chișinău, 8-10 decembrie 2011.
6. Conferința Internațională Tehnico-Științifică, Chișinău, 15-16 noiembrie 2012.
7. Conferinta Tehnico-Științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților 15-23 noiembrie, 2013 Vol-III , Chișinău 2014.
8. Conferința Internațională cu genericul *Rolul ştiinţei şi educaţiei în implementarea Acordului de Asociere la Uniunea Europeană* dedicată aniversării a 60 de ani ai academicianului Valeriu CANȚER, Preşedinte al Consiliului Naţional pentru Acreditare şi Atestare (CNAA) Iași: Vasiliana, 2015.

Cunoașterea limbilor:

- Limba maternă – rusa
- Limbi cunoscute – româna (vorbit /citit/scris)
  engleza (vorbit /citit/scris)

Aptitudini tehnice:

- Utilizator PC avansat (Microsoft Office: Word, Excel, Visio, Power Point, Adobe)

Competențe și abilități:

- Sinteză și analiză
- Luarea deciziilor
- Leadership
- Organizarea procesuală
- Comunicare, planificare și organizare

Date de contact:

- Telefon: (+373) 69211944
- E-mail: mantucelena@yahoo.com

LISTA LUCRĂRILOR
ŞTIINŢIFICE ŞI METODICO-DIDACTICE

ale dnei **MANȚUC Elena**
numele, prenumele, gradul ştiinţific,

lector superior, Universitatea Tehnică a Moldovei
funcţia care o deţine, instituţia în care activează

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE:

1. Conferințe internaţionale

1. Manțuc E., Negru A. Conștiința juridică, ca factorul subiectiv al eficienței activității de aplicare a dreptului de către organele puterii de stat. Conferința Internațională Tehnico-Științifică *Probleme actuale ale urbanismului şi amenajării teritoriului*, Vol.I, 11-12 noiembrie 2010, (ISBN 978-9975-71-011-4), UTM, Chișinău, p. 90-94.
2. Manțuc E. Axiologia procesului pentru activitatea de aplicare a normelor juridice. Conferința Internațională cu genericul Rolul științei și educației în implementarea Acordului de Asociere la Uniunea Europeană dedicată aniversării a 60 de ani ai academicianului Valeriu CANȚER, Iași: Vasiliana, 2015 (ISBN 978-973-116-404-5), Univ. Constantin Stere, p. 155-160.

2. Articole în alte reviste ştiinţifice

1. Manțuc E., Negru A. Factorii care determină eficiența activității de aplicare a dreptului de către organele autorităților publice. În: Revista Națională de Drept, 2011, Nr 5, Chișinău, p. 16-20.
2. Manțuc E., Negru A. Calitatea bazei normativ juridice ca determinanta eficienței activității aplicării dreptului de către organele puterii de stat. Conferinta Tehnico-Științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților, 15-23 noiembrie 2013. Vol- III, Chișinău, 2014, p. 462-465.

3. Manțuc E. Condițiile şi circumstanțele ce determină comiterea erorilor în activitatea de aplicare a dreptului din partea organelor puterii de stat. În: Revista Națională de Drept, Chișinău, №9. Septembrie 2014, p. 43-47.
4. Manțuc E. Conceptul aplicării normelor juridice ca forma a realizării dreptului și determinarea trăsăturilor esențiale ale acesteia. În: Revista Națională de Drept, Chișinău, №10. Octombrie 2014, p.42-47.
5. Manțuc E. Circumstanțele ce cauzează necesitatea aplicării normelor juridice. În: Закон и Жизнь, Chișinău, №4, aprilie 2015, p. 42-45.
6. Manțuc E. Evenimentele juridice și eficientizarea activității de aplicare a dreptului. În: Legea și Viața, Chișinău, №1, ianuarie 2018, p. 16-19.